

Městská knihovna v Praze **120 let**

**Kryštof
Harant
z Polžic a
z Bezdružic**

**Cesta
z Království
českého
do Benátek
2. díl**

PRAHA 2011

Půjčujeme:

knihy / časopisy / noviny / mluvené slovo /
hudbu / filmy / noty / obrazy / mapy

Fpřístupujeme:

wi-fi zdarma / e-knihy / on-line encyklopedie /
e-zdroje o výtvarném umění, hudbě, filmu

Pořádáme:

setkání s autory / přednášky / koncerty /
filmová představení / výstavy /
aktivity pro děti a jejich rodiče / čtení

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.facebook.com/knihovna

www.e-knihovna.cz

Znění tohoto textu vychází z díla Kristofa Haranta z Polžic a z Bezdružic a na Pecce atd. Cesta z Království českého do Benátek, odtud do země Svaté, země Judské a dále do Egypta, a potom na horu Oreb, Sinai a Sv. Kateřiny v pusté Arabii (Díl druhý) tak, jak bylo vydáno vydavatelstvím Fr. Řivnáče v roce 1855 (HARANT Z POLŽIC A Z BEZDRUŽIC A NA PECCE, Kristof. *Kristofa Haranta z Polžic a z Bezdružic a na Pecce atd. Cesta z Království českého do Benátek, odtud do země Svaté, země Judské a dále do Egypta, a potom na horu Oreb, Sinai a Sv. Kateřiny v pusté Arabii*. Praha : Fr. Řivnáč, 1855. 296 s. Česká bibliothéka.).

Text díla (Kryštof Harant z Polžic a Bezdružic: Cesta z Království českého do Benátek. 2. díl), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), není vázán autorskými právy.

Citační záznam této e-knihy:

HARANT Z POLŽIC A BEZDRUŽIC, Kryštof. *Cesta z Království českého do Benátek* [online]. V MKP 1. vyd. Praha : Městská knihovna v Praze, 2011 [aktuální datum citace e-knihy – př. cit. rrrr-mm-dd]. 2. díl. Dostupné z WWW:
<http://web2.mlp.cz/koweb/00/03/60/26/10/cesta_z_kralovstvi_ceskeho_2.pdf>.

Vydání (obálka, grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uveďte autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 07. 09. 2011.

Obsah:

Kapitola 1.....	7
Kapitola 2.....	13
Kapitola 3.....	20
Kapitola 4.....	25
Kapitola 5.....	32
Kapitola 6.....	40
Kapitola 7.....	51
Kapitola 8.....	61
Kapitola 9.....	70
Kapitola 10.....	79
Kapitola 11.....	82
Kapitola 12.....	96
Kapitola 13.....	102
Kapitola 14.....	118
Kapitola 15.....	133
Kapitola 16.....	139
Kapitola 17.....	165
Kapitola 18.....	178
Kapitola 19.....	197
Kapitola 20.....	209
Kapitola 21.....	216
Kapitola 22.....	226
Kapitola 23.....	234
Začátek té jízdy.....	236
Kterého času karavana z místa se hýbá, a kdy zase odpočívá.	238
Jakým pořádkem karavana jezdí.....	239
O obzvláštních a znamenitých věcech, kteréž se na té cestě nacházejí a spatřují.....	241
O serifovi králi v Mecchy.....	246
O městě Mecchu.....	246
O Abrahamovém domu.....	247

O obřadech poutníkův.....	248
Co karavana dělá, když poodpočine.	250
O třech karavanách.....	251
O kázání.	252
O městě Zidem aneb Zidu.....	255
O putování do Mediny.	256
O městu Medině.....	257
Jaký jest způsob vně a za městem Medinou.	258
Odvozování šatstva aneb příkrovu k hrobu.....	259
Kapitola 24.....	263
Kapitola 25.....	276
Kapitola 26.....	283

Druhý díl,

V němž se vypisuje cesta z Jeruzaléma do Egypta a velikého města Kairu; odtud dále do Arabie pusté, k moři Červenému, k hoře Sinai, Oreb a svaté panny Kateřiny; a naposledy rozličných národův obyčejové, zlí i dobří, i také krajiny jejich mnohé, v nichž bydlejí.

Kapitola 1.

O vyjetí našem z města Jerusaléma až k městu Ráma.

Předně, že příběhův a věci paměti hodných, cizích i domácích, netoliko doslýchám, ale sobě v pamět skládám a jimi svůj život řídím, k tomu se znám. Příkladu jiného byt' nebylo, jej od včeliček přirozený mám, kteréž ač na rozličné kvítíčko připadají a z nich rozličné moci a podstaty sbírají, však vždy jednu a tůž podstatu, vlastnost a dobrotu mezu mistrovsky udělají. Tak potřebí jednomu každému, v těchto posledních předivných časích věku tohoto, všelijakým dobrým věcem se učiti, rozličným povahám zvykati, jimi se spravovati, a z těch ctné, dobré a prospěšné zvolovati a sobě přivlastňovati; čehož potvrzuje *Demosth. in 17. proe.*: „Za povinnost mužův rozumných to mám, aby tůž pilnost a prozřetelnost o věci své jako o cizí měli, a netoliko přívětiví ale i opatrní vidíni byli.“

Zisku ani úžitku žádného jiného nevyhledávám, nežli toho, o němž *Mimus* píše: *Beneficium dando accepit, qui digno dedit. Beneficium dignis ubi das, omnes obligas.* Španělové totéž v přísloví mají: *Beneficio quién dio al digno dandolo, recebielo. Beneficios dando a los dignos, obligas a ti a todos;* totiž: „Kdo co vděčnému dal, již za to dobrodiní přijal. Když vděčným dobře děláš, všecky sobě zavazuješ.“ Nebo pobožnému čtenáři tuto svou práci obětujíc tím úmyslem to činím, aby pro ctnou dobrotu svou, tou sobě i jiným dobře prospíval; a protož ctností to čině, za to odplatu ctnosti vzdělání a dobročinnosti sobě pokládám.

Lásky a přízně, leč pravdou a upřímnou věrností, dosáhnouti se nestrojím, maje dosti na tom, co *Plautus in Amphitr.* pověděl: „Ctností má se přízeň vyhledávati, a ne pochlebenstvím; dosti každého času příznivcův má, kdo dobře činí, věříš-li těm, v kterýchž ta věc rukou jest.“ Obojího toho společně tak šetřím, totiž aby můj bližní spolu se mnou v historiích a příbězích mně stalých tím více se cvičil a příkladnějším učiněn byl. Nebo vedlé propovědění sv.

Augustina všickni z počtu těch býti máme: *qui scribunt proficiendo, et scribendo proficiunt*, to jest: „píší prospívající, a psaním prospívají.“

Abych komu svým spisem ubližovati chtěl, toho se jako poctivý pán snažně vystríhám: spíše se mně toho dostane od mnohých, kteříž mně na zlou stranu vykládati budou; ale jak Pláto těší: „Lépe jest křivdu snést, nežli ji učiniti“, na to málo dbáti budu; snad se jim naposledy steskne a přihodí, co *Mimus* svědčí *Etiam qui faciunt, odio habent injuriam*, totiž: „I ti, kteříž křivdu činí, křivdy nenávidí.“ *Presto esta da arrepentirse el que juzga de ligero. Aun los que fazen injuria la aborescen*; čehož bych všem žádal.

Naposledy maje dosti příčin tohoto druhého dílu buď dokonce zanechat, aneb jej běžně přeběhnouti, poznáv, mimo počatý úmysl můj, první díl příliš prodloužený a pracný býti, a zvláště jsa za příčinou služby své dvorské a jiných zaneprázdnění k takovému spisování a vydávání knih nespůsobný; přes to ohlédaje se na povědění *Seneky*: „Kolikrát co píšeš, věz, že tvých obyčejů a umění jistotu od sebe dáváš;“, kteréžto věci nyní, co *Mimus* poznamenal: *in judicando est criminosa celeritas*, to jest: „souditi lidé s útržkou spěšní jsou a s tím se více nežli s čím jiným obírají,“ a zvláště kdež se všem zachovati a ve všem dokonalým býti možné není; nýbrž jak svatý Jeroným píše, přihází se obyčejně, že „každého jeho vlastní psaní svodí, a od původu mnoho přehlídnuo bývá: avšak jako synové nezdární otci přece milí jsou, tak jednakaždá práce spisovateli svému se dobře líbí.“ *Menander* kratičce toho též dotekl: „Jiné souditi umíme, sami toho, co přehlídžeme, nešetříme.“ *Del defecto de otro el sabio enmienda el suyo*. A jak *Demosthenes* (*Olynth. 3.*) kratěji pověděl: *Facillimum est omnium sese decipere*, že nejsnáze sebe člověk oklamá. Avšak nadto nadevšecko od některých vzácných pánův mne k té práci probuzováním dohnán jsem, že jsem od svého předsevzetí ustoupiti a mimo sepsání příhod i míst putování mého v Egyptě, na poušti arabské atd. i jiné vypsání mnohých východních království, jako abyssinského, perského, španělského v Indii, tatarského a jiných východních zemí, obyčejův lidí v nich a mnohých věcí paměti hodných, vedlé tureckých zemí (kteréž že

jsem vedlé *Gregoria Nazianzena* napomenutí: *Praclarum est mentem historiarum cognitione instructam habere*, tak jakž jsem se na to těch, kteříž se v těch zemích rodili a v nich obchody své vedli, a zvláště v Kairu a v Egyptě vyptal a sobě pro pamět poznamenal) mimo vůli svou dotýkati musil. Snad mne proto k tomu měli, co *Isocrates* vypravuje, že „co neobyčejného jest, to nad jiné věci oblibováno bývá.“

Pročež k té práci s tím ohlášením přistupuji: že nic o své ujmě a z svého mozku nepíši, než to, nač jsem se, byv blíže těch všech krajin a s větším počtem lidí z těch krajin rodilých i odjinud, v nich živnost vedoucích, vyptati a s jinými hodnověrnými spisovateli, kteříž o tom nemálo vypisují, srovnati mohl. Ač snad někdo co onen *Philemon* řekne, že „mnohé věci nepotřebné, zbytečné i také k víře nepodobné vypisují.“ Nato já s *Plautem in Menachinis* odpovídám: „Když mi se toliko líbí, byť pracné bylo, sobě v tom dosti činím.“ Poněvadž jest úmysl můj takový, abych svým dobrým pánům a přátelům to k vůli učinil a své milé vlasti posloužil, na tom dosti mám, podlé přísloví: *No estudies complazer a muchos, mas a quales*, „nehleď se všem zachovati, než toliko těm, kterýmž náleží.“ *Denegar se ala patria es padescer destierro*, „vlasti nechťiti posloužiti, jest se jí odepřiti.“ Zase pak rozličné věci mysl občerstvují, jakž *Lucianus* pověděl: *Illud quod semper sui simile est, celeriter adferre satietatem. Ninguna cosa es alegre, sino laquela variedad farta.* latině *Varietas delectat*, totiž „rozličnost přináší rozkoš.“ Spíše by se čtenáři stesklo věci běžné, jednostejné a známé čísti, nežli tak rozdílné avšak pravdivě stalé, jakž mimo mnohé osoby hodnověrné, kteříž mne v tom potvrzovali, i některých spisovatelů při každé věci dotknouti neopominu.

Naposledy aby věcí cizích známost jakákoli, zlá i dobrá, neměla prospívati, tomu na odpor, co jsem v předmluvě prvního dílu poznamenal, nepokládám, ale přitom zanechávám, a toho dokládám, co *Basilius*, řecký císař, v knížce *kefalaia oaranelika* o úžitcích historií synu svému předkládá: „Nebud' tobě za obtížné v historiích se probíhati: nebo tam najdeš, co jsou jiní s velikou práci

sebrali; odtud poznáš i dobrých lidí ctnosti, i zlých nešlechtnosti, a těch se budeš vystříhati, jako oněch následovati. K tomu spatříš rozličné lidského života proměny a v něm všech věcí sem i tam přemítání, světa tohoto nestálost, království a panování náhlé pády.“ *Aura el hablar effecto, si hablamos honestas cosas*, totiž, že „řečmi prospíváme, když o poctivých věcech mluvíme.“

V prvním dílu bylo vypravováno, kterak strojíce se z Jerusaléma odjítí, *conventu* jsme almužny přes 120 dukátův dali a pomalu se rozžehnali, až i náš Lampert po receptu od *guardiana* přijatém, jakkoli se stavěl, jakoby nikam nemohl a shrbený obcházel, však přece s námi vypraviti se musel.

Již pak oznámím, že tu sobotu po památce svaté Lidmily, to jest 19, dne měsíce Září, když jsme se přihotovili, okolo času nešporního šel s námi *guardian* se vším *conventem* do kostela, a tam některé modlitby vyříkav, nám na cestu požehnání dával; a potom s každým obzvláště i jeho mniši a pan *Antonio Donato* (kterýž tu pozůstal, aby jinou cestou skrze zemi galilejskou a Damašek do Tripoli, a odtud do vlasti své jeti mohl) se rozžehnal a nás propustil.

Nás tedy šest s sedmým mnichem řádu sv. Dominika, o němž jsem prvé zmínku učinil, vzavše každý svůj tlumok, vyšli jsme před klášter, kdež nás turečtí *mucari*, totiž sedláci s osly čekali, a tu jsme se ještě jednou s *guardianem* a všemi jeho rozžehnali. Poté každý z nás osla svého za uzdu chytiti a skrze město tou cestou k bráně, skrze niž jsme do města vešli, vyvesti musil. *Vicarius* pak a jeden mnich vyprovázeli nás až za město na jakési pole, kdež jsme se společně pod olivovím (jehož tu mnoho bylo) zastavili a na trucelmana (slove také *dragoman*), kterýž za námi z Jerusaléma přijeti měl, očekávali.

Byl pak týž trucelman z Rámy, kterýž nás do země Sváté nejprvé uvedl, a proň jsme na svůj groš do Rámy poslati musili; kterýž po vyřízení svých věcí v Jerusalémě (neb ač pro nás tam přijel, však při té příležitosti svých věcí a prospěchů nepominul) na oslu k nám přijel, a my také hned na naše neohebné a dlouhouché podsedlníky jsme vsedali, a *vicaria*, rozžehnavše se s ním, opustili; sami pak ve

jménu božím okolo dvou hodin před večerem k straně západní se obrátili.

I jeli jsme s počátku dosti dobrými cestami až do noci, a měli jsme lepší cestu, nežli když jsme nejprv do města z Rámy jeli, a touto jinou nás trucelman vedl, kteráž na levou stranu, a předešlá na pravou šla.

V noci napomenul nás trucelman, abychom tiše jeli a nerozprávěli, že blízko cesty jsou stráně skalnaté, na nichž Arabové jeskyně a boudy mají a v nich přebývají, tak aby, že tudy putujeme, nezvěděli a nás neobloupili. Pročež s velikým strachem vespolek jsme jeli, až jsme těch strání minuli, na nichž jsme nemálo ohňův pálení viděli i psy štěkati slyšeli; což se stalo okolo čtvrté hodiny na noc.

Potom jsme mezi jakési vinice přijeli, kdež nám trucelman ssednouti kázal, a Turci oslům obrok dali. Mezi tím vběhli někteří do vinic a nám mnoho velikých hroznův dobrého vína přinesli, jehož jsme s chutí pojedli, a potom se na zemi položili a pospali. Sotva hodina minula, trucelman nás zase zbudil a vsedati velel; což když se stalo, bylo každému z nás divné, že jsme povrchu šaty vlhké a mokré, jakobychom zmokli, měli, a noc jasná beze všeho mračna byla. O čemž nám trucelman zprávu dal, že se stalo za příčinou tichého času, a že větru nebylo, a tehdáž že rosa hrubě padá a k zrůstu obilí, vína a jiných věcí velmi nápomocna jest; sice žeby všecko od denního horka vyhořelo a vyschlo.

Od toho místa jeli jsme zlými cestami pro vrchy, skály a rokle, kteréž se tu začaly, a trvaly až do hodiny přede dnem; kdyby byl měsíc nesvítil, byli bychom bez úrazu a většího nebezpečství z nich nevyjeli.

Potom když se rozednilo, jeli jsme pěknými rovinami mezi rolím zdělaným a olivovými i jiného ovoce lesy, a tu jsme nejprvé viděli jakési husté bodlačí s velikými ostny co prostřední špendlíky, však tlusté a mocné, žeby skrz nejlepší šaty snadně prošly, a toho bylo místo plotu a trní podlé cesty plno; kterémužto když jsme se divili, že tak velice bodlavé a mocné jest, dal nám zprávu trucelman, že z

takového Židé Kristu pánu korunu spletše, na hlavu vsadili a do kůže vtiskli. Kdež jsme se více ukrutnosti židovské podivili; neb tak špičaté a dlouhé ostny, nejináč než jako hřebíky, těžkost a bolest velikou Kristu pánu učiniti musili. Od čehož podnes Vlaši tomu trní *Spina santa*, totiž „svaté trní“, Arabové *Alhansegi*, latině *Rhamnus* říkají. *Bellonius observ.* Toho bodlačí po těch cestách až do Gázy mnoho se nachází.

Kapitola 2.

O přijetí k městu Ráma a odtud do města Gázy.

V neděli 20. dne měsíce Září přijeli jsme ranním jitem po rovinách k městu Ráma, o němž jsem v prvním dílu psal; však do něho jsme nejeli, ale uhnuli se na levou ruku na jakés zorané pole, na němž mnoho olívoví stálo, půl míle vlaské od města, na kterémžto, že trucelman do města do domu svého za příčinou potřeb svých odjel, jsme s oslů dolů ssedli a na něho očekávali.

Někteří mezi tím procházeli jsme se pod tím olívovím, a viděli jsme zvířátek množství, kteréž někteří spisovatelé latině *Chamaeleon*, vlasky *Chameleonte* jmenují, veliké co veveřice (a některé něco větší), hubené po hřbetě, puchýřů plné co zemská žába, šeredné, šeré a názelené barvy, s ocasem dlouhým co německá myš, s hlavou velikou a s zuby ošklebenými, jakoby se smálo.

To zvířátko jest velmi směšné svým nahoru na štěpí i zase s nich dolů lezením, kterýchž jsem v těch i jiných potom místech až i v Egyptě začasť a mnoho vídal. Nebo na způsob ještěrek na člověka patříc se zastavuje a proti němu divně kejkluje, se točí a probíhá, jakoby se z přítomnosti jeho radovalo. O němž píší, a nám také svědčili v těch zemích jednomyslně, že nic nejí ani nepije, ale od samého povětrí a slunce že živo zůstává; a protož že se proti paprskům slunečným ústy obracuje a jimi nejináč než jako nějakým pokrmem břicho své naplňuje a nadýmá. Má také tu vlastnost, že na kterou barvu aneb věc jakékoli barvy, buďto zelenou, červenou, modrou, bílou etc. se posadí, takovou na se vezme a na sobě ji míti bude; což někteří bázni jeho a jiní radosti přičítají.

Zvířátko toto hadům a jiným jedovatým živočichům jest velmi odporné, číhá a běhá ze všech stran, zdali by hada neb co jiného vidělo na slunci se sušiti a spáti; a když co spatří, hned vyleze a posadí se nad něj, a tehďáz vypustí dolů na hlavu jeho mok jedovatý, kterýž se jemu z úst co po nitce dolů táhne; když pak

uhlídá, že dobře nad hlavou nesedí, poodsedne sobě rovněji, až je stihne, od čehož vše brzy umřítí musí; jakož jsme pak znamení toho dosti na množství hadích koží slečených, a některých dosti velikých, na dva i tři lokty dlouhých, viděli. *Andrea Corsali nelle lettere. Giovan Lioni Africano della descrittione dell' Africa. Edoardo Lopez nella descrit. di Congo etc. A Plinius lib. 28. cap. 8.* mnohem více o něm, a že se i v lékařství užívati může, vypisuje.

Když se již k polední schylovalo, trucelman k nám zase přijel a s sebou snídaní přinesl, totiž hus pečenou, vnitř místo jablek rýží dobře vycpanou, kteréž jsme velmi vděčni byli a k ní se na zem po turecku zasaditi nemeškali. Mezi tím trucelman hus na šat položiv, ji oběma rukama jak mohl trhal, a rýži na šat vysypal; potom nám svýma dobře zamaštěnýma rukama kredencoval a z ručky do ručky (jakž se říká) podával, a rýže po hrsti, až mu se skrze prsty trousila, každému z nás uděloval. Načež my nic nedbajíc, také sami bez nožův, bez lžic totéž činiti a tak jísti musili, vedlé přísloví: *Necessitas non habet legem*, že „potřeba žádného vyměření nemá“; a dobře nám chutnala, lépe nežli jakž říkají: *Ori dulcescit faba frigida, quando famescit*, že „hlad jest dobrým kuchařem, třebas syrový bob osladí“. Jakož pak když jsme se trucelmanovu trhání smáli, dal nám odpověď, že takové předkládání pokrmů jest nejstarší. A od toho času vzešlo: *Al buon tempo, quando se tagliava el sorgo con le scalle*, „za onoho zlatého věku, když se ječmen řebříky místo kosy sekával“. Potom jsme se každý toliko po krapťě vína (neměvše ho více) napili a hned vzhůru byli a na cestu se obrátili, kterážto velmi rovná, pěkně zdělaná a úrodná byla, a tak trvala, až jsme se okolo západu slunce k jakési vsi, na ten čas Dutt neb Dutty řečené, přiblížili.

Za starodávna nedaleko té vsi, blíž moře prostředního, byl přístav a město řečené *Azotus* aneb *Asdod* (česky znamená milost ohně), jedno z pěti měst předních filistinských, v nichž obrové Enakym bydleli, kterýchž Jozue po dobytí města vyhladiti nemohl. Jozue 11. 13. 15.

V tom městě byl chrám modly *Dagon*, jejížto hlava, ruce před archou páně, kteráž tam od Filistinských vnešena byla, klesly a na zem padly. Jud. 10.

Blízko toho města Judas Machabejský od *Bacchida a Alcyma* zabit byl. 1. Macch. 9. 10. 11. Potomně od Jonaty Machabejského dobyto a vypáleno bylo. *Ibid.* Tam také svatý Filip apoštol, byv od Ducha svatého pochopen, Krista pána kázal. Actorum 8.

Když křesťané ty země drželi, byla v něm biskupská stolice, a *suffraganeus* Trevirský užívá titule biskupa z Azotu. *Hier. in lo. Hebr. Brocar. Vilhel. Tyr. 4. bel. c. 12.* Těchto časův pobořené leží, z jehožto řícenin opodál od břehu mořského tato ves vystavena jest, pro bezpečnost před loupežníky mořskými a lepší vycházení na pole a rolí blízká. A jakož se prvé *Azdod* nazývalo, nyní málo rozdílněji *Dutt* se jmenuje.

Mimo tu ves *Dutt* jde silnice veliká z Asie menší a jiných zemí s ní mezujících, tak že co z těch království lidu po zemi do *Mechy*, *Medyny*, do *Egypta* a jiných dalších končin putuje a táhne, všickni tudy procházeti mohou, a vedlé soudu mého největší silnice v tureckém panství jest. Jakož pak odtud koliks málo honův do jedné turecké hospody (kteréž obyčejně při takových silnicích bývají) jsme přijeli a v ní přes noc zůstali.

Byla pak od našich hospod jak z strany stavení, tak i chování nás rozdílná. Stavení měla na způsob čtverhraný všecko od kamene, zdi vysoké jako při zámčích, a v těch jedny toliko vrata, veliké jako brána při městě bývá. Vnitř vůkol těch zdí bylo loubí aneb klenutí, co v klášteřích ambitové, kteréž do dvoru čtverhraného otevřené stálo. Vrata byly železné, a toliko se závorou zastrkovaly. Hospodáře ani žádného člověka, kterýž by nás přivítal, ovšem pak něčím opatřil, tam jsme nenašli; nýbrž přijevše před vrata, je jsme otevřená našli a upřímo do dvoru vjeli, kdež sedláci aneb osláři své osly od nás vzali. Po té zavřeli jsme ty vrata na závoru, a sami místa, kde bychom noclehovati mohli, hledali. I ačkoli ten dvůr byl přes padesáte krokův zdělí a tolik zšíří, však na něm ani pod tím klenutím místa žádného, na němž by se poseděti a poležeti mohlo,

nebylo: všudy lidských i hovadských nečistot plno bylo; nicméně chtěli-li jsme co jísti a pospati, semotam místa jsme sobě vybírali a uklizovali, a co jsme s sebou přivezli (totiž chleba a vody), toho požili a poté odpočinuli.

Nemohu toho pominouti, abych něco obšírněji o tureckých hospodách napsati neměl. V zemi turecké jest mnoho na silnicích takových hospod, netoliko při větších i menších městech, ale i v soukromí, na pouštích a krom lidí: však jedny nákladnější nežli druhé bývají, z nichž tato naše nejchatrnější byla. Nebo které jsou nákladné, ty tímto způsobem vystaveny bývají, totižto: klenutí mají vůkol na způsob suchých sklepův u nás, toliko že tam z té strany dveří do placu a dvora otevřené jest, a nad ním pavlač, při kteréž vůkol maličké komůrky jsou. Dolejší klenutí jest místo marštalí, pro opatření kupectví a ochránění hovad od dešťů, zimy etc. obyčejně z štukového kamene, pěknými mramory řemeslně ozdobené, a střechy olovem přikryté má, dvůr dlažený, a studnice neb čisterna ozdobná, jednomu každému ku pohodlí tam bývá.

Některé pak takto staveny bývají, totiž že toliko vysoká zeď a ohrada okolo velkého dvora, a vnitř jiná nízká tří neb čtyř stěvic zvýší od země jde, a s tou nižší zároveň až k ohradní zdi rumem vyplněno jest, na kterémž místě lidé, a na nižším místě hovada s náklady zůstávají: však i na tom vyšším místě časem lidé pokoje užití nemohou, proto že hovada a zvláště velbloudi dlouhými krky svými k nim dosahují, a když jedí, často jim bezděk přisluhují; ač někteří z nich své koně a jiná hovada tomu učí, aby s nimi jedli i leželi, jako ti, kteří u nás psy domácí při stole chovají a trpí.

Slovou pak ty hospody všechny malé i veliké turecky *Seray*, *Caravanseray*, *Caravatscharas*, *Carabachara*, arabsky *Champ* neb *Han*. Takové pak hospody stavěli a podnes stavějí císařové turečtí, bašové a jiní bohatí páni, a to nejvíce z těch příčin, že ve všech těch zemích hospod žádných není, v nichž by putující pohodlí užití mohli; nebo velmi mnoho putují, důstojníci pro časté úradův a míst měnění a se stěhování, vojáci pro ustavičné války v rozdílných krajinách, a lid

obecný pro kupectví a rozličné obchody; a řídká města i vesnice jsou, do nichžby jako u nás každodenně dojíti mohli.

Nejvíce pak to z náboženství místo almužny činí. Nebo slib učiníc, že když *Meschit*, lázeň obecní, most kamenný, špitál aneb takovou hospodu vystavěti dá, má za to, že ti, ješto v takových místech jeho skutků dobrých požívou, jemu modlitbami svými a žádáním štěstí vše dobré v tomto životě i po smrti způsobí; zvláště když jim nějaké nebezpečství války, nemoci atd. nastává, takovým slibem sobě pomoci chtějí.

Jiní, kteříž dětí a přátel nemají, aby statek jejich roztrhán a od lidí rozebrán nebyl, raději po sobě památky dobré zanechati chtějí, a některé z těch jmenovaných kusův, anebo všecky společně, totiž *Meschit* při hospodě a lázeň k tomu pro všecky putující vystavěti dají.

Však na tom nejvíce záleží, že k nim veliká nadání nařídí s jistými pravidly, vedlé vůle dobrodince a velikosti důchodův nařízených, totižto že při některé takové hospodě všem putujícím, buď jich mnoho neb málo, za měsíc několikráte se tu zastavujícím, jísti a vyměřené opatření dávati, lázeň a přitom všecku povolnou službu darmo prokázati musejí, místem za tři dni, místem den, dva atd., a někdy, by člověk nechtěl chleba a jídla vařeného přijíti, tedy se ho doprosí a jej jako donutkají. Pročež nešetří žádných osob, buď on Turek, křesťan, Žid a kdokoli jiný, vyššího neb nižšího stavu. A také se žádný baše a jiný slavný pán turecký nenajde, kterýž by takové hospody minul a v ní zavděk nepřijal, má-li aspoň sám pro sebe lahůdky, tedy čeledi jeho a hovadům se dobře stane. Sami pak potřeby své s sebou vézti musejí, jako lžíce, misky, modraci a co jiného potřebují, neb jim tam nic než samého příbytku a jídla bez nádob propůjčují. Jaké pak krmě obyčejně dávají, také toho doložím. Nejprve dávají kaši, buďto z *Trachana* neb *Bohurt* neb *Affcos*, anebo z *Riz*. *Trachana* a *Bohurt* jest věc z pšenice s kyselou smetanou smíchaná a spolu zvařená, potom na slunci sušená a rozdílným způsobem strojená, podobně tomu co Vlaši *Maza* jmenují. *Affkos*, z latinského slova *Aphaca* vzaté, vaření, roste v Egyptě, a odtud se po

lodích do všech zemí dodává. Riz jest rýže, vaření známé. Potom masa kus vařeného s polívkou, a někdy pečeného dávají, k tomu chleba a ovoce vedlé času v roce, že s nimi každý spokojen bývá; jakž více o tom *Augerius de Busbec. epist. Turcic., Leuenclavius Turc. Chron., Pet, Bellon. observ.* a jiní vypisují.

Jakož jsem pak málo výše toho doložil, že na větším díle takové hospody lidmi a hospodáři osazeny i důchody obdařeny jsou, tak také některé pusté stojí, tím toliko pohodlné, že se v nich lidé před loupežníky, deštěm atd. ve dne i v noci ochrániti mohou; a takové právo jest: které *Caravanna* neb tovaryšstvo tam se dostane, ti po sobě vrata zavrou, a žádných k sobě, byť jich ještě více bylo, leč z své dobré vůle nepustí. A taková tato naše neopatřená byla; tím jsme jí toliko užili, že jsme v ní před Araby, kteříž by na nás bezpochyby ve snách byli připadli, bezpečni byli. Avšak přece lotři, nemohouce k nám, v noci když jsme leželi, kamení na nás přes zeď házeli; ale žádného z nás díky Bohu neuhodili.

Dvacátého prvního dne téhož měsíce, v pondělí den svatého Matouše, jak se počalo rozednívati, na osly jsme vsedli a z hospody bez poděkování vyjeli, a odtud jeli k straně polední pěknými rovinami, než na větším díle písčitymi; místem dosti blízko moře po pravé straně jsme měli.

Když jsme něco málo poodjeli, náš trucelman zastaviv nás omlouval se, že s námi za příčinou spravení sobě některých svých pilných věcí dále jeti nemůže, poroučeje nás jednomu z pěších k průvodu, a rozžehnav se s námi, zpátkem domů do Rámy se navrátil, a my naší cestou předse jeli.

Okolo tří hodin na den viděli jsme přes 20 Turků v poli řadem vedlé sebe na pěkných koních jeti, a každý při koni jednoho chrta na šmečce vedl, okolo nichž několik pěších s dlouhými ručnicemi šlo. Vidouce je zdaleka, lekli jsme se jich; ale poznavše, že na štvání z Gázy vyjeli a nás pokojně minuli, zase jsme potěšeni byli. V tom letělo přes ně a nás několik trofů, a ti po straně nás blízko v poli zapadli; pročež naši pěší volali na ty jízdné a jim je ukazovali, načež dva z pěchoty s ručnicemi se odmísili a k těm trofům po kolenách

dosti blízko dolezli i na ně vystřelili, ale žádného nezastřelili, proto že podlé přísloví „velmi dobře v těch zemích s ručnici pod vodou umějí“.

Nedaleko odtud na pravé ruce při moři viděli jsme říceniny někdy slavného města Aškalonu, vykládá se na česko: strážce ohně, kteréž bylo jedno z pěti měst předních filistinských. Položení mělo při moři jako půl kruhu, a tou příčinou znamenitý přístav a obchod tu byl. U toho města Samson těch 30 mužův zabil a jejich šaty aneb sukně těm, ješto pohádku jeho uhodli, daroval. Jud. 14.

Činí se o tom městě zmínka na mnohých místech starého zákona, jako Josue 13., 2. Reg. 6., Jud. 1. etc., 2. Reg. 1., Jerem. 25., Amos 1., Soph. 2., 1. Mac. 10. Z toho města byl rodem onen Herodes, kterýž nemluvnátka zabiti dal, a v něm mimo jiné stavení slavný palác vystavěl. Joseph. ant. 17. Za času křesťanského držení byla v něm biskupská stolice, avšak pod správou stolice Betlémské zůstávala; bylo také hrabství, a pán toho města sloul hrabě Aškalonitské. Vilh. Tyr. II. bell. sac. 12. et 14. bell. 12. et 18. bell. 24. Podnes ještě tam viděti slavných paláců, věží atd. říceniny, a jest městečko Arabů, Židů a jiné luzy plné, ale v něm jsme nebyli, než minuli jsme ho.

Odtud nedaleko odjevše, měli jsme po stranách blízko cesty v polích pěkné zahrady s rozličným štěpím, mezi nimiž jsme dobrou chvíli jeli, a zvláště vedlé cesty mnoho fíkových stromů (vlasky *Figari di Faraone*, totiž Faraonový fík, latině *Sycomorus* řečený), větších nežli u nás vlaských ořechů stromoví, jsme viděli, o nichž nížeji při vypsání Egypta doloženo bude.

Okolo poledne viděli jsme město Gázu, a k němu se přiblíživše, napřed do města jednoho z pěších našich vyslali, aby k nám trucelmana toho města přivedl. Nebo v předních městech těch krajin trucelmanové jsou nařízeni, a ti jakž přezvědí, že přespolní křesťané před městem jsou, jim průvod do města od Sangiachy vyjednati musejí, sice žádný do města pod velikou pokutou nesmí.

Kapitola 3.

Příjezd do města Gázy, a co v něm předsevzato bylo.

Po malé chvíli přišel k nám trucelman, maje průvod od sanjiáka, a nás vlaskou řečí přivítal, a jak bychom se chovati měli, vyučoval. Po té nás do města uvedl a před námi šel, každý pak z nás svého osla za sebou vedl a tlumok na zádech nesl; až nás přivedl do jakéhosi domečku, kterýž měl býti hospodou neb špitálem poutníkův, ale u nás by sotva pastuší chalupou slouti mohl. Nebo v něm, jakkoli v malém počtu jsme byli, směstnati jsme se nemohli, nýbrž vně na malém dvorečku přes noc ležeti jsme musili.

Bydlel pak v té chalupě Řek jeden, a to ten, o němž jsem nahoře v prvním dílu 56. listu zmínku učinil, že na lodí *Silvestra* řečené, když od loupežníků vybojována byla, život svůj zachoval; a ten nám zprávu dostatečnou o všem učinil, nebo i vlasky mluvití uměl, pročež nám radou svou dobrou mnoho prospěl. Nebo radili jsme se s ním, kterou bychom cestou z Gázy do Egypta nejprůhodněji jeti mohli. I oznamoval nám o dvojí cestě, jedné po zemi a druhé po moři. Jak pak nebezpečná po zemi jest, pro Araby a pro zlé neúrodné písčité bez vody pustiny, obšírně vypravoval. K tomu že bychom se na ni v tak malém počtu vydati nemohli, lečby Caravana, totiž tovaryšstvo nějaké (o němž doleji více psáti budu) tam táhnoucí se nahodilo, a na ten čas že v Gáze o žádném neví, a třebaš v několika nedělích že bychom se žádného nedočkali. A protož nám radil, abychom se po moři k Damiátě, nejbližšímu přístavu a městu egyptskému při zemi svaté, vypravili, a tím časněji na lodi v přístavu se vyptali. Kterézto jeho poslední rady netoliko pro pospíchání naše, ale i pro nebezpečenství Arabův, následovati jsme umínili, vedlé přísloví: *Quando vedi el lupo, non cergar le soi pedage. Corazon que sabe temer, sabe guardar la vida. De ligero viene et peligro, que es menospreciado.* „Když vlka vidíš, nehledej jeho šlepějí.

Mysl, která se umí báti, umí život zachovati; nebo nejspíše z pohrdání přichází nebezpečností.“

I vyptávali jsme se na lodí, a s velikou radostí na jednu tureckou lodí *Caramusalu* řečenou se vyptali, kteráž jednomu Turku přináležela. S tím jsme dali jednati, zdali by nás s sebou do Damiáty vzítí chtěl, a velmi těžce to při něm obdrželi, že se nás vzítí uvolil, pro množství Turkův, Arabův a kupectví, jimiž svou lodí naloženou měl; ale naše peníze byli mu žádostivé, a víc se mu od nás, nežli by trojnásobně tolik Turkův bylo, dostalo.

Pročež starali jsme se, jak bychom s dotčeným patronem smluvili a potrav na lodí sobě najednali; a majíce toho mnicha řádu svatého *Dominica* v tovaryšstvu svém, kterýž tureckých zemí obyčejův a řečí dobře povědom byl, a abychom se jemu důvěřili, nás nabádal, uvoluje se, když mu něco peněz dáme, že všechno za nás rád chce spraviti, a svého dílu k tomu upřímně přiložiti neopomine; k čemuž od něho namluveni byvše, tak jsme učinili, a několik *cechinův* na zaplacení patronovi a spravení nám do lodí potrav jemu odevzdali. Kterýž s naším hospodářem Řekem k patronu šel, a co s ním smlouval, jiného nevíme než to, že vrátiv se stýskal sobě strany práce své v tak veliké horko, a žeby více nechtěl za nás choditi, pravě, že se dosti nebezpečně s Turkem patronem pro nás navadil a natáhal, tak že nemalé nebezpečností pro nás vystáti musil; nicméně že přece rozšafně a v mírnosti s ním smluvil, totiž z devíti širokých tolarů, to jest u nich piastrů. I bylo nám toho mnicha, když tak naříkal, spočátku dosti líto; ale jakž jsme o sumě s patronem smlouvané uslyšeli, náramně jsme se ulekli, a počali mnicha v domnění míti, že jest konečně svou osobu na naše peníze vychovati umínil. A však nechali jsme ho na ten čas při tom, chtějíce důkladně jeho upřímnosti zkusiti. *Non vien ingannato se non chi se fida*, totiž: „Kdo se komu dověří, ten nejspíše oklamán bývá.“

Když bylo patronu zaplaceno, dal se mnich do kupování potrav, a nakoupil něco málo kuřat, vajec, ovoce, chleba čerstvého, i dvakrát pečeného biskotu, a místo vína, kteréhož se v Gáze nemohlo dostati, několik džbánů vody spravil, a maje toho mnohem více za ty peníze,

kterěž jsme mu dali, nakoupiti, nás ze všeho vypočítal, a tu nám již v patrné podezření přišel. *Ha dato le sue conditioni in nota*. Nebo nám vědomé bylo, jak se co v tom městě platí, i co patronu v slušnosti dáti měl, že jest sobě při nejmenším polovici toho zachovati musil; což tovaryšstvu velmi nelibé i stížné bylo. Nebo každý věděl, kde ho střevíc hnětl a že málo v měsících bylo: mnoho v Jerusalémě vydání přišlo, mnoho na tak dalekou cestu, kterouž jsme před sebou měli, potřebí bylo. Pročež jsme poznali, že ho Jidáš měšcem uhodil, a my chtějíce se louži vyhnouti (když jsme Řeku nechtěli toho svěřiti) do bláta jsme upadli. *Havevamo da far con un barbier, che sapeva piu rader, che spender*; totiž: že jsme měli činiti s holičem, který nás bez břitvy uměl holiť, ale neupřímně skupovati.

Z té příčiny tehdáž jsme přemýšleli, jak bychom ho zbýti a pěkně odbyti mohli: ale byt liškou podšitý, neměl mošny syty; uměl tak s námi zacházeti, že vol neb nevol s ním jsme dále táhnouti musili, a však jemu se v ničemž nesvěřili.

Mezi tím spatřovali jsme v městě, co se nám vidělo, jakožto v posledním a pomezním země svaté. Nebo jest podnes město dosti veliké, však ne tak ozdobené mnohými velikými a starožitnými staveními jako Jerusalém, a domy také obecné chatrnější jsou nežli v Jerusalémě. Zdí žádných nemá, toliko zámek neveliký, na malém vršku čtverhraně stavený a ohražený, v němž Sangiach obydlí své má, kterýž vystavěl *Balduinus* král Jerusalémský. *Vilh. Tyr. 14. bel. sac. 12.*

Obyvatelé jeho jsou Turci, Řekové, Arabové a Židé. Od kupectví a všech potřeb ku pohodlí veliký dostatek v něm se nachází. Nebo zahrady a rolí mnohé mají, štěpí palmového granátových jablek, limounového atd. fíkového, olívového dostatek. Však palmy jsme malé viděli proti egyptským, za příčinou menšího horka nežli v Egyptě; pročež doleji o nich vypisovati budu.

A pro tu příčinu všecky *Caravany* do Egypta a Indie, a zase odtud do Asie, k tomu městu táhnouti obyčej mají, a v něm potřeby na daleké cesty, zvláště z té strany do Egypta a Arabie pusté, kdež

žádného města ve dvanácti dnech cesty i více se nenachází, sobě připravují.

Slove pak těchto časův Gazera a Gazara, před lety sloulo Gáza, a židovsky *Aza*, na česko se vykládá „síla“. Nebo bylo veliké a přední z pěti měst Filistinských, dobře zpevněné, od moře dobré půl druhé míle vlaské ležící.

Nejprve to město Židé s hejtmanem svým Kalefem dobyli. Josue 10. 11. 12. 13. 15. Tu také Samson železné brány města toho vzav na záda, na vrch blízko Hebronu odnesl. Jud. 1. Týž Samson potom byvat, a oči vyloupané maje, v vězení samotičný mlýn táhnouti, a v domě jednom velikém před knížaty Filistinskými hráti musil; kdežto ujav dva sloupy, na nichž všecko stavení stálo, ty sloupy na knížata a všecken jiný lid porazil, tak že jich tehdaž do tří tisíc pobito bylo. Jud. 6. 16.

Proroci tomu městu veliké zkázy předpovídali, jakož pak Alexander veliký, veda válku proti Peršanům a dovědév se, že město Gáza lidem perským osazeno bylo, po dobytí Týru k němu přitáhl, a po dvou měsících od obležení je dobyl a z kořen vyvrátil, od čehož za dlouhý čas zpuštěné stálo. Jos. 11. ant. 8.

Potom za času Machabejských počalo se zase stavěti. 1. Mach. 7. 9. 13. 14. 15. etc. A brzo tak hrubě zrostlo, že po kolikas málo letech, když je Alexander Janneus oblehl, celý rok před ním ležeti musil, a naposledy zradou jednoho hejtmana v městě jeho se zmocnil. Jos. 13. ant. 19.

Za časův Herodesa krále bylo pěkně spraveno, a císaři Římskému Oktaviánovi v moc přišlo, kterýž je od země Judské odcizil a k Syrské připojil. Jos. 17. ant. 17. Svatý Jeroným připomíná in loc. Heb., že za jeho časů velmi lidné bylo; a znáti z toho, když ho Alexander veliký dobyl, že jest v kostele modly Apollinis shromážděných do pěti set radních pánův jal a pobil. Jos. 13. ant. 19. V tom městě *Sylovanus* mučedlnickou smrt s čtyřicíti tovaryši svými podstoupil, jakž o tom Niceph. hist. Eccl. lib. 7. c. 16. obsírně vypisuje.

Na ten čas nic starožitného tam neukazují, nežli říceniny toho velikého domu, v němž Samson ty Filistinské zařítiti měl; a chtějí někteří, že tentýž dům byl chrám modly Dagon. Brocard. itin. 7. Breid. Nyní se zase k své cestě navrátím. Oznámil nám patron, abychom se druhého dne ráno k moři najíti dali, že miní odjeti. Pročež v úterý po svatém Matouši 22. dne měsíce Září, okolo dvou hodin na den, přivedli nám sedláci osly; a rozžehnavše se s Řekem hospodářem naším, a jej almužnou spokojivše, šli jsme skrze město druhou stranou k západu slunce, a mezi zahradami vsedše na osly, jeli jsme na půldruhé míle vlaské velikými písky až k moři, kdež jsme se dověděli; že patron větru očekávaje dále jeti nemůže; pročež tu v tom písku v velikém horce od slunce po vrchu, a od písku pospodu, ten celý den a noc, s velikou naší těžkostí, ležeti jsme musili: však potěšeným srdcem, že se z těch zemí tak příhodně a brzo, vedlé žádosti naší, máme odebrati. *Cor contento e schiavina in spalla*: „Mysl spokojená jest jakoby se dobře odíl.“ A kdo chce užiti sladkého, musí okusiti kyselého.

Tehdáž když jsme tu čekali, chodil jsem a ohlédal jsem se vůkol břehu pilně, a bylo mi divné, že jsem města někdy slavného a velikého Konstancia téměř žádných řícenin neviděl; souditi jináč nemohu, než že mořským pískem zanešené a do města Gázy odvezené býti musily. Nebo též město bylo tu u přístavu a sloulo Majoma neb Majonia, a za času Konstantina císaře, že v něm na větším díle křesťané byli, Konstancia nazvané bylo a osvobozeno, aby městu Gáza, v němž tehdáž všecko ještě pohané bydleli, poddané jako před tím nebylo.

Za času Juliána císaře bylo zase k Gáze připojeno a Gázou pomořskou nazváno. Hieron. in ep. Paulae, et in vita Hilar. Hist. Trip. lib. 6. c. 4. Niceph. 10. hist. c. 4.

Kapitola 4.

O plavení se našem z země Svaté až do Egypta k městu Damiáta.

Téhož měsíce 23. dne, okolo dvou hodin na den, přijeli pro nás turečtí marináři k břehu na bárce, a nás k lodí *Caramusaly* opodál na moři kotvemi se zdržující přivezli. Když jsme se do ní dostali, uhlédali jsme ji plnou lidu tureckého a arabského, tolikéž jejich žen a dětí, že nám sotva patron místečko v ní vykázati mohl, a to bylo, coby tři osoby leže směstnati se mohly, a nás bylo sedm poutníkův: tu každý může souditi, jak jsme se z tak malého prostranství radovati mohli. Mněť jest prvé na mysli až do té chvíle leželo ono první s vojáky z Benátek plavení, a za obtížné jsem je sobů pokládal: ale tuto byl bych polovici takového pohodlí rád přijal a na něm přestal, a více jsem na ně nespomínal. *Un fatto desmentiga l' altro.*

Lodí *Caramusala* byla dosti veliká, však po vrchu nezabedněná a nepřikrytá jako lodí veliká. Měla tři veliké plachty a dvě bárky přivázané; marinářův na ní bylo do dvanácti, tak ošatěných pacholíkův, jako jsem o Arabech při vypsání hory *Quaranteny* v prvním dílu položil, totiž že byli nazí a bílí co cikáni: pravá cháska od Žamberka.

Mezi tím ten celý den na té lodí státi jsme musili a na vítr očekávali, dobrou vůli sobě činíc s potravami nakoupenými, za jiné nedržíce, nežli že se na druhý den do Damiáty dostaneme; a také abychom těm pohanům laskominy udělali, zhojna jsme sobě vedli, až jsme všecko do večera (krom něco biskotův) vytrávili.

Okolo druhé hodiny na noc rozkázal patron kotve vytáhnouti a všecky plachty spustiti, a tehdáž jsme se ve jmenu božím od země linuli a tu celou noc dobrým větrem plavili.

Ráno 24. dne ještě jsme zemi Svatou viděli, proto že jsme se k polední straně jako vedlé země dávali. Potom se vítr obrátil k půlnoční straně a nás dále na moře vehnal, tak že jsme již o

polednách země neviděli; a po té se vítr pomalu utišil, že jsme na jednom místě stáli. Před večerem povstal vítr k naší cestě příhodný, ale zas po některé hodině v noci až do rána se utišil.

Dvacátého pátého dne počal zas dobrý vítr váti až do nešporů, ale potom až do noci ticho bylo. Po půlnoci do rána pozdvihl se zase a drahně cesty nám ukrátil.

Dvacátého šestého dne od rána až do poledne ticho bylo, potom na ostatek toho dne a přes celou noc dobrý vítr byl. Dvacátého sedmého dne, když svítati počalo, poručil patron plachty spustiti a svinouti, i jednu kotev do moře pustiti, proto že nás vítr blízko k zemi byl přihnál, kteráž nám byla po levé straně mezi východem a polednem; nám pak bylo velmi vděk, nejináč myslíce, nežli že již konec našeho plavení bude a ta země že Egyptem jest. Ale zmýlila nás naděje, neb jsme tu státi musili, až by nás jiný vítr nežli ten, jímž jsme dolů sjeli, na moře výš vynesl. Po hodině rozpustili jednu plachtu, a malým větříkem jsme se plavili; po té zas zastavili a kotev do moře vrhli, až do nešporu odpočívající. Potom jsme se plavili až do noci, a přes celou noc stáli.

Dvacátého osmého dne ráno na usvitě marináři vytáhše kotev, všechny plachty rozpustili; i plavili jsme se dobrým větrem. Když bylo okolo snídání, zahlídli jsme věže od Damiáty. Pročež Turci a ta jiná chasa hlavy své obyčejem svým k zemi sklonili a modlitby své říkali; my poutníci také jsme pánu bohu z šťastného od těch bíd, v nichž jsme pod uši tehdaž vězeli, vysvobození děkovali. Nebo v pravdě větší jsem nouze v těch málo kolikas dnech mezi těmi pohany zkusil, nežli na vsí předešlé i budoucí cestě. Místečko jsme těsné měli, ležeti jsme v něm nemohli, ale sotva jsme sedě spali. Smradu od nečistot lidských, zvláště od těch, kteříž moři nezvyklí, všechny útory slabé a průduchy otevřené měli, okolo nás ze všech stran nečistili a neřád dělali, tak žeby nebylo divu, aby sobě člověk byl všeho nezošklivil a nemoci nedostal. Ale což bylo činiti, nežli trpěti. Pacienza es el mejor remedio a qualquier dolor. A jakož jsme prvního dne všechny potravu naše pojedli a je té chásce toliko ukázali, byli jsme zase perně od nich pomštěni. Nebo merci-li jídla

žádného, krom biskotů, ale za dva dni ani nápitku vody jsme neměli, z každého napití Turkův jsme prositi musili; někdy jí nám dali, a to smradlavé, které sami nechtěli, a někdy i té nám uděliti se zbraňovali, že jsme, jak Vlaši říkají: El muro al seco, d'uno che magna senza bevere, „bez vápna na sucho stavěti musili.“ Pročež jsme se jim zase dosti v zuby nahleděli, vedlé přísloví: Tu guardi per dritto, come fanno le ocche le verze, totiž: „přímo, co husi na zelí, na ně hleděli,“ a našemu nákupčímu z takového nás opatření dobře na zuby žehnali. Ty biskoty nám někdy k lepší zvuči pomohli, když jsme je za několik cibulí aneb něco jiného vyměnili, tak že jsme je tehďaz za zvláštní lahůdky jedli, a mála vody s zahražením nosu pro její smrad se napili, majíc v čas nouze dobře zaživací žaludek: bon budello, cioè a deggiuno.

Tehďaz jsme bolestí žaludka často trápeni byli, i za pravé dali, co onen *Diphilus apud Gregorium Gyraldum* o ní píše

Ventre verendum minus est nil, nil mage ventre Importunum, is vel mediis in luctibus urget Et memores jubet esse sui, cogitque jubendo.

Nic nestydatějšího nad břich není, Nic nevhodnějšího, neb se vždy mění; A jak u prostřed bolestí nás rmútí, Tak v každý čas pamět na se mít nutí. Byť mu se pak chtěl kdo časem opřiti, Chtěj, nechtěj musí svůj poklis uzříti; Byť jej pak chtěl i zavázati časem, Však musí bezděk v stranu vrci pasem.

K tomu ti lotrovští marináři nelitostivě s námi zacházeli, a obzvláště v noci někdy ledačím s na zapřenou na nás hodili, nohami po nás šlapali, námi jako psy strkali; a jedné noci vylezl jeden z nich nahoru do koše a naschvále na nás veliký skřípec, jakéhož u nás k stavení a jiným potřebám užívají, do několika liber ztíží spustil, tak že mezi nás upadl a mého hřbetu zasáhl, a však božím řízením žádného škodně neuhodil; pročež jsem zkríkl a více se lekl toho nebezpečství, z něhož mne pán bůh vytrhl. Neb jest věc jistá, že koho by byl udeřil, bylby tu na místě zůstati aneb o některý úd přijíti musil. Ale jakž se říká: máš-li škodu, o posměch se nestarej, to též ti lotři prokazovali: toliko se nám smáli a posměšným

na nás *Christiano* voláním nám utrhali, že ačkoli jsme v strachu a moci jich byli, dosti jsme na sobě znáti dávali, že bychom se jim zase, kdyby nás více bylo, uměli odplatiti. *Pacienza muchas vezes injuriada, torna se enira*. Ale o tom necht' jest za dosti povědino.

Když bylo okolo poledne, přijeli jsme do přístavu, a tu hned jeden marinářský lotr chodil v lodí s červeným kloboučkem a vybíral ode všech napořád na zpropitné. Ale byli bychom raději lotrům místo poděkování po dobrém pohlavku dali, aneb jak vlasky říkají: *Te recommando a' griffe de gallo, cioé al diavolo*, je všem čertům poručili. Nicméně přece se mne jeden pacholek dožádal, abych od něho list vzal k jeho bratru v ostrově Maltě zajatému, a pokudž bych sám tam nejel, abych jej po někom odeslal; což jsem přece lotru k vůli učinil.

Mezi tím viděli jsme v přístavu státi mnoho *Caramusalů*, a z nich i do nich kupecké zboží nakládati, z nichžto jeden k nám vstříc upřímo vyjel, a patron z něho nás se ptal, kteří bychom se co nejdříve do Damiáty vypraviti chtěli, abychom k němu vystoupili, že nás tam dovezti chce. My poutníci majíce za to, že naše *Caramusala* v přístavu zůstane, nemeškali jsme z naší lodí vystoupiti a do jeho jsme vešli.

Když se pak s námi k břehu připlavil (což se brzo stalo, nebo nebylo daleko), přistavil k jednomu pramenu řeky *Nilu*, toliko jedině ve všem Egyptě, kteráž tu do moře padá, a nás pobízel, abychom na břeh vystoupili, že nás dále vézti nemíní, chtěje od nás míti záplatu, že nás nedovezl.

Tožť jsme poznali, že nás ten Turek podvedl; pročez nechtěli jsme mu nic dáti, až by nás prvé do Damiáty doplaval, a nejvíce náš mnich, uměje řeč jejich, za nás mluvil a s tím Turkem se hádal, podvod jeho mu vyčítaje; až Turek vyhledal v lodí kej a přiběhl, na nás napřáhaje a nás bítí chtěje; pročez mnich ulevil a od řeči jako Turek od kyje upustil. Naposlady chtěli-li jsme pokoj míti, vždy jsme se po několika maidyních složití a jemu zaplatiti musili.

Tak tedy znovu jsme lodí jednali, kteráž by nás do města Damiáty dovezla. Bylo jich tu dostatek a rozličných: některé malé co

naše rybářské lodky, než že širší byly; jiné okrouhlé, široké a tak krátké byly, že se téměř s šířkou srovnávaly, a ty měly plachty čtverhrané a malé, toliko pro vození některých potřeb od jednoho města k druhému po Nilu; na kterýchž jsme se pustiti nechtěli, ale dali jsme se na největší lodí, jimiž se po Nilu plaví. Ty měly některé jednu, některé dvě plachty, jazykem jejich *Dzierma* nazvané, vesla také měly. Jsou nízké, okrouhlé, však dosti veliké, jakéž jsem na řece *Padus* ve Vlaších viděl; na nichž se, když jest pěkný čas, i na moře některou míli pustí, tak jako ve Vlaších z Pádu po moři do Benátek se plavívají. Nikdež jsem tak nízkých lodí jako při Nilu neviděl, proto že břehy nízké má a voda zároveň s břehem jde; neb by jim tak na nízký, jako u nás na vysoký břeh, z nízké lodí vystoupiti těžko bylo. A že vůkol Nilu žádných vrchů, ani téměř ve vsí zemi Egyptské není, pro tu příčinu mohou se po všem Nilu svobodně s plachtami plaviti, bez mnohého proti vodě, když jedou, vesly tahání.

Také jsem se tu ohlídal a diviti musil pěknému položení, úrodě a stromoví při začátku země Egyptské, proti způsobu jiných krajín, kteréž při moři, a kdež do něho vody veliké vpadají, hrubě písčité aneb skalnaté bývají. Nebo tuto hned při samém břehu všecko se jako živé býti zdálo, jakž pak o hojnosti té vsí země doleji vypisovati budu.

Řeka Nilus v tom místě vpadala do moře, zšíří našeho Labe u Litoměřic; však není v tom místě celá řeka, než toliko jeden díl její, jakýchž ještě mimo tento šest rozdílných do moře vpadá, a slovou latině jmeny vlastními takto: *Pelusiacum ostium*, jináč *Damiatae*, *Taniticum*, *Mendesicum*, *Pharniticum*, *Sebenniticum*, *Belbiticum* a *Canopicum*, jináč *Heracleoticum*; a však mimo první a poslední pramen jinými se neplaví, proto že malé, mělké, a ne tak městy i vesnicemi osazené jsou.

Egypští těchto časův nejmenují nežli dotčené dva jmeny obzvláštními, totiž *Pelusiacum*, kterýž teče při straně východní a *Damiáty*, *Garbie*, a *Canopicum*, kterýž teče při straně polední a Alexandrii, nazývají *Scharguye*, pro rozdíl spěšný ve všelijakých

potřebách. Propert. lib. 2. Ovid. Met. lib. 5. Claud. in Ruff. lib. 1. Paling. Leone. Virg. 6. Aeneid. ti všickni připomínají sedm pramenů řeky Nilu.

Také jsem se tomu divil, že velmi daleko do moře svou kalnou vodou barvila, a to několik vlaských mil, i sladkost svou zachovává; a jakž jsem tam zajisté zpraven, že plavci, když na moři zabloudí, buďto chtějí k straně *Garbie* jeti k druhé se dostanou, a zase naproti tomu k straně *Scharguye* místo *Garbie*; tehdy jsouce daleko v moři a nemohouce země viděti (neb jakž jsem výš dotekl, země pro nízkost a roviny její daleko na moři neuhlídá), barvou vody, jednoho i druhého toku rozdílou, a však obojí kalnou, se spravují a své lodí ku přístavům, k nimž přistati chtějí, za času napravují.

A tak my smluvivše do *Damiáty*, plavili jsme se na té lodí *Dzierma* proti vodě nahoru, a po levé ruce něco opodál od Nilu blíž přístavu viděli jsme pevnůstku nevelikou čtverhranou, tureckými vojáky osazenou, pro obranu přístavu i města *Damiáty* a jiných vyšších měst. Nebo v té pevnosti zdaleka spatřiti mohou lodí ku přístavu se plavící; a mají k tomu vycvičené holuby, kterýmž, když co potřebí hejtmanu do *Damiáty* *Sangiachovi* napsati, k jich nohám cedulku přiváží a je pustí, kteříž bez meškání v brzkém času, kdež náleží, do *Damiáty* přiletí a sobě tu cedulku vzíti dají, a zase do pevnosti se navrátí. O čemž jsem netoliko na místě slyšel, ale i u jistých spisovatelův čítal, že se ten obyčej po všem Egyptě před několika sty lety zachovával, ano i svýma vlastníma očima v *Damiátě* takového holuba přiletěti a cedulku mu od nohy odvázati jsem viděl; a totéž v *Alexandrii* z druhé strany Egypta podnes činí, jakž o tom doleji oznámeno bude. A svědčí totéž ti, kteříž *Indie* a země východní vypisují: jako *Gaspar Balbi, etc. nell. viagg. delle Indie Orientali*, že z *Ormus* do *Balsari*, a z *Balsari* do *Bagdetu*, a zase zpátkem, kupci holuby k svým faktorům aneb tovaryšům vysílají, uvážíce jim listy pod křídla; kdežto z *Ormus* do *Balsari* dvamecítma dní cesty, z *Balsari* do *Bagdetu* třiceti osm dní po vodě jest, že za jeden den takoví holubi do jednoho z těch měst doletí.

Leží ta pevnost na deset mil vlaských od Damiáty. Potom nic obzvláštního, krom lesů palmových, nevidouce, přijeli jsme dobrým větrem okolo dvou hodin před večerem k městu Damiátě

Kapitola 5.

Jak jsme se do Damiáty dostali, co v něm předse brali, a přitom vypsání téhož města.

Když jsme k břehu toho města přijeli, nesměli jsme z lodí vystoupiti, až jsme *viceconsulovi* krále franckého, kterýž se v tom městě zdržuje, náš příjezd v známost uvesti dali. Kterýžto nemeškal po malé chvíli sám k nám a pro nás přijíti, a velmi přívětivě nás přivítav, do příbytku svého skrze město vedl.

A však nejprvé skrze jakýsi starý dům jsme šli, v němž mnoho Turkův bylo; před nimiž jsme tlumoky naše na zem položiti a jim je k otvírání a přehledávání dáti musili. Však nic nám z nich nevzali, ale nás propustili; kromě jeden z nich dobře oděný a snad i z důstojníkův, ten když vyložili z karnýře jednoho našeho poutníka křížky a páteře v Jerusalémě koupené (jakž v první knize o tom doloženo), velmi se nad nimi jako užasl a hněvem pohnul a zlořečil v jazyku svém, až i naposledy na ně při přítomnosti naší plil; a my jsme jemu nic proto říci, ani se na odpor proti němu postaviti nesměli. A však podivili jsme se té jeho nevážnosti, že mimo obyčej jiných Turkův tento sám těch věcí nic sobě nevážil. Nebo jiné jsem Turky viděl, kteříž na takové věci laskavi jsou (krom křížkův a obrázkův, o čemž doleji položím) a poutníkům je rádi berou, aby je sami na hrdle neb na rukou nosili a po nich své páteře říkali: však přitom po každém zrnu své *Subana hala*, totiž: „Bože obrat se ke mně hříšnému,“ přivěsí, a tu modlitbu stokrát, pokaždé vedlé páteřů, říkají.

Odtud nás *viceconsul* vedl upřímo do svého příbytku, v kterémž samotný s svým služebníkem bydlel, a sotva sám pro sebe komoru v něm měl od země jedné podlahy zvýši, a nám pod ní dole v síni, kdež jsme jedli i ležeti musili, vykázal.

Aby pak každý věděl, kdo jest ten *viceconsul*, věděti sluší, že někteří křesťanští mocnářové, kteří s Turkem ustavičný pokoj mají a

obchody své vedou, jako král francký a Benátčané, v některých předních tureckých městech, jako v Konstantinopoli, v Tripoli, v Halepu, v Kairu, v Alexandrii a jinde, vyslané své mají; a ti, poněvadž tam za příčinou pokoje činění, aneb pro jiné brzké některých věcí vyřízení, po němž by se s odpovědí domů vrátili, nejsou jako *Ambassatores, Oratores*, anebo poslové a legáti, neužívají také těch jmen, ale *Consules*, totiž starostové nazváni bývají. Kterížto v dotčených místech řádně své sídlo mají, k tomu jsouc nařizeni, aby mezi křesťanskými kupci, kteříž tam na mnoze pro obchody své dojíždějí, řád, pokoj a všecko dobré zachovali; když by se co od Turkův jim přihodilo, buďto žeby se nová cla a jiné nové neobyčejné věci na ně ukládali, mimo smlouvy a privilegia mezi jich mocnáři smluvená a utvrzená, buďto žeby jim kdo z lidu tureckého ubližoval, ti *Consules* povinni jsou o to se domlouvati a svým vrchnostem, jest-li že by se jim to nenapravilo, o tom věděti dáti mají.

Jsou pak u Turkův u vážnosti, a od tureckých císařův mnohými obzvláštnostmi obdařeni. Od své vrchnosti a kupeckých obchodův mají poctivé vychování; tak že místy veliký dvůr vedou, své strážce turecké, totiž některého Janičara, vždycky při sobě mají, kteříž jich v domích hlídají, a po ulicích před nimi jdouce provázeti, a před zběří tureckou, jako před bašemi místo dělají musejí. K tomu veliké komonstvo kupců křesťanských slavně a v pěkných hedbávných šatech připravených za nimi jde a jim velikou podstatu při těch národech činí, tak že se dobře o nich říci může: *onza di stato, libra d'oro*, totiž, že „ouřad nemýlí.“

K těm pak dvěma vrchnostem křesťanských starostům přiznávají a přivínují se jiní národové, jako k Benátskému ze všeho jejich panství poddaní, Raguští atd.; k franskému Němci, Nizozemci, Angličané, z města Genuie, Florencie, z Luky atd. kupci a poutníci, kteříž všickni svého starosty poslušni býti musejí.

Pro lepší pak jurisdikci a zachování řádu mají sobě od Turkův oddané domy veliké, řečené *Fondiques*, jakoby u nás v Praze Kotce byly, a ty místa dosti nákladné tak od starodávna vystavené jsou; v

těch *consul* a kupci i s zbožím a krámy bydlejí, zavírajíce se v noci a stráž majíce, jakž potom níže něco o nich dotknu.

Abych pak o našem *viceconsulovi* oznámil: ten byl tu v Damiátě *consula* z *Cairu* místodržící a nařízený; a však poněvadž tam *Fondiquy* a obchodů valných křesťané nevedli, také malé vychování a podstatu měl, a spíše křesťanských poutníkův, z Jerusálema obyčejně tudy do Egypta putujících, hospodářem, a pro skupování rýže a jiných některých věcí, Alexandrinských křesťanův jednatelem nazývati se může.

My tedy k takovému člověku se dostavše, vděčni jsme toho byli, že nás k sobě přijal, s námi vlasky mluvíti uměl, a přitom dobrý a upřímný člověk byl, rád a ochotně ve všem se nám propůjčoval.

Přede vším pak byvše po cestě od hladu zemdlení, ptali jsme se na víno, a od něho přezvěděli, že ho ve všem městě najíti a ovšem dostati možné není; a však že pro svůj nápitek dobrého vína z ostrova Cypru něco málo má, kteréhož že nám rád chce uděliti, dokud postačí. Přijavše tu jeho dobrou vůli a skutek s poděkováním, prosili jsme ho za brzkou večeři, s kterouž také dlouho nemeškal, ale po malé chvíli dal nám pečených i vařených kuřat, ryb a vaření v hojnosti, a k tomu toho dobrého vína, tak že jsme sobě tu zase dobře po předešlé nouzi naši nahradili, jakž se v přísloví říká: dobrá vůle koláče jí, zlá hlavu tepe, a řídký pivo pí. Pročež také někteří z tovaryšstva sobě povolili a veseli byli, *di viso sereno*; až když dobře pozdě bylo, prostřevše sobě modraci a houně na zem a někteří na stolice (neb jsme tu na stolicích za stolem po křesťansku seděli) na odpočinutí jsme se odebrali.

Náš pak Lampert ten obyčej míval, že když dobrého vína dopadl, ním se rád podnapil, a po té rozličné písně v svém nizozemském jazyku pobožné i světské zpíval, podle přísloví: *l'aequa fa male, il vin fa cantare*, „víno zbuduje k zpěvu a voda k hněvu;“ čehož tehdáž také neobmeškal, jak jsme svíčku zhasili a se utišili, dal se nám do zpívání hlasem, a my se mu zticha smáli poslouchajíce ho. Mnich pak, snad že s chutí povečeřel, tím více snem obtížen byl, *chi ben cena, ben dorme*, nemohl ho snést, ale okřikl ho vlasky: Lamperto

taci, „Lamperte mlč.“ Pročež Lampert nedozpívav verše začatého umkl, neb se ho bál. V tom jeden z tovaryšstva, neměv veliké chuti k mnichu, zvolal na Lamperta: *Lamperto canta, totiž: „Lamperte zpívej.“* Takž Lampert maje zástupce, a že ho posilovali, *che gl'i facevan spalle*, začal tím hlasitěji zpívati. Mnich proti tomu zase ho okřikl, aby mlčel. Lampert uposlechl ho. Ale po té hned zase byl k zpívání ponoukán, i dal se teprv právě do zpívání; až mnich vida, že ho hrubě za kápi (jakž říkáme) táhne, vztýčil se z ležení vzhůru a na Lamperta s hurtem a křikem, aby ho bil, pospíchal. Někteří z tovaryšstva poznavše to, nemeškali Lampertovi na pomoc přispěti a proti mnichu se postaviti. I potkali se po tmě s mnichem, a místo vlaského přísloví: *una parola tocco l'altra*, že „jedna řeč druhou stíhá,“ tak že tuto jedna pěst druhou potkávala. Nebo mnich vida, že žertů není, jsa osoba vysoká, dlouhých ramen a silného oschlého těla; udatně sobě počínal, bil, pral okolo sebe, jako by dvěma kordy v hromadě šermoval, a zase z tovaryšstva po tmě často místo mnicha v sobě byli, podlé přísloví: *Chi vade notte, trova spesso delle botte*, „kdo se v noci toulá, často buchy dostává.“ Až *viceconsul* slyše tu pranic, neb nad námi ležel, přiběhl s světlem dolů všecken zděšený mezi nás, prose pro boha, abychom sobě pokojně počínali, tak že jsme my ostatní, ješto jsme se té hře dívali, jemu jich rozvesti napomáhali. Ale mnich jsa hněvem rozpálený, nemohl se spokojiti, nýbrž ještě k tomu na ulici vyběhl, volal, křičel, aby mu Turci na pomoc přispěli, že ho loupí a mordují; ale nemohl se tak rychle žádného dovolati, proto že pozdě a v první usnutí bylo, a *viceconsul* ho s mou pomocí, k našemu velikému štěstí, do domu násilně vtrhl; nebo by sebe i nás třebas do věčného vězení aneb u velikou pokutu peněžitou byl přivedl. Pánu bohu bud chvála z ochrany jeho svaté! Tu po velikém křiku sotva jsme toho mnicha spokojili a té pranic konec učinili; neb byl tak zapálený, žeby byl nedbal všecka nebezpečností podstoupiti, ješto ač dílu svého dostal, však on vždy více nebohému Lampertovi, vytrhv mu po levé straně téměř polovici jeho vousův na bradě, a některým jiným ublížil, tak že jest z

toho žertu dosti mnoho strachu přišlo. *Il molto, el poco, rompe il gioco.* Naposledy jsme se všickni upokojili.

Dvacátého devátého dne měsíce Září, to bylo v úterý den svatého Michala archanděla, hned jak jsme vstali, tovaryšstvo se radilo, jak by toho mnicha pozbyli, jakožto nerovné spřeže; a zase strany *excommunicací* (vyobcování z církve), kterouž v té šarvátce také hrozil a své odporníky do klatby dal, že jsou na pomazaného a Clerica rukama sáhnouti směli, jakž o tom mnoho v právních duchovních *c. si quis suadente 17. q. 4. juncto c. non dubium, et c. veniens, et c. ad eminentiam, c. cum illorum, c. religioso et c. de sentent. excom. tit. lib. 6.* vyměřeno jest.

I ač jsou mnohé příčiny měli, aby na tu jeho *excommunicací* nedbali, jako předně, že jest té moci neměl a osobě své vedlé zákonu, kterýmž se toho dovoluje, přivlastňovati nemohl, *c. corripiantur 24. q. 3. c. visis 16, q. 2. glossa in c. nemo episcopus, 3. q. 2. dicti tit. c. cum ab ecclesiarum, de off. c. ord. Hostiens. ibid. atd.* ačkoli tedy to tichým duchem mohlo pomínuto býti, nicméně přece jsem tovaryšstvo k tomu měl, aby se s mnichem smířili a to v zapomenutí uvedli. *La olvidenza es el remedio de las injurias.* Jakož jsem také s mnichem do některých ulic na procházku vyšel a jeho napomínal, aby se s tovaryštvem spokojil, že mu to k dobrému bude, a že oni spíše bez něho, nežli on bez nich v těchto nepřátelských zemích budou moci býti. *Olvidar lo que sabes, algunas vezes trae provecho,* „v zapomenutí uvedení některých věcí že úžitečné bývá.“ Čemuž mnich neodporoval, ale hned se ke mně omlouval, abych nemyslil, aby on mne v *excommunicací* své mínil, že on se mnou dobře spokojen jest; a že jest svého dobře pomstil, a jim to rád odpouští. A v tom mi plnou hrst vousů nebohého Lamperta ukázal, kteréž ve spodkách schované měl, jimž jsme se dosti nasmáli.

V tom přišel čas snídání, a my sobě dali třiceti vajec sazených na velké pánvi připravit; pročez vedl jsem mnicha s sebou k stolu, a on chtěje s námi jídla účasten býti, dal požehnání všem, a po té zase jsme spolu veselí byli; však někteří s mnichem mluvití nechtěli.

Po obědě na žádost naši zjednal nám *viceconsul Dziermu*, kteráž by nás do *Bulako* města a přístavu blízko Kairu dovezla, a smluvil od jedné osoby po *cechinu* Benátském.

Mnich vida, že se to bez něho jednalo, a také mu oznámeno bylo, aby se jak může opatřil, že ho s sebou míti nechtějí, velmi nerád tomu byl; a nemoha sám nic pěknými slovy spraviti, vždy jinde přímluvy hledal, vedlé toho: *Meglio se vince la cosa per il consiglio, che per l'ira*, zdali by mohl co pokorou a dobrou radou, spíše nežli hněvem získati. Nebo vyjednal sobě přímluvu od *Sangiacha* toho města, kterýž k nám vyslal osoby jisté, žádaje nás, poněvadž jsme mnicha s sebou přivedli, abychom jej zase odtud odvedli, nechceme-li dále, toliko do *Cairu*. A však když tovaryšstvo poníženou omluvu svou učinilo, že sobě slíbili, aby ho v tovaryšstvu netrpěli, žádajíce ho, aby jich při tom zanechal, na té odpovědi přestal a mnichu se spokojiti poručil, tak že jest nás prázen býti musil; a my sobě přísloví toho potvrdili, kteréž napomíná, varovati se příliš zdravých krmí, příliš velikého štěstí a příliš dobrých lidí; aneb jak jiní říkají: Dio te guardi da cingue F: Fame, Fumo, Fiume, Frate, Femine.

Dne 30. a posledního měsíce Září, čekajíce na našeho plavce až se shotoví, procházeli jsme se po městě, kteréž jest starodávnní a sloulo někdy *Pelusium* od *Pelea* otce *Achillesa*, jináč *Eliopolis* od *Elia Pertinace*, kterýž je vystavěti měl.

Bylo před lety dvojí zdí cihelnou a dvojími příkopy obehnané a opevněné, tak že když léta 1246 král francký Ludvík, příjmím Svatý, přitáhn do země Svaté, aby Jerusalema a křesťany vysvobodil, pustil se do Egypta po vojsku k tomuto městu nejprvé, a přes celý rok je oblehl a útokem ho dobytí nemohl; ale když pohané bezpečně sobě v něm počínali a hodujíce spali, tehdáž s svým obmyslem jednu bránu dobyl a města s velikým bohatstvím a loupeží dostal.

Ale nedlouho užil toho vítězství. Nebo chtěje upřímo k městu *Cairu* táhnouti, zdržoval se příliš na cestě, až čas přišel, že řeka *Nilus* z břehu vystoupila a zemi vůkol zatopila. O čemž král Ludvík nevěda, lidu svého časně opatřiti nemohl, tak že jest všecko ležení vojska jeho v vodě stálo, pastev a potrav nemělo a zpátkem do

Damiáty, ani z Damiáty k nim přitáhnouti možné nebylo. A v tom žoldán egyptský s lidem velikým na něj přitáhl a jemu na sucho vystoupiti bránil, až i pro vlhkost místa mor v ležení nastal, tak že chtěl-li jest král dokonalého zahynutí ujíti, musil se žoldánovi i s lidem svým poddati, však s takovými výminkami: že má do Damiáty i s lidem propuštěn býti a města se vším příslušenstvím žoldánovi postoupiti, a přes to všecko osm tisíc liber zlata *ranzionu*, totiž výplaty položiti. Čemuž král i žoldán potom zadosti učinili. *Chron. de temporibus aetatibusque mundi. Joh. Titius. Gvagninius. Inventaire du Jan de Serres.* Nyní samým položením, že v rovině a při vodě Nilu leží, pevné jest; ale zdí nemá, než co domové pořád stavení zavírají. Položení jeho jest obdloužní od strany půlnoční až k polední a jako půl měsíce nakřivené, kudyž hlavní tok Nilu mimo samé město teče, a jest od jednoho rohu k druhému asi míle vlaská a zšíří na půl míle se táhne. Stavené jest na větším díle z cihel na slunci pálených, pro nedostatek kamení; ulice nečisté a pusté má, avšak proti tomu obyvatelé města toho znamenitou zvůli a kratochvil mají, proto že při něm množství rozkošných zahrad jest, do nichž ze všech stran z Nilu vodu pouštějí a v nich od limounových, citronových, pomorančových, granatových, fíkových, olívových, palmových, kassiových štěpí, od cukrových třtí a rajského stromoví veliký dostatek mají. Vaření všelijakého hojnost jiným zemím dodávají, zvláště pak rýže, o kteréž nám viceconsul vypravoval, že, se jí z toho města do roka za million aneb desetkrát sto tisíc vyveze, avšak ne jakoby tu rostla, ale z okolních měst a vesnic že se do něho přiváží a dodává.

V tom městě jest také znamenitá hojnost od množství dobrých ryb z Nilu i z moře. Nebo ač jako u nás s mnohými přípravami, totiž měchy, košíky, víchy, čeřeny atd. nic neumějí aniž o nich co vědí, však ledajakous malou sítkou aneb udicí znamenitých ryb dostatek chytají. A viděl jsem to v městě Damiátě i jinde výš po Nilu, že ledakdos přivázel na provázek kus hřebíku špičatého a k němu kus chleba, a hodiv to do vody velmi brzo dobrou a velkou rybu vytahoval, jakoby ji na nejlepší udici chytiti mohl. A mohl bych říci,

že tato řeka nad jiné v světě na ryby nejhojnější jest, a to z příčiny její tučnosti a kalnosti, o níž doleji potom psáti budu. Athen. starý spisovatel lib. 7. cap. 29. dobrotu i velikost ryb z Nilu vypisuje.

Ještě toho dne, nejsouce úmyslu Lamperta našeho dále s námi vésti, smluvili jsme s *viceconsulem*, aby mu do ostrova Cypru dopomohl, aby mohl odtud do Benátek se dostat. A tehdáž hned na jednu *Caramusalu* se vyptav, jej na ni opatřil; a my zaplativše co od plavení přišlo, i co tu s námi protrávil, ještě jsme mu na cestu my sami dva, totiž pan Černín a já, s potřebu peněz udělili a připsání k otci *Gvardiánovi* do Cypru učinili, aby mu všechny naše věci u něho zanechané, totiž truhly, modraci a jiné věci od šatstva vydal a jemu propustil.

V pravdě nerádi jsme ho pozbyli, pro jeho kratochvilné a veselé posuňky, jichž bychom byli na poušti Sinai k obveselení našemu dobře potřebovali, nebyvše nežli samotní, pan Černín a já; nebo

Un bon compagno per la via te porta a cavallo; Un cattivo non t'aiuta, ma te far tirar la caretta.

Dobrý tovaryš na cestě jest za vozík, věz zajistě; Máš-li zlého, k tomu lháře, jest jakoby s ním táhl v káře.

Po vyřízení toho nakoupili jsme sobě za laciné peníze potrav od vajec, slepic, ryb pečených i vařených, chleba, biskotů, kromě vína, kteréž jsme v hospodě naší všecko vypili a ještě před odjezdem počali vodu z Nilu píti. Po té jsme se rozžehnali s *viceconsulem* a jej pěkně spokojili, mnicha a Lamperta s ním v městě zanechali a sami v pěti osobách se k lodí vypravili, kdež jsme přes noc čekající na dobrý vítr odpočívati musili, ale velmi málo spali, pro k víře nepodobné ryb se házení, metání, o lodí naši otírání, že jsme se někdy lekati musili; a tu jsem také u toho města delfíny viděl, o nichž v první knize psáno jest.

Kapitola 6.

Kterak jsme z Damiáty odjeli a do města Cairu přijeli.

Prvního dne měsíce Října, to bylo ve čtvrtek po svatém Michalu Archandělu, ráno když se počalo rozednívati, byli jsme hotovi odjeti, ale že vítr teprva dvě hodiny na den se ztužil, dříve jsme neodtrhli. Patron lodí naší byl z Egypta se dvěma pacholky, kteříž slovou snědí neb bílí mouřeninové, tak jakoby žlutou barvu v komíně oćadil, pro rozdíl Nigritův a právě černých mouřeninův, o nichž doleji poznamenáno bude.

Dzierma byla u prostřed rohožemi pro slunečnou horkost přistřena, kteréž tam přes celý den trvá a svítí, v létě i v zimě; a protož tam nikdy neprší, a když drobet sprchne, za zlé znamení a budoucí neštěstí vši zemi té pokládají. Jakž to i *Herodotus* svědčí, že jednoho času v *Thebis* městě nad *Cairem* drobet sprchlo, a hned potom *Cambyses* král perský krále egyptského zabil a zemi jeho sobě podmanil. V Alexandrii a Damiátě, že blízko moře a zemí studenějších leží, často pršívá, ale toliko samý déšť, nebo sníh a kroupy nikdy tam neprší.

S těmi Egyptčany nic jsme mluvíti neuměli, toliko co ukazováním rukama jim jsme návěští dávali: *parlavano a cegno*. Nebo řeč mají od Turkův rozdílnoú, totiž arabskou, aneb jak jiní jmenují mouřeninskou, však ne tak vlastní jako před lety, kteráž skrze přestěhování se do té země, pro úrodu její, mouřeninův a Arabův v času válek dokonce v zapomenutí přišla.

Když potom *Dziermu* odvázal, táhl ji vesly na druhou stranu břehu, aby mohl větru nadjeti; a poté když rozpustil plachtu, počali jsme ve jmenu božím jeti proti vodě Nilu dosti prudce, že jsme brzo město Damiátu z očí ztratili.

I jeli jsme mezi krajinami velmi úrodnými, na nichž jsme množství dobytka rozličného pasoucího se viděli, rákosí cukrového, stromoví rozdílného, zvláště palmového, fíkového hned lesy, obilí

dozralého, rýže, pšenice turecké atd., již tehdaž podruhé toho roku zrostlého, velikou hojnost, jakéž jsem nikdy prvé neviděl. A jsou tu také dobří zahradníci okolo Nilu, jakž je *Athen*. připomíná, a druhou příčinu mimo zavlažování z Nilu takovému zrůstu přidává, totiž povětří mírné a zemi i úrodám příjemné, o němž doleji položím.

Poněvadž se již o palmě nejednou zmínka učinila, také tuto o ní krátce doložím. Jest strom spanilý a obyčejně do dvacíti loket vysoký, roste nahoru v jednom toliko pařezu, kůru má šupinatou a tvrdou, a teprv nahoře nejvýše ratolesti dlouhé z sebe pouští, kteréž na podzim co rákosí dolů padají, jež také u nás suché vídáváme. Ovoce nese v hromadě, sotva čtyry neb šest chomáčů na jednom stromě, a jakoby hrozny veliké visely, sladké, chutí i barvou fíkům nápodobné, však vnitř s peckou obdloužnou, kteréž fík nemá; a zespod visí pod listím ovoce u velikosti prostředních uherských švestek a dvojí barvy, žluté a nahřebíčkové, jako u nás špendlíky a švestky od sebe se dělí.

Slove to ovoce latině *dactylus*, česky daktyle, a egyptsky, když jest čerstvé *bellan*, a suché *tamar*; strom palmový slove *dachel*, jináč *machla* aneb *nachal*.

Jest pak strom tento dvojího přirození aneb pohlaví, totiž samec a samice. Samice nikdy ovoce nenese, let podlé samce vštípená bývá, a všudy vesměs. obojí strom státi musí, sice není-li samce, tedy nikdy nenese ovoce samice, aneb jináč jako lékařstvím nějakým jí se pomáhati musí.

Pročež Egyptčané berou listí od samce a to kladou neb strkají mezi její listí, a zase prach mezi listím a kůrou samce zanešený. Item květ od samce sypí na samici a tak jí rodnou činí. Levinus Lemnius de occult. nat. mirat. lib. 4. c. 10. nazívá ty povahy palmy affectum Venereum, totiž Venušinou náchylností, jakoby byliny anebo stromoví život a smysl měly; jakž o tom pěkně disputuje Steph. Theupolus academ. contempl. lib. 9. c. 2. a Plotinus Enead. 3. Také tuto vlastnost divnou má, že se nedá žádné tíži tak snadně snížit i a skloniti, tak že čím víc jej dolů táhneš a naň nakladeš, tím více se pozdvihuje a nahoru pne; pročež od starodávna byla za příklad

ctnosti a trpělivosti nepřemožené a za znamení vítězství se jí užívalo. Gellius 3. lib. cap. 6.

Palma v těchto zemích neroste, ale v Syrii, Egyptě a v Africe a zemích východních u velikém množství se nachází; ač místem ve Vlaších a Hispanii se štěpuje, však ovoce nenese a snadno vyhyne.

Není užitečnějšího stromu nad palmu. Nebo předně dlouhý kmen hodí se na stavení a všelijaké potřeby; ratolesti na rozličné nádoby, a zvláště jedno z něho dělají cuffaz řečené; z listů lůže, rohože, koše, a místem, jako v království Congo a jiných východní Indie zemích, znamenité drahé tkaniny, totiž zlatohlavy, axamity, damašky atd. dělají, a to tímto způsobem, že z nich nitky vytahují a je suší a spravují, a těch místo hedbávných nitek při tkání jmenovaných látek užívají, jakž to *Edoardo Lopez: Viaggio nelle Indie Orient.* a jiní svědčí.

Item, z kůry od kořene provazy lyčené dělají, ovoce pak každému vědomý užitek, když ho zakusí, dává, a i v těchto zemích u kupcův dostati se ho může.

Jací by pak účinkové a moci palmy i ovoce jejího byly, o tom viz *Plin. lib. 13. c. 4, et lib. 23. c. 5. Diosc. lib. 1. c. 150. Galen. de alim. facult. c. 26. Theofr. lib. 1. c. 2. et lib. 3. c. 5. Herbar. Mathioli et Consolo d' Oviedo nell' san. mario dell' Indie occidentali*, kterýžto osmeré pokolení palmy v Indiích západních vyčítá. Jak by se v těchto studených zemích sázeti a chovati mohla, pěkně o tom vypisuje *Olivier du Pradel, dens le theatre d' agriculture*, kdež o všelijakých neobyčejných stromích a bylinách, štípení a spravování jich vyučuje; a vedlé toho do jiné knihy: *La maison rustique, de chalthes Estienne*, také nahlídnouti se může.

Obyvatelé egyptští, když to ovoce na podzim dozralé česati chtějí, bez řebříků na stromy lezou, proto že tak vysokých žádných nemají. Užívají pak místo řebříku provazu dosti tlustého, kterýž okolo štěpu kolem co obruč obváží, však prostranně, aby mohli mezi ten provaz a štěp prolezt. Když pak kdo nahoru lezti chce, přitiskne se k stromu, a toho provazu díl pod páždí sobě dá, tak že životem mezi provazem a stromem bude; a poté maje košík na hřbetě

přivázaný, nahoru rukama a nohama lehce co opice leze, vždy toho provazu jako obruče, povyleza trochu nahoru, za sebou potahuje; a jest-li žeby ustal aneb rukama se zdržeti nemohl, na ten provaz hřbetem spolehne a se ztuží, že může poodpočinouti, až vyleze, proto že kůra štěpu, jak nahoru hladká, tak dolů pro špičaté šupiny jako sukovitá jest, tím lépe se zdržeti a zase hladčeji nahoru podávati se může; a tam dotčeným způsobem na týž provaz se spoléhaje, oběma rukama ovoce do koše trhati a dolů po provázku v koši spouštěti musí.

Jest také jiný strom nám divný a tam obyčejný, totiž kterýž kmen sotva na sedm neb osm pídí vysoký nad zemí má a potom listí místo větví nahoru, sedm i osm pídí dlouhé a dvě i více široké a tři neb čtyř prstův po hřbetě tlusté, se vystřelují. V létě to listí opadá a na zimu samý kmen toliko zůstává. Ovoce nese jako okurky veliké, a vnitř taková jadýrka má, však žlutší barvy, a jakousi kožkou jest obtažené jako fík, kteráž se musí, když se jísti má, co s fíku stáhnouti, a roste na stromě u prostřed toho listí, že se sotva spatřiti může; veliké množství pospolu jako palma zrn svých má, a těch chomáčův přes 15 sotva na jednom stromě nevyrostává.

Ovoce to jest libější nežli fík, a růžovou vodou polité znamenitě žízeň zapuzuje; a tu vlastnost má, že kde se koli a na kolik kusův rozkrojí, všudy vnitř kříž, podobu ukřížování Krista Pána v sobě má a nese, odkudž od některých vlasky *pomo del Paradiso*, totiž „rajské jablko“ nazvané jest, jakoby z toho pokolení jablek býti mělo, jehož Adam první otec náš zakusiv v hřích upadl, totiž z stromu vědění dobrého i zlého; a na znamení tehdejšího božího předpovědění, o vysvobození lidského pokolení skrze smrt kříže, že jest od toho času křížem vnitř znamenáno bylo a tak až podnes zůstává. Joh. a Nedder c. 6. lib. Formicarius 4. píše, že podobné ovoce v království Granátském v Hišpanii se nachází, kteréž kde je koli načneš neb nařežeš, všudy obraz kříže v sobě má. Egyptsky slove maus, musa, aneb moris, štěp slove daracht moris, a jinde indiánský fík, o němž píší Garzias de horto in arom. hist. lib. 11. cap. 10. Giovan Lioni Afric. della descrit. del' Africa. Avicen. lib. 2. c. 491. Rhasis lib. 3. c.

20. Serapio c. 84. Mnozí o tom smýšlejí, žeby to ovoce mělo býti takové, o jakémž se v čtvrtých knihách Mojžíšových v 13. kapitole zmínka děje, těmito slovy: „Potom přišli až do údolí Eškol, a tu uřezali ratolest s hroznem jedním jahodek plným, a nesli jej na sochoře dva.“ Nebo často se nahodí tak veliký hrozen toho ovoce, že s únos býti může, zvláště kdež tak velké bývají, že v jednom přes dvě stě zrn pospolu srostlých jest. Jakž *Johan Hugo de Lintschott* v knize vypsání východních Indií svědčí, že nejednou takový hrozen od dvou na sochoře v dar nositi viděl (*cap. 11.*).

Když bylo po západu slunce, přistali jsme s naší lodí k břehu jedné veliké vsi a tu přes noc v lodí zůstali, dosti s velikým strachem, aby nás Arabi a Egyptčané v noci nepřepadli a neobloupili. Nebo nebezpečné jest pro jejich loupeže netoliko v noci na místě státi, ale i předse jeti, že dobře umějí plovati a tak lehce se k lodím příkradou, že často lodí, zvláště když všickni spí, zlezou a co nejvíce mohou, s sebou poberou a s tím do vody se spustíc uplynou; a někdy když se jim jednou podaří, podruhé přijdou, lodí se dohoní a ji zloupí. Když někdy vidí, žeby se plavících zmocniti mohli, tehdy je pobíjí a po vůli své s věcmi jejich nakládají. Pročež kteří s svou lodí bezpečni býti chtějí, nakoupí knotů neb doutníků ručičných, a těch v noci roznicených vůkol lodí nastrkají, aby se zdaleka zdálo, jakoby tolik ručnic při sobě měli; a mají-li jednu ručnici, tou velmi dobře a často umějí stříleti a strašiti, a tak nejspíše projedou. Však přece někdy ti loupežníci tejně se k lodí pouštějí, a zvláště když tmavá noc bývá; a kdyby byli prozrazeni, že se pod vodu pohřížiti mohou, podlé přísloví: *da boscho e da riviera*, „praví lesní a vodní lidé“.

Ale my díka pánu bohu před nimi jsme pokoj měli, a druhého dne téhož měsíce ráno dobrým větrem jsme se plavili, a to přes celý den a potom. i celou noc velmi prudce a rozkošně při pěkných březích, všelijakými úrodami osazených a okrášlených.

Třetího dne téhož měsíce tentýž vítr dobře nám k naší cestě sloužil, a toho dne mimo jiné veliké nesnáze, žízně i horka jsme pociťovali.

I ačkoli voda velmi kalná a hlinovatá přes celý rok jest, však velmi dobrá a chutná ku pití bývá, a co jsme jí až přes příliš do sebe lili, nic nám neuškodila; toliko že nás obměkčovala a projímala. Proti čemuž obyvatelé egyptští, aby ustavičně po ní neběhali, užívají prostředku; jímžto vodu z Nilu pěknou, čistou a zdravou činí; nebo mají veliké hliněné aneb kamenné nádoby, dole široké a nahoře co džbány úzké, v jedno aneb dvě, vědra, ty plné vody kalné nalejí, a poté vezmouc pět neb šest hořkých mandlových jader, drobet nimi povrchu džbánu potrou, a ty mandly v hrsti stlačíc do vody vrhou, a rukama přes loket v vodě semotam chvíli míchají a točí, a tu vodu co nejvíce zkalí a státi nechají, až se co sklo pěkně učistí, a to ve třech neb čtyřech hodinách; kteroužto potom do jiných menších džbánův ulívají a ku potřebě z nich užívají.

Ta voda v pravdě nemůže se vychválení pro svou dobrotu a zdraví. Nebo jakož každá voda po třech věcech se poznává, *Galen. lib. 1. de simpl. med. facult. c. 5.*, totiž po chuti, barvě a vůni, tak i tato všecky ty vlastnosti v sobě má. Okušením jest chutná a sladká, barvy pěkné a čisté, a dosti také vonná jest, a to z té příčiny, že z dalekých a nejhorejších krajin světa teče, kdežto od slunce dobře jako zdistillovaná a vyvařená, v neporušitelnosti své, nepřiměšujíc k sobě jiných řek a nezdravých vod, do Egypta přichází. A jakkoli kalná bývá, však se to z prudkosti toku jejího a vysokých spádův mezi velikými horami (jakž o tom níže psáti budu) stává, tak že v těsných údolích lehkou a černou zemí pohnouc, s sebou ji zanáší a dobře usaditi se nemůže; nic méně, když se to bláto odmísí, voda v své dobrotě přece zůstává.

Jakož také *medici* a lékaři to za pravidlo mají, že voda krve nedělá a nezažívá: však o této samé to jistí, že se v krev co víno obrací, a jakž obyvatelé egyptští a lékaři arabští za to mají, žeby od té chvíle, kdyžto pán bůh skrze Mojžíše Egypt ranami bil a vody v krev obrátil, tuto vlastnost nad jiné vody zachovati měla. Čehož skutek patrný jest viděti na tělích Egyptčanů při Nilu bydlících, kteříž proti jiným, totiž Arabům v pustých místech obývajícím, tlustější a krevnatější jsou.

Galenus tuto vodu z Nilu nade všechny jiné vody vychvaluje a dokládá, že plodné ženy činí, *lib. de aqua bonit. Seneca natur. quast.*; také dokládá, že netoliko zdravé a plodné, ale i nezdravé, kteréž od dávného času zatvrzené byly, zase zdravé činí. Což také *Avicenna primo can. a Aristoteles hist. anim.* svědčí, a množství lidu a dětí tam při Nilu toho potvrzuje.

Král egyptský *Ptolomeus Philadelphus*, toho jmena druhý, když dceru svou *Berenici* králi syrskému *Antiochovi* za manželku dal, vždycky do Syrie vodu z Nilu posílal, aby tu samu toliko jeho dcera pila, netoliko že jí z mládí doma u něho zvykla, ale i proto, aby matkou mnohých dětí býti mohla. *Polybius hist.* Podobný příklad *Herodotus lib. 1. hist.* o králi jednom perském přivozuje, že jest sobě z řeky *Choaspe*, mimo město *Susa* tekoucí, vodu bráti, a kamkoli táhl, třebaš na sta mil, v nádobách velikých stříbrných a na vozích na vahách vysících, k tomu vařenou, za sebou voziti dal.

Že pak život obměkčuje, klade toho příčinu *Theophrastus lib. de aquis*: totiž že jest sanytrovatá od země egyptské, čímž s sebou a prudkostí svou stírá a táhne z střev, co zapadne.

Okolo nešporu plavice se viděli jsme zdaleka *Pyramides* u *Cairu*, a zdály se, jakoby nějaké vrchové byli, o nichž doleji psáti budu. Naši plavci jakž je spatřili hned tváří a těly svými na podlahu padli a modlitby neb *salutaci* své s radostí konali, že se tak blízko *Cairu* (ač ho ještě nebylo viděti) býti poznali.

Tu jsme také místy množství velikých ptákův co labutě na Nilu plovati viděli, a mají bílé peří a široké ploutve na nohách, a slove týž pták latině *onocrotalus*; má pak pod pysky veliké a tvrdé vole, do něhož co s kostmi nachytá, a když maso tam od kostí odpadne, to teprv do žaludku pozře a kosti z toho volete zase vyvrže. *Plin. lib. 10. c. 47. Bellon. obs. 2. cap. 27.*

Naši pak plavci i jiní užívají toho volete, usušíc je a svázíc na koncích, místo korýtky, a ním vodu z lodí vylívají; a jakkoli u vodě leží, přece jako dřevo tuhé zůstane a dlouho nerozmokne.

Po hodině jak jsme *Pyramides* viděli, spatřili naši plavci nový měsíc na nebi; tu opět obrátivše tváře k měsíci, s divným

natahování těla modlitby své konali. Až když bylo v soumrak, přistavili jsme k jedné vsi, okolo pěti mil od *Cairu* ležící.

Na té vsí cestě mnoho vesnic a měst nehražených, dosti velikých jsme minuli, a některé nám jmenovali, jako *Serou* a *Rascalis*, z jedné i z druhé strany břehu ležící, a ta od starodávna i posavad proti sobě u velikém nepřátelství trvají a sobě všelijak překáží. Potom *Cherbni* a *Baramon* z té strany *Garbie* leží, *Tavilla* a *Cayarya* z druhé strany *Seharyuye*. Po nich leží *Massun*, u něhož jeden pramen Nilu se začíná, ježž jmenují *Barzoguer*. Dále blíž *Cairu* leží *Callebo*, *Menie* *Canibri*, kteréž má na polovici cesty z *Damiáty* do *Cairu* býti. Potom jsou jiná města, jako *Spayty*, *Caracanya*, *Bulgaita*, *Abessus* a *Subrak*, naposledy *Bulako* a *Cair*.

Když jsme k té vsi přistavili, dával nám náš patron návštějí, abychom vystoupili a do vsi šli, jmenujíc ji *Bulako*, jakoby smlouvě zadosti učinil a nás již tu kdež náleželo dovezl. I majíce my zprávu a povědomost, netoliko z čítání, ale i z zprávy od mnohých lidí, že *Bulako* při samém *Cairu* v jiném položení i s jiným stavením a přístavem leží, a toho jsme tu nic neviděli, nechtěli jsme mu věřiti, ale bojíce se oklamání, tu noc jsme z lodí vyjítí nechtěli, ale v ní odpočívali. On pak lotr v noci vystoupil a nám oslíky malé jednal, kteříž jak se rozednívalo, k břehu přivedeni byli; a tu teprva od obojích, plavců i oslářů, s křikem k tomu přinuceni jsme byli, že jsme musili věřiti, že se ta ves *Bulako* jmenuje: *Corvi con corvi, non se cavano mai gl'occhi*, „bodej kostka kostce nevadila“. Tak dobře sobě napomáhali, že nás z lodí vyloudili, a hned z toho místa opodál od břehu odtrhli, abychom k nim nemohli, a my teprva poznali, že nás oklamali. Jakož jsme se potom příčiny toho doptali, že ti plavci byli z těch, ješto nesmějí do *Buláku* počestné a kupectví, bez jistého dovolení a listu od vrchnosti své, plaviti, sice kdyby byli postiženi, v pokutu uloženou byli by upadli; pročež po záplatě odtud tím raněji odjeli, a my s těmi oslaři do *Cairu* znovu smlouvati a jim platiti jsme musili.

Poté jeli jsme skrze ves, z nížto vyjíždějící přijeli jsme k vodě z Nilu vycházející a dlouhý kout činící, u kteréž jsme mnoho fíkův

velikých, a pod nimi Židův a Turkův několik viděli, kteříž pod stínem na sedadlách k tomu připravených seděli.

K těm jak jsme se dostali, byli jsme zastaveni, a abychom clo dali, napomínáni; pročež musili jsme ssednouti a jim zprávu nejprvé dávati, kdo, co a odkud jsme; a mluvil k nám od nich jeden Žid španělskou řečí. Když jsme oznámili, že z Jerusaléma do Cairu a odtud dále na horu Sinai jeti chceme, velel nám, abychom naše věci, kteréž s sebou neseme, vykládali a z nich clo dali. My pak velice jsme prosili, aby nás k tomu vykládání neměli, že mimo obyčej jiných poutníkův nic s sebou neneseme, než toliko hliněné, kamenné a dřevěné věci, kteréžby nám dlouho rozvazovati, vykládati a těžce skládati přišly, a poněkud jsme Turky k naší žádosti naklonili, že nás při tom zanechati chtěli; ale ti zrádní Židé nikterakž tomu povolití nechtěli, ale po dlouhém s Turky se o to hádání nás k tomu přivedli, že jsme všecko do nejmenšího jim ukazovati a od osoby po širokém *piastru*, totiž tolaru, dáti musili. Při čemž věděti sluší, že proto Židé Turkům v té příčině odporovati nemohli, že to clo s nimi spolu od vrchnosti pronajaté měli, a jak oni Turkům, tak Turci jim u vybírání překážeti nesměli, o čemž doleji při zmínce o Židech více psáno bude.

Spravivše sobě zase naše věci, jeli jsme dále okolo tří honův, a tu jsme k velikým vodám z Nilu rozvodněného přijeli; skrze ty nebylo nám lze na těch oslících malých projeti, lečbychom byli chtěli pod samé krky v vodě seděti a naše všechny věci Jerusalémské zmáčeti. Viděli jsme tu množství lidu, do několika set Arabův, Turkův a Egyptčanův, kteříž po té silnici do Cairu a z Cairu jdouce, skrze tu vodu co slepí, toliko košili aneb suknicí v rukou nad hlavou nesli a ven z vody bředli; kteří krátkého těla byli, ti splývati musili, a pro mnohé louže v těch místech ani se zase neoblékali, ale tak jeden před druhým nazí chodili, neostýchajíce se ani množství žen tudy s nimi putujících. Avšak něco poctivěji nežli muži, v plundrách aneb gatích uherských, kteréž jim od pasu až do kůtkův šly, z modrého a bílého strakatého plátna dělaných, se procházely, leč kde přes pás voda šla, tu se od mužův odměšujíc, a kde stačiti nemohly, stranou

nadcházejíc, ostatek šatů nad hlavu vytahovaly a se obnažovaly, z čehož očím stydlivým a nám všem velmi hanebné divadlo činily *non le vorria veder depente*, „kterýchž by člověk nechtěl malovaných viděti,“ nejináč nežli jako bychom v Indiích a amerických zemích, kdež obojího pohlaví osoby bez studu nazí chodí a bydlejí, byli. O čemž *Don Pietro Martyre hist. del novuo mondo. Gonzalo Fernando d' Ouiedo hist. delle Indie Occidentali. Fernando Cortese relationi. Hieron. Benzone hist.* jiní vypisují.

Mezi tím nadívavše se do vůle tomu brodu, nevěděli jsme sobě jaké rady dáti, nejvíce se o věci v našich tlumocích starajíce, až jsme viděli, že někteří vysoké arabské koně osedlané tu blízko drželi a na nich lidi za peníze přenášeli. Pročež nemeškali jsme s nimi jak mohli jednati, a po čtyrech mejdyních od koně, toliko aby nám přes tu louži na nich přejeti dali, smluvili, a tak jsme s tlumoky na zádech, však sedě svrchu v sedle zhůru nohami jako opice, když místem s námi plovati musili, na druhou stranu přejeli; kdež také naši osláři s osly svými vespolek přeplouli, a způsobem jiných tehdejších na té silnici obchodníků nám na službu hleděli, že jsme jich někdy mezi tím množstvím toho nahého lidu, a co mravenců zhusta tudy semotam putujícího, tak nahých poznati nemohli bez *coram nobis*.

Jakž jsme málo dále poodjeli, hned jsme na jiné louže z Nilu před námi přišli, však malé, skrze něž jsme ani pěšky, leč po egyptsku, ani na oslích pro bahna nemohli, a tu koní žádných jako u první nebylo. Z té příčiny zjednali jsme sobě jinou jízdu, a to naše osláře, na jejichž hřbety vsedše, od nich přenášíni jsme byli, netoliko přes tu, ale i přes jiných několik louží, kterýchž na té cestě více bylo, a jak která veliká byla, po mejdynu, dvou aneb tří od osoby platiti jsme musili. Poslední louže ta nám zaneprázdnění učinila: *La coda e peggior a scortegar*, jakž „rádo neštěstí při konci zatrhne,“ tak se i nám stalo, když jsme uprostřed louže byli. Nebo ten, kterýž pana Černína nesl, klesl s ním v té louži, že se dosti hluboce do vody pohřížil a jeho šaty pokálel; pročež se pan Černín velice rozhněval, žeby mu byl rád na zamčenou dal *pax tecum sul mostazzo*. Se mnou také potkali se dva Turci pěkně oděni a zutí do kolenou; ti

zastavivše mého mezka dvounohého, mne za rameno pozadu chytili a do vody vtrhnouti chtěli, chtějíce ode mne peníze míti; ale pěkně jsem jich odbýval, že jim nemám co dáti, a mezi tím vždy drže se hrdla svého nosiče, s nimi jsem tažanici měl, až nemohše nic ode mne dostat, strčili mnou i nosičem svým co mohli, tím úmyslem, aby nás po hlavě do té louže porazili; ale s pomocí boží, kteráž mne chránila, dobře můj nosič na nohách ostál, jako dobrý kůň, jak říkají v přísloví: *caval d' un fosso*; ač několik krokův vrávoral a se motal, však přece mne na sucho vynesl, začož jsem mu o jeden mejdyn více dáti musil. A již také čas byl těm častým vydáváním peněz konec učiniti; nebo v těch zemích povědění: *I dinari stanno sempre con la berretta in mano per tuor comiato*, že „peníze ustavičně klobouk v rukou drží, berouce od nás odpuštění,“ nad jiné krajiny pravdivé jest.

Když jsme se z těch louží co mouchy z pomyjí vypravili, dostali jsme se do pěkného a velmi lidného kraje, kdež jsme palmových a jiných stromů lesy vůkol nás viděli, v nichž lidu česajících daktyle a projíždějících se na pěkných koních velmi mnoho bylo; po čemž jsme znáti mohli, že nedaleko Cair město býti musí. Kteréžto, hned jak jsme z těch lesů vyjeli, před námi jsme uhlídali a k němu s radostí chvátali, i do něho a skrze ně, nessedajíce s oslův jako jinde, pro velikost jeho a veliké množství prachu v ulicích, pěším nezvyklým nesnesitelného, okolo poledního času přijeli; a měvše zprávy z Damiáty, kde a jak bychom se po consulovi krále franckého ptáti měli, téměř půl mile naší skrze město jsme jeli, nežli jsme k jeho příbytku přijeli a tu se zastavili.

Kapitola 7.

O příjezdu do města Cairu a co jsme v něm činili.

Když jsme se před dům *consula* dostali, šli jsme do něho a potkali jsme se s samým *consulem*, kterýž zvěděl, že tu jsou poutníci, nám vstříc vyšel a tu nás přívětivě řečí vlaskou vítal a do svého pokoje nahoru vedl. Až něco málo spolu porozprávěvše, jak jsme z Jerusaléma a potom z Damiáty od *viceconsula*, od něhož jsme jemu ledacos oznámiti měli, vypraveni byli, byl jemu čas obědu od služebníka oznámen, k kterémužto nás přátelsky zval a míti chtěl, i my toho také potřebovali.

Byl pak velice zdvořilý, učený a několik řečí povědomý pán, vedl sobě pansky, mnoho služebníkův měl a ve všech věcech skvostně a pořádné sobě počínal a jako jiný turecký pán v hedbávných šatech chodil.

Při jídle pěkná rozmlouvání a myslí obveselení s námi měl. Od krmí pak nákladných a mnohých, s dobrým vínem cyprským, tak silným, že ač jsme ho čtvrtý díl ke třem dílům vody přilívali, přece co nejsilnější uherské víno bylo, velmi dobře nás choval.

Po obědě důvěřice se téměř *consulovi*, oznámili jsme, odkud jsme. Čemuž se on velmi podivil, že v tak nebezpečné časy, pro válku J. M. C. pána našeho s Turky, mezi úhlavní nepřátely naše jsme se pustiti směli; pročež radil nám, jak bychom se v tom městě chovati měli, abychom vyzvědění nebyli a do věčného vězení se nedostali, zvláště pak Židův se vystříhali a s nimi mnoho nemluvili, žeby nás po řeči nejspíše poznati mohli. Nebo ten národ, jest-li u nás chytrý a obmyslný, jest mezi Turky mnohem více, a to tím, že jsou Turky od přirození dosti sprostné, avšak lakomé, svým šejdům vycvičili, tak že všeho lotrovství a oklamání jako Židé beze všeho svědomí hledí. Nemají tam jako i u nás žádného dědictví ani pozemků, ale šejdy a obchody se živí, a tak tam bohatí jsou, že nejpřednější cla a jiné důchody, buďto sami, aneb spolu s Turky, sobě k ruce najaté drží,

za kteréž tureckému císaři, vedlé velikosti a malosti, v jisté termíny jistou sumu hotových peněz beze vší starosti Turkův dávají. A ačkoli jim uloženo jest, jak mnoho od čeho vybíráti mají, však dobře umějí lidi přetahovati, že z toho veliký zisk a úžitek berou a dobře se mají. Obyčejně několik řečí umějí, by se v těch zemích nezrodili; jako ku př. když léta 1492 *Ferdinandus a Isabella* a po nich *Emanuel a Carolus V.* králové hišpanští do 144.000, a císařové Římští léta 1340 z svých zemí mnoho tisíc Židův vypověděli, kteříž táhli do Turek, a tam řečem navyklým své děti učili, že posavad mnozí dobře španělsky, vlasky a slovansky mluvíti umějí. (*Cronica d' Hispagna M. Anton. Beuter cap. 1.*) Od kteréhožto času Turci řemesel mnohých a nástrojův válečných od děl, ručnic atd. strojení, k nenabyté škodě všeho křesťanstva dostali, tak že sám turecký císař tehdejší tato slova propověděl: že se diví veliké zpozdilosti králův křesťanských; jest-li že jsou nechtěli takového množství lidu židovského pobiti, že jich aspoň za chlapy k službám a pracem potřebným nezachovali, ale je raději k svému horšímu vyhnati, nežli k dobrému zdržeti chtěli.

Kupecké obchody od drahého kamení, zlata, stříbra a drahých tkanin nejvíce vedou, a převyšují v tom Turky a téměř i všechny východní kupce, jakož pak v *Cairu* nejbohatší krámy a sklepy mají.

Obírají se také s lékařstvím a hojením lidí, a jsou tam nejlepší lékaři a materialistové Židé; také není žádný křesťanský apatykář aneb materialista, kterýž by tolik *species* a všelijakých bylin v jednom krámě aneb v své moci jako oni měl, a to proto, že mají mnohé staré arabské psané i tištěné lékařské knihy a herbáře, kterýchž my v našich zemích nemáme; mají přes to jiných nám známých spisovatelův knihy, jako *Galení, Hippocratis, Almansoris, Serapionis, Arislotelis, Platonis* a jiných v řeči turecké a arabské, z nichž mohou umění dobrého nabývati; a nacházejí se někteří mezi nimi, zvláště v Egyptě, kteříž dosti učení jsou a vedlé pravidel lékařských v hojení se zachovávají a o tom disputovati dostatečně mohou.

Spravili sobě také dotčení Židé v Konstantinopoli tiskárnu aneb impressí, již sami Turci nemají; v té tisknou ve všelijakých jazycích

knihy, jako vlasky, španělsky, řecky, latině a židovsky, a mohou je i v jiných řečech vydávati, krom v turecké a arabské, pro záповěd tureckou, jakoby ty dvě řeči svaté byly a oni jich hodni nebyli, aneb žeby je poškrvnili.

V tiskárně užívají křesťanův učených a od Turkův z zajetí vykoupených, s těmi jako s otroky nakládají a je i v svátek k robotě a dílu ženou.

Kupují také svobodně, jako jiní Turci, křesťanské děvčata, panny i ženy, a těch k dílům i k kuběnářství proti zákonu svému užívají a zase vedlé libosti prodávají; byť s některou několik dítek zplodili, když toliko svůj zisk vidí, přece takové odbudou.

Že pak u Turků v žádné vážnosti nejsou, kteříž s nimi ani jísti, ani z jich pokolení žen a kuběn sobě bráti nechťí, a pro rozdíl od jiných lidí místy žlutý turbant, a jinde, jako v zemi Svaté a v Egyptě, červené vysoké klobouky na hlavě nositi musejí, všelijak pak křesťany zoškliviti, prozraditi a sebe zvelebiti hledí. Pročež umějí tisíc řemesel, jakby něco na křesťany vymysliti a je k vrchnosti donesti mohli, tak že každý křesťan, zvláště přespolní, jich se jako čerta vystříhá: ač jim Turci také ne tak lehce všemu (znajíc je prvě dobře) uvěří. A potud o těch zrádcích Židech nechť jest dosti povědino.

Vyrozuměvše pak všelijakému dobrému zdání pana *consula*, také jsme ho žádali za dopomožení k hoře Sinai, abychom se tam co nejdříve vypraviti a odtud zase navrátiti mohli, dříve nežli bychom křesťanské lodí, toho roku z Alexandrie odjeti mající, zmeškali.

I vypravoval nám o nebezpečnosti té cesty, a zvláště o tehdejší Arabův s mnichy kláštera hory Sinai nevoli a nesvornosti, že tíž mnichové od Arabův obležení jsou a do kláštera ani z něho zase žádný nesmí. Pročež nám radil, abychom té cesty zanechali, ani se na *Caravanu* nebezpečili, že bychom se pro lodí křesťanské obmeškali. Tovaryšstvo jakž to uslyšelo, hned se někteří ohlásili, že tam jeti nechťejí, kromě my dva, pan Černín a já, na rozmyšlenou jsme sobě vzali, až bychom se něco důkladněji na to vyptati mohli. A ačkoli jsme toho i od jiných doslychali, jakby nám nebezpečné

bylo v tak malém počtu mezi zástupy lotrův se pustiti, však nás vždy od předsevzetí našeho odvesti nemohli, abychom dostavše se tak daleko a jsouce hotovi, jakž říkají: *ha il piede in staffa*, ještě posledního toužení našeho vykonati neměli, podle přísloví: *la osadia mucho aprovecha en las cosas dudosas*, totiž, že „v pochybných a nejistých příbězích opovážení činí zkušeni“, a kdo se chřestu bojí, nechod' do lesa. Zvláště nemajíce se jaké ztráty peněz a statku obávati, a mohouce všech svých věcí v Cairu až do navrácení se zase nechati (nebo smrt neběře, kdež nic není), protož na tom jsme my dva zůstali, že bychom sami jeti měli, přece se tam vypraviti chceme. A hned žádali jsme pana consula, aby nám dvěma tam dopomohl, že jsme se na to rozmyslili, abychom se přece na tu cestu vydali. Kterýžto vida náš úmysl stálý býti, zakázal se nám, že druhého dne s námi k patriarchovi řeckému, kterýž v Cairu bydlí, sjíti a vedlé zprávy neb rady jeho nám dále dopomoci chce. Což jsme s velikou radostí a vděčností přijali, jemu z obědu i z laskavé té jeho k nám neznámým náklonnosti poděkovali, a na ten čas od něho odpuštění vzali a do příbytku nám od něho vykázaného odešli.

Ten dům byl v jeho moci, a pro poutníky aneb kupce z národův k jeho správě náležejících (o nichž jsem výše doložil) jemu od Turkův i s druhým vedlé toho, v kterém sám bydlel, za peníze postoupený. Byl veliký, všecken z kamene stavený a z předu i z zadu do ulic z něho se hleděti mohlo.

Jsou pak i jiní domové v Cairu na ten způsob, jako tento náš byl, staveni, totiž že o dvou i třech podlahách na výš staveni jsou a střechy žádné nemají, než toliko hlinou aneb vápnem povrchu obvrženi, a kteříž jsou přednější, ti olovem přikryti bývají; vnitř jsou komory vysoké a prostranné, ale v celém domě přes čtyry aneb pět jich se nenachází.

U prostřed domu jde jako komín naskrze od spodku až nad nejvyšší podlahu, po vrchu otevřený, obyčejně pěti neb šesti loket široký, netoliko proto, aby jim tudy světlo do vnitřka vcházelo, ale také aby vítr s hůry do spodku pronikati a chládek činiti mohl. Jakož pak všelijaká chlazení vymýšlejí, buďto že pokoje své každého dne

travou čerstvou potrušují aneb vodu čerstvou několikrát za den na zem lejí; ale mají také rádi u prostřed síně studnice neb čisterny, kteréž vodou napouštějí, aneb jí do nich nanesti dávají. Z těch se chládek po síni rozchází, při nichž oni rádi jedí i líhají. Oken málo mají, a ty jsou z barvených skel, tmavé a malé, neotvírají se, nežli jiné pod nimi nižší, kteréž toliko okenice dřevěné mají a nahoru co poklop se otvírají a podpírají. Lavic a stolů žádných tam neviděti, každý musí (*portar il scagno seco*) svou stolicí přirozenou s sebou nositi.

Do takového tedy domu byli jsme uloženi, v němžto místo obyvatelův mnoho opic, *bragonu*, mořských koček a jiných potvor, kteréž tam *consul* sobě chovati dal, s jedním, který jich hlídal, jsme našli a z počátku tomu rádi byli, domnívajíce se, že sobě jich kratochvílením a hrami v čas nešporní nejhorejší a k odpočívání tam obyčejný, chvíle ukrátíme; ale nahražovaly nám to zase v noci rvaním a hryzením se spolu, s potvornými křiky po všem domě se rozlíhajícími, že nás dosti mrzely a k hněvu popouzely.

Přidal nám *consul* jednoho služebníka svého, kterýž naším nákupčím i kuchařem byl, a ten nás dobře od rozličného masa, ryb a ovocí choval, a chléb bílý pšeničný (neb tam žito neroste) nám dával, kterýž obyčejně křesťanští pekaři pekou, a to za mírné peníze, jako ku příkladu šedesáte čtyry čerstvé limouny za jeden mejdyn koupil, fíkův, daktylův hromady: kromě hrušek, jablek, švestek a vína v hrozních, čehož tam nemají, leč co odjinud a obyčejně z Damašku po vodě přivážejí a velmi draze prodávají, žeby za jedno prosté jablko několik limounů a jablek granátových rádi dali. Vína ku pití tehdáž jsme dostati nemohli, pro záповěd tuhou od baši *Cairského*, kterýž že byl z rodu a krevnosti Mahumeta proroka jejich, přísný řád nad zákony jeho držel, a sotva je panu *consulovi* míti dovolil. Však naposledy majíce k hoře Sinai vyjeti, přece jsme se ho u jednoho Řeka doptali a na cestu dosti draho koupili, však mezi tím vodu z Nilu pili. Když bylo k večeru, dobře jsme dvěře zavřeli a závorou zastrčili, nevěříce té zběři nevěrné v tak velikém městě, v kterémž by se jich žádná vrchnost doptati nemohla.

Ráno 5. dne téhož měsíce přišli jsme do domu consula, a on s námi vyšel k patriarchovi řeckému, kteréhož jsme však doma nenašli, neb byl do Alexandrie přede dvěma dny odjel. Pročež žádali jsme jeho místodržícího, aby on jmenem principála svého nám připsání k arcibiskupu hory Sinai v klášteře panny Kateřiny pod horou Oreb dal, což on s ochotností učinil a řeckým jazykem napsal, žádaje jich, aby nás dobře chovali a co nejdříve zase zpátkem vypravili.

Vracující se s consulem domů, jelo proti nám na pěkně vypravených koních a v drahém šatstvu přistrojených Turků deset, kteřížto jakž nás dojížděli, hned proti nám v prudkém běhu hnali, nejináč než jakoby nás poraziti chtěli. Ale consul a my za ním časně jsme z cesty na stranu ke zdi domovní uskočili; kdež oni také v okamžení své koně před námi zastavili, a někteří semotam mimo nás je proháněli a objížděli, velmi šeredně na nás hledíce a ukrutné vzezření nám ukazující; až když uhlédali, že jim žádné příčiny nedáváme, od nás pryč odjeli. Když jsme se divili, že takové osobě, jako consul byl, to činiti směli, odpověděl consul, že mezi nimi byl jeden (kteréhož nám ukazoval, stáří okolo 17. neb 18. let, a dosti krásný), kteréhož baše Cairský zle užívá, a z té příčiny na něho laskav jsa, jemu ve všem povoluje a slavně jej chová; pročež že pro baši netoliko on, ale i jiní turečtí důstojníci ledacos jemu přehlídati musejí, ano že mu mnozí pochlebují, na službu hledí, a skrze něho bašovi se zachovati chtějí.

Nebo mezi těmi pohany člověk mnoho snášeti a mlčením přemáhati musí, vedlé příslovi: *Chi ode, vede e tace, vivera sempre in pace*, totiž „kdo slyší, vidí a mlčí, mnohých neštěstí uchází,“ lečby se všem zoškliviti chtěl, cožby se stalo, kdyby pro takové příčiny každodenní a lehké vrchnost svou i jejich zanášel.

Když jsme se zase navrátili, byl čas obědu, *consul* do svého a my do našeho příbytku k němu se rozešli. Tu jsme opět tovaryšstvo napomínali, aby se s námi přece vypravili; ale nemohli jsme při nich nic obdržeti, proto že zvolili radu: *e meglior esser confessore che martyre*, totiž „lépe býti vyznavači nežli mučedlníky.“

Po obědích šli jsme k *consulovi* a žádali jsme ho, aby nám tulmače a velbloudy zjednati poručil; což on na se přijal, a nám jednoho služebníka svého, mladého křesťana v *Cairu* rodilého a několika jazyků povědomého ukázal, že ho nám chce propůjčiti, aby s námi jel, kterýž pro nás a sebe tři velbloudy zjednati, a co potřeby bylo od potrav na cestu koupiti měl.

Po té vrátivše se do příbytku, tu jsme s těmi potvory, o nichž nahoře dotknuto, a vyhlídáním z oken na ulici čas ostatní toho dne strávili. Nebo jsme viděli veliký počet lodí malých i velikých jako *dziermy* po ulici na vodě se plaviti, kupectví voziti, i také na procházku semotam se voziti; a jak nám jistili, že tu v té ulici voda mnoho loket zhloubí jest, a ta teče skrze město *canaly* dělajíc, toliko toho času, když řeka *Nilus* velká bývá. Když pak slunce zapadlo, tu teprva jsme projíždějící se Turky na lodech spatřovali, pěkně připravené a křížem nohami složenými v kole sedící, mezi nimiž hromady rozličného a povětrí svou libou, vůní naplňujícího kvítí bylo, a pohlédajíce nahoru do oken, hudbou, kterou s sebou vezli, sebe obveselovali s velikým svým zalibováním a naším tejným smíchem: jakoby svině pískala a osel bubnoval.

Také jsme toho dne i jiných, všelijakých věcí od lahůdek a ovocí, kteréž na lodech po ulicích města, kde *canaly* jsou, vozí, před domem dosti dostávali, toliko dvířkami, kteréž každý dům k vodě má, i náš pozadu měl, vyhlídali, a co jsme míti chtěli, ukázali. Kde pak vody není, tu nosí v nádobách všech věcí k víře nepodobnou hojnost.

Dne 6. téhož měsíce vstali jsme ráno vedlé námluvy naší, kterouž jsme před tím dnem s služebníkem pana consula a s budoucím naším tlumočnickem k hoře Sinai učinili, abychom na zámek *Cairský* projeti se mohli.

Okolo hodiny na den přišel k nám dotčený tlumočnick, a již-li bychom hotovi byli za chládku vyjeti, se dotazoval, a našed nás na sebe očekávající, vyšel s námi před dům, a tu toliko zavolal na mukary, kterýchž hned několik párů s osly se dostavilo. Nebo tam v každé ulici oslů, mezkův a místem i koní osedlaných pohotově s

těmi, kterýmž náležejí, přes celý den množství stojí, a oznámíc kam kdo chce po městě jeti, hned smluví a bez meškání jich užive: toliko aby, jako v Benátkách *gondole*, tak tu *homar*, totiž osla zavolal, hned jich mnoho jeden přes druhého k němu se hrnou, jej za šaty chytají, chtěc každý, aby na jeho hovado vsedl. Ač pak malí oslíkové jsou, však velmi pohodlní pro dobrý mimochod a lehké běhání, při nichž osláři jejich klusem pobíhati musejí; sedla mají dobrá i úzdy, lepší nežli v zemi Svaté, o nichž v první knize psáno stojí.

Pan Černín tehdy a já s naším novým tlumočníkem vybrali jsme pro nás tři dobré oslíky, a upřímo na nich k zámku jeli skrze dlouhé, pěkné a několikeré ulice, v nichž lidu rozličného množství veliké, coby ho napral, plno bylo; mezi nimižto naši osláři před námi běžíce hlasem křičeli: *Dahry, dahry!* to jest: „stranou“, aneb „ustupte!“ a místo nám ku projetí dělali, až jsme za město vyjeli, a tu hned k vrchu dosti vysokému; však nepřikrému, na němž zámek stojí, jeli. Když jsme před bránu přijeli, u ní jsme s oslíkův ssedli, je tu držeti poručili, až bychom se navrátili, a sami tři toliko do zámku vešli. A nejprvé dostali jsme se na veliký dvůr, okolo něhož bylo veliké stavení, tak trvám že pro strážce a stáje pro koně. Na tom tehdáž mnoho velmi nákladně a pěkně od pobitých a krumplovaných zlatem a stříbrem uzd, sedel, přikryvadel, peří a jiných věcí, přistrojených arabských vysokých koní, ježto služebníci drželi, bylo; nebo páni jejich při dvoře u baše v radě byli. Přes ten dvůr šli jsme bez překážky, a přišli k jiným nízkým sotva půldruhého lokte vysokým dveřům, chtěce skrze ty do hlavního dvoru, tu kdež baše bydlel, vjíti. A v tom nenadále z těch dveří proti nám vystoupil jeden Žid, kterýž našeho *consula* tlumačem byl, a zastaviv se před dveřmi, na nás co zděšený hleděl, a poznav nás, žebychom v ochraně jeho patrona byli, bez meškání na nás s hurtem udeřil a s hněvem se dotazoval, kam bychom chtěli jíti? a maje odpovědino, žebychom rádi dvůr a sídlo bašete spatřiti chtěli, a sami se na procházku vydali; takž on hned našemu vůdci velmi domlouval, že nás bez rady a vědomí pána svého tak všetečně do neštěstí uvesti směl, a bychom i hned, jest-li že nám naše svoboda milá jest, odtud

pospíšili, dříve nežli by se Turci toho, že jsme tu byli, dověděli, žebychom sic vězení neušli. Nebo že tu chvíli při dvoře někteří zprávu dávají, že v městě Němci a vyzvědači jsou, kteříž před lety v tažení polním v Uhřích byli, a od těch jistých že jsou poznáni. Což my doslechše, mnohem spěšněji, nežli jsme tam vešli, sklopivše hlavy, ven z zámku, a poté pěšky dalekou cestou (strachem sebe necítíce) do příbytku jsme chvátali, a horkem velikým i strachem zemdlení sotva jsme ducha popadali, a teprv o dobrém poledni se navrátivše, dobře té rady *Chi non ha cuore, habbia gambe*, „kdo nemá smělého srdce, měj rychlé nohy,“ uposlechli; a ani tomu Židu z výstrahy nepoděkovali, ani se na osly naše neohlédali, jichžto páni nezdráhali se na nich za námi jeti a od nás doma záplaty žádati.

Když se toho consul dověděl, také nám toho nechválil, nýbrž pověděl, žeby nám tam byl mohl skrze přátely a známé Turky dopomoci, kdyby těch klevet nebylo; však na to místo nás novinou dobrou potěšil, totiž že se doptal *caravany*, kteráž ve třech neb čtyřech dnech k Červenému moři táhnouti má, s kterouž žebychom bezpečně jeti mohli. Pročež abychom mezi tím času užili, žádali jsme ho, aby nám vůdce přidal, který by nás do zahrady císaře tureckého, *Matharea* řečené, kde balsam roste, provodil, žebychom tam nazejtří sjeti chtěli.

Abych pak zámku mlčením nepominul, co jsem očitě v něm a při něm viděl a ostatek se vyptal, tuto krátce o tom poznamenám: že jest veliký, nákladný a veselý. Nebo leží na vrchu dosti vysokém, z něhož netoliko město, ale veliký díl Egypta spatřiti se může; v svém okršlku jako hrad Pražský s Hradčany míti může; vůkol jdou zdi, a okolo nich mnoho bašt a věží starodávních bez příkopův, více pohled dávající, nežli aby v čas války ostáti mohly. K bráně hlavní zámecké na vrch nahoru jsou stupně dlážené a na díle v skále vytesané, po nichž volněji nežli na hrad Pražský s hovady nákladem obtíženými jeti se může. Vnitř domové v prvním dvoře jsou pěkně a nákladně od mramoru a jiných barevných kamenův staveni, a jakž z jedné strany do dvora hlavní stavení bašovo viděti bylo, v tom okna, dvěře a některé jiné vikýře ve zdi dílem musaickým z malých

kouskův perlových matek, ebenového dřeva, křišťálů, korálů, jaspisů, skel a mramoru obkládané a pozlácované byly; vnitř pak, jakž jsem slyšel, ku podivu nákladné a veliké patra má vůkol velmi prostranného a šestnásobně dvůr hradu Pražského před J. M. C, kuchyní převyšujícího dvora. V těch patrech pokojové drahým kamením a zlatem nad míru ozdobeni jsou, zvláště jeden palác, z jehož stropu aby mohli Židé zlato a drahé kamení obloupati, jednoho času 20.000 dukátů dáti chtěli, tak že se předešlých žoldánů mamaluckých, kteříž to všecko vystavěli, sláva a bohatství z toho samého poznati může.

V tom pak dvoře vnitřním jest místo neveliké, mříží dřevěnou ohražené, v tom jest kámen místo sedadla, na němž Selim císař, když dobyl *Cairu*, nejprve s koně sstoupiv se posaditi a té země jako panství svého se ujíti měl; od toho času to místo Turci ohradili jako svaté u veliké vážnosti je mají.

V zámku není žádné vody studničné ani dešťové, ale jest studnice hluboká a široká, z skály pod samým zámkem při vrchu vytesaná, do níž se povlovně může dolů po schodech vytesaných (kteréž mají okolo pěti set stupňův) k vodě jíti; a ta voda vede se do ní po vodovodu, totiž trubách kamenných, na vysokých prampouších přes tři sáhy nad zemí z štukového kamene vystavených, jichž do půl čtvrtá sta jest, a jdou od zámku až k řece na půl míle malé české, kdežto od volův tažená, jistými koly a nástroji voda z Nilu do těch trub se podává a nalívá, a odtud do té čisterny přímo teče, z kteréžto zase jinými koly nahoru se vtahuje, a po trubách olověných a kamenných kde potřebí po zámku se rozděluje a vede.

Kapitola 8.

O výjezdu našem do zahrady císařské, kde balsam roste, a co jsme po navrácení se z ní v městě předsebrali.

Dne sedmého měsíce Října vstali jsme všickni z tovaryšstva přede dnem, kdež k nám jeničar od pana *consula* zjednaný přišel a nás do zahrady *Matharie* vésti měl, a vlasky i francouzsky mluvití uměl. Jeli jsme tehdy od příbytku skrze město pa oslích, jeničar s mukary napřed a my za nimi.

Když jsme z města vyjeli, musili jsme přes jízdárnu velikou jeti, kdež Turci od starodávna sebe v rytířských činech cvičivali a ještě cvičívají, na němž jsme veliké pokušení od Turkův, kteříž proti nám koně rozbodovali, oštípy a šípy k nám směřovali, snášeti musili, a kdybychom byli jeničara s námi neměli (pro jejichž podstatu a moc ve všech tureckých panstvích před nější i chatrnější Turci pokojně sobě počínati musejí), byli bychom se od nich s celou kůží nenavrátili.

Odtud jsme jeli podál od Nilu, majíc jej po levé ruce, až jsme do *Matharie*, jináč *Almathrie*, okolo pěti neb šesti mil vlaských přijeli, kdežto ves jest a v ní milohrad někdejších žoldánův, dosti veliký a nákladně vystavený, i také dům aneb hospoda pro poutníky, kteříž s hory Sinai skrze pouště do Egypta s *caravanou* přijíždějí. Nebo takové právo tam jest, že žádný Arab nesmí dále přes *Matharii* do *Cairu* kupectví ani lidí vézti, leč chce svá hovada propadnouti a sám se do vězení dostati; tak že ti, ješto přes pouště arabské vozy mají, tu v *Matharii* čekati a z *Cairu* sobě jiné zjednati musejí. Což pro nic jiného od starodávna nařizeno není, nežli že ta loupežnická, nepoddaná arabská chasa, kdyby se v hejnech svobodně do *Cairu* dostati měla, mnoho by zlého tam nastrojila, tak že tam o ně nic nestojí.

To místo leží v pěkném veselém položení, kdež jsme se nejprvé k jednomu kostelíku aneb kaple dostali, v nově a pěkně na způsob

vlaský vystavené, kterouž tehdejší náš *consul* francouzský na svůj groš rozšířiti a z gruntu obnoviti (neb na tom místě prvé jedna menší od pana Daniele Barbara *consula* Benátského léta 1553 vystavená byla) dal. Kterýžto že jest bez dovolení a vědomí vrchnosti to učinil (nemaje žádný křesťan té moci, netoliko aby měl kostel znovu vystavěti, ale ani ho bez povolení a záplaty za to obnoviti dáti nemůže), do dvou tisíc tolarů pokuty bašovi dáti musil, a sotva tou sumou většího nebezpečství ušel, ačkoli ho před tím pokojně stavěti nechali a teprva po vystavení s ním o to činiti měli, a stavení ho stálo do 2000, jakž nám sám o tom oznamoval.

Do toho kostelíka všedše, v něm jsme čtverhranou kašnu z štukového kamene do země vyzděnou, do paždí člověka hlubokou a plnou vody čisté, čerstvé a ku pití pohodlné spatřili, jakož jsme ji pak s chutí pili. Tu vodu volové koly a korbělíky nahoru táhnou nedaleko odtud z jedné studýnky živé a pramenité vody, a kromě té ve vsí zemi okolní egyptské se nenachází; odkudž po žlábcích kamenných do toho kostelíka se vede, a druhou stranou do též zahrady struhou teče a ji zavlažuje.

Viděli jsme také v tom kostele kámen zazděný a znamenáný, dvou pídí zšíří, o kterémž pravili, žeby měl býti ten, na němž panna Maria s děťátkem Kristem Pánem, když pro strach Herodesů do Egypta utekla a tu v tom místě bydlela, sedávati měla. Jakož pak o dotčené studýnce, z níž se voda vytahuje, pravili, žeby z ní vodu měla pívati a v ní plénky děťátka právati; ano že na modlitbu její, nebyvši tu žádná voda před tím, ten pramen se tu vyprýštití měl, jakž tomu těch zemí křesťané nepochybně věří, a o tom *Breidenbach, Joh. Tucher, Hans Werli von Zimmer*, v svých putováních píší. Ale aby rodička boží neměla míti hojnost vody ku pití, poněvadž od toho místa blízko řeka *Nilus* teče, šetřícím to položení zdá se věc k víře nepodobna býti: nýbrž že když tu jámu vykopali pro zavlažování zahrady, že se z Nilu tam voda táhla a táhne, patrně se poznává.

Odtud nás vedli k velikému fíkovému stromu, kterýž sám o sobě stojí a s několik sáhů v objetí jest. Na tom prý panna Maria plénky

zavěšovala a sušovala. V témž stromě jde naskrze pařezu díra, jako rozpuklina, o níž jistili, že utíkajíc panna Maria před těmi, kteříž od Herodesa, aby ji honili, vysláni byli, k tomu fíku se dostala, a tak velmi ustala, že nikam dále nemohla, kterýž že se měl tak před ní rozpuknouti a ona že se v něm i s Josefem skryla; jakož pak kdo chce, krze něj naskrze pro památku leze. I z nás někteří jsme to učinili, a Turci lezou tolikéž, však z pověry, jakoby tím mnoho zlého budoucího ujíti měli; a visí na tom stromě ustavičně lampa hořící. My jsme ovoce jeho, proto že tehdaž zralé bylo, také zakusili.

Toho fíku ovoce není takové jako jiných, ale menší a hrubě trpké a nelibé, jakoby jablka planá proti štěpným jedl; jmenují se vlasky *fici di Faraon*, totiž Faraonové fíky. Strom slove latině *sycomorus*, egyptsky neb arabsky *giomez*, o kterémž výše doloženo. Přes celý rok plný ovoce bývá, a v roce do sedmi i osmkrát na něm dozrává, že se trhati může: však to jest divné, že ovoce jeho ne z ratolestí, ani z větviček, ale hned od dřeva a pařezu vychází a roste.

Jest pak strom ten v těch horkých a suchých zemích svým listím a stínem k největšímu pohodlí. Nebo listí má na způsob moruší velmi hustě rostoucí, kteréž pohodlný chládek dává, tak že je v těch i jiných horkých zemích netoliko při domích ve dvorích svých, ale i v místech a na placích obecních, i v zahradách naschválně štěpují, aby se pod nimi chladiti a před horkem chrániti mohli. *Don Francisco Alvarez Viag. dell' Ethiopia cap. 38.* píše, že v království Abissynském tak velicí a širocí jsou, že v jednom místě, *Chaxum* řečeném, v palácu královském na dvoře tak veliký vyrostl, že na jeho větvích podlaha kamenná udělaná, a na ní dvanácte stolic kamenných mistrovsky tesaných pro dvanácte soudcův postaveno jest, kdež oni lidu slyšení dávají a soudy vykonávají.

Od toho fíku šli jsme do pěkné štěpnice zdmi obhražené, do kteréž nás zahradník Turek pustil; v té jsme mnoho rozličného u nás drahého ovoce, jako indiánských ořechů, limounů, pomorančí atd. na stromích a jiných drahých bylin pěkně v zemi rozsazených růsti viděli.

Poněvadž jsem zmínku o indiánském ořechu učinil, něco tuto také o něm dotknu. Má kmen vysoký, palmovému stromu nápodobný; ovoce má na stromě visící pod listím, jako prostřední meloun aneb pštrosové vejce; povrchu má jakousi kůru tlustou (z níž v Indiích koudel a provazy dělají), v níž jest zavřený; pod tou kůrou škořepina jest tvrdá a v té jádro veliké jako husí vejce, dobré, sladké chuti a lepší nežli u nás vlaského ořechu. Z kůry dělají koflíky, jichž se nemálo v našich zemích nachází, a praví, žeby proti mrtvici dobře z nich pítí bylo. O němž více vypisuje *Mathiol.* v herbář a *Hugo de Lintschot.*

Při jedné straně k východu jest jiná zahrada, nevelikými zdmi obhrazená; v té od několika set let stromovíčko drahého a ve všem světě vzácného balsamu roste, do kteréž nás zahradník na žádnou prosbu, ani sliby, ani na přimluvu jeničara pustiti nechtěl; než toho nám dovolil, že jsme ke dveřům té zahrádky, majícím v sobě plno děr okrouhlých, a co by pěst do nich vléztí mohla prostranných, naschválně k prohlídání udělaných, přistoupiti a tudy na to znamenité stromovíčko volně hleděti a dívati se mohli. Nebo bylo blízko dveří množství kříčků sotva lokte neb půldruhého vysokých, s ratolestmi jako husí pysk tlustými a listím zeleným, bazilice prostřední u nás nazvané bylině podobným. Dvakráte v roce nařezují se větvičky jeho u přítomnosti komissařův a lékařův tureckých, k tomu od baše vyslaných, a tehdáž, když kape z větvičky, bílou šťávu má; po některých dnech dostane oleje barvy názelené; potom bývá barvy nážluté a právě medové, a tu za mnoho let zachová a jí nezmění. Prodávají ho do křesťanstva v hojnosti a najde se i v Praze, netoliko ratolesti, ale i olej i šťáva jeho, v dobře spravených lékárnách.

Aby pak každý vyrozuměti a tomu uvěřiti mohl, že se do našich zemí dostává, toto promluvení o něm položím z příčiny mnohých psaní, kteřížto jistí, žeby nikdež jinde na světě nežli v Egyptě, a to v dotčené zahradě býti a růsti neměl; ale že na omylu byli a jsou, níže z hodnověrných spisovatelů to prokázati chci.

Pošel pak ten omyl z některých starých spisovatelův, jako *Theophrasta, Plinia, Solina, Serapiona, Dioscoride atd.*, kteříž všickni psali, žeby se jinde nežli toliko v Judstvu nenacházel. Odkudž majíc novotnější tu posilu, dále se na to neptali; ale také do dalekých (jako nyní se děje) zemí nedojížděli, i po nich to též jistili; až když ho něco odtud do Egypta bylo přenešeno, psali o tom napořád, zvláště poutníci nábožní, žeby v samé té zahradě a nikdež jinde nebyl.

Proti čemuž jsou jistí důvodové, a na větším díle staří i novotní dějepiscové toho potvrzují (jimiž se každý spraviti může), že jest nikdy Židovská ani Egyptská země pravou a jedinou vlastní té drahé byliny býti nemohla. Nebo předně dotčení spisovatelé, totiž *Theophrastus, Plinius atd.* sami dokládají, že jest se v zahradě neb ohradě královské s pilností choval, kdežto byliny přesporní a obzvláštní toliko se chovají: sice kdyby v té zemi se zploditi měl, vsudy by ho těch časů hojnost byla.

Potom jest spisovatel jistý, *Josephus lib. 5. antiq.*, kterýž píše, že za času krále Šalomouna královna z Sábý nejprvé z Arabie úrodné neb šťastné bylinu balsamu darem králi s sebou přivezla, a z té že jest se potom rozplodil. Píší také *Diodorus Siculus lib. 2. hist., Strabo 16. lib. Geogr., Pausanias lib. 9.*, že balsam v Arabii šťastné a Sábě všech časův v hojnosti rostl. Naposledy zkušený mnoho tisíc lidu každoročně z *Cairu* a odjinud do Arabie putujícího, kteříž je tam u velikém množství růsti, ano v *Cairu* nejednou v té zahradě vyhynouti, jiné z Arabie přivezti a na to místo vsaditi viděli, toho všeho dostatečně potvrzuje. Jakož pak jistá věc jest, že tento nynější, kterýž jsme viděli, léta 1575 z poručení baše Cairského ve 40. štípcích přivezen jest.

A tak vedlé spisův mnohých i ústních potvrzování. roste v Arabii *Felicis* aneb šťastné, nedaleko města *Mecchi* na jistých pahrbcích písčítých, ve mnoho tisících křičcích. Před časy že tak velikých obchodův do těchto zemí z oněch krajin nebylo; nešetřili ho a nerozplozovali sobě; ale nyní že z něho veliký úžitek mají, na mnoze jej štípí, však s dovolením knížete z *Mecchy*, kterýž slove u nich *seryph* a Turkům poddán není, však s nimi věčné příměří má, pro

pout, kterouž oni do jeho zemí vykonávají, tak také že z rodu Mahometova jest a jako posvátného pokolení. Ten moc a právo štípení ho prodává pod jistý plat, však aby s jeho vědomím potom prodáván byl, tak že kdo ho z kupců koupiti chce, od něho dovolení míti musí. Pročež každého roku, když *caravana* z *Cairu* do 20. i 30. tisíc lidu pospolu na pout k Mahometovu hrobu do Mediny, a potom bytu jeho do *Mecchy* táhne, tam ho při cestě, kteráž mezi dotčenými pahrbky *Arafat* řečenými jde, dosti viděti mohou a s sebou do *Cairu* přivázejí, odkudž do našich zemí se dodává.

Každého pak roku posílá císař turecký *seriphovi* sukni zlatohlavovou, synům jeho, bratřím a nejbližším přátelům sto a padesáte tisíc dukátův darem, a serif jemu zase čtyry sta štuček indiánského nejtenčejšího kmentu, a balsamu tři neb čtyry libry odsílá; bašovi *Cairskému* jednu libru, a *hamiragovi* (kterýž hejtmanem té *caravany* bývá) půl libry.

Z těch tedy příčin může se ho v Egyptě s potřebu za peníze koupiti, a hrubě ho místo všelijakých jiných lékařství užívají, jako vnitř proti jedu a těžkostem nenadálým i jiným rozličným nedostatkům, a zevnitř na rány, úrazy atd., jakž to svědčí *Alpinus* doktor vznešený, kterýž v Egyptě několik let byl, *lib. de plantis Egypt. cap. 23.*, že za bytu svého tam jednoho Benátského kupce znal, jemuž v hlavě rána kamenem až do kosti od Turka učiněna byla, že se mu téměř v jednom dni po tom balsamu zhojila.

Také užívají ho proti bolesti očí, uší, kamenu, neplodnosti, mornímu nakažení a vráskům na tváři a jiným nedostatkům.

Ženy turecké a arabské bohatší, kteréž doma se zdržujíc krásné a bílé jsou, ty toho balsamu mnoho vypatljají, a to tímto způsobem: Chodí často do lázně, a dobře se v ní zahřejíc maží se po těle tím balsamem, kde chtějí pěknou hladkou kůži míti, a přece po mazání hodinu neb půldruhé na suše a v horku zůstávají, ažby se do těla vtáhl a dobře vetřel, potom jdou domů, nesmáčejíce se do třetího dne ničímž ani otírajíce. Třetího dne jdou zase do lázně a maží se znovu předešlým způsobem, a opět se nesplakují ani v lázni ani doma, vždy třetího dne se znovu natírajíce, až do patnáctého dne

počítajíc od začátku mazání. Potom před jinými věcmi namaží se olejem hořkých mandlův a poté zmyjí se vodou z bobů distilovanou, a tak pěkné, hladké a právě hedbávné kůže dostanou.

Kdo chce více o něm věděti, k čemu a jak dobrý jest; item jak se má od nepravého s pravým a nepomíchaným rozeznati, o tom viz *Alpina* v traktátu zvláštním *de Balsamo dialog. a Bellonia lib. 2. obs. c. 39.* Po spatření všech těch věcí, a davše zahradníku Turku na spropitné, obrátili jsme se zase do *Cairu*, kdež jsme něco málo po poledni se dostali a oběd hotový našli, k němuž jsme našeho jeničara pozvali a s ním veseli byli.

Po obědích přivedl před dům jakýsi Arab s pacholaty na řetězích opice bracconi řečené, velmi veliké, a když se postavily na samé zadní nohy, prostředního člověka zvýší a silou každého převyšující; ty byly napřed co lvové chlupaté, a nazad holé s dlouhými ocasy, barvy šedivé jako popelice a velmi pěkné vyrovnané chlupy, jakoby je nejpěkněji sčesal, zvláště okolo tváře jakoby naschvální štíce vyhlazené měly, místa holá jako tvář atd., červené jakoby je tělnou barvou obarvil; měly náhubky přes tlamu, aby lidí nekousaly; kteréž divné kratochvíle provodily s menšími opicemi, s oslem a s psem, jednoho na druhém jezděním, skákáním, až i osel, na rozkaz jednoho Araba, s kloboučkem okolo, drže jej v ústech, chodil, a obcházeje všesky Turky a jiné tu přítomné, před žádným se nezastavil nežli přede mnou, aniž odšel, až jsem mu koliks mejdynů do jeho čapky uvrhl, že mi s podivením bylo, že to nejhloupější hovado od těch tupých lidí ledačemus vyučeno bylo, proti přísloví: *Ogn' uno a suo modo, et ti aseni al anticha*, „všesky věci svůj způsob mají, osel pak při svém starém způsobu zůstává.“

Osmého dne téhož měsíce povědíno nám bylo, že baša z *Cairu*, kterýž přede dvěma měsíci s úřadu ssazen a ke dvoru do Konstantinopole povolán byl, toho dne z města jeti a na cestu se vydati má. Pročež pan Černín a já vyšli jsme z domu, abychom se na jeho odjezd podívati mohli, a jdouce chvíli skrz několik ulic, vešli jsme do jakési dlouhé ulice, v kteréž jsme již lidu na koních i jináč po obou stranách očekávajícího na bašu plno našli, že jsme sotva

prostředkem skrze ně projítí mohli, vždy šetříce, kde bychom na stranu za lid ustoupiti a pokojněji se dívati mohli; ale čím jsme dále šli, tím těsněji a více lidu bylo, anobrž že takovým způsobem až k zámku mnoho lidu býti musí, souditi jsme mohli. A nedali nám nijakž mezi sebou státi, ani za ně jsme se protlačiti nemohli, jakkoli často jsme se o to pokoušeli; ale strkali námi semotam, zůřivě na nás hledíce, a jiní nám se posmívajíce, tak že jsme se zase zpátkem touž cestou, kterouž jsme pracně a s posměchem prvé šli, ještě s větší hanbou a nám noh podražováním i ušklebováním se na nás navrátiti musili, až jsme se do jakés malé uličky, v kteréž tak mnoho lidu jako v jiných nebylo, uhnuli, že jsme na stranu ustoupiti a ke zdem domu jednoho přijítí mohli.

Do té když jsme se s radostí dostali, pan Černín počal na předešlé nebezpečensství pozapomínati, *ha avanzato li piedi fuori delle scarpe*; a nepřestáváje na tom, že na zemi stoje v pokoji všecko spatřiti mohl, dal se v lezení na jednu mříži před oknem, od země člověka zvýši, na kteréž již prvé několik Turkův se drželo a stálo; mezi ty se přitiskl, a že mu to strpěli, počal jak říkají, výskati a se mně chlubiti, jaký prospěch přede mnou míti bude. Ale byla po malé chvíli *alegrezza di pan fresco*, totiž „radost z měkkého chleba,“ proto že přišed jakýs Turek, potáhl pana Černína za nohu, veleje mu dolů slézti, což on učiniti a Turku svého místa nechati a se mnou zároveň státi musil. Když jsme tu půl hodiny očekávali, počali vésti bašovy velbloudy a mezky, nesoucí truhly a věci jeho, pěknými barevnými přikryvadly přikryté, a bylo velbloudů do padesáti a mezků do čtyřicíti, vždy jeden po druhém krácejíce. Za těmi jeli Turci po dvou, drahým rouchem odění, na pěkně vypravených koních, okolo 120 osob. Za nimi šlo mnoho jeničarův s dlouhými ručnicemi po dvou, a bylo jich do mnoha set, kterýchž jsme přečísti nemohli. Po nich jelo šest jeničarův na koních, a za těmi sám baše v letech padesáti na znamenitém koni jel, maje na hlavě veliký zelený tulban, totiž zavítí, proto že byl z rodu Mahometova; proti němuž Turci, když mimo ně jel, z oken vyhlídajíce hlavy své skláněli, a pacholata po ulicích křičeli a zpívali, tím jemu šťastnou cestu žádajíce. On naproti tomu

k oknům každé strany se obracel, a pravou ruku na prsy klada hlavu proti nim skloňoval, tím se s nimi rozžehnával. Za ním jelo jiných šest jeničarův na koních; za těmi opět tlupa pěších jeničarův, až naposledy mnoho koní povodních bašových jízdní vedli a závěrek tlupy učinili.

Odtud jsme se do příbytku k jídlu obrátili, a na rozkázaní našeho vůdce, mouřenína arabského, ještě toho dne na cestu k hoře Sinai všechny potřeby shotoviti dáti i z města vyjeti jsme musili.

Kapitola 9.

O putování našem z města Cairu k Červenému moři, do pusté Arabie a na horu Sinai.

Dne osmého měsíce Října, shotovivše se na cestu, došli jsme k panu *consulovi*, a při rozžehnutí se s ním jemu naše peníze a všechny věci k věrné ruce svěřili a schovati dali, nevzavše s sebou nežli po třech neb čtyrech dukátích, toliko pro dání z nich almužny v klášteře pod horou Oreb; kromě já bez vědomí všech, jakkoli mi praveno bylo, že se konečně na té cestě někde s Araby potkáme a od nich oloupeni budeme, přece jsem dvamecítma cikynův, totiž dukátův, v tlustém nebíleném plátně na způsob opasku zašitých s sebou vzal, a tím jsem se přes levé rameno pod košili nejvýš opásal, mysle na to, kdyby se v nepřítomnosti naší *consulovi* od Turkův co přihodilo a naše věci k zmaření přišly, abych dokonce o všechno nepřišel. Pan *consul* povolal před sebe mouřenína Araba, velbloudníka našeho, jemu nás pilně poroučeje, aby nás v takovém způsobu ve zdraví zase přivedl, a dav mu polovici smluvených peněz, druhý díl až do navrácení se za sebou zanechal.

Potom majíce oslíky zjednané, pan Černín, já a služebník pana *consula*, nám za tlumočnicka na náš groš přidaný, okolo půl druhé hodiny před večerem, i s potravami od biskotů, chleba čerstvého, sýra a něco málo vína jsme se vypravili, a cestou do *Matharie* z počátku jeli, až jsme se nedojíždějící tam na pravou ruku k východní straně uhnuli, od *Cairu* na čtyry míle vlaské vzdáli. Po levé straně viděli jsme nedaleko od nás ležení bašovo, kterýž toho dne, jakž dotčeno, z *Cairu* vytáhl, a mnoho pěkných stanův rozbitých, na způsob nějakého nevelikého polního ležení měl; kterýž toho úmyslu byl, aby na tom místě až do druhého neb třetího dne zůstal. My přece naší cestou jsme jeli, až v samý večer do arabského ležení, kde *caravana* naše byla a náš mouřenín své velbloudy měl, přijeli, okolo šesti mil vlaských od *Cairu*; kdež jsme vedlé stánku

chatrného naše věci na hromadu složili, a sami okolo nich sobě večeri s sebou přivezenou vyložili, jedli a mouřenínu také něco udělili, a potom na modracích (majíc každý z nás jednu s sebou) obalíc se do nich až do rána odpočívali.

To ležení arabské bylo, v němž jim nejbliže *Cairu* bydletí dovoleno jest, a tu jsme viděli, že ženy, děti a všecko hospodářství, místo stánků aneb chalup, na holech do země vstrčených z tlustého plátna plachty aneb rákosy rozprostřené měly, a bylo jich množství tu bydlících, i náš mouřenín tu svůj byt, ženu i děti měl. A tak bych soudil, že to položení do dvou mil vlaských v sobě obsahovalo. Jaká v něm správa byla, vyrozumí se doleji, kdež o jejich životu a krajině obzvláště vypisovati budu.

Devátého dne téhož měsíce, totiž v pátek den svatého Diviše, okolo dvou hodin sjížděla se na jisté místo před ležení caravana, s kterouž jsme jeti měli až do Suez města k moři Červenému, a shromáždilo se jí okolo 300 velbloudův, všecko obilím naložených, pro opatření pevnosti a města Suez. My tedy nemeškali jsme své věci na naše tři velbloudy naložiti, a sami se po jednom na každého navrch posaditi a ven do pole vyjeti, kdež náš mouřenín před námi bosý v košili, pasem širokým přepásaný kráčel, a v ruce dlouhou hůl do dvou sáhů, na konci s železnou špicí nesl. Odtud jsme pomalu jeli až do dobrého poledne, a když se *caravana* zastavila, my také stranou dolů ssedli nedaleko od zátoky z Nilu vycházející, a tu jsme posnídali a vodou se na cestu opatřili. Mají pak tam místo soudkův, lahvic aneb jiných nádob kožené nádoby, sprostá z vytažených koží nevydělaných, tak jak je s hovada třeba ještě za tepla stáhnou; ty jináč nejsou připravené, nežli kde konce jsou, tu provázky zatažené mají, a vody do nich naberouce zaváží vrchní konec, a tak s srstí zevnitř obrácenou na velblouda přiváží.

Po půl hodině vypravili jsme se za *caravanou*, směřující k východní straně, a tu jsme již všudy po píscích a písčitých rovinách až do samého večera jeti začali. Kdež potom v píscích jsme noclehovati musili, a sotva travičky uschlé nasbíratí mohli pro maličký ohníček, jímž by sobě člověk mohl kaši ohřítí, totiž mouky

do vody nasypaje a to spolu zmíchaje, toliko málo pozahřítí a tak místo lahůdky pojesti. Arabové pekli sobě chléb, o němž doleji psáti budu.

Dne desátého téhož měsíce, hodinu přede dnem, z stanoviště našeho nočního jsme vyjeli, a ten celý den trvajíce v nesmírném horku slunečném, po písčích zahřitých a prach horký z sebe vyrazejících ustavičně až do noci jeli a tolikéž v písčitých místech noclehovali.

Jedenáctého dne téhož měsíce hodinu přede dnem jsme vyjeli, a proti východu cestou se brali. Poznávajíce pak, že *caravana* ne tak spěšně táhne, jak bychom rádi chtěli, dali jsme s naším mouřenínem Arabem skrze tlumače jednati, aby se s námi z *caravany* vytrhl a napřed pospíšil, že mu mimo smlouvu rádi na spropitný přidati chceme; neb nám k cestě naší málo času zbývalo do odjezdu lodí neb náví křesťanských z Alexandrie. Což on rád uslyšel, a s námi samotnými, totiž třmi osobami a s tolika velbloudy napřed se pustil.

I jeli jsme velikými pustinami a píscky, nic jiného nevidíce nežli nebe a zemi písčitou, tak že se nám spravedlivě stýskalo, a vedlé přísloví: *Chi aseni cazza, puttani mena, e corre per l' arena, non esce mai d' afano edi pena*, totiž „kdo žene osla, kurvu s sebou vede a po písčích putuje, není bez různic a bez těžkostí,“ tak my netoliko vády a nebezpečností, ale i práce těžké jsme zakusili. Abych pak o obojím něco dotekl: Když bylo okolo poledne, viděli jsme po levé ruce jakous tureckou pevnost v písčích, však od kamene čtverhraně vystavenou, na způsob prostřední tvrže u nás, kteráž od města *Suez* do pěti mil vlaských leží. V té pevnosti chová Turek vojáky pěší i jízdné, a to pro přístav u *Suez*, a jest místo hradby zemi Egyptské z té strany od moře Červeného. Když jsme pevností minuli, vyšli proti nám tři Turci a nás zastavili, chtějíce abychom jim peníze dali. My jsme se jim vymlouvali, že žádných peněz nemáme a jako chudí že z almužny putujeme. Oni potom, abychom jim vína dali, že je u nás čijí; a dali se sami do štárání a kůže, v nichž voda byla, ohledávali, až vždy na džbán vína, kterýž rákosím opletený byl, přišli, jež jsme hned odvázati a jim ho podati musili. Ale nemeškali se dlouho, pili

jeden po druhém tak spěšně, že se do vůle, až víc nemohli, napili i nežrali, a poté s veselou a pokojnou myslí od nás odešli; však zisku nám na víně nechali podle přísloví: *dal robar al restituir se quadagna trento per cento*, totiž „po loupeži navracováno bývá, když se co málo zanechá, jakoby úroku z jednoho sta třiceti přijal, tak vzácné bývá“; aneb naproti tomu, místo hlavní sumy když někdo toliko úrok s těžkostí dostává. Tak i tuto, když jsme se jinak nenadáli, nežli že je nám všechno vyžerou a v čas největší potřeby nás o ně připraví, byli jsme vděčni, že ho nám trošku zanechali, jakoby je nám darovali. O jiných nebezpečnostech doleji oznámím.

Největší pak těžkost jsme nesli od horkosti toho písku, kterýž se nejmenší, jak vlastně latiníci *aura*, totiž libý větříček, jmenují, nahoru kopytami velbloudovými vyrážel, a na nás padal co jiný nejjemnější prach, že se nám zdálo, jakobychom v nějaké peci plné popela horkého byli.

Okolo nešporu jeli jsme nedaleko moře Červeného, však až k samému jsme nedojeli, jakož i města Suez na dvě míle vlaské stranou jsme nechali, a vždy moře před očima majíc až do noci jeli a tu se v píscích složili, a našemu mouřenínu, jak velbloudům jísti dával a je opatroval, se dívali: totiž slože s nich břemena (k čemuž oni kleknou, proto že jich žádný dosáhnouti nemůže), dal každému drobet bobu asi s půl klobouka, a píti jim nic nedal, tak že jak jsme z Egypta vyjeli, až do té chvíle nic nepili, a také jsme k žádné sladké vodě nepřijeli.

Dvanáctého dne toho měsíce vstali jsme tři hodiny přede dnem, a jeli jsme dávajíce se na pravou stranu, totiž mezi východ a poledne, majíce moře Červené po pravé ruce vzdáli od nás tří neb čtyř mil vlaských. Ta cesta naše nebyla obyčejná, jakž náš mouřenín pravil, a proto se stranou z silnice s námi vydal, abychom obloupeni nebyli; nebo věděl, že tu při silnici Arabové své stanoviště mají: což nás potom, když jsme zase zpátkem tou silnicí jeli, nechybilo.

Když se rozednívalo, přijeli jsme k jakýms loužem, kteréž slovou dvanácte studnic Mojžíšových, v nichžto černá voda byla a tak smradlavá, jako u nás při hnoji bývá. Tou vodou náš mouřenín nás

od mnoha milí těšil, a že ní vaky naše kožené naplníme, naději dával. Když pak nám oznámil, že to ta voda čerstvá jest, velmi jsme se lekli a jemu věřiti nechtěli. On pak netoliko nám o ní potvrzoval, ale ještě za svatou a velmi vzácnou vyhlašoval, že jsme hned soudili, že musí býti ta, o níž se zmínka činí v písmích starého zákona v druhých knihách Mojžíšových v kapitole 15. těmito slovy: „I přišli do Elim, kdež bylo dvanácte studnic vod a sedmdesáte palm, i rozbili tu stany při vodách.“ O nichž se také v čtvrtých knihách Mojžíšových v 33. kapitole připomíná.

Náš tedy mouřenín opravdově se k té vodě měl, velbloudy ní napojil, a to nejprve na vši té cestě, a sám také s chutí zjedné se napil; potom se svlékl a do nejhlubší z nich, kteráž do půl kolenou zhloubi nebyla, se položil, aby se vychladil a svou cikánskou kůži obmyl; po kteréžto lázni také nádoby naše prázdné snímal a do té vody se zase navrátě, v ni se posadil, a nemaje čím jiným, do koží hrstí vody nabíral a do nich kalnou a svým šplícháním, když se v ní koupal, pohnutou nalíval a nám ku pití přichystával. Tu každý může toho povážiti, jakou chuť jsme k takové vodě míti a jak se ní občerstvovati mohli: ješto mnohý čtenář, čta tuto řeč mou o ní, mohl by sobě ji zoškliviti. My však když jsme ten žert pravý býti poznali, na to jsme se oddati a ji teplou z těch nevydělávaných koží pítí rádi musili, zpomínajíce na povědění: *Varonilmente suffre lo que la necesidad trae*, „abychom zmužilé srdce měli v tom, co nouze a potřeba dává.“ A nedivili jsme se Tatarům, o nichž se píše, že v čas potřeby koňům svým žílu zatnou, a teplou krev pítí obyčej mají. *Nicetas Chron. lib. 2. de reb. Manuelis Imp. Niceph. Gregoras hist. Rom. lib. 2.* Nebo ta nikoli tak nesmrdí, ani pokažená nebývá, jako naše voda byla.

Pozdrževše se u těch nechutných louží za půl hodiny, jeli jsme odtud a začali viděti před námi hory a vrchy skalnaté a holé; k nimž když jsme se po některé hodině přiblížili; mezi ně jsme vjeli, a odtud až k hoře Sinai vždycky takové hory a vrchy skalnaté jsme měli; když pak noc byla, mezi skalím a pískem jsme odpočívali a leželi.

Dne třináctého téhož měsíce vyjeli jsme dvě hodiny přede dnem, a měli jsme velmi zlou cestu ten celý den, jako i ostatní k hoře Sinai, proto že jsme na větším díle s jedné hory a skály jednak dolů a zase hned nahoru, anebo v údolích úzkých a po stezkách ostrých velmi nebezpečně jeli, a nad námi hory na upadnutí visely, že strašlivé bylo ze všech stran na ně hleděti. Tu žádného stromoví ani trávy nebylo viděti, leč něco bodlavého a nehodného. Zeměplazů pak rozličných, hadů a ještěrek jedovatých množství bylo; a zvláště drakové velicí, a někteří s křídly létající, tam se zdržují, jakéz jsem vycpané v *Cairu* prodávati viděl.

Viděli jsme také po těch skalách běhati a skákati jakási velmi pěkná a milostná zvířátka, srstí nápodobná kamzíkům, však rohy mají delší a rovnější nežli kamzíkové, a jsou něco menší i krotčejší, ale snad proto, že jich tam mnoho nehoní a neplaší; jsou k jídlu chutného masa, a jedl jsem je v Alexandrii. Slovou pak vlasky *Gazelli*, latině *Orix*.

Tou cestou bez zastávky až do noci jsme jeli, a když kdo jísti chtěl, vzal sobě kus biskotu z pytle a jeda pojídal, a na svém velbloudu svou láhev měl, z níž se té smradlavé vody do vůle napítí mohl, K tomu měl obyčej náš mouřenín, když se mu stýskalo jíti, že zastavil některého z velbloudův, kteréhož nejčerstvějšího býti poznal, a jemu návěští jistou řečí dav, k tomu ho že klekl přivedl, potom naň vlezl, a před námi ruce a nohy v hromadu před sebe co opice slože a zadek proti nám obrátě, se posadil. Po té dal se v zpívání, a to z obyčeje starodávního, o kterémžto někteří píší, že to činí Arabové, aby velbloudům tím ochotnější chůzi učinili, a že vedlé zpěvu, jak kdo rychle aneb nespěšně zpívá, velbloudy vycvičené mají, že tak spěšně aneb nespěšně krácejí. *Bellon, lib. 2. obs. c. 5. 4.* Ale náš za časté oběma konci píšely pouštěl: *Cantava da due parte*, jakoby žáby kukaly; přes to jeho hřbet stýkal se s tváří naší, od něhož dosti smradu kozlového jsme pocítili, až nás v oči čpělo, a to tak trvalo hodinu, dvě i více, že se přísloví naplnilo: *Non semper violce; nec semper lilia florent*, že ne vždycky fiala a lilium kvetne, aby se k němu vonělo.

Dne čtrnáctého téhož měsíce vstali jsme tři hodiny přede dnem, a opět ten celý den až do noci mezi vrchy a kamením bez odpočívání jeli, a potom mezi skalám jako dobří poustevníci spali.

Dne patnáctého vypravili jsme se o půl noci při měsíci, kterýž tehdež plný byl a jasně svítil, pustinami a vrchy až do samého večera bez zastávky jsme jeli, a tu k jakési louži smradlavé vody se dostali, v níž mouřenín velbloudy napájel a nám jí do kozích koží nabral, a odtud s námi dále jel okolo míle vlaské, pro strach Arabův, kteříž tu blízko té vody v jeskyních a rozsedlinách skály se zdržují, aby příjdouce pro vodu nám nějaké těžkosti neučinili.

Majíce pak po tak veliké cestě od půl noci až do samého večera trvající odpočívati, stala se nám překážka, že náš Arab nevěděl kam dále nás vésti, a dokonce ani po slunci ani po měsíci na dobrou cestu se vpraviti nemohl. Nebo na té vší cestě ani stezky, ovšem pak cesty, anobř ani šlépějí, po nichž by se poznati mohlo, že tu lidé putovali aneb hovada chodily, znáti nebylo a nebývá, a to netoliko proto, že tam nemnoho putují, ale že písek tak jemný a lehký jest, že nercili od nejmenšího větříčku pohnut, ale často od nesmírného horka jako pozdvihován bývá, nímž se hned všechny šlépěje zanesou. Pročež obyvatelé těch pustin ve dne sluncem a v noci měsícem, strany cesty své, spraviti se hledí, a jiní poutníci *caravanami*, a kupci *compassem* jako na moři se řídí.

Z té příčiny nemálo jsme se ulekli nad tou nesprávou našeho vůdce, a veliký strach na nás přicházel, zvláště kdybychom zavedeni byli, abychom tu bídě hladem, jakž se to jiným poutníkům před námi přiházelo, zahynouti nemusili, aneb abychom naschválně od toho lotra mezi ty loupežníky Araby uvedeni jako do léce do věčného zajetí, aneb k prodaji divokým národům vydáni nebyli. A zvláště dal se nám v podezření, když od nás v noci do hor odšel, tím úmyslem, aby některého Araba k ukázaní nám cesty pohledal; a my jináč nemyslili, nežli že tu své náhončí shledává, aby nás obloupili, a vždycky jsme se, jak se co nejméně chřestlo, lekali a pánu bohu poroučeli, a již všeho oželeli, chtějíce raději hrdla svá ztratiti, nežli těm zhovadilým národům v moc a poddanost přijíti.

Tak tedy majíce spáti, ani oka jsme zavřítí nemohli; ač se pak po třech hodinách k nám s jedním Arabem zase navrátil, a při nás oba bezpečně se položíce spali však předce jsme mu nevěřili, domnívajíce se, kdyžť jest jednoho našel, žeť jest jich také více shledati mohl, a snad že pro lepší vyzvědění nás tento s ním přišel. Až když bylo ráno 16. dne téhož měsíce, v pátek na svatého Havla, vidouce že se k cestě mají, a dvě hodiny přede dnem nás vyburcovali, tu jsme se poněkud v dobré naději ustavili, však nedokonale, obávajíce se, aby snad některého místa lstně neopanovali a nám cesty nezastoupili, v kterémžto strachu jeli jsme největšími horami a nejhorší cestou až k nešporům; a tehdáž zahlídli jsme skrze údolí klášter svaté panny Kateřiny, kdež jsme teprv všeho strachu pozbyli, pánu bohu z jeho milostivé a božské ochrany a pomoci děkující, že se nám beze vší zlé příhody šťastně k tomu místu tak žádanému dopraviti dáti ráčil. A nepotřebující víc toho najatého Araba, a poznavše to, že nás dobře vedl a ochotný byl, dali jsme mu na dobré spropitné, a k tomu něco biskotův, neb byl hladovitý pacholek, a pokojně jsme ho od sebe propustili.

Po půl hodině dostali jsme se před klášter, a ssedše dolů s velbloudů, přede dveřmi naše věci jsme složili a na klášter zatloukli, žádajíce do něho puštění býti. I vyhlídli k nám mniši řečtí kalojeří přes zdi dolův, a nás se vyptávali, kdo jsme a odkud jedeme atd., načež jim náš tlumočník zprávu dostatečnou dával, s tím doložením, že psaní od patriarchy z *Cairu* s sebou neseme, z něhož všemu vyrozuměti moci budou; oni pak nám naposledy takovou odpověď dali, abychom malé strpení měli, že jak se Arabové rozběhnou, nám rádi otevřítí chtějí. Nebo v tom čase, co jsme tloukli a spolu mluvili, sběhlo se k nám mnoho Arabů s ženami a dětmi, a ti na nás zevlovali. Mniši pak jim nic nevěřili, proto že s nimi v nějakém nedorozumění byli, tak že málo dní před tím útok činili ke dveřům klášterním, a nemohouce jich pro sílu jejich (nebo závorami velikými dobře opatřené a železnými tlustými plechy obité byly) dobytí, chtěli je vypáliti. Ale že mniši vnitř hasili, nic dovesti nemohli, však znamení toho všeho patrně pozůstavili. Obávali se

tehdy mniši, kdyby nám otevřeli, aby se oni s námi tam nevetřeli aneb dveří nezaskočili.

Ti pak Arabové odtud se také odjíti nestrojili, až v samý večer, nevím z jaké příčiny, přišli mezi ně dva jejich hejtmané, capi od nich nazvaní, kteříž všemi Araby okolo hory Sinai vládnou; ti když k nám přišli, byli od nás žádáni, aby ty jiné odtud vypravili, že na spropitné míti budou. Což oni nemeškali učiniti, a toliko něco málo v svém jazyku zkřikli, hned se to množství přeč odtud bralo, že ti sami dva capi zůstali. Pročež nám mniši otevřítí nemeškali a nás ochotně a přívětivě do kláštera přijali, s velikou naší radostí, že po tak velice těžké a nepřístupné cestě jako k dobrému přístavu jsme se dostali, a zvláště mimo obyčejné putování v těch zemích do 400 mílí vlaských, našich 80 velkých z *Cairu*, co jiní ve dvanácti neb třinácti dnech sotva vykonati mohou, my v osmi dnech s pomocí boží, totiž od 8. dne měsíce Října až do 16. téhož měsíce jsme ve zdraví bohdá s dobrou pochvalou vyřídili, proti přísloví: *Veggiar alla luna, e dormir al sole, non fa ne pro, ne honore*, totiž: že „kdo při měsíci jezdí a na slunci spí, prospěchu ani cti žádné z toho nemívá;“ ješto jsme téměř vždycky při měsíci jeli, a nevyspavše se v noci, třeba v největší horko slunečné jedouc vyspati se musili. Z čehož pán bůh pochválen buď!

Kapitola 10.

O příjezdu našem do kláštera svaté panny Kateřiny pod horu Sinai, a co tam dále od nás předsevzato bylo.

Když jsme do kláštera skrze dvoje pevné dvěře vešli, kteréž na způsob malých vrat veliké udělané byly, vyšli proti nám někteří mniši *caloieri*, a jeden z nich vlasky k nám mluvě, nás jmenem arcibiskupa svého vítal; a po té, majíce sobě od nás poděkování učiněné, vedli nás jakýmisi schody nahoru, a tam nám příbytek náš vykázali, totiž komoru prázdnou, bez loží, stolů, lavic a jiných potřeb, toliko zídky jakési od kamene a cihel na slunci sušených, do paždí zvýši a pěti čtvrti lokte zšíří, při zdech přistavené pro líhání byly; ale ani slámy, ani modrací na nich nebylo.

Ten *caloier* byl nám k rozmlouvání přidáný a s námi se dobře snášel, a hladem, žízní a horkem zemdlené brzkou večerí těšil; s kteroužto že dlouho od nešporů až do večera prodlívali, jináče jsme nemyslili, nežli že tím lepší bude, a k ní jsme se s chuti chystali. Když pak čas večere přišel a nám o tom oznámeno bylo, kdož jest raději a ochotněji k ní chvátal, jako my; pročez ukázali nám do *refectorium* svého, o některý stupeň nížeji, nežli naše komora byla, a my se tam za stůl zasadili, a k nám dva jiní *caloieři* přisedli, majíc každý z nás před sebou po talíři dřevěném a pecník chleba černého nevypeklého. První dání přinesli nám na míse bob syrový u vodě rozmočený, na způsob u nás pučalky močené a neupražené, jakýž náš mouřenín svým velbloudům dával; toho zakusíc nemohli jsme pro jeho hořkost a odpornost jísti, a jakkoli nechutný chléb byl, raději jsme ho uštípovali a v ústech žvýkali, očekávajíce něco lepšího. Potom dali dvě konvice na stůl, k nimž jsme tím ochotněji sáhli, domnívajíce se, že v nich dobré víno najdeme, abychom po něm síly nabyli a sobě zase žaludky po té smradlavé vodě napravili; nebo tím méněji jsme ho z *Cairu* vzali, majíce za to, že ho tam konečně v hojnosti dostaneme: ale bylo husí víno, a o jiném nic

vědět nechtěli. Druhou krmí přinesli jakési ryby syrové z Červeného moře, toliko že na slunci sušené byly, nápodobné těm, kteréž u nás matky boží ryby a jináč platýsy nazíváme. Můj tovaryš s tulmačem z velkého hladu jedli je s ochotností, a ukusovali jich velmi těžce, že sobě zuby vylámati mohli: ale já jsem jich ani okusiti nechtěl, nýbrž rozuměje tomu, že to poslední krmě byla, a počínali sklízeti s stolu, žádal jsem za kus sýra, abych tím: *Caseus et panis sunt optima fercula sanis*, totiž „sýrem a chlebem, nejlepšími a zdravými pokrmy“ zavřel. I přinesli ho malý kus, kteréhož jakž jsem okusil, jinačejší chuti a barvy mi se nezdál, nežli jako u nás mýdlo bývá, a podnes jej za takový mám. Na postolí, místo ovoce, pozdrželi nás rozprávkou, až když jsme již vyvstati chtěli, poslal nám arcibiskup na přivítanou zvláštní poctu, totiž konvičku malou z daktylů páleného vína, a našemu z droždí pálenému nápodobného, toliko že tak silné nebylo.

Tu nám přidáný mnich dal přinesti *porcellanu*, a do ní málo toho páleného naliv, k tomu vody z konvice přilil a po té nám připil, a my jeden druhému, až jsme to pálené všecko vypili. A hned jsme poděkovavše z večere odtud vyvstali, na tučnou polívku nenařikajíce, zvláště já, kterýž jsem ani toho sýra užiti nemohl. Z čehož každý souditi může, jaký jsme nocleh s prázdným žaludkem míti mohli, podlé přísloví: *Chi va in letto senza cena, tutta la notte se remena*, totiž: „Kdo se s večerí chybívá, nepokojnou ten noc mívá.“

Sedmnáctého dne téhož měsíce ráno vstavše tím lehčejší, po cestě jsme odpočívali, a kostel, kaply a co v nich bylo, spatřovali; zvláště spatřili jsme množství jmen osob z rozličných národův, kteříž tam byli, a některých znaky vyryté, kreslené i malované po stěnách.

Potom pak žádali jsme *caloierův*, poněvadž náš *intent* a přední úmysl jest, abychom horu Sinai a jiná místa v písmích svatých vznešená i svatá spatřili, pro něž že jsme se na takovou nebezpečnou cestu vydali: z té příčiny aby nás vedlé obyčeje starobylého z prostředku jejich dva provedli, a dá-li pán bůh hned dne zejtrejšího taková místa nám volně ukázali. Oni zase nám odpověděli, že to arcibiskupu svému oznámiti chtějí; a po malé

chvíli přišedše od něho, nám, abychom k němu přišli, že nás za to žádá, pověděli. K kterémuž jakž jsme přišli, místo jiného pozdravení a promluvení toliko nám ruky podal a zase od sebe propustil. Však potomně uradiv se s svými caloiery, dal nám oznámiti, že jim v čerstvé paměti zůstává, kterak s poutníky po místech svatých choditi povinni jsou; ale na ten čas že o tom dobře víme, i sami na díle toho povědomi jsme, v jaké oni nevoli s Araby okolními zůstávají a pro ně z kláštera vyjítí nesmějí. Z té příčiny abychom jim nic zlého nepřáli, nýbrž poněvadž některé své náchlební a poplatní Araby u sebe v klášteře mají, z těch dva že nám přidají, a ti to vše, cožby caloieři mohli učiniti, nám dostatečně že ukáží.

Podlé čehož vidouce, že jináče býti nemohlo, na tom jejich zakázání jsme přestati musili, a již k času rannímu celý den (abychom tím volněji tu celou obyčejnou pout v témž dni vykonati mohli, ješto jiní před námi ji sotva ve dvou dnech vykonávali) zásobili jsme se chlebem, těmi suchými syrovými rybami a tím nechutným sýrem; vody jsme s sebou nevezali, proto že jsme ji tam dostati mohli, a tím časněji po takovém pankétu, jakýž jsme prvního dne měli, na odpočinutí se odebrali.

Kapitola 11.

O vyjití našem z kláštera svaté panny Kateřiny na horu Oreb, Sinai a horu svaté panny Kateřiny, a co jsme v těch místech paměti hodného spatřili.

V neděli po svatém Havle, to jest 18. dne měsíce Října, vyšli jsme my dva poutníci, náš trucelman a dva nám přidání Arabové, tři hodiny přede dnem ven z kláštera, a byli jsme tiše a s strachem *caloierů* vypuštění.

I počali jsme jíti k vrchu nahoru po levé ruce, Arabové napřed, po jakýchsi kamenných a širokých stupních, tak naschvále místem v skále vytesaných, místem položených po vši hoře Oreb od starodávna tak nazvané (po kteréž až na vrch té hory těch stupňův do některého sta jest, a jakž někteří počítají na tisíce, a zvláště Jan Tucher v knize putování svého do 7000 jich pokládá), a tak po tmě jdouce jináče jsme nemyslili, nežli že o nás žádný nezví a nás tak ráno Arabové se nenadějí. Ale že měli ostražitě psy, kteříž hned zdaleka na nás štěkali, a páni jich naschvále blízko cesty na nás číhali a leželi, nemeškali k nám tři capi arabští (a to ti, ješto prvé příčinou byli nás do kláštera vpuštění) se připojiti, a že nás chrániti chtějí před jinými svými Araby, nám připovídali. Kterýchžto sprvu jsme se ulekli a jich nevelmi vděčni byli, ale potomně poznavše k nám jich dobrý úmysl a platnost naši, byli jsme jim rádi; oni pak pro ten některý peníz tím ochotněji nám na službu hleděli, zvláště měvše toho již vnađu při našem vchodu do kláštera, a tak nás budoucně více užiti hleděli, dle přísloví: *El dia siguiente es discipulo del precedente*, to jest: „Den předcházející jest zkušením dne následujícího.“

Těmi tehdy stupni a v tom tovaryšstvu krácejíce vždy nahoru s velikou těžkostí, netoliko pro mrákotu, kteráž mezi těmi horami měsíčné světlo nám zastiňovala, ale také pro mdlobu z náramného vedra, sotva jsme došli jedné studnice čerstvé, čisté a chutné vody. U

té jsme se poobčerstvili, a od *caloierův*, jak jest na tom místě pošla, po navrácení našem se vyptali; o čemž málo níže oznámím.

Potom jsme zase výše vstupovali a přišli k jedné kaple, na větším díle rozbořené, a nazvané vlasky *Capella della madonna sancta Maria apparita*, to jest, „kapla zjevení se panny Marie“. O kterémžto zjevení nám *caloieři* zprávu dávali, že se stalo, když jednoho času v klášteře svaté panny Kateřiny a vůkol něho tak mnoho hadův a žízal jedovatých bylo, že se pro ně z kláštera vystěhovati myslili, a před odchodem svým, chtěje ještě jako na odchodnou všecka místa svatá okolní schoditi a s nimi se rozžehnati, že jsou tam s processí se brali, a navracující se zase z té pouti k klášteru (aby z něho *reliquias*, totiž svatých a světic kosti, a jiné své věci vynesti mohli), v tom že se jim na místě jistém blahoslavená panna Maria ukázala, a aby v klášteře pokojně zůstávali, je napomínala, a že napotom od týchž žízal aneb hadův bédování a trápení nebudou, tím je bezpečila, a potom žeby před nimi zmizeti měla. O čemž když *caloieři* pochybovali a mezi sebou rozjímali, jaké by to vidění bylo, dobré-li čili zlé? i oddali se na modlení; po jejichž potom modlitbě na důvod žeby na témž místě toho vidění voda čistá studená, nikdy tu před tím nebývalá, u prostřed nich se vyprýstila, a posavád zůstává studnice, o níž jsem málo výše zmínku učinil, že jsme k ní nejprvé přišli. Vedlé kteréhožto předpovědění když se ty žízaly ztratily a zmizely, že jsou na památku dotčenou kaplu vystavěti dali; ale od Arabův a Turkův, kteříž někdy valněji k hoře Sinai putovali, nežli nyní, a u té studénky se chladivávali, ze zlosti pomalu rozbírána a kamení s vrchu dolů rozhazováno bylo.

Odtud šli jsme vždy výše až k jedné bráně, od jedné klouzy z skály až k druhé sklenuté, však bez vrat; ale znáti bylo, že někdy zavírány bývaly, aby každý k místům těm nemohl, lečby těm, kdo toho moc měl, úplatek dal. O té nám zprávu dávali, že skrze ni žádný Žid nekřtěný projíti a proto ani na horu svatou dojíti nemůže. Toho mnohé příklady nám vypravovali; ano že. jsou se mnozí Židé nacházeli, kteříž v oděvu poutnickém a pod zástěrou křesťanského jména skrze ni s jinými křesťany projíti usilovali, ale (prý) nadarmo.

Nebo musili se přiznati, omámeni jsouce strachem, že vídali kříž dřevěný přese všecka vrata zastavený, pro nějž jim nebylo možné projíti, než tu se zjevovati musili, že Židé jsouce, žádostivě ta svatá místa spatřiti chtěli. Pročež někteří, že se u studénky dolejší pokřtiti dávali, a potom bez překážky tam docházivali. Jest-li žeť tak jest, v pravdě jisté znamení hněvu božího proti nim i v té částce znamenati by se mohlo, že pán bůh ani té památky tak slavných skutkův svých, jim někdy prokázaných na těch místech, přiti neráčí; ješto jistá věc jest, když k jiným místům svým pamětným putovati mají, žeťby ovšem k hoře Sinai, na níž zákon jejich předkům vydán, bůh v moci své a zázracích vídán byl, u velikém počtu a často putovati se snažovali.

Od té brány šli jsme něco málo výše, vše po hoře Oreb, až jsme přišli na rovinu obdloužnou a neširokou, a tu jsme teprva horu Sinai uzřeli; nebo z kláštera po vši cestě nahoru pro horu Oreb jí nebylo viděti. Po té rovině šli jsme k jakýmsi zdem nízkým a pustým, kdež žeby prvé kapla, Eliáše proroka nazvaná, býti měla; mezi ty zdi dvířkami malými jsme vešli a vnitř poznali po přehrazených zídkách, že tři kapličky pospolu býti musily, a v jedné jest jeskyně malá, v níž Eliáš prorok bydlel. O němž toto se nachází v třetích knihách královských v 19. kapitole: Když utíkal před Achaba krále manželkou Jezábel (kteráž se byla zařekla, že o jeho bezhrdlí státi chce, proto že příčinou byl pobití Baalových kněží na hoře *Carmel*), že přišel na poušť jednoho dne, a pod jalovcem se posadiv, žádal sobě toho, aby umřel, a po té že usnul v stínu jalovcovém. V tůž chvíli anděl boží dotekl se ho a řekl jemu: „Vstaň a pojez!“ On pohleděv vůkol, a aj v hlavách jeho podpopelný chléb a nádoba vody, i pojedl a napil se a opět usnul zase. I navrátil se anděl podruhé, a dotekl se ho, řka jemu: „Vstaň a pojez, nebo dlouhá cesta nastává tobě.“ Kterýž když vstal, jedl a pil, i šel, posilniv se tím pokrmem, čtyřiceti dni a čtyřiceti nocí až na horu boží Oreb, a když tam přišel, bydlel v jeskyni. A aj, stala se k němu řeč hospodinova: „Co tu děláš, Eliáši?“ kterýž odpověděl: „Velice jsem horlil pro hospodina boha zástupův, nebo opustili smlouvu tvou

synové Izraelští“ atd. Řekl bůh: „Vyjdiž a stůj na hoře před hospodinem.“ A aj, hospodin šel tudy, a vítr veliký a silný podvracující hory a rozrážející skály před hospodinem, ale nebyl v tom větru hospodin; za tím větrem zemětřesení, ale nebyl v tom zemětřesení hospodin; a za zemětřesením oheň, ale nebyl v ohni hospodin; a za ohněm hlas tichý a temný. Jež když uslyšel Eliáš, zavinul tvář svou pláštěm svým, a vyšed stál u dveří jeskyně. O čemž co s ním bůh mluvil, a kam mu odtud jíti velel, v též kapitole se nachází.

Od toho místa šli jsme po rovině až k vrchu Sinai, samotnému co homole, na kterýž jsme s velikou prací po kameních a špičatých skalách lézti počali; však brzo spočátku ukazovali nám v kamení a samorostlé skále kopyto velbloudovo, vytlačené aneb vytesané, jakoby v hlíně vytisknuto bylo. O něm naši Arabové nám vypravovali, že jest odtud Mahomet po rozmlouvání s bohem svým do *Mecchy* jeti a stěhovati se strožil, a to na znamení a památku jeho tu někdejší přítomnosti od svého velblouda, na němž jeti měl, zanechal. A proto u veliké vážnosti od pohanův jest, i naši Arabové s velikou nábožností je líbali a svá čela o ně otírali. My jsme se ho ani nedotkli, ale šli jsme výše k vrchu nahoru, až jsme vždy po častém odpočívání na něj vylezli a tam na kamení se posadili; i slyšeli jsme nedaleko nás veliké dusání a kamení dolů s vrchu válení, že jsme se nad tím pozděsili; ale Arabové nám pravili, že zvěř *gazelly* před námi utíkají. V tom sprchl čistý čerstvý deštiček, kteréhož jsme ani nejmenší krůpějičky, co jsme z Benátek vyjeli, na té vši cestě, až právě teprv tu, neviděli a neměli, kterýž však ani prachu nepromočil a dlouho netrval.

Na té hůře našli jsme čistou rovinku, a na ní dvě kapličky, jednu křesťanskou a druhou tureckou mešitu k straně západní. Arabové měli klíče od naší kaply, při níž byli železné dvěře, a dali jim je caloieři, aby nám otevřeli; což nemeškali učiniti, a sami do své mešity k modlitbám vešli. My pak tak po tmě (nebo ještě nesvívalo) v naši jsme se modlili, a po té očekávali, ažby se rozednilo, pro lepší spatření míst na té hoře. Když den byl, viděli jsme v tom kostelíku

plno jmen poutníkův hrudkou, uhlím napsaných, i jináče vyrytých, ale jiného nic obzvláštního v něm nebylo, nežli při levé straně zdi, když se do něho vchází, musí se lézti pod jakousi skálu dolů; jako do jeskyňky malé; v ní jest vytisknutý celý hřbet, hlava, ramena až do pasu, jakoby z hlíny forma byla udělaná. Když jsme tam slezli, kladli jsme naše hřbety do té formy, a dobře se shodovala každému z nás, velikému i malému jednostejně. Bylo nám praveno, žeby to místo býti mělo, o němž psáno stojí, když Mojžíš svatý žádal viděti slávu a tvář boží, že mu řekl hospodin: „To hle jest místo u mne, a staneš na skále, a když půjde sláva má, postavím tebe v rozsedlině skály, a zakryjít' tebe pravící mou, a uzříš hřbet můj, než tváři mé viděti nebudeš.“ *Exod. cap. 34.* Mojžíš tehdy že jest tu podobu hřbetu svého, jak jest se přitisknouti musil z bázně pro tehdejší přítomnost boží, zůstavil.

Ten kostelík jest od kamene stavený a velmi veselý. Od toho jsme šli asi patnácte krokův k tureckému mešitu, při němž jsme našli jeskyňku pod zem jdoucí, jako nevelkou jámu, v níž prý Mojžíš čtyřidcet dní a čtyřidcet nocí postiti se měl, jakž opravdového jeho postu vypsání se najde v druhých knihách Mojžíšových v 24. a 34. kapitole.

Turci pak majíce Mojžíše za zvláštního proroka, odjali tu kaplu křesťanům, kteříž ji byli vystavěli, a k svému modlářství ji obrátili, v ní modlitby své konají, jináč nesmýšlejíce, než že tu Mahomet s Mojžíšem se shledal, a o zákon, jež Alcoran jmenují (o němž doleji psáti budu), rozmlouval, jakoby způsobem zákona božího na té hoře jim vydán byl. Odtud nevelmi daleko po straně byla čisterna, v kteréž jsme vodu čerstvou našli a z ní pili; jmenuje se čisterna Mojžíšova, že prý z ní, když často na hoře bývati musil, píjival.

Ten vrch Sinai jest velmi vysoký, okrouhlý a nepřístupný, a jakž *Adrichom. in Pharan num. 92.* píše, že jest měl několik tisíc stupňův vytesaných aneb položených, kromě kde se volněji a rovněji chodilo, kdež žádných nebylo potřebí. Viděli jsme s něho moře Červené, však ne tak dobře, jako jsme je potom s vrchu svaté panny Kateřiny spatřili.

Na výšce vrchu toho, padesátého dne po vyjití synův Izraelských z Egypta, pán bůh zákon svůj v plameni a zvuku hrozném vydati a svým svatým prstem na dvou dckách kamenných vyryti jest ráčil. V tom lid Izraelský pod horou, když jest sobě stýskal po Mojžíšovi, že čtyřidcet dní a nocí na hoře ustavičně byl, domnívajíce se, že tam umřítí musil, dali sobě tele zlaté slíti a tomu se modlili. Pročež Mojžíš dolů sešel, a horlivostí jsa popuzen, dcky, kteréž s sebou nesl, udeřiv jimi o zem, je rozrazil, tak že pro jiné na horu vstoupil, a tehdaž boha míjejícího se v slávě božské po zadu viděl, dcky jiné přijal, a odtud s jasnou tváří, na niž žádný z lidu patřiti nemohl, přišel, že jest musil zástěru přes tvář zavěsiti a mezi lidem tak obcovati; jakž o tom šířeji psáno stojí Exod. 19. 20. 31. 32. 33. 34. cap. Levit. 7.

U toho vrchu bydleli synové Izraelští celý rok a čtyry dni, v kterémžto času byl stánek, kněžstvo a všecka starého zákona hierarchia a správa světská nařízena, o čemž celá kniha Leviticus a něco Num. a Exod. Hieron, mans. 13. vypravují.

Ten vrch někteří jmenují Oreb, chtějí slovo Sinai všem okolním horám, tak jako poušti Sin přivlastniti. Exod. 19. (Beschreibung der Walffarth zum heiligen Grab, Hans Werli von Zimber vnd ander Herrn atd. anno 1483, o čemž také Hier. in loc. Hebr. Joseph. 2, antiq. 12. píší.) Ale správa vůbec od starodávna dělí ty vrchy tím způsobem, jakž jsou ode mne položeni, totiž Oreb, vedlé textu třetích kněh královských v 19. kapitole, kdež se zejména klade jméno Oreb, tu jako se Eliáš postil. A zase o Sinai na několika místech se dokládá: „u vrch hory“. Exod. 24. a 34. Což patrně téměř hory Sinai, daleko vrch Oreb převyšující, ukazuje a znamená. Tu horu Sinai pohané arabští a mouřeninští Agar aneb Tur, Weissenb. také Turla jmenují, jakž Odoardo Barbosa nel' summ. del' Ind. Orient. svědčí.

Na té hůře Sinai byvše do slunce východu, líbilo se nám dobře; ale že jsme ještě mnoho schoditi měli, šli jsme zase dolů s druhé strany k západu, a to do mnohem hlubšího údolí nežli k rovině

Oreb, kudy jsme na horu lezli, jakožto pod tou rovinou dobře nízko ležícího.

Tu každý může souditi, s jakou prací nám to lezení přišlo po těch nebezpečných špicích a rozsedlinách skal, však s boží pomocí předce jsme dosti rychle dolů se dostali; v kterémžto údolí viděli jsme štěpnici několik honův dlouhou, však úzkou, dobře vysazenou rozličným dobrým a vzácným štěpím všelijakého ovoce, vůkol zdi ohrazenou. Při ní viděli jsme říceniny kláštera, někdy dosti velikého, kterýž slove čtyřiceti mučedníkův, Quaranta padri, a to proto, že prý pohané z města Thor při Červeném moři ležícího na tu poušť táhše, aby křesťany hubili a mordovali, mezi jinými že také na mnichy toho kláštera nenadále připadli, a pobili jich v počtu čtyřicet, a od té doby že tu žádný nebydlel. Nyní jsou tam samy zdi bez krovův, a domky některé z hlíny a ze tří splácané.

U toho kláštera skonává se hora Sinai a začíná se svatě panny Kateřiny hora, na kteroužto když jsme jíti počali, nechtělo se těm capům arabským s námi nahoru, ale šli od nás do zahrady, pravíce, že na nás dole očekávati budou; pročež aby naši Arabové z kláštera potrav zbytečně nenesli, nechali jsme jim všech v tlumoku svázaných, a toliko po malém kousku chleba k sobě jsme vzali, pravíce jim, že tu potom budeme snídati.

Tak tehdy dali jsme se v lezení nahoru, nejprvé dosti povlovně, ale potomně až nahoru, bylo-li jest na horu Sinai nebezpečně a příkře, byloť tuto mnohem hůře; a však poodlehčilo se nám v polovici, když jsme k jakési studýnce mezi rozsedlinou skal velmi nepřístupných se dostali, při níž jsme se (proto že velmi čerstvá byla pro nedocházení k ní slunečného horka a světla, mimo kterouž vodu na vši cestě jsme čerstvější nepili) posadili a poobčerstvili. Po té jsme jí sobě do malé kozí kůže nabrali a na cestě se ní ochlazovali. Od té studýnky hledíce k vrchu nahoru, bylo nám velmi strašlivo a téměř za nemožné nahoru se vydati.

Ale však předce když jsou jiní na ni mohli, také jsme se těšili, že i my na ni vylezeme. A protož velmi pracně povylezše dosti vysoko na nějakou špici, s ní jsme nikam nemohli nežli zas dolů, a tu slezše

jiné cesty hledati jsme musili; někdy jeden s pomocí a postrkováním jiných vylezl, a potom jiné zas nahoru k sobě za ruce pozdvihoval. A sumou žádné hory jsme tak nebezpečné neměli. A však vždy potom jsme se s pomocí boží nahoru beze škody dostali, k jedné malé čtverhrané a kamenné, sotva čtyř krokův široké a tolik dlouhé kapličce. Tu jsme našli otevřenou, aniž se kdy zavírá, a v ní nic jiného, nežli kámen široký z země vyrostlý, nápodobný kamenu hrobovému velikostí a způsobou, na němž byla vytesaná osoba ženská, jakoby v dlouhé hazuce byla, a dva anděli, z každé strany jeden, an ji za ramena drží.

O té podobě ženské oznamovali nám, že jest podobenství svaté panny Kateřiny mučedlnice. O kteréžto co se v historiích nachází, v krátkosti poznamenati chci.

Za času Maxencia císaře Římského byl jeden král Kostus manem císařovým; tomu a jiným všem mocnářům a knížatům svým císař poručil, aby se k němu do Alexandrie z jistých příčin, o něž se s nimi raditi měl, vypravili.

Tu král Kostus byv velmi laskav na královnu manželku svou, a dcerku jedinou, nechtěl bez nich k císaři na cestu se vydati, ale s nimi a s slavným svým dvorem do Alexandrie přijel, kdež od císaře ctěn a dobře chován byl; avšak po dobré chvíli při dvoře císařském život svůj dokonal.

Za živobyťi pak svého, chtěje svou dcerku ve všem dobrém zvedenou míti, dal ji při takové tehdejší v Alexandrii příležitosti, kdež toho času nejprzednějších a nejučenějších lidí množství bylo, umění liternímu učiti. Kterážto panna tak jest nad povahu věku svého mladého, což jest ku podivu, mnoho prospěla, až všecko ženstvo při dvoře jak rozumností, tak krásou daleko převýšila.

Po smrti tedy krále otce jejího, vida ji císař tak umělou a šlechetnou, žádal královny matere její, aby ji synu jeho zasnoubila. Což když matka dceři oznámila, nalezla ji v tom odpornou. Avšak nesmějíc císaři v hněv upadnouti, radila se s přátely, jakby císaře spokojiti mohla; až také doptavši se blízko Alexandrie na poušti jednoho svatého muže, o němž slyšela, že mnoho dobrého lidem

radívá a šťastně, k němu se tejně s dcerou vypravila a svou žalost mu toužila. Ten pak člověk byl křesťan, a poznáv je pohanského náboženství býti, dal se v vyučování jich víře křesťanské, tak že jsou v Krista pána ony obědvě uvěřily, a vrátivše se potom zas ke dvoru, tajně své služby křesťanské vykonávaly.

Po některém pak čase vydal se císař v tyranství a vraždění křesťanův, rozeslav příkazy, aby všickni bohům neb modlám pohanským, pod ztracením svých hrdel, obětovali. Když tehdy mnoho pobožných křesťanův se našlo, kteříž ho v tom uposlechnouti nechtěli, poručil je rozličnými a ukrutnými smrtmi z světa sklízeti, tak že časem velicí zástupové křesťanův zahubeni bývali.

Jednoho pak času, když veliké množství křesťanův pro strach smrti s velikým zvukem od všelijakých nástrojův modlám obětovali, a svatá panna Kateřina to viděla, k císaři z paláce svého šla, a opováživši se života svého, jemu s pokorou tu jeho ukrutnost tupila a k milosrdenství ho nakloniti se snažovala. Ale davši jedna řeč druhou, a na vychvalování císaře své modloslužebnosti, když víru křesťanskou zjevně vyznávala a zvelebovala, že císař pro odpovídání jí mudrce nejučenější povolati, a jim s ní se hádati poručil; a když ona ty k mlčení přivedla, poručil z okolních krajin podobným způsobem mudrce obeslati, a z těch ze všech padesáti jich vymísiv, o ten článek nejvíce, žeby nemožné bylo, aby bůh člověčenství přijíti a trpěti měl, se hádali, což jim ona písmý mudrcův a Sybill pohanských prorokyní dovozovala a provedla, že netoliko jí za pravé dali, ale i k víře křesťanské se obrátili. Pročež potomně od císaře ohněm udušení a usmrceni byli; ona pak od císaře do vězení dána, v něm u víře křesťanské trvala, až i samu císařovou a množství jiných k víře křesťanské pobožným svým mluvením přivedla. Z té příčiny rozlítiv se císař proti ní v hněvu, smrti jí hrozil, pokudžby modlám obětovati nechtěla; ale když ji tím stálejší býti poznal, dal čtyry kola železnými špicemi a pilami obité udělati, aby jimi tělo její pořezati a roztrhati mohli. Ale když k popravě přišlo, praví se, žeby anděl páně ta kola do zástupu lidu

vtiskl a pustil, tak že jimi do 4000 lidu potlačeno a usmrceno bylo. Pročež císařovna k císaři přistoupila a z ukřutenství toho jej trestala, i křesťankou se býti vyznala; kteroužto on také jíti a na smrt vésti poručil, ale žoldnéři byvše od svaté panny Kateřiny u vězení k víře přivedeni, zpečovali se to učiniti, tak že se hněv císařův tím více rozpaloval. Kterýžto všem dotčeným i svaté panně Kateřině, hlavy stínati dal, a to se hned vykonalo s velikým vzíváním a oslavováním pána boha, že jim té koruny mučednické společně popříti ráčil.

Odtud žeby hned její tělo svaté mělo se ztratiti a od andělů na horu Sinai do dvaceti dní cesty vzdáli nešeno a tam pochováno býti mělo, jakž o tom obšírněji Peregrinus de sanetis serm. 70. Passionale Jacobi de Vorag. legenda 67. a v knize dormi secure serm. 66. item Discipulus, Joh. Heroldt serm. 44, a jiní vypisují.

Potom po třech stech letech od smrti její, když v těch zemích křesťané se rozmnožili a všudy vůkol v Arabii skalnaté a na poušti eremitaie neb poustenníci bydleli, a tehdáž ten klášter pod horou Oreb vystavený byl, zjeveno měl sobě opat kláštera toho, aby těla panny Kateřiny hledal na hůře, a nalezna do kláštera přenesl. Což když on za sen měl a učiniti toho obmeškával, že sobě podruhé i potřetí měl o tom navrhováno, až se na to oddal, a se vším konventem s processí na vrch hory putoval; a tu žeby se s nimi potkati měl mnich, jehož neznali, ale po oděvu za jednoho z své řeholy jej drželi, kterýž jim to místo pod kamenem oznámeným ukázal, a po té se od nich ztratil, nechav jich, aby tělo svaté panny Kateřiny do kláštera snéstí a tam je v truhle chovati mohli, odkudž podnes klášter, ješto předešle Sinai sloul, nyní svaté panny Kateřiny nazván jest. A co toho více kaloierové naši nám o divích a zázracích jejích i jiných příbězích vypravovali, pro krátkost pomímám; kdo chce o jejích divích něco více čísti, může Discipulum de tempt. serm. 44. de sanctis et legend. 209. Jacobi de Vorag. nahlednouti.

Na té hoře byli jsme okolo dobré hodiny, a bylo nám na ní veselo a chladno, kdež jsme posnídali po kusu chleba a té vody z koží se napili. Potom jsme se ohlédli a viděli jsme dále a lépe všecko, nežli s hory Sinai, proto že tato hora o drahný kus vyšší a mezi všemi

horami pouště skalnaté Arabie nejvyšší jest, a všecky z ní přehlédnouti se mohou. Tu jsme viděli moře Červené, a jak se točilo na způsob luku dlouhého, zdálo se býti blízko, však dobrých dvou dní cesty odtud stojí. Viděli jsme také položení města a přístavu slavného Thor, blízko Aethiopiae, tak nazvaného, o němž doleji psáno bude. Viděti bylo k straně polední poušť a vrchy, na nichž klášter svatého Antonína a Makaria od starodávna jest, a posavád tam křesťané kaloiery, Armeniáni a Maroniti, bydlejí, o níz doleji bude dotknuto.

Ku vlasti pak, totiž k straně západní hledíce, hned jsme dolů pospíšiti usilovali, a tu jsme nejprvé zpátkem domů se vraceti počali. Pročež tím ochotněji jsme dolů lezli, ač s hrůzou velikou, nejvíce pro velikou hlubokost dolů, do kteréžto jsme hleděti musili s strachem, aby se nám hlava netočila, čehož lezouc nahoru obávati se nám nebylo potřebí.

Potom jsme se dostali k čisterně vody čisté a chladné, z kteréž jsme se napájeli, a ta slove studnice panny Kateřiny. Od té jsme přišli doleji zase k té pramenité studýnce, z níž jsme sobě nahoru jdouce do koží vody nabrali. Tu vůkol místy viděli jsme mnoho křoví. Z toho dříví, praví, žeby ona hůl Mojžíšova, kterouž on také veliké divy a zázraky činil a jí po cestě putování synův izraelských užíval, uřezaná býti měla; jest hmota tvrdá, velmi sukovatá a těžká. Dřeva toho já jsem s sebou hůlku do vlasti naší přinesl. Řekové mnoho o jeho moci a úžitcích, zvláště při ženách těhotných, že když k porodu pracují a tu hůl v ruce drží, lehčeji rodí, povídali; ale já jsem ho v ničemž nezkusil.

Jdouce od toho místa dolů, nacházeli jsme mnoho rozličně a velmi divně vyrývaných kamení od bylin, kvítí, stromoví, zvířat atd., jakoby na nich naschvál malováno bylo, kteréhož jsme sobě něco na cestu nasbírali; toho jsem i já také do vlasti s sebou něco přivezl.

V hodinu první po poledni dostali jsme se zase do výš jmenované zahrady a štěpnice, a v té jsme se s našimi vůdci Araby shledali. Ta pak štěpnice kláštera svaté panny Kateřiny jest mnichům k

svobodnému užívání propuštěná, toliko že jsou každého roku povinni na dvou neb na třech velbloudích, jak se kdy buď mnoho neb málo urodí, do Cairu ovoce z ní na zámek odeslati, a to proto, že, v ní stromoví rozličného a nad jiné chutného ovoce a zvláště pro divy, za starého zákona v těch místech zjevované, Turkům vzácného roste. V té zahradě jsme se zasadili pod fíkový strom, nedaleko vody pramenité, kteráž se nadržovala v připravené tu vodárně, z níž když sucho bývá, do štěpnice ji spouštěti a zavlažovati mohou, sice by suchem všecko vyhořelo a žádného ovoce nebylo. Pan Černín s tulmačem a s Araby dal se do jedení suchých ryb a sýra, až z toho obého nic nenechali, a já jsem toliko chlebem pozaložil; a chtěje se napiti z potůčku (kterýž jsme z té vodárny do štěpnice spustili) byl jsem smradem a puchem nechutným té vody zaražen, div že jsem neomdlel, a chtěje zvědětí toho příčinu, pohleděl jsem přes hráz do vodárny, i poznal jsem, že to bylo z příčiny množství jakýchsi velkých žlutých pomřelých a po vodě svrchu, též pod vodou zůstalých kobylek, až vody pro ně nebylo vidětí. Těch kobylek bylo toho roku množství veliké v Arabii, a po skalách hor svatých i po cestě zvlášť v noci místem jich dosti zhusta se prolétalo; a byly holemé, nebo když nám někdy o tvář zavadily, zdálo se nejináč, než jakoby kamínky malými házel. V těch pak místech bylo jich plno umrlých, že neměly co žráti, a toho roku netoliko všecko ovoce, ale i listí v té štěpnici požraly, tak že ubozí mniši, co by za malý peníz stálo, jí neužili, ano i nám ani té vody pro jejich smrad dostati se nemohlo; pročež jsme toho dosti litovali, že jsme žádné vody dotčených studýnek na hůře s sebou dolů nepřinesli, a z žízně veliké přáli jsme sobě chuť a žaludek sv. Arsenia, o němž se píše, že bydleje na poušti košíky z palmových listí pletával, a z nádoby té, v níž to listí močil, tu vodu smradlavou, všecku jeskyni jeho týmž smradem naplňující, vždycky píjival. Ta voda se mu snadno zsmradívala tímto dvojím způsobem: jedno z šťávy toho listí, druhé, že on vždycky na to jiné vody přilíval a nikdy do konce vyliti a vyčistiti jí nedal, říkáje, že jakož když při dvoře císaře Theodozia v službě slavné byl, drahou vůní a pízmem své věci naplňoval, tak

že tehdaž té vody smradem to zase nahražovati musí, aby pamatujíc na bídu svou a čině pokání, smradu pekelného zbaven býti mohl. Vit. Patr. lib. 2. c. 89.

Poodpočinuvše v té štěpnici, vyšli jsme z ní k západní straně, majíce horu Oreb s pravé strany, až jsme štěpnice minuli, odkudž nedaleko vedlé cesty po pravé ruce přišli jsme k jednomu vysokému všeokrouhlému, samo o sobě stojícímu kamenu, na způsob malé skalky; do toho byly čáry od spodku při zemi až nahoru dlouhé, zdýli Pražského lokte a na šíř dvou prstů vytesané, a těch bylo dvanácte, přes něž jako žlábek úzký jiná dlouhá čára byla. O tom kamenu dávali zprávu, že to ten jest, na nějž Mojžíš holí udeřil a těch dvanácte čár v něm udělal, z nichž z jedné každé obzvláště voda tekla, na znamení dvanáctera pokolení izraelského, o čemž v druhých knihách Mojžíšových v 17. kapitole psáno stojí. Na ten kámen vylezť nahoru chtěl jsem ho kus uraziti, ale nebylo možné, proto že tvrdý byl a co skřemen oblátkový hladký.

Od toho kamene šli jsme podlé hory Oreb po rovině rovnou cestou proti západu za některé hony, až jsme přišli mezi stany a obydlí Arabův, kteříž tu mezi skalím v jeskyňkách někdejších poustenníkův a svatých otcův křesťanských přebývají, a to mezi rozsedlinami pod samým nebem, toliko jen že pro slunečnou horkost rohožemi, sukny a ledajakýmí hadry, aneb tím, co tak kdy poutníkům v tom vůkolí mocí pobrali, povrchu místo střešky se přikryli, kdež s dětmi a s ženami, co v doupatech myši, nahromadě bydleli. Skrže ty musili jsme projíti, a kdybychom byli těch capů arabských s sebou neměli, byli by nám tak pokojného průchodu nedopustili. Nebo vyběhše v zástupích z těch svých skrýší, na nás co sovy oči vyvalili, patrně znáti dávajíce, že k nám choutku nemalou měli, ale pro strach svých vrchních nic proti nám předse bráti nesměli.

Dále se berouce přišli jsme na konec hory Oreb, kteráž tou stranou, vedlé níž jsme šli, na dýl se táhla, a tu jsme spatřili údolí široké a písčovaté, kteréž se táhne ve čtyřech ramenách neb úzlabích do hor a pustin skalnatých mnohonácte mil zdýli, a křížem jedno

proti druhému se začíná; ale my jsme se obraceli do údolí na pravou ruku k straně půlnoční, kdežto sotva půl hodiny po sedě jsme na místo, na němž ukazovali, že synové izraelští nemohše se Mojžíše s hůry Sinai dočekat, tele zlaté sobě slili a je ctíce za boha okolo něho tancovali, jakž o tom šíře v druhých knihách Mojžíšových v 32. kapitole se nachází. V tom údolí předse krácejíce obcházeli jsme horu Oreb a k straně východní se obraceli, až jsme na cestu, po níž jsme do kláštera z Cairu přijeli, dopadli a brzo potom při západu slunce velice unaveni a od chůze zemdleni před klášter přišli; do něhož však pro strach Arabův, jichž jsme tu zástup našli, puštění jsme nebyli, až právě teprv v samý soumrak, když se oni odtud rozběhli, do něho jsme vešli. Tomu našemu v jednom dni se navracení divili se mniši, a při nás to dobře viděli, že jsme nezaháleli, anobřž co jiní vždycky ve dvou dnech vykonávali, to že jsme my za jeden den skoncovali. Nebo obyčejně první den na horu Oreb a Sinai až do již jmenované štěpnice klášterní přichází a tu přes noc zůstávají, na druhý den teprva na horu svaté panny Kateřiny docházejí, až zase do štěpnice, odkudž potomně ostatek cesty na velbloudích až do kláštera dojíždějí.

Kapitola 12.

Vypsání kláštera svaté panny Kateřiny, co jsme v něm působili a jak jsme se na cestu strojili.

V tu chvíli, co jsme před klášterem stáli, připravili nám večeri, podobnou oné první, jakž jsme se tam dostali, kterouž jsme my bez mnohého na dotázky na nás činěné odpovídání (vedlé přísloví: *Inanis venter non audit verba libenter*, totiž: „žaludek jsa hladovitý, nemá slov kdy poslouchati“) za vděk přijíti musili a bezděk jedli. Zatím jsme mouřenínu našemu vzkázali po truelmanovi, aby tím raněji pohotově byl, že miníme odjeti. Také jsme *caloierův* žádali, aby nám tím dříveji tělo svaté panny Kateřiny ukázali, což slíbili učiniti, a v tom jsme šli na odpočinutí.

Ráno 19. dne téhož měsíce, to bylo v pondělí po svatém Havle, vzbudili nás *caloierové* tři hodiny přede dnem, a jak jsme se přistrojili, vedli nás do svého velkého kostela, a tu v řeckém jazyku mši zpívali, a to na tom oltáři, na kterémž tělo svaté panny Kateřiny pochováno bylo, v straně kůru, když se jde do kostela, po pravé ruce. Po dokonání mše, maje každý v rukou hořící svíci, šli jsme s processí do kaply, kteráž jest na levé straně kůru, když se vchází do kostela; před tou, dříve nežli jsme do ní vešli, s noh svých jsme obuv szuli a bosi tam kráčeli. Tu po mnohém řečí řeckou slov říkání a divně konaných ceremoniích povídali nám, žeby to místo té kaply bylo, na němž se bůh v ohnivém kři Mojžíšovi ukázal a k sobě přistoupiti nedal, lečby s noh obuv szul, mluvíc o něm, žeby to místo země svatá byla, jakž o tom více psáno jest v druhých knihách Mojžíšových v 3. kapitole.

Pomodlivše se tam, vyšli jsme zase ven a šli jsme k oltáři již jmenovanému, na němž mši sloužili; tu s novými ceremoniemi a zpěvy vytáhli jakousi příhradu po straně oltáře, v kteréž leželo tělo svaté panny Kateřiny. Po dlouhém zpívání před tou příhradou teprva po dvou *caloierové* jedni po druhých s častým klaněním a v

prsy se bitím přistupovali a hlavu její líbali, jináče se jí nedotýkajíce, a po té šli zpátkem s týmž klaněním vždy s obrácenou tváří k ní, a jak opodál od ní odešli, zase se navraceli a hlavu její políbili a týmž způsobem zpět kráčeli, i potřetí to též učinili, a po té stranou se postavili a jiným dvěma přístup dali, až i na nás přišlo, jichž jsme v tom obyčeji jejich následovati se nezdráhali. Po vykonání toho dali jsme oběti po dvou cikyních Benátských do medenice, kteráž tu naschvál od nich postavena byla, a těmi jsme je za všecky pocty jejich odbyli. A v tom jsme zase bez ceremonií k samé příhradě přistoupili a sobě volně na tělo té boží mučedlnice pohleděli.

I viděli jsme samu o sobě hlavu, jak sřatá byla, od těla oddělenou, kůži na ní černou, jak po tváři tak jinde po hlavě bez vlasův, oči zavřené, tvář obdlouženou měla; nosu, úst téměř znáti nebylo. Ruka levá bez mála do půl lokte v celosti a s kůží i s nehty zůstává. Okolo ní bylo pěkných červených a velikých korálův nemálo jednonásobně navázaných, a na prstech s drahým kamením několik prstenů, ostatek pak těla jejího samé kosti byly a pořád na dýl v té příhradě ležely. O té ruce levé povídali nám, že byla jednoho času odtud vzatá a do Persie zavezená, ale že pro jisté zázraky pro ni stalé, i pro jiné zlé příšle na ty, kteréž ji odtud odvezli, zase navracena býti musila. Nám pak na památku a za svátost udělili drobet bavlny, kterouž byla hlava obkladená, a tu jsme s sebou do vlasti přivezti chtěli; ale když jsme byli od Arabův zase zpátkem jedouce obloupeni, ta bavlna také podlé jiných věcí nám se ztratila. Píší nahoře dotčení spisovatelé, kteréž při vypsání života svaté panny Kateřiny jsem přivozoval, a svědčí to vedlé nich i *Cas. Heisterbachensis lib. 8. cap. 83. hist.*, žeby z kostí jejich olej vonný měl časem tekávati, anebo co pot na nich se vyrážeti a proti mnohým neduhům a nemocem dobrý býti; ale tam jsem toho nic neslyšel ani neviděl, tak smýšlím, kdyby co toho kdy se bylo stalo, žeby *caloierové*, mimo to dosti pověrní, nám o tom vypravovati byli neopominuli.

Po vykonání našich modliteb vyšli jsme z kostela, kterýž jest pěkně od kamene vystavený a plný malování příběhův svatých, a tu

hned na cestu se strojíce, co nám něco málo chleba na cestu dali, a biskoty z *Cairu* přivezené, kterýchž nám několik zbylo, i naše jiné věci jsme složili, a zvláště vody do koží nabrali; též co nám z lásky arcibiskup daroval, totiž malou nádobku z tykví pálené vody, kterouž jsme se chladiti a občerstvovati měli, rozžehnali jsme se se všemi *caloiery*, a v tom co nejtěšěji vyšli z kláštera, zavřevše oni dvěře po nás, jináče jsme se nenadáli, nežli že hned vsednem a pojedeme. Ale nenašli jsme tu žádného; až po dobré chvíli, když již den nastal, přišel náš mouřenín s některými Araby k nám a stěžoval sobě do těch Arabův přítomných, že jemu jeho velbloudy zajali a propustiti jich nechtějí. My chtějíce vyrozuměti, z jaké příčiny naše velbloudy zadržují, ptali jsme se jich skrze tulmače; i oznámili, že ten mouřenín neměl toho práva a takové svobody, aby měl a mohl poutníky do jejich *reviru* a končin na svých velbloudích voditi, proto že jim ty země náležejí, že oni sami z nich úžitek brátí a míti chtějí, a protož že jest je jako v kontrabantu propadl. Tu se teprva křik začal, náš mouřenín jim odporoval, a oni ještě více křičeli, že chtějí my konec takového hašteření viděti, dali jsme je za to pěkně žádati, aby nás nezdržovali, že máme sobě v *Cairu* dovoleno moci jeho užívati. Proti tomu oni po dlouhém křiku dali se slyšeti, abychom vedlé jejich práva na jejich velbloudích, kteréž nám přivedou, jeli, a tomu mouřenínu jeho že chtějí prázdné propustiti, a my abychom s nimi znovu až do *Cairu* za cestu smlouvali. Tu jsme opět jiné zaneprázdnění měli, prvé jsme dosti draze smluvili v *Cairu*, a těmto abychom dvojnásob platiti měli, bylo nám to obtížné; pročež myslili jsme sobě, že kdyby ti lotři jaká hovada měli, žeby je dobře časně přivedli a nám o tom včerejšího dne něco říkali (neb mezi nimi výš oznámení dva *capi* byli). I poručili jsme jim oznámiti, aby nám hned svá hovada přivedli, že s nimi smluviti chceme, však že dříve viděti je musíme, abychom vedlé hodnosti jich platili. Což oni uslyšavše, velmi od předsevzetí svého ulevili, a my to poznavše, počali jsme se již také proti nim zpurně stavěti a vždy je napomínati, aby nás nemeškali, ale hned co mají přivedli, vědouce přísloví: *Il villano fa carezze a chi lo ponge, e minaccia achi lo onge*, Totiž: „Více-li se chlapci

modlíš, tím ho více na se dráždíš.“ Tedy oni dali za odpověď, že nám chtí naše propustiti, abychom je od nich vyplatili; a my vidouce že od toho posledního podání neupustí, vedlé přísloví: *Meglio e dar la lana, che la pegora*, totiž „lépejiť jest vlnu dáti, nežli celé ovce zbýti,“ smlouvali jsme s nimi až do jednoho cikynu, kterýž jsme jim dali a zato naše velbloudy přijali. Pak byla-li jest s naším mouřenínem a nimi jaká o to námluva, nevím: sic jest věc jistá, že vespolek tak dobří byli, že na nich kůže (jakž říkáme) praskati mohla, a bylo rozuměti, že sobě tak nenáviděli, jako když pes psu blechy vybírá.

Abych pak kláštera vypsání neopomíjel, věděti náleží, že klášter svaté panny Kateřiny leží pod horou Oreb, zdmi pevnými jest ohražený, a jakž *Adrichom. in Pharan num. 92* svědčí, že jej císař *Justinian* založil i vystavěti dal. Zdi jsou tak vysoké, že v něm, pro ně žádných domův před klášterem viděti nelze, dvěře dvoje dobře opatřené, a mohlo by se v něm v čas potřeby i proti střelbě odporovati. Vnitř jest mnoho domečkův z hlíny a z kamení naplískaných. Osob řeckých caloierův, řádu aneb regule svatého Bazilia, tehdáž (prý) bylo do osmdesáti, a co jich tam již zemřelo, přes deset tisíc pokládali; mizerně a chudě živi jsou, sýra, másla, masa nejedí, vína nepijí, jen toliko ryby, vaření a ovoce jedí. Kteréžto však věci dodávají se jim odjinud, od spolu jednomyslných a téhož náboženství křesťanův; nebo patriarcha z *Cairu* každého roku podlé strážných *caravanu*, kteráž jim obilí, mouku a egyptské vaření přináší, dodává. Tentýž ode všech řeckého náboženství, v jakkoli dalekých končinách, almužny a pomoci na to sbírá, a tu v *Cairu* jim potřeby v hojnosti skupuje. Tolikéž obyvatelé z města *Elthor* a jiní okolo Červeného moře ryby na slunci sušené jim posílají. Nebo tam za mnoho hned mil nic neroste, co by k vyživení bylo, kromě zahrady napřed jmenované, v níž sobě vařeníčko, jmenovitě hrách, bob, saláty a něco tomu podobného málo mezi štěpím sázejí, ale i to jim na větším díle kobylinky aneb Arabové požerou a roznosí. Přes to pak všecko musejí přes sto Arabův z rok do roka den po dni s ženami i dětmi jejich vychovávat, kteříž vyslípáním takovým od

nich to míti chtějí, že (prý) tu bydlejí v jejich zemi, nemajíce k ní práva jako oni Arabi v ní zrození, a protož že jim za to plat ten a jakýkoli jiný uložený dávati povinni jsou. Ti bydlejí tu vůkol a blízko kláštera v jeskyních a ledajakýchsi skrýších, každý den přicházejíce pro svůj úplatek, kterýž se jim z kláštera vydává, jmenovitě jednomu každému buďto mírku nařízenou a smluvenou mouky pšeničné neb samé pšenice, buďto v jisté míře pecník chleba, a to dolů skrze okno po provaze v nádobě naschvál k tomu připravené. A že téměř přes celý den s tím pouštěním práce bývá, jsou k tomu jisté osoby z jich prostředku nařízené, kteréž nic jiného nedělají, nežli těm Arabům toliko potravu spouštějí, a coby který z nich vedlé toho kdy žádal a mimo to; což mu náleží, potreboval; to aby vyřizovali; jakož jsem pak toho byl tehdáž přítomen, že na žádost některých jehly a niti dolů spouštěti musili: jináče pro nejmenší věc a špatné příčiny začnou s mnichy různici a nevoli, že častokrát ubozí mniši nevědí co činiti, aby je spokojili, a pokaždé s nimi příměří a nové i těžší nežli prvé byly články smlouvati musejí. Pročež jak toho zprávu dávali *caloierové*, že již nejednou myslili z kláštera se vystěhovati a dokonce ho prázdní býti, však že pokaždé, když Arabové viděli, že mniši nežertují, zase je, aby zůstali, naprosili; jim mnoho slibující, potom však málo toho plníce. Zajisté kdyby tu *caloierů* nebylo, i oni by se tu déle zdržovati nemohli, lečby chtěli hladem zemřítí.

Kromě těch v skalích bydlících Arabův vychovávají ještě jiné v klášteře, a ti jim za stravu ve všem posluhují a jako chlapi jejich jsou, jež oni takto stravují: totiž nalejí jim do velikého škopku ledajakýchs matlanin od šupin bobových, a málo něco bobu mezi tím, drobtů chlebových a co tak jiného od vaření zbude a *caloierům* se nehodí; okolo takové krmě zasadí se na zem (ne tak jako Turci sedají, totiž podobně jako u nás krejčí na pracovně, kteříž nohy křížem přeloží před sebe; ale onino kleknouce na kolena, tak na ně se posadí, že paty zadu vystrčené a vzhůru obrácené mají, jakýž způsob v sedění všickni Arabi zachovávají) a po té berou hrstí, až jim zase skrze prsty piští aneb se trousí, anebo majíce kus chleba, tím nabírají místo

lžíce, však bez pokálení a zmáčení všech prstů to nebývá. V pravdě u nuzného člověka u nás mají se psi lépeji, ano chrtům neb vohaříkům při dvořích úpravněji tluč a kusy chleba se dávají; nežli těm lidem, a kdyby takovou pesskou našich psů stravu měli, za hody by sobě to pokládali; a může se o těch všech Arabích říci: *Spalle d' asinello, bocca di porcello, orecchie di mercante*, totiž: že jsou „mocného hřbetu a k dílu co osel, ústy že se rovnají sviním a ušima kupcům“ na doslýchání a pozorování, kde by co vyzvědětí mohli.

Na závěrku kapitoly této výpis z originálu v řeckém jazyku sepsaného *testimonium*, to jest vysvědčení spečetěného, nám od arcibiskupa toho kláštera z nás jednomu každému obzvláště daného, přiložiti jsem dal, v českém výkladu takto:

Všechněm pobožným křesťanům pozdravení.

Známo budiž vám vůbec, že přítomný tento urozený pán, pan Kristof Harant z Polžic atd., Čech rozený, k nám jest tím pobožným úmyslem přišel, aby spatřiti i také vážně poctiti mohl ta slavná samého boha tu na onen čas putování místa na svaté hoře Sinai, kdežto Mojžíšovi bůh na sebe patřícímu svaté dsky zákona do rukou vydávati ráčil. Item, kdež také to převeliké tajemství onoho kře ohněm hořícího avšak neshořujícího se ukázalo. Kdež tolikéž to strápené, mučedlnické, vonné a svaté tělo veliké té mučedlnice nejosvícenější literního umění mistryně panny Kateřiny jest pochováno. Item, kdež se také bylo množství jiných divných zázrakův, o nichž v písmích svatých jest zapsáno, dále. Protož svrchu oznámený pan Kristof atd. ta svatá místa všecka poklonou náležitou i také pozdravením jich poctiv, a maje úmysl zase se do vlasti své navracovati, od nás jest tohoto listu (pro jemu toho, co jest tak koli v skutku u nás spatřil, uvěření a pravdy potvrzení) se vši ponížeností žádal, kterýž jemu vlastní naší rukou podepsaný a většší pečeti kláštera našeho spečetěný dán jest.

Stalo se léta M. D. XCVIII. měsíce Října dne XVIII. Z Egypta. Ponížený arcibiskup Vavřinec, a nejvyšší na svaté hoře Sinai a Orebě.

Kapitola 13.

O navrácení se našem z poutě hory Sinai a svatě panny Kateřiny do města Cairu.

Devatenáctého dne měsíce Října, jak jsou nám Arabové naše velbloudy zase navrátili, tak jsme se hned odtud hnuli, a to okolo třetí neb čtvrté hodiny na den. V kteréžto chvíli přijel k nám jeden Arab, sedě na dromedáři, kterýž se s námi strojil a počel až do Cairu jeti, a nás jinou neobyčejnou a lepší cestou vésti připovídal; což také začal dokazovati, až jsme toho vděčni byli a k tomu pro lepší bezpečnost na větší počet jsme spoléhali.

A však tuto především dotknu o dromedáři, totiž co a jaký jest, o němž píše *Ludovico Barthemia Itiner. cap. 10.*, že jest z pokolení velbloudův a jako jiný velbloud, však velmi rychlé zvíře; o jehožto rychlosti přivozuje příklad *Giovan Maria Angiolello cap. 6.*, že léta 1473, když císař turecký proti *Usuncassanovi* králi perskému s válečnou mocí táhl, v *Armenii* do ležení jeho jedenácte osob na tolika dromedářích přijelo, a ti od krále z *Syt* dary přinesli; byli na těch dromedářích dotčení muži netoliko přivázáni, ale okolo života a ledví úvazky bílými jako ručníky obvázáni, proto žeby byli jináč na nich oseděti nemohli pro prudkost běhu jejich a na nich se otřásání. Kteřížto dodavše dary před stanem císaře tureckého nemohli dolů ssednouti, ale dostavše hned tehdaž odpovědi, zase jeli tak prudce, že jako v okamžení z očí patřících na ně zmizeli; to však za pravdu jistili, že v šesti hodinách devadesáte mil ujeli. Což jest-li že vlaské míle spisovatel mínil, učinilo by našich osmnáct mil, a tři míle přišly by za hodinu ujeti; jest-li že pak o jiných mílích krom vlaských psal, tehdy věc podobná není. *Flavius Vopis. in vita Aurel. Imp.* připomíná o královně *Zenobii*, když od císaře *Aureliana* přemožena byla, že jest na dromedáři utíkala, aniž by ji byl kdo dohoniti mohl, kdyby se byla v tlupě jízdných císařských neoctla a tu byla jata.

Nyní pak k cestě naší zase se navrátím. Ten Arab jel s námi na tom dromedáři, na kterýž bych byl velmi rád vsedl (proto že jest můj velbloud byl hrubě zhnětený) a prosil jsem toho lotrasa, aby mi toho dovolil, že mu rád až do *Cairu* od cesty platiti chci. Ale nechtě k ničemuž svoliti, vždy mi odkládal, že jest k tomu ještě dosti času; po té uhlédaje svou chvíli se zastavil, pravě, že něco málo na stranu od nás poodjeti a některé své věci nedaleko odtud na horách mezi jinými Araby s sebou do *Cairu* vzíti musí; my abychom předse svou cestou jeli i potom nocovali, on že k nám v noci v jisté místo, kteréž našemu mouřenínu jmenoval, přijeti chce, a po té do jakéhož jiného údolí na pravou ruku od nás se uhnul. My toho nevšímajíce, jeli jsme naší cestou nevelmi daleko, a viděvše večer před sebou, umínili jsme mezi skalím a na písčích tu noc stráviti, a tu ssešše a pojedše na spaní jsme se oddali.

V úterý po svatém Havle, to bylo 20. dne měsíce Října, ráno okolo tří hodin přede dnem, probudiv se ze sna, slyšel jsem našeho mouřenína (kterýž od nás obyčejně s velbloudy okolo šedesáte krokův nocoval) s někým mluvíti, a jináče jsem nemyslíl, nežli že ten Arab musí býti, jenž k nám zase na dromedáři přijeti měl. A však když hlas a to volání se rozmáhalo, vstýčil jsem se vzhůru a viděl jsem, an náš mouřenín jde proti tomu hlasu; tedy já abych zvědětí mohl, co by to bylo, vzbudil jsem pana Černína a našeho tulmače, aby se zeptal, co by to volání znamenalo. Což když náš tulmač učinil, uslyšel od mouřenína tu odpověď: abychom my se spokojili, že nebude dobře s námi, proto že jsou lotři před rukama. Náš pak mouřenín na jejich volání ohlásil se jim, domnívaje se, že dotčený Arab na dromedáři nás hledal, sic jináč byl by se jim neozval, a oni by byli nás třebas chybili. Ale když viděl, že jest jich několik a že jsou zbraněmi zásobeni, šel jim vstříc a prosil jich, aby nám nic neublížovali. A v té chvíli i my jsme je při měsíčním světle spatřili, a než jsme málo slov mezi sebou, co bychom měli předsevzítí, promluvili, v tom oni nás také shlédli, a i hned osm silných pacholkův s oštipci arabskými, s luky a místo šavle s dlouhými připásanými noži tureckými (jakoby u nás mohly býti tulichy) proti

nám se vyskytlo, mezi nimiž byl také jeden capo jejich s dlouhou ručnicí, k nám ní naměřujíc, a ti všickni společně zbraněmi svýma, na nás obrácenýma, proti nám úprkem běželi a doběhše nás obskočili. Tu my nemohouce uteci a zbraně při sobě žádné neměvše, jako ovčičky k zabítí povolně jsme se dávali, a stoje já zpředu, pan Černín za mnou, byl jsem od čtyř obklíčen, kteřížto nože své dobyté, jakoby mi krk zařezati chtěli, k křtánu mému přičiněli a za obě ramena mne tuze drželi. Když pak uznali, že nic v rukou od zbraní nemáme, aniž se brániti strojíme, tu se dali do makání a přehledávání našich šatův na nás, od spodku až do vrchu hlavy všecko přetřásali, peněz hledajíce. Tak já nevida zbytí, pomyslíl jsem sobě, že dám-li něco dobrovolně, tím je spokojím; i vzal jsem z kapsy měšec malý na řeménku přivázaný, v němž jsem jeden *cechin* na zlatě a drobné mince na mejdyních, co by za tolar stálo, měl, ty jsem jim dal ochotně: ale to jim rovně tak vzácnó bylo, jako jedno bobové zrno lvu litému a hladovitému v hrdlo vrci. A takž to nimi nic nepohnulo, nýbrž sobě teprv zachutnali, myslíce, že jsou na pravé příšli. Protož jako vzteklí dali se do svláčení mých šatů, chytivše mne jeden za jeden rukáv, druhý za druhý, tak nelitostivě mnou trhali, nejináče než jakoby mne křížem roztáhnouti chtěli. Po strhnutí se mne sukně, když viděli, že jsem sprotné plátěné šátky na sobě měl, tou měrou se mne to stáhli a k tomu mne, abych se na zem posadil, přinutili, a tu jeden za jeden střevíc, druhý za druhý, nerozvázavše řemínků, po písku a kamení mnou tahajíce vláčeli, až jsem všeho s sebe do košile pozbyl. Na tom nepřestali, ale zdvihše vzhůru košili, ji mně přes hlavu přetáhli; že pak byla pevně okolo krku zavázaná a rukama jsem dobře držel v rukávcích, nemohli mi ji stáhnouti; ale mezi tím krk můj trpěti musil, nebo mne zaň tak hrubě táhli, až praštěl, a obnaženým tělem mým semotam trhali, tak že jsem jináč nesoudil, než že tu již o hrdlo a život přijdu. V tom maje na sebe pamět, aby, kdyby se mne košili strhli, na ramenu levém v plátěném pasu 22 *cechinův* zašitých nenašli, právě v té táhanici stáhl jsem pravou rukou ten pás po ruce dolů až do pěsti, a v té jsem ty peníze zavřené držel; a v tom oni na mně košili roztrhše,

na stranu ode mne odešli, a šaty mé na hromadu snášejíce, je přehledávali. Já pak ten pás s dukáty vrhl jsem stranou do písku a nohou zahrabal, a místo kamenem znamenav, odtud odšel, a stál nemaje nitky na svém těle, až mouřenín náš, spatřiv mne v takovém způsobu, uvrhl na mne jakousi žíněnou bílou plachtu a tou mne odíl. I ohlédaje se po mých tovaryších, uzřel jsem pana Černína a tulmače v galiotech a v košilích, a že jich jako mne nesvláceli; i šel jsem k nim a s nimi se na ty lotry díval, jak naše věci na hromadu skládali a zásoby od biskotů, ryb suchých brali a sobě osobovali. A byli zrádci tak hladovití, že se nejprve do žrádla dali, aniž vyčkati mohli, až by prvé svou žádost lakomou v přehledávání šatův provedli, ještě sic jinak tak jsou na peníze lakotní, žeby se stěžkem zdržeti mohli, jakž se v přísloví mluví: *El scorticaria un pedochio, per haver la pelle*, totiž aby „vši i z kůže svléci a její kůže užiti“ neměli žádostivi býti. Potom když se již nažrali, teprv se do štárání dali a všudy peněz hledali, ale nenašli, nežli co by se jim k ošívání za krk hodilo, a hodných pro ně něco živých dukátův, kteříž v těch zemích o mnoho vážnější jsou nežli u nás, a slovou Faraonové vši, a jsou tak veliké, co u nás malé semenečné zrno; kteréžto když se hovadům do kůže vežerou, musejí je dřívkem aneb koštíšťkem k tomu připraveným odtrapovati.

Mezi tím ptal se mne pan Černín, také-li jsem o peníze zašité v dotčeném pasu přišel? Odpověděl jsem mu, že o všecky. On lekv se šel k tulmačovi, a že mi všecky peníze pobrali, jemu oznámil. Ten pověděl mouřenínu, a mouřenín se zarmoutil a šel k těm lotrům, velmi žalostivě a snažně jich prosil, aby mi mé peníze, nechtějí-li zúplna, aspoň náký díl vrátili, že se nebudu moci domů, nemaje nač, dopraviti. Oni uslyševše tu řeč, vstýčili se vespolek a běželi mezi nás, dotazujíce se, kdo z nás takové peníze měl? a když na mne ukázáno bylo, obstoupili mne a tázali se, kde jsem je měl? Já nevěda co se to dalo, jinak jsem nesoudil, nežli že o mých penězích zvěděli, až jsem srozuměl, že z toho mého na bílo mluvení ten omyl povstal; protož ukazoval jsem na nohu, žeby tu měly býti odvázaný a vzaty. Pročež oni pořád ke mně přistupovali a každý mne za nohu bral,

ohledávající ji, jakoby na ní poznati mohli, kde se děly; potom hledali, kudy znamenali, že mnou zem umítali, až jsem se starati počal, aby tou příčinou zakopaných peněz mých opravdově nenašli. Ale chvála bohu, nic najítí nemohli. Z té příčiny nemohli se spokojiti, nýbrž jak říkáme v přísloví: *El fa come la gatta, che mangia e si rognisce*, jako „kočka, když žere, vrčí, aby jí toho zase nevzali“, tak tito na sebe vrčeli a mezi sebou se na ně vyptávali. Až jejich capo shlučil je do kola, a jednoho po druhém se dotazoval a s hurtem se jich vyptával, zdali by ty peníze kdo z nich měl? Ale žádný se znáti nemohl, a každý odpíral, tak že ten capo jednak od nich ke mně, vždy se dotazujíc, v čem a jak byly opatřeny, jednak ode mne k nim běhaje, dosti činiti měl; já zatím pilně hledaje, jakobych se spravedlivě ti ně staral, co nejdál od toho místa, kde byly, obcházel jsem. Naposledy přišel capo a nám na konec oznámil, abychom pravdu pověděli, měli-li jsme takové peníze mezi sebou a kam se poděly; má-li je někdo mezi námi, abychom je časně vydali, že jinak, nestane-li se toho, abychom věděli, že vydada on přísahu svým Arabům, a oni se nepřiznají, že musíme sami vinni býti a jisté smrti očekávati. I rozuměje já, že žertu nebude, dal jsem oznámiti, aby mi za zlé neměl, že se můj tovaryš, od něhož ta řeč pošla, přeslechl, že jsem já nemínil jiných peněz, nežli kteréž mi s měšcem vzali, ani jsem jaké jiné měl; a čeho jsem neměl, k tomu se přiznati a ovšem pak dáti nemohu. Tak ten capo zavolal na své tovaryše a jim oznámil, že s nimi spokojen jest, aby se v domnění neměli, a co jsem já dal oznámiti, to jim vypravoval. Náš pak mouřenín dal se jich do prošení, aby nám šaty naše navrátili a něco potrav udělili, oznamujíc jim, že jsme chudí křesťané z panství císaře tureckého, a k tomu že mnoho platů a daní dávatí musíme. I navrátili nám každému sukni dlouhou a plátenku jednonásobní, a mně galioty; jiné věci všecky, od košilí, šátků a drobných rozličných věcí, také přikryvadla, kterýmiž jsme se odívali, sobě nechali. Anobřž že nám sukně dlouhé dali, dosti se jich rukou a čel nebohý tlumočník náš nalízal a nalíbal, a to oni za největší pokoru a přátelství mají. Chleba pak a biskotův, co nám toliko za den nebo dva k trávení vystačiti mohlo, jsou

zanechali, tak že kdybychom byli trošku mouky v pytlíku od mouřenína ukryté neměli, hladem bychom byli zemřít musili. Dobře Menander pověděl: *Haud molliuntur viscera improbi viri*, totiž, že „srdce nešlechtníka nelitostivé jest“, a ten kdo nečije bolesti, nemá litosti; jakož i Vlaši říkají: *Achi non duole, ben scortega*, „kohoť nikdy nic nebolí, tenť jiné rád s koží holí“. A majíce již naše věci svázané a strojíce se od nás odjít, přikazovali nám, abychom se k hoře Sinai do kláštera nevraceli, ani v *Cairu* na ně žalovali, ani co o tom, že jsme obloupeni byli, říkali: jinak bylo-liby, tehdy že kde nás dopadnou, nad námi se mstítí budou. Což jsme jim slíbiti musili, a poznali jsme, že jsou zrádci byli od hory Sinai, a ten, jak před tím dnem s námi jel, že náhončí jejich byl, aby na nás, kudy pojedem, pozor měl a do léči nás uvedl, ač jsme jeho tu s nimi neviděli. Ale věřili jsme pánu bohu, že bůhdá v ruce jejich podruhé nepřijdeme, ani se jich báti budeme; protož přišlo mi na mysl francouzské povědění

Pour ung bon jour, on pour tic et pour tac, Vous ne in' aurez plus dedans vostre sac. Měrou vícť nás jistě žádnou Do klepet svých nedostanou.

Po tom tehdy našem neštěstí, kteréž na dobré tři hodiny trvalo, a po odjítí od nás těch zrádcův počalo svítati, a my děkujíce pánu bohu, že jsme při životu jedenkaždý zachováni, strojili jsme se tím dřív odtud hnouti, však vždy se ještě obávajíce, aby snad sobě něco nezamyslili a vrátíce se na nás dokonce třeba nezabili; protož jsme se tím ochotněji na cestu hotovili, na tom rádi s milostí, podlé přísloví: *Assai avanza, chi fortuna passa*, přestávajíce, že jsme s celou koží jich znikli. A já našed mé zahrabané peníze, dal jsem je našemu mouřenínu k schování, obávaje se, aby mi snad, kdybychom se podruhé do takového nebezpečení dostali, vzaty nebyly.

I jeli jsme odtud k straně západní, však cestou, kteréž sám mouřenín náš povědom nebyl, ale samým položením po slunci se spravovati uměl. Tou cestou brali jsme se po horách skalnatých ten celý den bez zastávky až do soumraku, a v tom vidělo se nám poodpočinouti; tedy pojedše toho milého kus biskotu a trochu vody

napivše se, a tím páleným (na něž Arabové nepřišli a nám ho nevzali) žaludky naše jsme posilňovali, po maličkém nápitku a zvláště k posledku ho požívající; a však špatně jsme spali, pro strach předešlé noci, jehož jsme tak brzo z myslí svých vyprázdniti nemohli, ano i to velice nás nepokojilo, abychom opět jiným lotrům v moc neupadli.

Potom dne 21. téhož měsíce vyjeli jsme hodinu přede dnem, a jedouce vždy mezi horami a po kamení, za tři téměř hodiny na den přijeli jsme k jakési studnici, v níž voda byla čtyř sáhů hluboko od svrchu dolů. Mouřenín náš navázil jí po provázku do jedné kůže, ta však velmi nechutná a slaná byla. Odtud jeli jsme až do západu slunce, vše naskrz po zlé cestě, až jsme se zastavili pro nocleh v jednom údolí na píscích.

Náš pak mouřenín, vida že jsme chleba neměli, pečoval o to, aby nás něčím jiným opatřil. I chodil po skalách a stráních, a kde jaké koření a travičku sprahlou od horka našel, tu vytrhl, a k nám na hromadu snášel. Čemuž my vyrozuměti nemohouce, ani se domyslit, co by on takového tím obmýšlel, jemu jsme se dívali, až jsme viděli, že nalil drobet vody do kůže, z kteréž velbloudy napájíval, a vzav z oznámené mouky, kterouž jsme schránili před Araby, a ta byla černá a nedobrá, jakoby polovici popela v ní bylo, té mouky nasypal trochu do té vody a to spolu míchal a klektal rukou, jakoby kvas zadělával; potom rozkřesal oheň a zapálil tu hromádku shledané trávy, kteráž jakž se jest zjala, hned pojednou shořela, dříve nežli sláma, o níž však toto přísloví jest: *Chi de paglia fogo fa, piglia fumo e altro non ha*, „kdo z slámy oheň dělá, dým jen po ní, nic víc, mívá;“ a tou měrou sotva jí co zůstalo, anobř on i to hned pískem zahrabal, aby teplo zachoval. Což když učinil, z toho těsta dělil na kusy, a z každého kusu udělal koláčky dvou prstů ztloušti; a po té rozkutil zase ten písek teplý a na něj ty koláčky položil, a všecky znovu pískem přikryl, tak že jich nic nebylo viděti, kterýchž tak za chvíli, ažby se upekly, zanechal. Po malé pak chvíli, nemoha vyčkati času svého toho posvícení, vyňal jeden koláček z písku, a drže jej na jedné ruce, druhou naň pořukával; a když mu se viděl

dosti upečený býti, protože všecky ven z písku vydobyl, a že nám koláčů napekl, se pochloubil, vždy svým jazykem: *Sid schobisch*, totiž: „dobrý chléb!“ říkáje, a abychom jedli, nám je rozdával. Ale my jak jsme ho kus utrhli, poznali jsme, že bylo syrové těsto, toliko že vůkol zevnitř jen pozatvrdlo, i neměli jsme k němu žádné chuti. On pak vida, že jsme ústy nad ním mlaskali, jináč se nedomníval, než že snad není slaný, anebo žeby k tomu ještě jiná lahůdka náležela. Protož odešel od nás a hledal po skalách semotam, až našel jakés hlíny kus; tu přinesv vložil do kůže a mezi ostatek rozmazaného těsta, po té z kůže přiliv vody do toho, rukou míchal a jichu udělal, v kteréž i hned chléb svůj neb koláč omácel a nám ji vychvaloval, až i prsty po ní lízal. My tehdy toho jsme nemeškali okusiti, a s ním omácejíce poznali jsme lepší a chutnější to těsto býti, a to z té příčiny, že bylo slané od té hlíny. Odkudž jsme soudili, že všudy po těch pustinách musí slaná země býti, a na větším díle slané vody jsme nacházeli, s velikou naší nelibostí. A tu jsme se divnému způsobu těch nebohých lidí Arabův v stravování jich podiviti musili a jistě na to myslí přijíti: *Pobreza fuerza a los hombres experimentar muchas cosas*, to jest: „Kdež nouze mívá své sídlo, tuť nemůž být dobré bydlo.“

Po té slavné večeři mínili jsme pospati; však měli-li jsme strach a nebezpečný sen předešlé noci, aby na nás ti zrádci aneb jim podobní nepřípadli, podobně měli jsme té noci a po ní ještě horší, a to tím, že jsme neměli do čeho se obaliti, jako jsme to prvé, dokud jsou nám modrací nepobrali, činili, tak že jsme se obávali, aby nám ještěrky, hadi a jiné jedovaté potvory, jejichž děr a skrýší všudy vůkol nás mnoho bylo, neuškodily; tam jsme vždy s lidmi měli činiti, tuto pak s nerozumnými hovady a živočichy, při nichž žádné lítosti a citelnosti není, musili jsme se potýkati.

Dvacátého druhého dne téhož měsíce vyjeli jsme čtyry hodiny přede dnem a jeli jsme pustým skalím až do poledne, v kteréžto chvíli sjíždějíce s jedné hory viděli jsme opodál moře Červené, z něhož se náš mouřenín velmi zradoval; neb teprva se upamatoval, a

že jsme dobře jeli, poznal; a však vždy jsme jeli bez odpočívání až do noci, a měli jsme nocleh v pískách obyčejný.

Té noci měli jsme opět jinou překážku snu a odpočínutí našemu. Nebo majíce tu z tykví zachovalou láhev páleného, toho jsme ráno, než jsme vyjžděli, pro opatření se před denním horkem (neb chladícího přirození bylo), i večer, když jsme spáti měli, pro choutku a občerstvení po těch smradlavých a slaných vodách jen okušením požívali; a však po několikráte poznali jsme, že ho nám přes noc ubylo a láhev o mnoho lehčí byla, nežli když jsme ji sobě v noci do hlav postavili, a ve dne jsme viděli, že na velbloudu visela a že k ní krom nás jiný žádný nemohl. Protož když se žádný z nás k té ztrátě znáti nechtěl, měli jsme v domnění mouřenína a tak tu noc na číhání se oddali, zdali bychom koho při skutku postihnouti mohli. Ale nemnoho chytilo; nebo když jsme tiše leželi, jako bychom spali, v tom shlédli jsme našeho mouřenína po bříše lézti až k samé láhvi, kteráž nedaleko našich hlav stála, kterážto on se chytiv spěšně a dobře do ní vlehl, tak že jsem již zkríknouti aneb ho odstrčiti chtěl, vida an již téměř vyvažuje; a však jsem se toliko jako ve snách obracel, čímž jsem jej od vyvážení ostatku poodstrašil, tak že tím časněji od láhve té své bezuzdné huby odtrhl a zase zticha po bříše od nás odlezl. Což my spatřivše, ihned tu milou láhev mezi sebe pod šaty jsme postavili, tak že on jí víc nemohl viděti. Ale však skůro pozdě jsme to učinili, poněvadž již téměř mls byl vytažen, a my neboží chtějíce na tom páleném do Cairu dosti míti, sotva jsme ho za dva dni měli, a právě jsme s ním z lotrů mezi lotry upadli, jakž v přísloví se mluví: *Da corsaro a corsaro, non se guadagn' altro che barille vode*, „kdo z lotrů na lotry přichází, tomu jmění tím víc uchází.“ Nebo jedni nám tlumoky se vším vzali, tento pak ostatku vytráviti pomáhal.

Dvacátého třetího dne téhož měsíce, vyjevše na tři hodiny přede dnem, jeli jsme bez přestání až do poledne, a tehdaž jsme se u Červeného moře zastavili, a tu s hor a skalí zase do rovin písčitých jsme se ubírali, abychom sobě něco chleba po arabsku napekli. I shledávali jsme trávu, až jsme jí tak s nevelké přehrší shledali, a

našeho mouřenína ostatek podlé výš psaného způsobu spravovati nechali. Život náš tehdejší zajisté byl bídný a horší nežli jakých vojákův, o nichž přísloví jest: *Vita di soldato, pan duro et vin guastato*, „nezdárný tvrdý chléb jísti, pokažené víno píti, vojácký jest život vésti.“ My bychom byli rádi na tvrdém dobře vypečeném a třebaš jakkoli plesnivém chlebě a zvětralém víně přestali, kdybychom jen byli toho obého s potřebu měli: ale tuto jsme syrové a jako země černé, všecko pískem a prachem osypané a osolené těsto, též vodu smradlavou a slanou za vděk přijali, a všeho toho zažiti musili, jakž přísloví jest:

Esuriens stomachus fertur cocus optimus esse, Nam facit insipidos persapuisse cibos.

Totíž:

Žaludek nejlép kuchaří, Když se hladem povymoří; Neb mu potom i nechutná Krmě bývá dost pochotná.

Z toho místa asi po hodině dále jsme jeli, a pravil nám mouřenín, že jest slýchal, když jest jiné křesťany tudy k hoře Sinai vodil, že jiní vůdcové toho povědomí to za jistou věc pravili, že na tom místě synové izraelští moře Červené přešli a tu nejprve mezi zdmi rozstoupilých vod z moře vyšli, a za nimi chvátaje s lidem svým král Farao že se tu v těch místech se všemi svými stopil, jakž o tom v druhých knihách Mojžíšových v 14. kapitole čteme.

K večeru pak pospíchali jsme k studnicem Mojžíšovým, o nichž nahoře dotknuto, abychom při nich noclehovali; ale právě v samý soumrak viděli jsme zdaleka při nich oheň pálení. Z té příčiny nesměli jsme k nim dojeti, soudíce, že nějaké ležení arabské při nich býti musilo, abychom opět mezi lotry neupadli, ale od těch opodál k jedné z těch dvanácti studnic a louží přijevše (neb pospolu blízko sebe nejsou, než některé na hony jedny od druhých), z ní jsme vody smradlavé do koží nabrali, a předse dále cestou naší jeli, blíže k *Sues* městu, až do tří hodin na noc, a tu v písku ostatní čas noční odpočívali.

Dvacátého čtvrtého dne téhož měsíce dvě hodiny přede dnem jsme vyjeli, a okolo času snídaní k městu *Sues* přijížděli. I jelo proti

nám Turkův na koních do sedmi neb osmi osob z též pevnosti, z níž předešle ti vojáci vystoupili, kteříž nám víno téměř všechno vyžrali; a jakž nás uzřeli, zabodli své koně proti nám, naměřující přímo na nás ručnice dlouhé. Což když náš tlumočník viděl, chtěje spěšně s velblouda slézt, i spadl s něho, a na nás křičel, abychom rychle dole byli; my z leknutí dovedli jsme tolik co on, po hlavě dolů padající, a však vstavše postavili jsme se, k nám jich očekávající. Oni vidouce naši pokoru, a že jsme jim tu uctivost prokázali, nic nám neublížili, nežli objevše nás vůkol ptali se na víno, abychom jim je dali; po té vidouce, že jsme nic neměli, dovolili nám, abychom zase na velbloudy vsedli, a jeli podlé nás, dotazující se o našich příhodách na cestě, a náš tlumočník jim o všem, co jsme od těch Arabův pocítiti musili, oznámil; v čemž nás litovali a na ty lotry láli, a po té od nás napřed jeli.

My potom přijevše k městu okolo tří honův vzdáli, zastavili jsme se a poslali mouřenína s tlumočníkem, aby nám nějakých potrav nakoupili, a k tomu jsem jim jeden můj dukát, za něž by kupovali, vypáratí dovolil, jinak sic kdybychom byli tu sobě nic od jídla nekoupili, byli bychom pro hlad nevěděli co činiti. Pan Černín pak a já měli jsme zatím velbloudů hlídati; ale jakž od nás naši odešli, smluvili jsme se, abychom se v moři Červeném skoupali. A takž šel pan Černín nejprvé a sám se do vůle v něm zmyl, a jakž se zase vrátil, šel jsem já také, a poznal jsem, že velmi mělké kraje a daleko mělo, nebo dost opodál jíti jsem musil, nežli jsem do pasu vody došel, a dáleji nemohl, chtěje se brzo k tovaryši mému navrátiti.

Sotva jsem se z lázně vrátil, v tom přišli naši nákupčí a přinesli nám po skrovnu chleba a sýra, též chuti a dobroty mýdlové, jakož byl v klášteře svaté panny Kateřiny.

To město Sues leží při moři Červeném, sotva nevelikým městečkem u nás by slouti mohlo, neb v něm jest na mále domův a to z hlíny odpolu písčité a z palmového dříví vystavených, a na větším díle rybáři v něm bydlejí. Před lety sloulo Arsinoe od jména dcery krále Filadelfa *Laga*, na jejížto památku král dal to město vystavěti, proto aby tu při něm moře Červeného přístav byl, z něhož

by se mohlo až do Egypta na lodech jezdit, a tak dále až do Prostředzemního moře, o čemž doleji oznámím. *Batt. Ramusio, nell' disc. sopra li viag. delle spetierie*. Bylo někdy to město veliké a lidné, pro kupecké obchody, do něhož někdy vadu z řeky Nilu v čas rozvodňování jeho po strouze vodívali, a tou všecky čisterny pod domy naplňovali, ale toho nynějších časův ničehož se nenachází. Nebo ani obilí, ani vaření, ani ovoce nemají, všecko se jim z Cairu po velbloudích dodávati musí; vodu pak z nahoře dotčených studnic Mojžíšových okolo šesti mil vlaských od města vzdáli berou a pijí, a jiné nemají, tak žeby tam žádný nebydlel, kdyby nebylo pro přístav, k němuž z Indie všelijaká kupectví po moři Červeném vozí, a pro bezpečnost jeho dotčená pevnůstka vystavená jest. V té císař turecký s velikým nákladem jeničary a jiné vojáky chová, a vedlé toho galejí nemálo z Konstantinopole tam dodává, a všecky jiné municí od děl a potřeb posílá a to s velikou nesnází; nebo z Cairu musejí se rozbité na velbloudích až do Sues nositi a tu se znova sbíjeti. Což vše děje se pro ostrach Portugalcův, aby tudy do Egypta vpádu neučinili *Viaggio di un Comito Venetiano*, jakž o tom níže podotknuto bude.

A když jsme z města potrav dostali, dali jsme se zas na cestu, a pojíždějice jedli jsme s dobrou chutí, a napravovali sobě prvnější nouzi aspoň trochu vypečenějším chlebem, a místo té z hlíny omáčky, sýrem aneb raději mýdlem.

Když již večer přišel, dohonili jsme *caravanu* okolo 50 velbloudův, a byli v ní Turci, Arabi a mouřenínové vesměs, kteříž do Sues z Cairu potřeby a potravu donášeli a domů se prázdní vraceli. Ta se nedaleko od nás zastavila, a my tolikéž.

Maje pak já zhněteného velblouda, dal jsem skrze mouřenína našeho s jedním z *caravany* starým padouchem mouřenínem jednati, aby mi dovolil na svém některém velbloudu jeti, toliko přes noc, a smluviv z pěti mejdynův, když se asi po hodině *caravana* hnula, vsedl jsem i já na toho nájemného, kterýž ve všem hejně největší byl a nikdy jsem tak vysokého neviděl, a jel jsem přidržuje se toho starého lotra, vedlé obyčeje těch zemí, kdež každého pána

velbloudové, kolikoz jich koli má, jeden k druhému přivázání jsou a pořád jeden za druhým kráčí.

Že pak caravana čerstvější hovada měla a našeho mouřenína velbloudové dlouhou cestou ustalí byli, předjela je, a daleko jsme pana Černína a mého tovaryšstva nechali, tak že jsem samotný mezi tou chasou jeti musil přes celou noc až do bílého dne. Tu celou noc byl jsem v strachu, boje se, jedno abychom daleko našich, mé peníze i potravu s sebou majících, nepředjeli, s nimiž kdybych se neměl až teprv v Cairu shledati, byl bych snad musil hladem mezi těmi lotry Mahumetány umřítí; druhé, chtěje té starosti pozbyti, a vida že všickni dřímají, dal jsem se také do spaní: a v tom ten starý pes udeřil mne kyjem pozadu na hřbet, až jsem se sotva schytil, abych dolů neupadl, k němuž o to, proč by mne bil, domlouvati jsem se nesměl, nebo tu nebyl kdo by s ním tulmačil, a bubláni jsem také zanechal, proto aby mi podruhé nepřidal, věda přísloví: *E mal star ala discretion delle bastonate de villani*, totiž: „Chámové když se rozlítí, nešetří nic míry v bití.“ Však poněkud jsem se domýšlel, že mi to učinil proto, že jsem ve spaní jednu nohu na jednu stranu víc než na druhou převěsil a nerovně seděl, tožť se on bál, abych mu hovado nezahněl. Pročež teprva jsem toho litoval, že jsem se kdy mého tovaryšstva strhl, nerozsuzujíc jak bych budoucí jízdy s tou *caravanou* zažiti mohl, a zvláště kdybych byl nesměl pospati, jak jsem měl živ zůstatí. Ta noc byla mi v pravdě dlouhá, k tomu převelmi tesklivá. Když se již pak rozednívati počínalo, zastavila se caravana pro hovad pokrmení, a v tom asi v dobré hodině dohonili nás naši a při mně se zastavili; tu já nemeškav k nim jsem se zas připojil a s radostí za jednu hodinu pospal. Mezi tím *caravana* svou cestou před námi jela a můj lotr starý s nimi, jemuž jsem přál: *A casa del diavolo et tre miglia piu in la*, totiž: „aby jel za čertovu hospodu, by se měl tři míle dále za ni dostatí.“

Potom vyjeli jsme odtud, a jeli mezi velikým smradem od mrch velbloudových, jichž všudy mnoho vedle cesty leželo, tak že jsme tu také i od zlého povětří pokušení měli, zvláště nočního času, když nic prvé toho zdaleka neshlédše, nevěděli jsme se jak před tím stříci, tak

jakoby to ve dne spíš býti mohlo, když by člověk shlédna to mohl by ale nos zahraditi. A přes to obyčejně prudčeji v noci smrad se rozmáhal nežli ve dne.

Po té cestě do Sues viděli jsme mnoho tisíc orlův, místem; jak kde pastvu měli, na sta pospolu, vedlé řeči Páně u svatého Matouše v 24. kapitole: *Ubicunque fuerit corpus, ibi congregabuntur et aquila*, to jest: „Kdežkoli bude tělo, tu se sletí i orlice.“

O polednách zastavil nás mouřenín, aby pokrmil velbloudů, tedy i my také po kusu chleba jsme pojedli. A když jsme zase cestou jeli, nedaleko odjevše viděli jsme v píscích pštrosa se procházejícího a krotkého, neb se nám tak stavěl, jakoby nás dočkati chtěl. Pročež pobídlí jsme se s panem Černínem, abychom jej honili, mníce, že bychom jej uhoniti mohli, A protož slezše dolů s velbloudův, já jsem vzal mouřenínů oštipce, abych jej ním prohnal, a běželi jsme honem k němu. Tehdy on hleděl na nás svobodně sobě stoje, až jsme ho blízko byli; v tom počal znenáhla kráčetí před námi, a neběžel, než tak nás předkračoval, že jsme my naším běháním daleko za ním zůstali a poznali, že jest daremní naše předsevzetí, ješto kdyby byl měl běžeti, byl by tak prudce běžel, co by letěl. Tak my ustalí a horkem unavení zase zpátkem k velbloudům došedše, svou cestou jsme se brali.

Jest pak pštros pokolení ptačí a divoké zvíře, velké co by člověk prostřední rukou nad hlavu vysáhnouti mohl; nohy má holé a tlusté co holemé pachole v patnácti letech, na krku také peří nemá a pod břichem skoro nic, rovně jako husy podšklubané; tělo má tlusté, peří na křídlech a na ocase pěkné kadeřavé, bílé a černé, pro něž nemůže létati, toliko sobě nimi v běhu třepe a vítr nahání, tak že tuze co nejrychlejší kůň běží; na nohách má kopyta rozdvojená co jelen, jimíž, jakž někteří píší, když utíká, vyráží pozadu v běhu kamínky a prach, a tím často před myslivci se obhazuje; vedlé čehož někteří, *Diodo. Sic. lib. 2. cap. 10.* a jiní tomu chtějí, žeby ani mezi ptáky ani zvířata čtvernohá neměl přičítán býti, odkudž přísloví jest: *Le vostre parole hanno del struzzo, che non e ne bestia, ne ucello*, totiž, když někdo dvojího jazyku jest, říká se o něm, že „jest řečí tak jistých, co pštros

ptákem neb čtvernohým zvířetem.“ Samice sází do desíti i víc vajec pospolu, velkých co koule patnácti i šestnácti liber ztíží železa, těch na hromadě v písku nechává; však tak hloupé a nepamětlivé zvíře jest, že i hned, když někam na pastvu jde, zapomene kde je položil, a hledá, až najde třebaš jiného vejce, ty vysedí, a často ani svých ani cizích nenachází. Z těch vajec mladí od slunečného horka se vylíhnou a hned pojednou běhají, pokrmu sobě hledajíce. Tak hloupé také jest, že když hlavu buď do křoví neb trávy a jinam vstrčí, myslí, že ostatek těla dobře ukrytý zůstává, *Joh. Bapt. Porta, phisiogn. lib. 2. c. 1.*, a tou příčinou mnoho jich chytají. *Albertus Magnus* píše, že železo zažívá, ovšem pak jiné tvrdé věci, jako kosti atd. Peří jeho známé jest v našich krajinách, a přede dvěma lety ráčil jest J. M. C. dvě živých v zahradě při hradě Pražském míti. Ale znáti bylo, že byli z mládí v domích vychováni, proto že nebyli tak velicí a pěkných peří, jako kteříž se na poušti v svobodě vychovávají, jakýž byl ten, kteréhož jsme honili.

V těch krajinách a jinde, kde se zdržují, jedí z nich maso; však slyšel jsem, že není chutné a dobré, nežli mozek jejich má býti vzácnou krmí, jakož svědčí *Lampridius in vita Heliogabali*, že za času starých Římských císařův císař *Heliogabalus* dal mezi jinými neobyčejnými a nákladnými krměmi i tu, že 600 hlav pštrosových k jídlu připravených na stůl a k hodům představití dal, aby samé mozky z nich hosté jeho jedli.

Častokrát bývají velikého strachu příčinou kupcům a putujícím po poušti, zvláště když v hejnu chodí; nebo zdaleka se zdají býti jako nějaká jízda na koních, tak že se před nimi ohradí, jako by hned od nich přikváčení býti měli. Píše o nich *Gio. Lione 8. par. del' Africa, a Plinius lib. 10. cap. 1.* Latinské slove *struthiocamelus*.

Mezi tím co jsme toho pštrosa honili, připojili se k nám tři Arabové, kteříž na velbloudu v truhle mrtvého Egyptčana do Cairu provázeli. O něm nám vypravovali, že byl bohatým kupcem v Cairu, a na pouti v *Mecchi* že umřel, pro něhož je všecky tři žena toho mrtvého poslala, aby jí ho k pohřbu přinesli. To tělo bylo viděti povrchu v truhle, neb nebyla zabeďněná, a přes celý den slunce na

ně svítilo, však nic nesmrdělo, nýbrž libou vůni vydávalo, proto že bylo balsamované.

Jeli jsme tehdy v tom tovaryšstvu přes ten celý den až do noci, ano předse do dobrých čtyř hodin na noc, až jsme s pomocí pána boha do ležení arabského a k příbytku mouřenína našeho přijeli a tomu rádi byli, že s námi domů pospíšil. A protože byvše unaveni a neměvše v jeho chaloupce co jiného pojesti, nežli co jsme s sebou chleba a sýra přinesli, dali jsme se tím dříve na odpočinutí, a teprva na vší cestě k hoře Sinai první bezpečné spání.

Kapitola 14.

O zemi Arabské a národu v ní přebývajícím.

Arabia, jináč Arab v hebrejském jazyku, jest krajina veliká, a všecky země v sobě obsahuje, kteréž jsou mezi Oceanem, totiž Velikým mořem, mezi Červeným mořem, mezi Perským mořem a mezi Židovskou a Egyptskou zemí. Obyčejně dělí se na tré, a tak trojí jest: Jedna Arabia pustá, kteráž od pólnoci mezuje s zemí Mezopotamií, na východ s Babylonskou, na poledne s Arabií šťastnou a na západ s Arabií skalnatou. Druhá Arabia skalnatá, od města hlavního *Petra*, totiž skála, jináč *Nabataa* od *Nabajoth* syna Izmaele nazvaná. Esai. 60. Ezech. 27. Ta se začíná od pólnoci z té strany země Židovské, od poledne při moři Červeném, od východu při straně Arabie šťastné, od západu při zemi Egyptské. Třetí slove Arabia šťastná neb bohatá, v kteréž město a krajina *Saba* v písmích svatých leželo. Ta leží k pólnoci při dotčených dvou Arabiích, k polední při moři Velikém, k východu při moři Perském a k západu při moři Červeném. *Cestius, epitome orbis terr.*

Jsou pak dotčené dvě Arabie, totiž skalnatá a pustá, jedna od neúrodných skalí a hor, druhá od holých pískův tak vlastně nazvané.

Skalnatá obsahuje v sobě tato hlavní města, totiž *Mecchu* a *Medinu*, k nimž Mahometáni za příčinou náboženství svého každoročně putují, o čemž doleji připomenuto bude. Potom město *Thor* při moři Červeném ležící, ne tak pro svou velikost a množství lidu v něm, jako pro přístav a příležitost jeho vzácné i známé. Nebo jest jen jako u nás prostřední městečko, toliko že zámček chatrný něco větší a pevnější jest nežli u Sues, a to pro ochranu toho kraje při něm vystaven. Obyvatelé tam na větším díle jsou křesťané Maroniti, a mají tam svůj kostelík, v němž arabskou a armenskou řečí služby své konají. Byly v ní také za prvních let *Erupa*, *Sora*, *Choca* a *Salma*.

Pustá nemá žádného obzvláštního města, než toliko leckdes chalupy, jeskyně a stany Arabův v místech nejistých, jak se jim kde zlíbí. Před lety byly v ní města *Lysa, Lydia a Adra*, o nichž viz *Cosmogr Petri Apiniani*. Jest pak tato téměř z těch tří největší, však nic jiného než holý písek, bez vody, bez stromoví a beze všech bylin zemských, až hrozno na ni hleděti, ovšem skrze ni putovati. *Hier. in epist. Paula*. Není tam žádné jisté cesty ani stezky, v pravdě jakž kdo téměř nohu z šlépěje vyvleče a málo poodjede, hned se pískem zavěje a zanese; ano také vítr přes jednu noc navěje písku na jednu hromadu tak mnoho, že bude co nějaká veliká hora, a zase hory přikryje pískem bílým, jako u nás sněhem, tak že jsem já jináč ponejprv nemyslí, než že jsou to sněhové hory, až mi tlumočník náš oznámil, že jsou od větru pískem přikryty; a na druhý neb třetí den viděl jsem též hory neb skalí bez toho písku, železné barvy, jakž pak tam ty skály všechny takové jsou. Od čehož slove ta poušť i jiné pouště v skalnaté Arabii moře písčité, proto že jako v nějakém moři semotam vítr pískem zmítá. A jakož vlnobití na moři zatopuje lodí i lidí, tak toto co zastihne v své vichřici, to zasype a tak náhle a násilně přikryje, že pod ním udušeno býti musí. A když pak jest nejmenší větříček, tehdy tím pískem tak drobným, jakéhož my užíváme v sypacích hodinkách, a ještě drobnějším vzhůru jej vznášejíc chumelivá, odkudž potom rovně jako v čas mlhy u nás taková mrákota bývá, že tovaryš tovaryše přes něco málo krokův neuhlédá, a v takové mrákotě přihodí se někdy den, dva i víc putovati. Však toho prostředku lidé užívají v těch krajinách, když do Bagdetu a z té strany pusté Arabie táhnou, že mají na velbloudích po dvou truhlách; a v každé jeden čistě a volně seděti i v ní položiti se může; do těch truhel jsou okénka, aby skrze ně světlo do vnitřka šlo, a však zahrazená. A takž tím způsobem se opatrují před pískem, kterýž nejvíc očím škodí, a mnozí od něho o zrak přicházejí. Nicméně však přes to všechno musejí jako na moři kompasem a pravidlem se spravovati, a při jízdách svých neb karavanách lidí těch míst povědomých, jako na moři při loďstvech užívati; a jako na moři před bouří často kompas nic neprospívá, tak tuto když vichřice

veliká jest, tedy je se vším i s kompasem zaneše neb zasype. *Ludov. Roman. navigat. 1. cap. 14.* Mnoho lidí putujících tam hyne, a to od horka, žízně, písku a lotroviny.

Tu na té poušti zvláštní příhodu stalou vypisuje *Nicephorus 3. Eccl. hist. cap. 37*, kteréž tuto abych kratičce dotekl, za hodnou věc býti jsem uznal. Totiž za panování Marka *Antonia* císaře jakýsi Žid přes tu poušť s křesťanskými kupci po svých potřebách putoval, a jsa od horka zemdlený upadl v nemoc, tak že o svém dalším živobytí pochybil. Tou tedy příčinou hnut jsa v svědomí, prosil svých tovaryšův, aby ho bez potěšení neodcházeli, alebřž nemůže-li jaké jiné pomoci býti, aspoň ho tu pokřtili, že rád chce křesťanem býti a umříti. Proti tomu oni když se omlouvali, že mezi nimi kněze není a k tomu žádné vody nemají, on však nepřestával jich tak vysoce žádati a prositi, až jsou se uvolili tu žádost jeho naplniti, a poradivše se, jak by to vykonati mohli, kázali mu se z šatů svléci, a po té naň po třikráte pískem sypali, ve jméno Otce, i Syna i Ducha svatého, a jméno křesťanské mu dali.

Toho tak divného a neslýchaného tou svátostí přísluhování následovalo skutečné jeho při zdraví polehčení a vši nemoci pozbytí, tak že jest i hned s nimi se bera, ochotněji a čerstvěji nad ně tu cestu vykonal; oni pak přijevše do Alexandrie také tu věc na biskupa tehdejšího, jmenem *Dionysia*, vznesli, žádajíce v tom jeho rady a potvrzení; kterýž uradiv se s staršími církve, dal jej podle ustanovení Krista pána pokřtiti, a ten nedostatek napravil.

V těch dvou Arabiích pán bůh při onom lidu izraelském mnohé a veliké divy činil, jakž toho knihy Mojžíšové plné jsou; obzvláštěně pak jmenují se třidceti dvě místa, při kterýchž se synové izraelští zdržovali. Jmenují se také zvláštními jmény nazvané pouště, jako *Pharan*, *Gen. 21. Num. 10. 13. 20., Deut. 1. 32. 28. 29., Elim*, *Exod. 15. Zin*, *Exod. 16. 19., Num. 13. 20. 26. 33., Deut. 32., Cades a Cadesbarne*, *Num. 13. 20. 16. Sur*, *Gen. 16. 19.* a jiné, kteréž všechny obšírně v skalnaté a pusté Arabii se obsahují, na nichž synové izraelští třiceti osm let bydleli, a v tom čase nic nesili ani žali, ale měli manu a vodu od boha sobě dávanou v hojnosti, ani šaty jim nezetlely, ani obuví

noh se nepotrhalo, a přes šestkrát sto tisíc mužův, kromě žen a dětí, tam zahynulých a pohřbených zůstalo, jakž o tom o všem místně vypravuje *Sulpit. Sev. Aquit. hist. sacra*.

Slouly ty oboje země před lety slovem řeckým *Eremus*, totiž pouště, a to z těch příčin, že když léta 252 za časův *Decia a Valeriana* i jiných potomních císařů Římských veliké a hrozné soužení a trápení nad křesťany ukrutně provozováno bylo, i byli mnozí horliví a o svá svědomí se starající muži, kteřížto aby snad buďto z křehkosti těla pro náramné muky, anebo pro rozkoš a sliby k zapření víry křesťanské přivedeni nebyli, opouštěli statky a všecko své jmění, a ucházejíce toho nebezpečství utíkali na pouště, mezi hory a kde věděli, že by před nepřátely svými sebou bezpečni býti mohli; tam sobě stánky, jeskyně a co kdo mohl stavěli, doupata v skalí lámali, řemesla svá všelijaká dělali; jiní zahrádky štípili a rolí vzdělávali, jak kterého místa příležitost byla. Potom pak ačkoli taková nebezpečství přestala, však mnohým se ten život zlíbil a té samotnosti přivykli, že tam raději zůstávali a do svých vlastí, do měst ani k přátelům se nenavrátili. *Niceph. lib. 8. c. 39. Sozom. lib. 1. c. 12.*

Takoví tehdy na poušti bydlící lidé slouli *Eremitae*, totiž od pouště nazvaní poustenníci, a ti byli trojí: Jedni slouli vlastně *Eremitae*, jináč *Anachoretae*, totiž ustupující z prostředku lidí na poušť. *Rabanus lib. 4. c. 6. de prop. ser. Pyamon apud Cassian. collat. 18. c. 4.* Druzí *Coenobitae*, totiž pospolu bydlící, jakoby česky řekl klášterníci; ti tolikéž na poušti bydlívali, však v klášteřích a v společnosti a v jistých místech. *Evagrius de Palest. monachis.* Třetí slouli *Remboth*, jakoby řekl opovržení, jináč *Sarabaitae*, oddělení, že se od jiných oddělovali a tři neb čtyři pospolu bydlívali v nejistých místech, živností všelijakých hledíce a obchody vedouce: však vše do spolku, sami svoji jsouce, dávali, a na to se vychovávali, žádnému nebyli poddáni ani koho poslušni. *Vincent. in spec. hist, c. 54. lib. 17. Cassian. Isido. de offic. Antonius tit. 15. parag. 2.* A z těch posledních povstali *Circumcelliones*, totiž tuláci, *Gyrovagi*, od jednoho města a místa k druhému putující a žebrotou se živíce, o nichž

Anton. tit. 15. c. 1. Isid. lib. de offic. A byli tito vypověděni na sněmu Chalcedonském léta 453. c. 4.

V těch tehdy Arabiích bylo nerci-li na sta, ale na tisíce poustenníkův potomních časů, když se bylo zase křesťanstvo rozmohlo, jako za císaře Konstantina a jiných potomků jeho. Tehdáž zajisté kdo se bohu cele oddával, ten svět a marnosti jeho dokonce opouštěl. Jedni tedy pro světských marností vzdálení, bohu pak v čistotě a svatosti ustavičné sloužení na pouště se, oddávali; jiní pak vidouce kacírstva rozmnožení, i aby se ním nenakažovali, raději na pouště ucházeli, jako svatí *Basilius, Nazianzenus, Augustinus, Hieronymus* a jiní. *Cassiod. tripar. hist. lib. 1. c. 11.* Někteří pro příklady předešlé a následování předkův svých, jiní pro pokrytství, jiní pro zahálku, jiní z zoufalství (o nichž přísloví: *desperatio facit monachum*) vydávali se do těch pustin, a kde se komu líbilo, jak o kterém místě a tovaryšstvu slychal (nebo mnohem známější věc byla tehdejšími časům nežli našim), tam bydlel: ale však ne vždycky s pochvalou před bohem i církví, jakž o nich sv. Ambrož *apud Gratian. distin. 40. c. illud autem, Řehoř papež ead. dist. c. quaelibet, a glossa ibid. Epiphani. lib. 3. tom. 2. haeres. 80. Hilarius Pictav. Episc. expl. psal. 64. Hieron. in Paulae epita.* a jiní mnozí dějepisci církevní osvědčovali.

Prvního poustenníka praví byti Pavla z města Theby, kterýž že by léta 256 od 15 let věku svého do 113 let na poušti bydlel, žádných šatů na těle svém neměl, než jen rohož z listí palmového spletenou, jakž o něm obšírně *Marul. lib. 1. c. 9. Anton. tit. 16, c. 1. et 2. Hieronym. in vitis patrum, Alvarez Guerrero thes. Chr. relat. cap. 57.* vypisují. Po něm *Antonia, Hilariona, Amona, Macaria, Raphuntia, Apollonia etc.* za nej přednější a nejstarší mají. *Sozom. c. Suidas. Hieronym.,* kteříž mnoho o jich životu a obcování píší. Já pak tuto něco o potomních některých a jiných zvláštích krátce dotknu.

Bathaeus poustenník tak se (prý) hrubě postíval, že z jeho zubův červi lezli. Jeden syrský chleba za 70 let neokusil. *Sozom. lib. 6. c. 34. Alas* 80 let chleba nejedl. *Niceph. lib. 11. Acepsesma* 60 let v jeskyni své zavřený byl, aniž se dal viděti, ani s kým mluvíval, ale kdo mu co do jeskyně jísti hodil, to jedl a tím živ byl. *Theod. lib. 4. c. 28. Didimus* že

90 let samotný beze všeho lidského pohodlí bydlel a kořeny bylinné jídal. *Socr. lib. 4. c. 23.* Maria Egyptská, byvši někdy nevěstka zjevná a obecní, dala se na poušť pro pokání, 47 let samotná a beze všeho oděvu tam živa byla. *Paul. Diac. in vitis patr. Johannes* Egyptský 50 let v jeskyni na vysoké hoře zavřený zůstával, jen skrze okénko s lidmi mluvíval, a ponejprv když se tam dostal, tři léta stoje spával i jídal, a to vše pod jedním kamenem; v tom čase ani jednou nesedl, až mu potomně nohy otekly a se zahojily, tak že nechtěl-li jest od noh počínaje shnutí, musil sedávati. *Sozom. lib. 6. c. 34.* Mikuláš z Antiochie nic nemluvíval, toliko jen rukama návěští dával, nikdy se nesmál, a měl podobného v svých obyčejích *Dominica*, o nichž *Gerardus de Nazareth c. 37. 6.* Jiný *Dominicus* pancířovou košili na sobě a pouta na nohách a rukou nosil, a každý den koštišťkem se mrskával, jakž o tom *Surius tom. 5. de vit. sanctorum* vypisuje. *Simeon*, ten na sloupě 40 loket vysokém bydlel třiceti let, nikdy dolů s něho nescházeje, a nerci-li komu jinému, ale ani své vlastní materi se neukazujíc. Od něho původ vzali jiní, kteříž také na sloupech stávali a bydleli, a slouli *Stylitae* aneb *Columnellae*. *Evagr. lib. 1. c. 13.* *Surius tom. 1. de vit. sanct.*, z nichž se připomínají nejpřednější: *Daniel*, tomu, praví, že když jedné zimy v noci vítr kápi s těla strhl, že on nahý ostal na sloupě a sněhem tak opršel, jako by se v led obrátil. *Vincent. spr. hist. lib. 21. c. 51. et 52.* *Metaphrastes, Aloysius Lippomanes, Surius tom. 6. de vit. sanct. Item Alipius*, biskup Adrianopolský, ten 90 let na sloupě a na malé tabulce, na níž se posaditi, ovšem položití nemohl, ustavičně stál, a pod sloupem s přistojícími mnichy a učedníky svými žalmy zpíval dnem i nocí až do smrti. *Surius tom. 6. vit. sanct.* O těch a jiných mnohých lidech na poušti těla svá bědujících onde méně, onde zase více paměti se nalézá, o nichž *Hieronym. in vitis Patrum, Bigae salutis* a jiné *legendy* obšírně vypisují. Kdo víc věděti chce o samotnosti a životu poustennickém i o jeho rozdílu, aneb co o něm smýšlíno, jaké jemu obcování býti by mělo, a kterých lidí starého a nového zákona, i pohanských mudrců příkladův následovati aneb jich vystříhati se sluší, čti o tom spis *Franc. Petrarchae lib. 2. de vita solitaria.*

Ale za našich časův takového tam není žádného. Nebo místo poustenníkův přebývají v těch jeskyních a skrýších Arabové, kromě kde ještě který klášter v celosti zůstává, jako při hoře Sinai svaté panny Kateřiny, a na poušti Thebaitské za Červeným mořem proti *Thor* svatého *Macaria* klášterové, kdež posavad *caloierové* bydlejí; a o té poušti i s klášterem svatého *Macaria* mnoho se v knihách *de vitis Patrum* píše, kdež žádostivý čtenář bude sobě moci přečísti.

Zatím také mnoho nám *caloierové* kláštera svaté panny Kateřiny vypravovali a jistili, že by v tom okolku hory Sinai nějaký nevidaný klášter byl, ale že náhodou naň připadají a začasté Arabové (z nichž že tu mnoho povědomých toho, a to domácích nahotově jest) do něho přicházejí, tam s mnichy jídají a mnoho jich tam pospolu vídají. A co ho naschválně *caloierové* i Arabové k tomu najatí pilně hledali, však že nikdy ho naleznouti nemohli; než dávají zprávu, že zvonění a zvuk několika zvonů po horách se rozléhající slychají. Mimo to že časem z prostředku svého jednoho aneb dva v okamžení ztracují, a však to jistívají někteří Arabové, že když do toho kláštera se dostávají, tam je poznávají mezi jinými i s nimi mluvívají; odkudž jináč souditi se nemůže, než že z jednoho kláštera do druhého přenášení bývají. A mnoho jiných obzvláštností o tom klášteře rozprávějí, kteréž já tuto příčinou krátkosti vypouštím.

Také se podnes na těch pouštích arabských mana, pokrm nejjemnější nachází, a když jsem byl v klášteře svaté panny Kateřiny, přinesli ji nám Arabové, kterouž jsme také jedli, i na cestě místem jsme ji nacházeli. (Té maně podobná přšela při městě Jerichu, kdyžto Židé velikonoc drželi; léta od počátku světa 2453, 16. dne měsíce Máje.)

Jaká by to věc byla, píše se v písmích svatých Exod. 16. 17., že byl pokrm, jenž z nejjemnější páry, horkem slunečným z země do povětří vytažené a tam horkem jako přepuštěné co nejlépeji se temperoval aneb připravoval, a nočním chladnem se stydna dolů na zem na kamení a na stromoví co rosa padal, a od lidu sbírán i požíván byl. Jest věc nábělelá v zrnkách co koriander, a chuti sladké

co med, odkudž *mel roscidum neb aereum*, totiž med z rosy neb rosový a z povětří nazván jest.

Pokrm ten, kterýž jsme my jedli, byl velmi chutný a sladký. A však jakož těchto posledních časův všecky věci proměnu svou berouce, prvnější podstaty své pozbývají, tak i mana ta se pozměnila; než smýšlím, že za onoho zlatého věku zvláštním božím zázrakem jsouci, také lepší a chutnější býti mohla. Galereus píše, že za jeho času mnoho jí na hoře Libánu se nacházelo, a podnes svědčí to *Juan Huarte lib. Examen de ingenios parallas scientias cap. 12. etc.*, že se jinde i v Hišpanii zhusta nachází, a vypisuje mnoho o její účincích, jako i *Mesue lib. 2. kap. 16.*

Nacházejí se v těch Arabiích jednorožcové, o nichž píše *Breidenbach* a *Hons Werli von Zimber* v svých putováních, že je po horách viděli běhati, dokládajíce, že tak velicí byli co velbloudové; píše o nich *Plinius lib. 8. c. 21.* *Albertus, Arlunnus* a jiní, že jsou velice náchylní k pannám; a protož že často je myslivci takovým způsobem chytají: přistrojí krásného mládence do panenských šatův a vonnými věcmi tělo jeho namaží, a v noci jej na místo, kdež obyčejně bývají, postaví, a sami zalezou naň pozor majíce. Jednorožec když zdaleka učije vůni libou a šaty ženské zahlídne, upřímo k mládenci jde, a jemu hlavu svou na nohy položí a tou vůní se sytí, až i usne; v tom když on tak spí, mívají onino návěští sobě dané od mládence, a přiskočíce sváží ho a roh jeho mu upilují, a pustí zase svobodného, anebo beze škody vezmou jej, kde chtí. Praví o něm, že jest srsti a postavy koňské, noh slonových a hlavy jelení, roh některý na půldruhého lokte, někdy delší, dvou loket, uprostřed čela vyrostlý nosí.

Jak jest pak koli, však jistá věc jest, že jsou na světě toho pokolení zvířata, a ta báseň, že by jich nebylo, a před potopou vedeni byvše do korábu, že by samice jakožto plachá do vody vskočiti a se utopiti měla, a od té doby toliko ten samotný na světě zůstati a časem svým zahynouti měl, jest jistě smyšlená. Nebo předně *Job* v 39. kapitole zmínku o něm činí: „Svolí-liž jednorožec, aby tobě sloužil? připráhl-liž by provazem jednorožce k orání atd.“ *Lud. Barthema Itiner. c. 17.*

svědčí to, že při kostele Mahometovém v městě *Meccha* viděl dva jednorožce v ohradě postavy jako hříbě jednoroční, a dokládá, že byli žoldánovi darováni od krále mouřeninského, jináč Abysinského. *Marco Polo lib. 3. c. 12.* praví, že jich na východ v království *Basma* dosti jest, vypisujíc je jiným způsobem nežli předešlí, a to tak, že je připodobňuje srstí k bývolu, nohami k slonu, a hned dokládá, že žádnou měrou koni podobni nejsou, ani se skrze osobu v panenské postavě chytají; nýbrž že jest zvíře pokojné a rohem svým žádnému neublíží, ale místo toho, když se rozpálí, že koleny strká, a koho porazí, toho teprva jazykem pere velmi tuze. Také v 2. knize kap. 43. píše, že v království *Mien*, *item lib. 3. c. 28.* že v království *Guzzerat* též se nalézají, jakž toho hojná svědectví máme, poněvadž mocnářové křesťanští, jako J. M. C., potom král hišpanský, francký, englický, polský, Benátčané i jiná knížata, celistvé, veliké a právě přirozené jich rohy po páru i více mají. Že pak na mále se jich dostává, není div pro veliké pustiny a nepřístupné hory, v nichž se oni zdržují, kamž nelze neb pro horka, neb pro nedostatek potrav a jiná nebezpečství docházeti. Ač někteří smýšlejí, žeby místo jednorožců divocí oslové, onagri řečení (kteříž se tam také nacházejí), býti měli, a to pro roh, kterýž na čele vyrostlý mají; ale mýlí se, neb ten roh daleko menší nežli jednorožcův, a toliko jedné pídí zdýli jest, a velmi tlustý, a srstí i velikostí od sebe rozdílní jsou; jakž *Victorius lib. 38. Var. lect. c. 1.* obšírněji o něm píše.

Arabia šťastná jest nazvaná od dobré a úrodné své země; nebo v ní mnohá, pěkná, možná a dobře vystavená města jsou, k tomu mnohé řeky a hojnost vod pramenitých, jimiž se zavlažuje a úrodnou činí, tak že v ní od všelijakého obilí, ovocí, kteréž dvakrát do roka roste i vyzrává, ano i žeň také dvakrát bývá; *item*, hovad, též zvířat rozličných; mimo to převelmi vonných věcí, jako myrry, kadidla, drahého kamení nad jiná všeliká království hojnost jest. Píše *Diod. Sic. lib. 2. c. 12.*, že i ta sama země vonnou páru z sebe vydává, a často že se taková hlína a země tu nachází, která nad míru libě voní, ano k stavení potřebována bývá. Dříví vonné a drahé

místo jiného prostého pálí, kteréž by u nás u veliké vzácnosti bylo. Odtud pochází nejlepší ryzí zlato, kteréž samorostlé a vyčištěné nacházejí v kouskách jako žaludy, místy jako kaštany, tak že se z něho hned potřeby všelijaké dělati mohou. *Diod. lib. 2. c. 13. lib. 3. c. 3. Sabell. lib. 3. Ene. 1.*

Země ta dělí se na kraje zvláštní, a vedlé knížetství jistým rodům a pánům i jich poddaným, náleží. Nebo na větším díle má své pány, a císař turecký nejmenší díl jí drží a s těmi přiměří zachovává, též některým, aby proti němu nebyli, poplatek dává.

Měst v té zemi jest mnoho, dosti nákladně od kamene vystavených, zdmi, věžemi opatřených a pro kupecké obchody velmi vznešených. *Alexand. ab Alex. gen. die. lib. 5. c. 24.* píše, že před lety, místy v některých místech, v přednosti postavení lidé střechy své na domích pozlacovali, slonovými kostmi vykládali a drahým kamením okrašlovati dávali; čehož na ten čas nic již tam není, nebo vědí sic kam jinam a nač zlato v obchodích obracet, zvláště těch časů, když se k nim Portugalští dostali a s nimi tarmarčí a kupčí.

Nejpřednější i nejbohatší město jest *Aden* a má dva přístavy pro lodí; Turek je v své moci a dobře vojáky osazené má. Po něm jest *Zibith, Tartaque, Taqui, Lasa, Nazua, Bayla, Manta, Calhat, Zaqui* a jiná mnohá, o nichž více vypisují *delle zelati. univers. de Giov. Botero, lib. 2. Summ. di tutti li regni etc. Orientali etc.* Sába město arabské nade všecka města toho království té Arabie slastné se vychvaluje, jakož *Diodorus lib. 3. c. 3. Plin. lib. 6. c. 28.* píší, že za jich časův nádoby domovní všelijaké, ložní sloupy, stolečky, jež *tripodas* od tří noh tak byli nazývali, římsy nad okny, dveřmi a jiné potřeby domovní od zlata a stříbra, drahým kamením vysazované a obkládané mívali. To pak město, chtějí tomu, že tak velice hojné bylo od rozličných vonných věcí, totiž skořice, balsamu, myrry, kadidla, vonných palm, až se daleko po moři přes několik mil ta libá vůně větrem zanášela a tudy plavícím příjemná byla (*Diod. lib. 3. c. 3.*); než zase že někdy také těm obyvatelům tak škodlivá bývala, až od její prudkosti omdlívali, a kdyby pryskyřicí aneb kozlovou bradou nebyli podkuřováni, že by mnozí od té silné vůně umřítí musili. *Strabo lib.*

16. *Diod. lib. 3. c. 3.* Což jest-li že tak jest, tehdyť jest podobné i to, což se o jednom sedláku rozpráví, že když mimo jednu apatéku šel a z ní vůně ho zarazila, on omdlel a k sobě zas nepřišel po žádném vonných věcí užívání, až mu kdos trusem hnoje pod nosem natřel, od toho že zas okřál.

Proti tomu však nachází se *Don Fran. Alvarez, Viag. della Atiopia cap. 37.*, kterýž projev ty země vsecky, a jich dobře povědom jsa, ten proti obecnému smyslu světopisců píše, že město Sába nebylo a není v Arabii, nýbrž že bylo v zemi Mouřenínské, a že podnes zůstává i slove týmž jmenem. Ten pak spisovatel bere svůj základ z jedné knihy, kterouž (prý) v království *Chaxumo* v městě *Sabaim*, podnes tak řečeném, v jednom kostele křesťanův abyssinských týmž jazykem psanou viděl, a v té že se dokládá při začátku, že ta kniha nejprve židovskou řečí sepsána, a potom teprva zase do jejich řeči přeložena byla. Začátek té knihy že vypravuje, kterak královna jmenem *Maqueda*, slyševši o moudrosti, slávě a stavení Šalomouna krále Judského, s velikým množstvím velbloudův, zlato a jiné drahé věci nesoucími, do Judstva se vypravila, a mnohem víc všeho o Šalomounovi pravdivého shledala, nežli jest v svých zemích z pověsti slyšela. Ta že by toho času, když v Jerusalemě byla, s králem Šalomounem manželsky obcovati a počavši s ním plod, potom po navrácení se domů časem svým syna, jmenem Meilecha, zploditi měla, a toho že potom k otci, aby spolu mezi jeho jinými syny vychován a v dobrém zveden byl, odeslala; jehož, když již svá léta měl a nad jiné sobě královsky a skvostně vésti chtěl, že král Šalomoun zase mateři jeho s komonstvem královským vypravil. Ten že po smrti matere své kraloval, a potomci jeho, kteříž nyní králové Abyssinští aneb Mouřenínští slovou, až do těchto časův že by zůstávali, a v té knize od mnoha set let životové jejich vypsáni jsou; ano i titul králův Abyssinských to zřejmě ukazuje, když se píší a titulují podnes z pokolení Judova rodu Davidova a syny Šalomouna, z semene Jakoba atd., jakž toho více doleji doloženo bude. Také podnes při dvoře krále Abyssinského že se nalézají rodové a pokolení židovská z těch, kteříž tehdejšího věku od Šalomouna za

přední rady a jiné dvorské důstojníky synu jeho přidání a do jeho země propuštění byli, a těch potomkové že v těch úřadech poslušně zůstávají i u veliké vážnosti je mají; jakž to týž *Alvarez cap. 138. ibid.* píšíc vypravuje. Těchto (prý) let město Sabaim s příslušející zemí k správě jednomu z krevních přátel krále Abyssinského, kterýž slove král *Tigremahon*, postoupeno jest. *Idem cap. 41.*

Navrátím se k Arabům. Národ ten arabský nejprvé posel z Izmaele, z děvky Agar od Abrahama zplozeného (v 2. knihách Mojžíšových v 16. kapitole. *Josephus lib. 1. c. 21.*), a slouli před lety Agareni; však k tomu se znáti nechtěli, nýbrž Saraceny, jakoby z Sary pravé manželky Abrahamové posli, sami se nazívali. Byl národ všech časův divoký a bojovný, jakž o Izmaelovi sám bůh to prorokoval; a nemnoho cizím králům neb národům poddanosti dokázali, sotva za času Trajána císaře Římského pod mocí římskou a poplatníci jejich byli. *Eutropius brev. lib. 8. Cassiodorus.* Ač před tím přemoženi byli od Oktaviána císaře, však platu a daní dávati nechtěli. *Sext. Rufus.* Nejvíce s jízdou zacházeli a udatní rekové na koních byli (z jakýchž také i *Marcus Julius Philippus* císařem Římským učiněn jest. *Pompon. Latus in vita ejus*); nebo mají velmi rychlé koně a trvánlivé, a k tomu zvyklé jednomu toliko obroku za den, tak že na nich, jsouce sami trpěliví a těla tvrdého, mnoho zharcovati mohou.

V Arabii pusté a skalnaté napořád, v šťastné na větším díle v širém poli pod stany aneb v horách a jeskyních bydlejí, a obyčejně dělí se jmeny, totiž že ti, ješto v městech jsou, Mouřenínové, a kteříž krom měst, Arabové slovou. Ti pak Arabové tuláci nebydlejí na jednom místě, ale tak dlouho se na jednom zdržují, dokavadž jim jejich pastvy a vody dobytčům stačí a všeho tu nevypasou; potom hned dále táhnou s ženami, čeledí, s dobytky a se vším, co mají, a tak z rok do roka po tlupách sem i tam se trmácejí, a zvláště blízko silnic, jako k té straně *Eufrates* řeky, kudyž z Alepu, z Damašku, z Turek, aneb do Bagdetu, Balsary, Persie a Indie kupci jezdívají; a z druhé strany při moři Červeném, kudy *caravany* k Mahometovému

hrobu do Mediny a do *Mecchy* a jinam táhnouti musejí. Tu všecko ustavení jejich jest, aby zjezdili co káně všecku zemi, hledajíce koho by, s čím napadli, aby ho obloupili. Nebo sic potrav, ani chleba pečeného, ani jiných věcí od jídla nemívají, leč co vyderou kupcům; než mlékem a masem živi jsou, a mnohý dokud živ chleba ani jiné jaké věci od pokrmů nám obyčejných nezakusí. Bohatství jejich jest míti množství koňův, velbloudův a jiných hovad; též od zbraní, jako oštipcův, šavlí neb bodáků, terčí a lučišť: takové věci jeden po druhém dědí a v dědictví je prodávají aneb postupují, rovně jako u nás se děje s pozemky a jinými zdědilými věcmi. Protož žádnému sousedu víry nedrží, nýbrž kde mohou, země a města blízká i daleká zjevně i zrádně v tlupách často i na tisíce přepadají, a co uchvátanou, tím se do vystačení živí, a sumou s koho jen mohou býti, žádného nešetří a nelitují.

Oděv jejich obyčejný rovně takový jest, jakýž u nás Cikánův; hlavu oholenou jako jiní Turci nosí, sukně bez rukávů, dlouhé do kolen bez otevření, kromě kudy hlavy prostrkují, a ty žíněné jsou aneb soukené; pod sukněmi nosí košili, u ní široké otevřené rukávy, jichž nezavazují, ale čím širší rukávy nesou, tím za nákladnější je mají; na to jsou opásáni ledajakýms širokým koženým pasem aneb rouchou, na níž bodák neb šavle zavěšena jest.

Obecní pak chasa jen v samé košili chodí a místem nazí, toliko nákyým hadrem s předu obestřeni bývají. Ženy jejich nosí gatě uherské z plátna bílého neb modrého, dlouhé až do kutkův, a majíce někam jíti, tedy jdou s tváří plátnem přikrytou, toliko díry v něm prodělávají, aby skrze ně hleděti mohly; a když se nejpěkněji ušperkovati chtějí, tehdy páteřů korálových, akštejnových a sklenných, a co k tomu podobného míti mohou, toho na tkanici naváží a pověsí sobě přes tváře po stranách vedlé uší, pídi zdýlí, a to když se jim okolo tváři a očí čistě klátí a chřestá, tomu ony jsou velmi rády; a které s to býti mohou, ty sobě prsténků s drahým kamením najednají a na prsty nastrkají. Místo střevic přednější mezi nimi obyčejně chlupatou kozí kůži okolo noh obvázanou nosívají, a jiné chudší bosa běhají. Anobř také mezi nimi téměř napořád

obojky mosazné aneb stříbrné, s jaké mohou které, býti, na nohách nad kotníky mívají.

Vrchnosti mají rozličné; nebo někteří mají své jisté krále po rodech, jako ti, kteříž okolo *Eufrates* řeky bydlejí. Těch král jest mocný a možný, Turka se v ničemž nebojící, anobrž on sám ustavičně téměř proti Turku válčí, tak že Turek, chce-li aby kupce jeho svobodně přes pouště pusté Arabie propouštěl a zboží nepřejímal, dává jemu každoročně platu do 60.000 dukátův. Ten jako jiní Arabové v poli přebývá pod stany a mnoho tisíc Arabův při sobě chová, však každý se živí jak může. Na větším díle bydlí u řeky a průchodův, kdežto veliká cla od kupectví bere a své poklady do některých pevností, jako *Jabar*, *Saphet* a jiných shromažďuje. Královské nádhery a dvoru žádného nevede, nežli prosté šaty hedbávné jedny neb dvoje mívá a řáký obojek zlatý na hrdle; v jiných věcech téměř svým možným Arabům jest podoben.

Jiní potom nejsou žádnému jistému poddáni, nežli koho sobě za capa a vůdce z rodu starožitného zvolí, toho sobě vysoce váží; nebo když on někdy komu místo průvodu šavle zapůjčí aneb něco z svých zbraní, tedy jich sobě tak váží, jakoby on tu sám přítomen byl, a nic proti jeho poručení nečiní.

Jiní jsou dokonce bez vůdce a hlavy, a ti netoliko v Arabské zemi, ale i v jiných tureckého císaře okolních zemích, jako v Syrské, Židovské, Egyptské atd. zemi, kde se jim nahodí, aneb dokud jich nevyženou, všude se potulují a prolezou, a na kohož něco majícího přijdou, všeť mu poberou, buď on Turek neb kdokoli, ani tomu neodpustí; a chtěl-li by některý baše proti nim co předse vzíti, neví který zástup viniti, proto že jich mnoho zástupův po různu jest, a který co zlého učiní, ten jinam odtáhne; anebo by se mstili, tak žeby napořád třebas všecky země turecké, z těch stran všude beze všech pevností jako otevřené, plenili a hubili.

Ty i druhé všecky Araby ač jest se nejednou pokoušel císař Turecký pod svou moc přivesti, nikdy však toho dovesti nemohl; nebo tím samým jej umdleli, že do hor a pustin před ním odtáhli, kamž jeho lid za nimi pro hlad, žízeň, horko atd, nemohl dostačiti, a

mezi tím onde i onde skrze vpády mnoho jemu lidu pobili, tak že musí na ten čas jim jejich svobody nechati a s nimi v dobrém srozumění býti. A ten jejich rozdíl od jinud nepochází, nežli z veliké nesvornosti, kteráž mezi nimi jest, a vedlé toho, proto že hrubě daleko v cizích zemích roztrženě bydlejí. Nebo před některýma sty lety, dokud svého vrchního vůdce a krále měli, drželi se více pospolu a mnohé války vedli, i mnoho národův sobě podmanili, jako celou *Numidii*, *Barbarii*, a mnoho jiných království v Africe, až odtud i do Hišpanie se dostali, a několik set let království Granata v držení byli; ale ničehož nezdrželi, nebo všechny pevnosti těch zemí jim odňaté jsou, ale z hor a z krajův vytištěni nejsou, nebo nejvíce v nich se po tlupách toulají, nejinák než jako v své vlasti Arabii, a ze mzdy králům těch zemí slouží, anebo někteří dokonce v poddanost uvedeni jsou. O čemž mnoho píše *Giov. Lioni Afr. 1. parte dell' Africa.*

Těchto let že žádných válek v těch zemích za dlouhý čas nebylo, tím jest to, že nic pořádného začítí neumějí, leč kde koho množstvím přemohou, a po tatarsku utíkáním a zase se navrácením škodí; a na krádež jsou tak doskoční i opovážliví, žeby pro kus chleba do ohně skočili, a tak chytře a bystře s ní zacházeti umějí, žeby, jakž se říká, pod slepicí vejce, an by neučila, ukradli.

Za starodávna, zvláště za Římských a křesťanských císařův, byli milovníci umění mudrckého, Aristotele, Platona a jiných sobě vážili, a podnes nejpřednější umění lékařského spisovatelé z jejich národu pošlí, zvláště tejných umění, jako cabalistských, thalmutických a hvězdářských, před rukama jsou. O nichž *Pic. Mirandula lib. 1. vanit. gent. etc. lib. 8. c. 6. in astrolog., item Artis Cabal. Joh. Pistorii etc.* Jakož potom ti a takoví, když Mahomet mezi nimi povstal, mnohých básní a bludův příčinou byli, a mnozí z nich svým mudrováním tak mudrovali, až na větším díle Epikureové učinění jsou a po mahometsku se obřezují, ač před Mahometem za času apoštolův příkladně Židův obřízky užívali. *D. Clemens lib. 8. ad Jacob. Frat. Domini.* A však v rymování se cvičí a v rytmích své činy na myslivosti, v bitvách provozované a milovánky vypisovati se snažují, jakž o tom *Leoni Africano sub. all.* vypravuje.

Kapitola 15.

O Červeném aneb Rudém moři.

Červené aneb Rudé moře latině slove rozličnými jmeny, z jiných a jiných příčin, jako *Erythraeuml* od jmena krále *Erythraea* tak nazvané (*Curt. lib. 7. Plin. lib. 6. c. 22*); jinak v písmích svatých moře Třtinovaté, *mare Carectosum*, židovsky *Jamsuph*; Červené od hor červených a barvy železné, kteréž červený mramor vydávají (*Hugo de Lintschot 2. parte c. 4. Ind. Orient.*), aneb od země a písku červeného na dně, kteréhož však v těch místech u Sues jsem neviděl; nebo voda nikoli červená není, jakž se někteří domnívají, ale čistá a sklené barvy; ještě jmenuje se *Sinus Arabicus*, moře Arabské, proto že při Arabii leží a jako do země Arabské se táhne.

Velikost jeho vztahuje se na dýl, a to jakž *Lopez lib. 2. c. 10. desur. Reg. Congo. na 1200* vlaských, učiní českých 240 mil; šířka pak místy na pět, patnáct a nejvíce dvacet mil se táhne. Počíná se nedaleko města Aden, totiž tu, kdež nejuzší vrchy z obou stran země Arabské a Afriky má, jako nějaké dvě bašty a brány, a slovou ti vrchové vlastními jmeny z té strany Arabie *Capo de Gvadafu*, jináč *Capo d'Ara*; z druhé strany Afriky *Capo Rosbet*. Od *Capo de Gvadafu* táhne se Arabská země až právě k Sues, z jedné polovice; z druhé strany od *Capo Rosbet* jest země Abyssinská, po ní Troglodytská a Egyptská až k Sues, kteréž na druhém konci proti těm horám a jako vratům leží.

Obsahuje v sobě, mimo mnohé jiné malé, tři hlavní ostrovy, na nichž lidé bydlejí: *Camaran, Delaque a Svaquem*. K tomu prvnímu ostrovu může se od počátku s všelijakými nákladem obtíženými lodími jeti bezpečně, ale odtud dále až k Sues nelze jinudy než prostředkem, kdežto, jakoby údolí neb příkop byl, nehlouběji jde voda, však divně se točí; a velmi nebezpečně tu s malými a nehlubokými lodími jeti se musí, a to pro skalí a mělkost velikou; jinudy není možné projeti, nýbrž ani skrze ten příkop aneb prostředek, leč ve dne, není bezpečno jeti. Nebo v noci vrcholky skal

a točeničky viděti se nemohou, an dosti ve dne činiti mají, aby jich pilně šetřili.

Jest moře na ryby nehojné, tak že dost málo jich v něm chytají, a to z těch příčin, že nemá okolo sebe nikdež žádné řeky, která by do něho padala a s sebou ryby drobné vnášela; druhé že vůkol něho ani v něm žádné trávy dobré rybám k pastvě neroste, než toliko místem rákosí, kteréž k žádnému pohodlí a úžitku nejsou. A však jest vzácné pro korály, kteréž v něm rostou, a pro plavbu.

Korály v něm dobývají pěkné červené, bílé i strakaté, a místem co ruka tlusté, však vnitř duté, nerovné, zpukané a děravé; co se menších cinků a rohův neb proutkův dotýče, ty jsou celistvé, hladké a mocné ke všem potřebám. Protož těch velikých pařezkův nepotřebují nežli na okrašlování oken, dveří, truhel a jiných potřeb, netoliko při mešitích, špitálích, ale i při dvořích neb tvrzcích.

Plavby se užívá pro mnohá kupectví, kteráž z Indií východních od mnoha set mil po tom moři až do Sues se dodávaly; však jak jsem výš dotekl, že od jistých míst na větším díle na malých lodkách do Sues se vozily a vozí, a ty nejvíce z palmového dříví a listí spletené, provazy lýčenými svázané a hřebíky dřevěnými sbíjené jsou. Odkudž někteří spisovatelé tak smýšleli a psali, jakoby tam lidé proto žádných želez na lodech svých neužívali, že (prý) magnetových skalí v tom moři mnoho jest, kteréžby pro nejmenší kus železa lodí k sobě táhly a na kusy roztříštily. Ale v tom jsou se velmi omýlili; nebo tu se žádného magnetu nenachází, ač barvou hrubě všecky okolní skály magnetu nápodobné; jsou a blyští se, jakoby je olejem namazal: raději sama pouhá chudoba a nedostatek dříví i železa k tomu je vede, že tak malé, z proutí a listí palmových spletené a svázané lodí, a ne z fošen tak jako jinde mají. K tomu není magnet takové moci, aby mohl pro kus železa lodí s nákladem přes moc větru a lidskou vesly pomoc k sobě přitahovati. Ale že se nikam ven z toho moře nepouštějí, proto že toliko k přístavům těm dojíždějí, do kterýchž veliké lodí mohou, a z nich kupectví berou; a přes to že jest to moře tiché pro svou úzkost a mělčinu, i nebezpečné pro skalí, nepotřebují jiných větších a nákladnějších lodí. Naposledy

poráží se ten omyl skutkem, poněvadž císař Turecký do třidcíti galejí v *Sues* ustavičně má, a ty od železa dobře opatřeny jsou, těmi však bez překážky magnetu, ač pro skalí velmi nebezpečně, vždy od jednoho konce k druhému každoročně projíždějí a se plaví.

O tom moři v písmích svatých činí se zmínka pro obzvláštní div a skutek boží, totiž převedení lidu Izraelského prostředkem toho moře, kdež se vody rozstoupily a byly jako zdi, po pravé i po levé straně, tak že lid suchou nohou na druhou stranu nad městem *Sues* (o čemž jsem nahoře zmínku učinil) přešel. Což vida král *Farao* a lid jeho vojenský, kteříž Izraele honili, když se také do něho pustili a projeti myslili, byli od vod zatopeni a do prostřed moře vraženi, tak že nezůstal z nich ani jeden, jakž se to obšírněji vypisuje v druhých knihách *Mojžíšových* v kapitole 14. a 15.

Připomíná to též jeden starožitný dějepisec, *Berosus in Ascatade*, toho smyslu slovy: „Léta osmého *Ascatadis*, král Egyptský *Cancre* řečený, byv kouzly židovskými přemožen, zahynul v moři *Rudém*.“ Tuto čtenář pobožný nemusí se na tom zastavovati, že dokládá „kouzly Židův“, kdyžto nám jest z písem svatých povědomo, že mocí boží to se stalo, nebo ten jistý píše o tom jako neznaboh a pohan, neměv o tom skutku božím od jiných nežli od pohanův zprávu; a však proto jsem jej tu přiložil, aby vědomé bylo, že i pohanští spisovatelé strany zahynutí *Faraona* s písmi svatými se srovnávají, a ta věc že všemu světu tehdáž známa býti musila.

Měst, při nichž by přístavy byly, málo jest, pro nepřístupnost k břehům, a však nejpřednější pokládají se z té strany *Arabie*: *Sues*, *Thor*, *Zibith*, *Zidem*, *Adem*, z druhé strany *Svaquem*, *Erioco*, kteréžto všecky *Turecký císař* drží, kromě *Zidem*, neb přináleží k městu *Meccha*, kteréž od něho dne cesty vzdáli leží a svého vlastního pána má; a druhé, *Erioco*, to jest krále *Abyssinského* vlastní.

Bylo *Rudé moře* po všecka léta, jakž se v pamětech snáší, slovoutné pro obchody a dodávání po něm z *Indií východních* všelijakých drahých věcí a kupectví do *Evropy*, *Afriky* a na větším díle do *Asie*; nebo nebylo žádné jiné cesty před lety obyčejnější, jako skrze *Egypt* od *Alexandrie* po *Nilu* nahoru, až kudy se po zemi k

moři Červenému vozilo, a zase od moře dolů po Nilu do Alexandrie, odkudž potomně na všechny strany světa docházeli. Nebo nacházejí se předešlých císařův Římských mnohá v právních císařských *in Codice et Novellis constitutionibus*, o důchodech, clech atd. země Egyptské vyměření a poručení; obzvláště pak císaře *Marca a Commoda*, z kterých by se věci, a co ungeltu neb cla při moři Červeném platiti mělo, nařízení jest. Odkudž se poznati může, jaké jsou se znamenité věci na onen čas z Indií do Egypta dodávaly, jmenovitě: skořice, pepř dlouhý, pepř bílý, hřebíček, špikanard, *cassie*, *costus*, *xylocassie*, *myrra*, *kadidlo*, *cassia fistula*, *thymiamama*, kadidlo skládané, *zázvor*, *ammoniacum*, *amamum*, *galgan*, *galbanum*, *lazúr*, dřínová houba, *gummi*, *rajská zrna*, skořicové dřevo, *carpesium*, teničké kmenty všelijakých barev, slonové kosti, ebenové dřevo, všelijaké drahé kamení, jako perly, diamanty, smaragdy, safíry, rubíny atd., hedbáví, šarlat a zvířata divná.

Těchto pak časův přes ty všechny vyčítané věci známé jsou i nám tyto věci z Indií pocházející, totiž: porcelány, muškátový květ, kůlky, *indigo* barva drahá, *myrabolanum*, *tamarimum*, *camphora*, *opium*, *amfion*, *bangue*, *ambra*, *rhabarbarum*, *manna*, *tamarindi*, *jaqua*, *turbith*, *cubeby*, *duriakon*, *iambos*, *mangas*, *ananas*, *samaca*, *bettele*, *arecca*, *sanguis draconis*, *vannanas* jiných podobných ovocí, letkvaří, *aromatum etc.*, jež by dlouho bylo vyčítati, zvláště od pomorančí, citronů atd. v Evropě se nacházejících, jichž tam všech hojnost mají; tolikéž nám neznámých zvířat rozličných pokolení mnoho se z těch zemí vozí, o čemž *Hugo de Lintschot* v čtvrtém dílu o východní Indii obšírně vypisuje.

Z kteréhožto tak rozličných věcí poznamenání rozuměti se může, jak obyčejná i užitečná plavba po moři Rudém bývala. Nebo svědčí to mezi jinými spisovateli *Cicero* v jedné své řeči, že za jeho časů král *Ptolomaeus Auleta*, otec královny *Cleopatry* poslední, měl z Egypta samého důchodu a platu ročního 12500 talentů neb hřiven, v naší sumě počítajíc, půl osma milionů zlata, ješto tehdejších časův nedobře bylo spravováno. Potom přišlo to království v moc Římanům, ti jsou ovšem lepší užítky z něho brali, jakž mnohá a

častá v pravích o tom nařízení před rukama jsou. Posledních pak těchto časův, když z Římské moci žoldánům Egypt se dostal, ze všeho nemírné, nýbrž dvojnásobné daně a cla dávati musili, a kde za starodávna na tom moři sotva patnácte neb dvaceti lodí pospolu bývalo, nyní velké armády semo tam se vídají.

Protož každý souditi může, jak veliká suma peněz žoldánům, a těchto nynějších let Turku se scházela a posavad schází. A kdyby překážky od portugalcův nebylo, kteříž před některýma léty do Indií z Hišpanie začali jinou dalekou, neobyčejnou a velmi nebezpečnou cestou po moři *Oceanu* svými lodími dojížděti, a odtud sami sobě i pro jiná křesťanská království všecka těch zemi bohatství a kupectví nakládati, ano také mimo to ani Turkům kupčiti v Indiích téměř v ničemž nedopouštějí, sami mnohá království tam opanovavše, a přes to všecko i po moři Červeném začasté vyjíždějíce i města plení a Turky všelijak sužují, o čemž v následující kapitole obšírněji toho doložím; takových řku překážek kdyby nebylo, nebylo by na důchod v světě bohatšího a jistějšího království, jako toto Egyptské.

Někteří staří Egyptští králové, znajíce takové toho moře příležitosti, chtěli moře Rudé s mořem Prostředzemním, a jiní s Nilem řekou spojití, tak aby se z jednoho do druhého plaviti a tím volněji všelijaké věci do Egypta dodávati mohly. Herodotus lib. 2. píše, že král Sesostris začal od moře Rudého příkop k Nilu dělati, a ten čtyř dní cesty dýl v sobě obsahoval, a čelem byl, co by dvě lodí největší se minouti mohly; a však po ztracení při tom kopání a díle do 120.000 lidu, a jsa věštím duchem, aby toho zanechal, napomenut, od předsevzetí svého přestal a toho příkopu nedokonal. Darius král Perský tutouž věc před sebe vzal, a dělal příkop široký 70 loket, a hluboký co mohla lodí nesoucí deset tisíc liber ztíži stačiti, ale nic nedovedl. Až po něm král *Ptolomaeus* udělal strouhu sto střeveců šíří, třiceti hlubokou a dlouhou 37 mil vlaských, do kteréž vody z moře napustil, a potud plaviti se mohlo; však když dokonati chtěl, porozuměl, že moře Rudé bylo o tři lokty vyšší nežli země Egyptská a Nilus, kteréžto kdyby se bylo mělo pustiti, bylo by

netoliko řeku Nilu svou slaností nakazilo (nebo Nilus všemu Egyptu vláhu, úrodu i nápoj dává), alebrž všecken Egypt potopilo, a protož musil toho tolikéž tak nechat; jakž o tom *Plinius, Strabo, Basilius in 4. hom. Sex. dierum. Aneas Sylv. in Cosmogr. Batt. Ram. tom. 1. fol. 371.* dále vysvědčují. O královně Kleopatře píše *Plutarchus in vita Antonii*, že chtějíc oznámeným příčinám vyhnouti, dala se do kopání jiného příkopu, aby tu úžinu zemskou mezi mořem Rudým a Prostředzemním na 300 honův v sobě obsahující otevřela, žeby moře jedno jako druhé slané jsouc, tím bezpečnější průjezd dalo a Egyptu k žádné škodě nebylo. Ale měla překážku od Arabův, a potom brzo smrt její v to vkročila, tak že opět nic nebylo dokonáno. Příkopů těch ještě nedaleko od Sues i jinde po poušti dosti mnoho patrných znamení podnes jest, a to jsem já vše tak býti očitě spatřil.

Kapitola 16.

Zpráva o Indiích východních, jaké jsou to země, jak jsou se do nich Portugalští dostali a jak tam podnes hospodaří.

India jedním jmenem nazvaná jsou mnohá království a krajiny, kteráž od západu mezují s zeměmi *Parapomissadskou*, o níž *Plinius lib. 6. c. 20. 23.*, *Arachosií*, o níž *Strabo lib. 1 1. a Ptolom, lib. 6. c. 20.*, a *Gedrosií*, jinak *Tarsis*, o níž *Sabellicus* zmínku činí.

Od půlnoci začíná se od hory *Imao*, kteráž jest díl vrchův *Caucasus* řečených; od východu stýká se s královstvím *China* a od poledne spojuje se s mořem *Oceanus*, kteréžto (jakž *Pomponius* píše) do šedesáti dní a nocí cesty po moři břehy indické smáčí a zalévá.

Nejvíce pak dělí se India na dvě: jedna jest z této strany řeky *Ganges* ležící, totiž od západu počínajíc až k řece *Ganges* se vztahující; druhá za řekou *Ganges*, totiž z oné strany řeky až k Chině dosahující, a vůbec všecky země mezi řekou *Indus* a *Ganges* ležící Indie slovou.

Ti národové a krajiny byli vždycky všech časův velmi vznešení, netoliko proto, že všelijakých umění a řemesel, kupectví a zboží pilni byli, ale také nikdy cizím králům a mocnářům, krom jediného *Alexandra Velikého*, kterýž jen toliko skrze zemi jejich s lidem válečným projev a některé jejich krále přemohv, zase zpátkem odtáhl a jim vlády zanechal, o čemž *Quintus Curtius* a *Diodorus* píší, poddáni nebyli, tak že se neví, aby od počátku světa který národ býti mohl, ješto by svých svobod a řádův tak chvalitebně hájil a je zachoval, jako tento indiánský.

Národ jest a byl všech časův pohanský, a slavně vystavené kostely svým modlám, místy naše kostely nákladem, velikostí i lepostí převyšující, měl a má.

Toho národu lidé byli v svém pohanském náboženství nejvycvičenější mezi všemi národy, a to náboženství své tajívali, jiným ho v žádné příčině nezjevující. Věřili pak v jednoho boha,

modl a obrazů v kostelích netrpěli, přirození všech věcí zpytování možných zpytovat se cvičivali; snažovali se také větším duchem uměti hádati atd., sami však žádného cizího tomu nevyučovali. Kněží svých od starodávna *brachmanes* řečených na tisíce mívali, kteřížto všim náboženstvím vládli a Pythagoritský život vedli; jakž o nich nemálo píše *Pic. Mirand. lib. 1. de van. gent. c. 2. etc. lib. 7. de rer. etc. prae not. c. 9. Philostr. in vita Apoll. Bardessanes Syrus. i brachmanes* byli u veliké vážnosti jmíni; nebo po králích nejpřednější bývali, úřady vládli a za proroky je měli, kteřížto lidu tomu mnohé ceremonie a řády vynalezli, a což podivení hodné jest, přes dva tisíce let v své podstatě a posloupnosti zůstávali, tak že se podnes ještě v Indiích nacházejí a *bramanes* slovou; jakž to svědčí *Hugo de Lintschoť lib. 2. Orient. Ind. c. 36. Odoardo Barbosa nell. somm. delle Indie*, kdežto mnoho o jejich náboženství vypisují.

I toto se tolikéž o nich nachází v historii církevní Eusebiově a u jiných spisovatelův, že jest apoštol svatý Tomáš v Indiích evangelium kázal, a mnoho tam na víru křesťanskou obrátiv, návodem těch *brachmanů* mučednickou smrtí u nich život dokonal (ač sic *Dorotheaus Synopsi* svědčí, žeby svatý Bartoloměj v Indiích kázati měl); a podnes v těch zemích památky o svatém Tomášovi se nalézají, a to mezi křesťany těch krajin, kteříž do dnešního dne své náboženství tam konají a svobodně po všecky časy je vyznávali. Ti mají ještě mnohé paměti skutkův a divův od něho za živobyetí jeho činěných, a nadto výše na památku jeho kostely jmenem jeho posvěcené, až i město svatého Tomáše, jináč *Meliapor* nazvané mají. V tom podnes jest kostel, v němžto kaplička dřevěná stojí, udělaná z toho dříví, kteréž za času svatého Tomáše zázračně k tomu obráceno bylo. Nebo že jest (prý) sv. Tomáš žádal při králi, aby mu dovolil kapličku vystavěti, v níž by kázati mohl, a král původem *Brachmanů* nejprv nechťel tomu dovoliti; ale že potomně musil, kdyžto něco dříví velikého v jedné řece se zastavilo, tak že pro ně s žádnými lodími projížděti nemohli, kteréžto dříví že žádnou lidskou mocí, ani skrze spřež tří set slonův, jež král dal zapřáhnouti, z té řeky vyvléci se nemohlo, až je svatému Tomášovi dovolil vytáhnouti: ten

že je svým pasem beze vši nesnáze na sucho vytáhl, a z něho tu kapličku vystavěti měl. *Hugo de Lintschot cap. 15. Orient. hist.*

V té tehdy kapličce jest hrob, a v něm zůstatky neb kosti svatého Tomáše ukazují, kteréž u veliké vážnosti chovají.

Dotčení křesťané indiánští své církevní služby a řády řeckým sic obyčejem, ale řečí chaldejskou konají, a mají své biskupy, z nichž jeden nedávno v Římě byl, a potvrzení služeb v náboženství jejich, pro bezpečenství před Portugalci obdržel; nebo oni od Portugalcův všemi obyčeji a obchody se dělí, a jim sebe v ničemž předčiti dáti nechtí, a protož pro snadnější rozdíl křesťany svatého Tomáše se jmenují. *Hugo de Lint. S. Giovan de Barros nell' historia.* Ta země India slove jazykem jejich *Indestan*, od řeky *Indus*, kteroužto oni sobě za velmi svatou pokládají, proto že z ní zdaleka na poštovních koních vodu jinam sobě nositi dávají a ní těla svá obmývají, upřímě tak se nadějíce, že takovým jí se mytím své hříchy smývají; anobrž komu jen se toho může dostati, aby jsa velmi nemocen a obávaje se smrti, mohl se dáti donesti k té řece a nohy do ní s břehu vstrčiti, a tu tak umra jináč nemyslí, než že upřímo do nebe se dostane; a kdo nemůže živý k vodě té dostačiti, ten poručí po smrti své kosti neb tělo na prach spálené do té řeky metati, aby vždy tím způsobem spasen byl. *S. Giov. de Barros.*

Obsahuje pak v sobě několikero království, z nichž nejpřednější jest *Malabar*, jehož král bydlí v městě *Calicut*, někdy nejpřednějším ve všech východních zemích, a to pro obchody, cla aneb poplatky z lodí, jichž tam veliké množství ze všech stran východních přijíždíválo, a král odtud největší důchod míval; ale nyní že mu Španielové mnoho zemí odňali a obchody jinam obrátili, o mnoho chudší jest. *Osorius lib. 2.*

Abych pak k cíli, k němuž směřuji, přišel a o obchodu Portugalcův v těch zemích dostatečnou zprávu učinil, věděti sluší, že těchto let jmenují se Indií všecka království východní, kteráž Turku, Peršanu a Tatarskému chánu poddána nejsou; mezi kterýmižto stará Indie výš oznámená jedna *provincia* a kraj toliko jest. *S. Giov. de Barros* pěkně Asii na devět dílů vedlé položení

zeměpisného a stupňův rozděluje, u něhož se o těch všech Indiích výborně vyrozuměti může. Item, *l'universale Fabrica del Mondo di M. Gio. Loren. d'Anania*. O těch zemích a královstvích, o jejich vládě, obyčejích, městech atd. bylo by mnoho psáti; toliko však kratičce dotknu, že jsou od starodávna vždycky dobrý řád i správu nejlepší, nerci-li mimo tyto naše, ale raději mimo všechny země na světě měly, obchody, kupectví znamenité vedly, řemesla důvtipná a všelijaká slavná u nás umění, nic našim zemím napřed nedadouce, provozovaly, a mnohých věcí u nás žádný by dělati nedovedl. Odkudž také za našich let to převelmi platné a téměř napořád všechněm lidem prospěšné tlačení kněh do našich krajín se dostalo, totiž léta 1450. Sabel. En. 10. Nástroj také děl odtudž k nám přišel léta 1354. *Munst. Stephan. Torcatulus, Barth. Taciús. A jakž Stumph. 13. Helv*, píše, že děla léta 1380 od jednoho *Bertholda Švorce* nalezena jsou, a před tím o nich v Evropě ani v Africe nevěděli: v Indiích pak měli je před tisíci lety. *Les essais du Montag. lib. 3*. Nebo když se tam nejprv Portugalští dostali, tedy v některém místě kusů děl na sta našli, a některé tak veliké, že sto volův jedno mělo co táhnouti. *Hugo de Lintschot*.

Netoliko pak děla, ale všelijaké jiné vojenské potřeby a zbraně mají, a to nejen k dobývání měst, ale i do pole k tažení; anobř s tím se vším, s čímžkoli k nim Portugalští, domnívajíce se jakoby u nich za divné býti mělo, přijeli, to oni za hříčky proti svým nástrojům pokládali a lepší své věci jim ukazovali, říkájíce o sobě, že všickni toliko jedním okem, oni pak sami že dvěma hledí. *Nicol. di Conti*.

Knihy v jazycích jejich rozličných a na pěkném papíru tištěné do křesťanstva se vozí; odkudž znáti se může, že ten národ z přirozené živlův mírnosti a dokonalosti ve všech věcech tělesných právě dokonalý jest. Města a domy pěkně vystavené mají, aniž my s těžkem bychom tomu věřili, co se píše o jejich nákladných. palácích, o svrščích, nábytcích, klénotích a jiných věcech od bohatství, nádhernosti a rozkoši v nich, jež by zúplna vyčítati celá kniha nestačila. Viz o tom spis *Diversi avisi particolari del' Indie dalli Rev. Padri della Comp. di Giesu*. Kupci místy mezi nimi jsou tak bohatí, že

mnohý vlastních lodí má 30, 40 i víc v svém obchodu, a časem všecky naloží rozličným zbožím, že obyčejně lodí s tím, co v ní jest, za 50.000 dukátův státi bude. *Nicolo di Conti narrat.*

Mají mezi sebou všelijaké řemeslníky a obchodníky rovně jako u nás; látek k šatstvu od zlatohlavu, stříbrohlavu a hedbáví více nežli u nás; potom od cukrovaného, ovocí a pamlskův velikou hojnost, od ptactva, zvěří a všelijakých dobytkův pitomých i ryb dostatek, a toho všeho umějí velmi nádherně a úpravně s vonnými věcmi, zvláště pak ženské pohlaví, užívati.

Není zajisté chlipnějších žen na světě, které by více toho šetřily, jakby mužům pokrmy a jinými obmysly k rozkoši těla příčinu dávaly, jako v těch zemích; pročež také všudy tam nevěstek plno jest, a za žádný téměř hřích smilstva nemají, jakž toho plné historie jsou o těch věcech svědčíci. A však manželky, zvláště vzácnější, tak svým manželům věrné jsou, že po smrti mužův svých na hranice, na nichž těla mrtvá na prach spalují, u přítomnosti přátel a známých, jimž k libosti ty manžely pojímaly, tu s nimi se rozžehnávajíce, při velikém zvuku hudby a s pochvalou všech přítomných, dobrovolně s radostí skákalí a se s nimi za živa upalují. *M. Ant. Pigafetta Viag. Nicolo di Conti.*

Lidé ti v oděvu nejednostejný způsob zachovávají: někteří odpolu nazí, jiní v jednoduchých sukních, jiní nákladně, jiní zas prostě chodí; nebo pro nesmírné horko nelze tam mnoho šatův na sobě nositi, o čemž by také bylo mnoho psáti.

Již pak tuto některá toliko přední království ze jmena položím. Nejpřednější a zvláštní v těch zemích království jmenuje se *China*, a to pro zahrady, řeky, rozličná ovoce i jiné lidskému srdci žádostivé věci, za nejrozkošnější a nejbohatší všeho světa se pokládá; a to dělí se na patnáctero království, v nichžto se najde všech přes 440 pěkných a hrazených měst, kromě městeček, tvrzí atd., jichž nesčíslný počet jest; obyvatelův pak do 70 millionů, kterýžto počet sotva by se ve vsí Evropě shledati mohl. *Giovan di Barros. Odoardo Barbosa.* Všickni napořád, kdo rukama, nohama a jakým jiným údem vládnouti mohou, byť jednou rukou neb nohou bylo, pracovati

musejí, a žádnému zaháleti, ovšem žebrati nedají, tak že v jednom městě *Cantan* do 4000 slepých, kteříž mlýny ručními mlítí musejí, pokládají, a tou příčinou všecka země na nejvýš dobře se vzdělává, a nikdež nic prázdno a zahálivo není. *Boterus*.

Z té příčiny není se čemu diviti, že v té zemi ani v jiných okolních nikdy moru nebývá, ani tak mnohých nemocí jako u nás, když to tak vše středmostí svou a zdravým povětrím i také ustavičným pracováním oni přemáhají. *Nicolo di Conti. Boterus*.

Krále mají své vlastní, kteříž v tom dobrém způsobu a řádu již na dva tisíce let pasovali, a tak všecky věci, co se obchodův a důchodův dotýče, vedli, že každoročně do 120 millionů korun důchodů jemu se schází; o čemž, ač zdá se k víře nepodobná věc býti, však toho *Boterus lib. 2. par. 2.* příčiny přivozuje, že tak jest, a pojišťuje.

Píše *Pigafetta* o jednom slavném paláci a hradu toho krále v jednom městě (v němž od jedné brány až k druhé celý den se jeti musí), že má sedmery zdi vůkol, a při každé některý tisíc strážných, kteříž se jednak ve dne, jednak v noci mění. Uvnitř že jest množství palácův, a mezi nimi čtyři královští, v nichž slyšení přespólním vyslancům dává; jeden že jest vnitř i zevnitř mědí pobitý, druhý stříbrem, třetí zlatem, čtvrtý perlami a drahým kamením krumplovaný a osazený. Zahrady pak a jiné věci k víře nepodobné že tam býti mají, jakž o tom o všem jiní mnozí odtud přijíždějící vysvědčují. *Osorius lib. 11.* píše, že lid v Chině obojího pohlaví život a obcování vedou ku podobnosti franckého a německého národu, totiž velmi pobožný a chvalitebný.

Po tomto království jest nej přednější *Siam*, jináč *Menan* slove, jehožto král má devatero jiných království pod mocí svou; lidé v nich nejsou řádem a správou podobní, ani důvtipnými obchody Chinenským rovní, než místy v některých pomořských městech dosti vlídní a vycvičení jsou v obchodních a potřebách vezdejších, nejvíc však na urozenosti a starožitnostech rodu sobě zakládajíce, málo se jich na řemesla oddává, než každý chce zemanem býti. V tom království jest samých Arabův mahometského náboženství kupčících přes 25 tisíc.

Po něm jest *Udia*, v němž do 400.000 obyvatelův a sousedův býti, a do 200.000 lodí malých i velikých se nacházeti má, proto že jako Benátky u vodě leží, a 50 tisíc vybraných jonáků k boji to samo město vypraviti může. Král jejich má 6000 drabantův a 200 slonův při dvoře; k boji pak hotových má 3000 slonův, dva tisíce jízdných a 250.000 pěších, kterýmž z rok do roka plat a vychování dává, bez utiskování obyvatelův a poddaných. *Boferus a Som. delle Indie Orient.*

Po něm jest království *Pegu*, vším dobrým ve vší hojnosti oplývající, a zvláště výbornými porcellány, kteréž dělají tímto způsobem: vezmouce trupel bílé hlíny vonné, s tou rozdělají na prach stlučené škořepiny, na mořském břehu sbírané, z jistých živočichův, a vaječné škořepiny přidadouce udělají, že bude jako těsto, a z toho potom učiní jakou chtějí nádobu, i všelijakými barvami je napouštějí, tak jako u nás skla. Kterouž, jak hotová jest, do země spěšně, aby se neztlačila, zasypí, a v zemi do 80 i do 100 let nechají. Že pak z nich žádný, kdo kterou zakopá, živobytím svým nedočká, protož vystavují jistá znamení, a při tom čas poznamenají, aby dědicové jejich nádoby takové potomně najíti mohli a vyzdvihli. Tímhle způsobem rodičové potomky své jako nějakým podílem otcovským zachystávají, tak že potomci jejich takové nádoby třeba každého roku nacházívali, a nedostatku v nich žádného nemají; k jídlu pak a ku pití nejvíc jich potřebují, proto že žádného jedu v sobě netrpí, nýbrž neb jej vyrazí z sebe ven, anebo se rozpukne; z nich tedy píti a jísti bezpečno jest. *Odoar. Barbosa. Pigafetta.*

O jejich obyčejích, králi a věcech v těch zemích rostoucích vypisuje *Lodov. Barthema cap. 15. 16. a Somm. dell' Indie*. Po nich jest *Bengala, Aracan, Indostan, Orixa, Narsinga* jináč *Bisnagar*, všecko obzvláštní království mocná; zvlášť pak král z Narsinga, kterýž prý samého ženského pohlaví v službách užívá, a mnoho set panen, co nejpěknějších může vyhledati, při svém dvoře chová. Tolikéž když na vojnu táhne, několik tisíc jich povolá, a ty již na to plat jistý v čas pokoje i války berou, a mnohé z nich své manžely mají, však pro samu krásu jen k tomu obrané jsou, a jim odtud veliká čest se děje; nebojují pak ony s nepřátely, ale aby toliko svou přítomností tím

více jonáků a mládeže po sobě na vojnu potáhly, kteříž by před nimi udatněji sobě počínali a od nich za milovníky oblibováni byli; jakož pak některá z nich nejen při dvoře, ale i na vojně sto i víc milovníkův má, a král často do pole s 700.000 lidu válečného vyjíždívá. *Pietro Alvarez, Oduardo Barbosa, Boterus*. Obzvláště *Joh. Barros* píše o jednom tažení, že v něm 12.000 samých svodníků, a nevěstek obecných trojnásobní počet byl, kromě od krále žold majících. Střelby veliké několik kusův, a jiných válečných nástrojův k víře nepochopný počet.

Potom Malipur, Coromandel, Cael, Pescaria, Malabar, Canara, Decam, Guzurat jináč *Cambay*, jehožto král, jakž *P. Maffeo* píše, že jednoho času 150.000 jízdných a 500.000 pěchoty, 1000 kusů střelby, 500 vozů pro prachy a koule, 200 slonův proti velikému *Mogor* do pole vyvedl, a však poražen byl. Město v něm jest *Cambaya*, sto třidceti tisíc domů v sobě mající. *Boterus*. Také prý obyčej má král *Cambaye* jakési listí a koření jedovaté jísti a z mladosti jeho tak požívati, kteréž se mu potom v starším věku v pokrm obrací a jemu nic neškodí, ale jiné samým dechnutím neb plnutím na někoho škodlivě uráží i jistou smrt přináší, jakož to prý dělává, když koho umořiti chce, že naň toliko dechne. Praví také, že každou osobu ženskou, s kterou obcuje přes jednu noc, umoří, a na zejtrí mrtvá od jeho ducha se nachází, pro kterouž příčinu vždycky v záloze 4000 panen v palácích svých chová a doplňuje. *Lodov. Bartheina lib. 1. dell India c. 1. 2. Sommar. delle Indie Orient*. Až potud jsem o nejpřednějších při moři toliko ležících zemích a královstvích Indiánských dotekl, o nichž by bylo mnoho psáti, též o jiných královstvích, kteráž za těmito jmenovanými dál do země leží. Item o ostrovích, jichž na tisíce někteří pokládají býti, a přední jsou: *Java, Japon, China, Moro, d'Amboino, Moluch, Borneo, Samatra, Zeilam, Diu* a jiní, z nichž někteří na několikero království se dělí. O čemž o všem zavru, co *Plinius* píše *lib. 6. cap. 19.*, že za onoho starého věku byli králové v Indiích, kteříž do 600.000 pěších, 30.000 jízdných a 9000 slonův na mzdě ustavičně chovali. Píše také, že Alexander Veliký, když do Indie táhl, po samé řece *Indus* pět měsíců pořad se plavil, a

každého dne 600 honův ujížděl, a však že *Ganges* řeka v též zemi mnohem delším tokem teče. Item pokládá 5000 měst hrazených a 122 národů jazyků rozdílných a jiných věcí paměti hodných, *cap. 17. 18. 20.* Podlé čehož rozuměti se může, když jsou Indiánové předešlých časův v takovém množství a slávě byli, že těchto nynějších let, když se všecko opravuje a množí, dobře k víře podobnější zpráva jest těch, kteříž o těch zemích neslýchané věci vypisují a vypravují.

Ale abych vypravovati začal, kterak jsou se do těch zemí Portugalští dostali, jak a co tam řídí, spravují, protož všeho jiného pomímím; jest naděje, že žádostivý čtenář *Mendezium, Navig. Petro Alvarez, Vasco di Gama, Thom. Lopez Epist. di Mass. Transilvano. Relat. di Gio. Gaetan, Inform. dell' isola del Giapan*, a jiné mnohé bude sobě moci přečísti.

Když se psalo léta 1497 měsíce Července, král Emanuel v Portugallii (jest země a díl Hišpanie, ta tehdáž měla své vlastní krále, ale potom králi *Castillie* řečenému po příbuzenství připadla, ale na ten čas vší Hišpanie pánu a králi Hišpanskému náleží, a za jeden národ se pokládá s jinými Španěly) maje toho zprávu, a dočev se ze světopiscův, žeby se po moři do Indií mohlo dojeti, a vyslav skrze Egypt po zemi některé, kteříž by v Arabii a dále vůkol moře a způsob plavení shlédli a vyzvěděli, vypravil s počátku 4 lodí s lidem válečným, aby toho šetřili, kterak by se přímo po moři do Indií projeti mohlo. Vůdce té výpravy vojenské sloul *Vascus Gama* stavu rytířského; ten drže se břehův Afrických vždycky na východ slunce táhl, až se dostal k horám převelmi velikým a na 6000 vlaských mil do moře od země se táhnoucím. Mimo ty maje se dále pustiti byl velmi přestrašen hroznými bouřkami větrův, dešťův, zimy, tmy a vln mořských, kteréž jistým časem (jako ku příkladu u nás na podzim) tak hrozné a strašlivé jsou, že tudy nelze žádným lodím projeti, a však obyčejně a přes celý rok dosti nebezpečné jsou, příčinou větrův, kteříž z obojí strany těch hor od země se srážejí do moře a ním tak násilně pohybují, že pamětníka není, aby se kdy kdo měl tudy dále pustiti, nýbrž každý odtud zpátkem se vracíval,

domnívaje se zajisto tu konec světa býti. On pak Gama proti vůli všech svých marinářů pustil se s svými mezi to vlnobití, kteřížto za mnoho dní v těch bouřech se plavili, nevědouce nic kdy den neb noc byla, tak se životův svých opováživše toho nejvíc šetřili, aby zpátkem s hanbou od větrův domů hnáni nebyli; jakož se jim pak toho po mnohém nebezpečení dostalo, že jsou s radostí projeli na tiché moře, kdež poznali, že ty hory za sebou měli, a po straně pěkné, úrodné země spatřili, k nimž se obrátili; však že v naději až dotud jeli, a v naději bázlivé každý podnes ty hory míjeti musí, nazval je nejprv *Promontorium bona spei*, vlasky *Capo di buona speranza*, totiž „předhoří dobré naděje“. Tu nejvíce lodí, a někdy celé výpravy vojenské v zkázu přicházejí, a to když se chybívají s pěkným počasím, kteréž tu řídké bývá. *Osorius lib. 1. Edoar. Lopez, dell' reg. Congo c. 8.*

Gama tehdy minuv to nebezpečné moře, držel se břehův a zastavoval se u mnoha měst a zemí, kdež místy mnohého přátelství užil, a vůbec tam všechněm s svými lodími a lidem divný byl, neb nikdá jim podobných na tom moři neviděli; až naposledy do Indií se dostal do Kalikut, kdež od krále slavně a s radostí byl přijat. Však nedlouho to trvalo, pro Araby a Mahometány, kteříž v tom městě u velikém množství z Turek a odjinud obchody vedli, a odtud do svých zemí koření a drahé kamení vozili; kteřížto obávajíce se, aby jich Portugalští neodstrčili a jim obchodů nepřetrhli, osočili je u krále, až i bouřku proti nim v městě stropili, v níž do 50 Portugalcův zahynulo. Pročež *Gama* byv na lodích svých, vypověděl králi pokoj a dal se do plnění lodí v přístavu Kalekutském, v nichž mnohá zboží našel a pobral, ostatek děly roztrískal a popálil, do města střílel a hojně škod za to králi nadělal; odkudž se potom hnul a k jednomu králi, poplatníku Kalekutského, se obrátil, kteréhož na to navedl, že jest od Kalekutského odpadl a s *Gama*u proti němu bojoval, o čemž by šíř vypravovati dlouho bylo. Naposledy však *Gama* naloživ své lodí drahými věcmi, jel zpátkem domů, a přijel ve zdraví se třmi lodími léta 1499, jehož domácí poctivě přivítali.

Potom léta 1500 vypravil král Emanuel jiných 13 lodí, a na nich 1500 vojákův, s tím poručením, aby sobě tam pevnosti a byty spravovali; nejvyšším byl *Alvarus Capralis*. Ten šťastně jel až k těm horám dobré naděje, kdež jak se dostal, hned tmy a hroznými větry a bouřemi byl obklíčen, že dříve nežli je projel, čtyry lodí viděl vichřicí zachvácené a se všemi, což na nich bylo, potopené, tak že když projel, šest toliko lodí shledal, tři byly jinam zahrnány a zpátkem se domů dostaly.

Těmi šesti lodími proti Kalekutskému králi válku vedli, až potomně jiných deset, potom pět léta 1502 z Portugallie, léta 1503 šest, a po ta léta pořád vždycky král po 10, 6, 4 a více i méně lodích do těch zemí vysílal, z nichž každého roku větší díl kupectvím naložených a s dobrým krále užitkem za všecken náklad, do Hišpanie se vracel.

Jiní pak, kteříž tam zůstávali pro obchody a přízeň, kterouž měli s některými králi, a zase pro snadnější odpor nepřátelským králům, všelijak o to usilovali, kterak by co nejvíce pevností v přátelských i nepřátelských zemích sobě vzdělali, však pod jiným a jiným zámyslem, totiž u jedněch pěkným a přátelským způsobem, pro ochranu jich proti okolním králům, nepřátelům jejich, jako v *Cochim*, tu nejprvnější pevnost vystavěli proti králi Kalikutskému, a tak i jinde atd.; u druhých pak nepřátelskou mocí, jakožto u těch, jež mocně přemáhali, proto aby se více nepozdvihovali, nýbrž jím poplatky dávali a kupcům křesťanským z národu jejich nepřekáželi, jako v *Ormus* a jinde, což vše připomínati velmi obsírně by přišlo; a však toliko toho dotknu, že pomalu vždy větší a větší vojska král Emanuel do těch zemí posílal, jimiž jsou tam celá království válečně a vítězně obdrželi, a léta 1510 město *Goa* řečené, veliké, pevné, pěkné a téměř u prostřed těch pomořských Indií ležící, mocí a útokem dobyli, v němž nejpřednější sídlo pro místodržícího krále španělského zarazili. Nebo tak se hrubě v těch zemích v málo letech zsilili, města jiná mnohá a pevnosti národem svým zosázeli, že svého nejvyššího správce, jímž by se jiní správcové řídili, míti musejí, a ten slove Vicerex, totiž místodržící krále. Ten ve třech

letech se mění a jiný na jeho místo vysílán bývá. Má svůj soud dvorský, kancelář a právní řízení, vše způsobem krále Hišpanského; však když by se jaké znamenité věci dotýkalo, tedy do Hišpanie do tejně rady královské odvolání bráti se může. Též má své strážné a drabanty, dvořany, trubače, a vede královský dvůr; důchodův do roka několikrátě sto tisíc, kromě darův, kteréž mu při přistupování k úřadu všickni králové, *vasallové* a smluvami dědičnými připojení, též správcové pevností a měst, úřadové a co vedlé jiných důchodův kupci a lidé poddaní na přivítanou a obnovení smluv dědičných a tak dále, od zlata, drahých kamení a j. dávají a odsílají.

Před některými časy *Patres* Jesuitští (kteříž netoliko tu v *Goa* ale i jinde v zemích pěkně vystavené kolleje mají) vyprosili sobě to na králi Hišpanském, aby jim a tak do kolleje jejich všecy královské pocty a darové od místodržících postupování bývali; čehož mnoho let požívali, až léta 1584 jeden místodržící, *Don Luys de Layde*, nechtěl jim jich dopřítí, ale co mu darováno bylo, to sobě zanechal, než s nesnází velikou to obdržel; což jiní do dnešního dne po něm činí.

V tom městě jako i v jiných Portugalských mají svobodu kupectví a obchody vésti jacíkoli národové: pohané, Indiánové, Arabové, Armenové, Peršané, Abyssinové, Židé a jiní mnozí, toliko když zjevně svého modlářství v městech zapověděných, a v nichž všecko křesťané bydlejí, jako aby mrtvých nepálili, se neoddávali atd. a těm podobných věcí nevykonávají, jinak sic zprudili by na sebe inquisicí, kteráž se tam dosti přísná drží.

Portugalští, nemajíce na mnoze manželek z svých krajin, z poručení svých nejvyšších brali sobě rodilé ženy a panny v těch všech zemích, kde se jim nahodilo osaditi a bytem býti, a slovou podnes děti takových, totiž z otce Španěle neb Portugalce (nebo to dvoje jméno již o jednom národu se míní) a matky Indiánky, *mestycos*, jakoby řekl cvikéri, a ti ješto od otce a matky Portugalské zplození jsou, slovou *castisos*, a však všickni jednostejně snědé a mouřenínské barvy jsou, vedlé přirození místa, kdež přebývají.

Vedou slavný život, od zlata a stříbra nádherný, čeledi od zajatých chlapův a chlapkyní co nejvíc mohou chovají, kteřížto

dílem a řemesly rozličnými musejí pána a paní stravou vychovávat. Nebo sami za řemeslo své se stydí a všecko toliko páni slouti a býti chtějí, byť on krám řemeslnický držel, třebaš mistrem uzdárem, ševcem, krejčím atd. byl, však chová své chlapy, a ráno ukáží jim, co mají dělati, sám se celý den procházeti bude pod řetězem, aneb na koni pod nebesy jako jiný pán, a s té nádheře třebaš s hromadou služebníkův přijede k někomu, aby mu vzal míru na šaty, a když to vykoná, zase jako pán odjede. A vůbec všickni vespolek, i ti rozliční mistři řemesel, nejvíce se o to snažují, aby slavných titulův užívali, a od místodržícího samého aneb skrze někoho při dvoře v Hišpanii na list pod pečetí titul sobě koupili, buďto aby se psal *fidalgo da caza de roy nossa sennor*, totiž „dvořením královským“, aneb *cavalliero fidalgo*, totiž „rytířem“, byť se on jak živ zbroje nedotekl, aneb *mosos de camarado numero e de serviso*, to jest „královským komorníkem“ a jinak; již pak tomu ať žádný do kaše nefouká, slovy hanebně odseká, však vedlé přísloví, „předce se sedlák se vším neumí skrýti, byť se i pod lavici schoval, však mu vždy boty vyhlídají“, a jakž Vlaši říkají: *ha il cervello sopra la beretta*, že „má mozek neb rozum nad birétem“.

Koho pak místodržící zvelebiti chce a slavnými tituly též důchody obdařiti, toho učiní správcem, tomu lodí, dvě i více pod správu dá, a pod plat najme sto, dvě i víc neb méně těch *cavallierův*, a jim vedlé titulův jejich mzdu, a což náležitého jest, dá a zaplatí, jmena jejich všech do knihy neb register popíše, a to na tři neb šest měsícův, a vyše je, aby proti nepřátelům bojovali. Ti vyjedouce jezdí po některých okolních městech přátelských, a častokrát třebaš od toho, k kterému ponejprv přitáhnou, nikam se jinam nehnou; a když tři měsíce aneb jiný uložený čas přečkají, již právo zase mají se vrátiti tam, odkud vysláni byli. A navrátíce se, tu jakž nejvyšší, tak jiní jeho tovaryši slavných svědectví docházejí od místodržícího, jak jsou se rytířsky chovali, na královské armádě proti nepřátelům bojovali atd., tak jakž komu mnoho cti přeje aneb ji sobě kdo skrze dary vykoupí, tolik jí požije a nabude. Ta pak svědectví když do Hišpanie odešli aneb sami přinesou, neřekl by žádný, v jaké tam vážnosti a poctivosti bývají, a mnozí tudy úřadů, jako hejtmanského,

richtářského a jiných více nežli jeden, netoliko pro sebe, ale třebaš pro dobrého přítele, jemuž by jej mohli prodati, nabývají. A vůbec tak velice cti a slávy žádostivi jsou, že učinil-li by jeden druhému poctivost na potkání zdaleka *beso tas manos*, s poklonou a snětím klobouka až k zemi, a druhý by se tak nízko nesklonil aneb nesmekl; anebo když k druhému služebníka před sebou pošle s návěštím takovým, že ho navštívití chce, a ten k němu do dveří domových s kloboukem v ruce držícím nevyjde, a jej do domu k sobě neuvede a na stolicí pod nebesy, neb na polštáři neposadí, s tím věčně nepřátelství míti bude, a mnohý všelijak přemýšleti a s přátely o to se snažiti bude, kterak by jej z tohoto světa sklídil, jako nejúhlavnějšího nepřitele svého.

Dále, jaký obyčej zachovávají při oddavcích, křtinách, hostinách, do kostela chození, i po domích, jak nestoudného a chlipného života ženské pohlaví jest, jakých rozkoší v jídle i v šatstvu užívají, s jakými obmysly a chytrostmi k oklamání mužův zacházejí, o čemž již výš jest ponavrženo, jak horliví manželé jsou a jaký způsob trestání všelijakých přestoupení u nich jest, též jaké nemoci a počasí tam bývají, jaké obchody vedou a mince neb míry své mají, o tom o všem, i více nežli položeno může býti, vypisují: *Hugo de Lintschot, Gotthard Arthus, Edoard Lopez, Thoma Lopez*, v knihách naschvále o těch a jiných národech vůbec vydaných.

Majíť pak Portugalští na ten čas přednost na moři indiánském, a páni většího dílu přístavův a měst pomořských jsou. Nebo počítajíc od začátku Indie, od města *Daman* až k městu *Goa*, kdež arcibiskupská stolice jest, učiní 65 mil, to všecko popořád Portugalští drží, a mnoho v tom položení pěkných měst a přístavův, jako *Basayn, Chaul etc.* mají.

Od *Goa* začíná se krajina *Mulabar* od *Capo de Ramos*, kteréž od *Goa* 10 mil vzdáli jest, až do *Capo de Comarin*, učiní 108 mil; v tom vůkolí mají měst a pevností několik, jako *Onor* 10 mil od *Capo de Ramos*, *Barsalor* 15 mil od *Onor*, *Mangalor* 9 mil od *Barsalor*, *Cananor* 15 mil od *Mangalor*. Od *Cananor* jest toliko 8 mil do *Calicut*, kdež *Comoryn*, totiž král někdy nej přednější v Indiích pomořských dvorem jest, a

však na moři s nic nemůže býti, a chce-li, aby k jeho přístavům jezdili kupci, musí poplatek Portugalským dávat, a bez toho sotva pátý díl zemí svých drží. Z *Calicut* do *Cranganor* jest 10 mil, kdež Portugalští pevnost mají; odtud *Choin* 10 mil, kdež také bydlí Portugalští, a tu biskupská stolice jest; od *Cochin do Caulon* 12 mil, tu také pevnost mají, a odtud až k *Capo de Comorin* jest 20 mil. Dále se začíná *Choramandel* jináč *Narsinga* neb *Bisnagar* království, tu jest od *Negapatan* až do *Musulepatan* 90 mil, kdež mají několik pevností, a zvláště svatého Tomáše město.

Potom následuje království *Bengalen*, 12 mil zšíří při moři, až k řece *Ganges* dosahující, a po něm království *Bengala* na 50 mil zšíří, kdež Portugalští několik měst a přístavů drží, jako *Porto grande*, *Porto Pigveno* etc. Za tím jde království *Aragan*, *Pegu* a *Syan*, v kterýchžto několik měst mají v své moci, a tam svobodně obchody vedou; ačkoli ty země své vlastní a mocné krále mají, však někteří poplatek dávají, a jiní z přízně jim všeho dovolují, zvláště v *Sian*, kdežto mají město veliké a znamenité pro všechny příležitosti, a v skutku nejpřednější kupecké město v těch zemích, buďto pro nakládání tu mnoho lodí všelijakými drahými věcmi, aneb pro blízkost k dojíždění odtud do *Chiny*, *Javy*, *Samatry* etc. Tu mají pevnost i také biskupskou stolicí; a dobyli toho města s velikým krve prolitím týchž obyvatelův, v němž tehdaž našli 9000 kusův střelby veliké a jiných znamenitých věcí, jakž o všem *Osorius* dostatečně vypisuje.

Od *Malaca* začíná se *Capo singapura* až do *Capo Sinosura* 18 mil, odtud začínají se království *Pan* a *Patane*, kteráž na 80 mil zšíří jsou, až k samému království *China*, kteráž se vztahuje na 400 mil, kdež také Portugalští obchody vedou; v *Machau* a *Canton* etc. však žádných pevností nemají, proto že král z *Chiny* proti nim příliš mocný jest a všech věcí vojenských dostatek má, a snad kdyby tak cizích zemí a království žádostiv byl, jako jsou Španělové, mohl by všechny z té strany španělského držení pod svou moc přivesti, ale přestává na svých 15 královstvích, kteráž jsou v jednom položení a obmezení od hor, řek a zdí, a jednoho národu, tak že za nedobyta

příčinou takových znamenitých hranic se pokládají, a jako nějaké město hradbami, tak tuto král zámky a pevnostmi ohraditi dal, o čemž tuto šířiti nebudu.

Po Chině začíná se království Tatarů Chána, o němž doleji dotknu. Proti těm jmenovaným zemím jsou mnozí ostrovové, v nichž veliká a mnohá království jsou: jako *Java, Sumatra, Japan etc.*, kdež místy Portugalští obchody vedou, místy páni jsou a jimi vládnou, jež by také všechny vyčítati dlouho bylo.

Ale já navrátím se zase tam, kde jsem počátek Indií položil. A protože tuto věděti již náleží, že mají Portugalští ještě jiné země a pevnosti blíže sem od města *Daman*. Nebo tu se začíná království *Cambaja* okolo 18 mil zšíří, a má svého krále možného a na všechny věci drahé bohatého; odtud 15 mil jest ostrov a město *Diu*, někdy krále z *Cambaja*, a nyní Portugalských, kdež také pevnost nedobytou mají. Od *Diu* až k řece *Indus* do 70 mil, odtud 180 až k městu *Ormus* táhnou se mnohá, převelice úrodná, a všelijakých lidskému pohodlí podlé chuti a žádosti hojných potřeb výnosná království.

V *Ormus* mají Portugalští pevnost a obchod znamenitý, a tam obchod vedou Turci, Peršané, Tataři, Francouzové, Benátčané, Engličané a jiní mnozí národové, tak že ty dvě města *Ormus* a *Diu* nejpřednější jsou pro drahé kamení, perly, hedbáví, tkaniny zlatohlavové a stříbrohlavové, čalouny, vonné věci, cukroviny a všelijaké lahůdky ve všech Indiích.

Král země *Ormus* nebydlí v městě, proto že je Španělové opevnili, ale za městem a v jiných městech svých, však poplatek králi Španělskému dává, a Španělům v *Ormus* cla a jiné důchody vedlé jich vůle pustiti musil. Vybírá se pak tam znamenitý důchod od kupectví, kteréž z Turek, z Persie a z Evropy do Indií, a zas odtud zpátkem do Asie a Evropy se dodávají, tak že se Španělové nejvíce, po místodržení v *Goa*, o těchto dvou míst správcovství derou, pro veliké užítky a dary od mocnářův a kupcův jim náležející.

Aby se pak lépe vyrozuměti mohlo, jaký tam obchod z Evropy jest, protože sluší věděti, že každého roku do města Alepu v Syrii, tři dni cesty od Tripoli města, mnoho tisíc kupcův se sjíždí, a to ze

všelijakých národův: Vlachův, Francouzův, Řekův, Nizozemcův, Engličanův, Němcův a pohanův z tureckých zemí, a ti smlouvu s baši v Alepu učiní, co by mu dáti měli za průvod skrze turecké země až do města *Balsari*; a tak když smluví, jistý počet vedlé možnosti zástupu, kterýž slove *caravana* jináč *gaffila*, totiž některé sto janičarův sobě přidané majíce, vyjedou před město do pole, a tu zvolí mezi sebou důstojníky, nejinak než jako v ležení stráže drží; markytány, kteříž za nimi všelijaké potraviny vezou, s sebou mají, a všecky věci od kupectví, co do Indií vézti míní, také zbraně, stany a jiného nádobí na koně, dromedáře, velbloudy a mezky atd. naložíce, vydají se na cestu po zemi skrze pouště veliké, tak že místy dvě neděle žádné vody nenacházejí, a to v Arabii pusté, potom skrze Mezopotamii, Assyrii atd. až do města *Bagdetu* 40 i 50 dní cesty přijíždějí. Do toho města z Halepu jezdí také po vodě Eufrates, k němuž u města Bir tři dni cesty od Halepu, a odtud po vodě mimo mnohá města veliká a starožitná do 40 dní cesty, a někdy do 2 měsícův, jak kdy voda veliká neb malá bývá, dojíždějí.

Bagdet město jest z říčenin někdy slavného města Babylyna v Chaldejské zemi vystaveno, však opodál od starého stanoviště, okolo půldruhého dne cesty.

O tom starém Babylynu mnohé divné věci vypravují, jako že u něho byly zdi 200 stěevíců vysoké, 50 široké, sto bran mosazných; dále o zámku, o štěpnici a lesu na sloupích, mostu a jiných věcech, kteréž mezi sedmi divy světa pokládali, jakž je také *Plinius*, *Strabo*, *Q. Curtius* obšírně vypisují. Ale já toliko o chrámu dotknu, ježž Herodotus lib. 1. vypisuje. Chrám ten byl čtverhraný, zšíří i zdýli dvou honův; u toho byla věže při každé straně po jednom honu široká při základě, a výška též jednoho honu, na té byla jiná užší, na té zase třetí, a tak až do sedmé; schody šly zevnitř vúkol, a všudy po stranách schodů stolice a odpočívadla udělaná, aby jdoucí nahoru odpočívati mohli. Nejvýš pak nahoře byla kapla, v níž lůžko a stůl zlatý byl, kdež ustavičně jedna osoba ženského pohlaví bydleti musila. V tom chrámě byly tři modly: *Jovis*, *Junonis* a *Opis*. *Jovis* byla 40 šlepějí vysoká z samého zlata 1000 Babylynských talentův, totiž

centnéřů (*Budaus* na 800 korun počítá jeden), *Junonis* 800 centnéřů, *Opis* 1000 centnéřů, a před tou stáli dva lvové a několik hadův stříbrných, každý kus 30 centnéřův. Před těmi modlami stál stůl 40 střeveců dlouhý, 12 široký, 50 centnéřů stíži. Potom samo zlatých nádob, kadidlic a jiných věcí při tom stálo oučtem do 1800 centnéřů vázících. *Diodorus lib. 1. c. 4.*

Při tom městě byla také věže *Nimrod*, kterouž synové lidští až do nebe vystavěti chtěli, a bůh zmátl jazyky vši země. *Genes. 11. O kteréž mezi jinými svatý Jeronym in com. in Daniel. cap. 1. a lib. 5. in Esai. c. 14.* píše, že jest byla čtyry tisíce krokův vysoká, však nedostavená.

Toho tak někdy slavného města nyní toliko říceniny se nacházejí, velmi předivné od divných věží, zdí, kteréž ještě jako vrchové okolo roviny pískem zavaté znáti se mohou, i ta věže také, kteráž jako největší hora stojí obrostlá, a velmi zdaleka spatřiti se může, a doposavad znáti, že jest z cihel na slunci sušených a smolou místo vápna stavená; a táhnou se ty říceniny toho města na půldruhého dne cesty, odkudž velikost jeho, jaké někdy bylo, jest znáti.

Bagdet nový jest pěkné a veliké město při řece *Tygris* proti. Persii za pevnost, kdež Turek baši svého s mnohými vojáky chová, a je nevelmi dávno Peršanům se vši tou zemí odňal; nyní pak jistá zpráva dochází, že by zase Perský král to město s jinými okolními opanovati měl. Od *Bagdetu* po řece nejvíce plaví se kupci do *Balsary*, tureckého města, při moři Perském ležícího, kteréž tolikéž Turek Peršanům předešle odňal; ale nyní zase pod Perského mocí jest, a tu v *Balsary* své stanoviště mají a skládají, tak že kam kdo chce, odtud dále a bezpečně po moři se rozjíždějí, a zase když se zpátkem domů vraceti chtějí, v *Balsary* v jistý čas, totiž měsíce Dubna a Září, všickni se sjíždívají, odkudž až do *Halepu* v zástupích jedou, potom do Tripoli, a z Tripoli po moři do Konstantinopole, Alexandrie, do Evropy a do Afriky, a vůbec kamžkoli jednomu každému náleží, se rozjíždějí, a co s sebou přivezli, to jiným rozvožují.

V té straně často se pokoušeli Portugalští proti vodě Eufrates a *Tygris* nahoru do Turek vtrhnouti, ale pro prudkost řek a veliké

skalí v nich nemohli velikými a těžce naloženými lodími projeti, po zemi pak snadno mohli, třebaš tudy až do Syrie protáhnouti, a odtud dále atd., však k tomu nedostává se jim svornosti, aby některý tisíc lidu sebrali a něco na válečné nástroje naložili. Nebo v pravdě velmi špatně v té straně Turek jest opatřen a nemá tam žádných bezpečných pevností, krom některé dosti chatrné, a to na mále, jen proti samým Peršanům, o nichž ví, že se mnoho dobýváním a děly neobírají. To pak nejhorší jest nyní mezi Španěly těch zemí, že se všickni na lakomství a obchody vydali, a každý nejvyšší nehledí nežli do času krátkého jemu k vladařství uloženého se nahlitati do vole a s plným měšcem domů vrátiti, tak že se při nich plní: *Se danno bene gl' offici, ma non se danno le discretioni*, „všelijaké v světě správy a úřady snadno jest dáti, než byť rozum a soud pravý mohl se správčům také dáti“, aby věděli a znali, jakým by úmyslem chvalitebným od krále a pána svého do těch zemí vysílání bývali, jmenovitě ne aby svého vlastního toliko hleděli, ale obecného a královského dobrého, kteréž by vůbec všemu křesťanstvu prospěšné bylo, kdyby ten cíl vladařův královských byl, aby v těch končinách všeho křesťanstva nejúhlavnějšimu nepříteli Turku škoditi hleděli, jemu země odníмали a k ruce svému králi dobývali, jakž jsou toho chvalitebně jejich předkové před sta lety v těch zemích dokazovali, od kteréž chvíle nic nepřibývá, nýbrž jak doleji oznámím, ubývá.

Turci pokoušeli se po několikráte na zbrojném lodstvu v té straně *Ormus* Španělům překážeti, i dříve nežli *Ormus* a *Diu* měli, ale byli na hlavu poraženi, pobiti a zvláště od *Almeidy* a *Albuquerqueia*, nejvyšších Hišpanských, kteříž po těch porážkách, neumějíce prvé na to mysliti, taková pevná a příležitost města *Diu* a *Ormus* mocí dobyli a dosáhli. Pročež Turci v té straně vol neb nevol pokoj zachovávatí a Portugalským veliká cla a platy ze všech kupectví, kteréž buď do Indií vozí, aneb zase odtud vynášejí, dávati musejí; nebo jinudy projížděti, krom mimo ty pevnosti, nemohou a nesmějí. *Caspar Balbiriag. Osorius.*

Proti *Ormus* na druhé straně předhoří země, kteráž se jmenuje *Capo de Moncadon*, mezi kterýmžto a *Ormus* jde k *Balsarie* moře úzké, a slove *Sinus Persicus*, totiž moře Perské, proto že z jedné strany sebe Persii má a z druhé Arabii; a tu se začíná země Arabská, odkudž až k druhému předhoří té země při začátku moře Rudého, *Capo de Guardafum*, do tří set mil jest. Na tom Rudém moři poněkud ještě Turek panuje, a to za příčinou pevností dobře opatřených, jichž Portugalští, ač se o některé pokoušeli, dostati nemohli, a Turek je na větším díle lstivě a pod přátelstvím opanoval. Avšak často jsou se na tom moři spolu na lodích potýkali, a hned ještě za času žoldánův Egyptských, jako *Campsona etc.*; kdež ačkoli někdy vítězství obdrželi, však že Turci do pevností ujeli, pročez naši prázdní odtud vraceti se musili. Než podnes sic doskakují tam svými výpady, pročez Turek v *Sues*, v *Thor*, v *Aden etc.* galery a jiné lodí s velikým nákladem chovati musí; anobrž kdyby to moře od přirození přístupné a tak hluboké bylo, aby po něm s velikými lodími svými naši až k *Sues* volně mohli projížděti, jest jistá věc, žeby bylo Turkům veta tu jaký díl země držeti, a snad i Egypt a země Svatá byla by zase v moci křesťanův. *Viagg. di un Comito Venetiano, dal Mar Rosso. Osorius.* Ale jak jsem výše dotekl, sami svým lakomstvím a leností z rozkoší velikých pošlou, příčinu dali obyvatelům těch zemí Indiánských na větším díle, že když jsou před něco málo lety Holandčané, jináč Stádové, o touž cestu se do těch zemí pokusili a tam dojeli, i u mnohých králův přátelsky přijati byli, tak že netoliko posavad v nemalém počtu lodí každoročně tam dojíždějí, a kupecké obchody do svých zemí, a odtud do našich, item do Dánské, Švédské, Polské, Moskevské atd. zemí obracují, a tudy netoliko velmi hrubě důchody krále Španělského a všech zemí jeho zmenšili, ale také mnohá království v Indiích proti Španělům zbouřili, jako království *Candy*, *Sumatra*, *Bantam*, *Ternate*, *Patani*, *Achin*, *Mertecalo*, *Ior*, *Calicut* a jiná, kterážto nerci-li všelijaká kupectví Nizozemcům dobrovolně prodávají, ale z nich některá jim tam pevnosti vystavěti a se osaditi dovolili, z čehož co potomně pojde, čas budoucí to ukáže.

Titíž Holandčané pokoušeli se léta 1594 jinou cestou z druhé strany světa do Indií Východních po moři jeti, totiž kdež nyní stranou polední horky velikými okolo vší Afriky na 15000 vlaských mil až do Goa, a odtud do Malaky také 15000 mil jeti musejí, *Edoardo Lopez c. 8. lib. 2. reg. Congo.*, a tak k straně půlnoční studenými kraji, okolo *Norvegie*, Švédské, Moskevské, Tatarské země do *Cathay* a *Chiny*, o mnoho kratší cestou projeti mínili, ale pro nedostatek potrav, lodí a moře zamrzlé na ten čas toliko až za Novou zemi se dostali a odtud domů vrátili. *Gerar. de Weer, Navig.*

Před lety, dokavad císařství Trebizondské stálo, jezdívali do Trebizonu města Benátčané, Genuenští a jiní přes moře Prostředzemní a moře Černé, a tu zboží z Indií Východních skrze *Albanii* neb Georgiánskou zemi na moře Chvalinské, a odtud po zemi nedaleko do Trebizonu dodávaných brali a do našich těchto krajin vozili; ale po Tureckém těch měst dobytí a záhubě z té plavby sešlo, a jakž jsem výš položil, z *Balsary* po řece *Euphrates* do *Halepu* se dodávají. A o té cesty otevření pokoušelo se jedno kníže Moskevské, skrze zemi *Permii* k řece *Varziga*, k moři Půlnočnímu, po něm až k řece veliké *Oby* řečené, kdež jest konec zemí jeho a začátek země i moře Tatarského, odkudž dvou měsíců cesty do města hlavního *Cambalu* Tatara Chána jest; ale pro války, kteréž tehdáž s Tatory měl, toho předsevzetí zanechal. *Ramusio disc. Soprali viag. delle spetierie. Navig. di Sebast. Cabota.* A to potud o Indiích povědíno buď; kdo chce více věděti mimo výš přivozované spisovatele, může přečísti *Urban. Calcet. descrip. India, Conr. Leonem, Giov. Empoli, And. Corsoli, Joseph. Ind. navig. Joh. Mettell. Joh. Gonsales de Mendoza, Lud. Rom. Navig.* a závěrku tohoto spisu mého o těch zemích východních a Indiánských doložím další položení z druhé strany země *Chiny*, kdo tam dále a jaké krajiny drží, abych tou prací všecken okršlek Azie po moři přeběhl a o něm oznámil.

Slove pak nejbližší země, kteráž po Chině doleji jde, *Cathay*, po ní *Zagathay*, a po té *Scythia* jináč *Tartaria*, kteráž jde až k zemi knížete Moskevského, a ty se opět dělí více nežli na dvanáctero království, o nichž šířiti tuto nemíním.

Mají také rozličné krále a knížata, jako v *Sarmacanda* městě, odkudž onen *Tamerlan* (kterýž desetkrát stotisíc lidu, ač *Matt. di Micheovo tract. 1. c. 8.* pokládá dvanáctkrát stotisíc) do Turek byl vtrhl, a císaře Tureckého *Bajazetha* živého jal a do zlaté klece uzavřev jeho k divadlu za sebou voziti dal. *Volater. in Geogr. Bacara a Cathay* a jiní, kteřížto všickni tomu v *Cathay* poddáni jsou a jemu poplatek dávají.

Ten pro rozdíl jiných sobě poddaných králův slove veliký chán, neb Tatar chán z *Cathay*, turecky *Ulu Cam*, totiž veliký císař, o jehož podstatnosti, síle, bohatství a řádu bylo by mnoho psáti nám k víře nepodobného. Nebo má znamenité úrodné země, v nichž všelijaké věci k životu našemu potřebné, jako zlato, stříbro, drahé kamení, koření, obilí, ovoce, tkaniny hedbávné a jiné věci ve vší hojnosti se nacházejí, a vůbec za nejbohatšího a nejpřednějšího mocnáře všeho světa se pokládá. Že pak tak málo o něm před lety v historiích se vědělo, toho byly příčinou daleké tam cesty, pro divoké národy a pustiny, skrze něž po zemi téměř nemožné z těchto krajin jest se tam dopravit; ale nyní po moři obchody tam vedou Portugalští a jiní Evropští u velikém počtu, tak že se o jeho všem řádu a jiných znamenitých věcech mnohem více věděti může. Pro jehožto vždyňáké vyrozumění položím vypsání jednoho města jeho v zemi řečené *Mangi*, v nížto samé do 1200 měst velikých a hražených jest; odkudž každý pozná, jaká sláva, řád a předivné věci v těch všech zemích býti musejí. To město vypisujíc *Marco Polo lib. 2. c. 6. 8. dei viag.* praví:

Jest město *Quinsai*, kteréž má v okršlku svém 100 mil vlaských, českých učiní 20. Leží při jednom jezeru, a skrze město veliká řeka teče, kteráž se na mnoho struh a příkopů velikých dělí, a přes město skrz několikere ulice teče; mostů praví býti v něm 12000 malých i velikých. To město jest tím nejvíc tak rozšířené, že jsou v něm veliká náměstí. Nebo ku příkladu, jedna ulice jde skrze město od jedné brány k druhé, v té po každých čtyřech mílech vlaských jest náměstí čtverhrané, vůkolí dvě míle vlaské obsahující, a do každého náměstí může se po těch struhách na lodí jeti, kdež pro všelijaké sklady

kupecké domy a kotce pěkné od kamene vystavené jsou. Na těch náměstích nachází se nad pomyslení množství všelijakých potrav ku potřebě, pohodlí a rozkoši každého dne, a zvláště v tržové dny, tak že do 40 i 50 tisíc lidu na jednom náměstí počítati by se mohlo. Mnoho by bylo vypisovati o kupeckých krámcích, řemeslnických a jiných obchodníkův, jimiž netoliko všecka náměstí jsou při domích zastavena, ale téměř všecky ulice jich plny. *Pizarus hist. Pers. lib. 9. Lazar. Soranzius.* Jsou tam mnohé kolleje a školy, v nichž *filosofii* nejvíce vyučují, a zvláště *astrologii* aneb hvězdářství, až by se tam dobře na tisíce hvězdářův našlo. Při každém náměstí jsou radnice, kdež se soudové držívají a všelici neřádové přetrhují. Domy mají veliké, nákladné, na způsob vlaských palácův vnitř i zevnitř, a při každém téměř zahrádka, v nichž s velikou rozkoší a zvlášť skvostně živi jsou, obzvláště ženy, kteréž velmi krásné a bílé, nádherně přistrojené, a k cizím i domácím, beze vší překážky a horlivosti mužův svých, vlídné a přívětivé jsou. Po ulicích nachází se dosti koní a lodí, na nichž kdo se chce, mužského i ženského pohlaví, projeti a provezti dáti, může toho podle své libosti za malý úplatek dovesti. V každé ulici města toho jest vystavená věž, vnitř i zevnitř klenutá od kamene, do nichž, když by kde hořelo, každý své věci vnésti a tam před ohněm zachovati může.

Stráže se drží silné na každém mostu, ve dne pět a v noci zas jiných pět ponocují, a po městě jich mnoho chodí, pro povyků přetrhování, a koho přes uloženou hodinu na ulici zastihnou, toho ráno na radnici postaví před pány; ve dne pak šetří povalečův a žebrákův, majíce pozor, jak kdo často po ulicích se toulá a s jakým obchodem zachází. Nebo kdo může pracovati, dají mu dílo; kdo nemůže údy svými vládnouti, toho vedou do chorobnic bohatě nadaných. A když v noci oheň vejde, žádný z domu nesmí, leč v té ulici obyvatelé nejbližší a ponocní, jichž se hned sběhne některé sto i na tisíce, a ti nosí do těch věží, co mohou. uchvátiti před ohněm, sic jiní by ztrestáni byli. Také v tom i v jiných všech městech chán veliký strážné a vojáky své chová, jichž se, kdyby je shloučil, na několikrát stotísíc shledati může, a těm z rok do roka platy dává; v

tomto městě do 30.000 jich drží. Aby pak v čas bouře nějaké jedni druhé zachovati a k sobě přispěti mohli, jsou v jistých místech naschvál nanešené vrchové, na nichž mají boudy a stráže drží; a jestli že v kterém úsadí co nebezpečného poznají, tedy na desku dřevěnou k tomu udělanou holí tlukou, že se k druhému vrchu rozlívá, a tím sobě návěští dávají a kde potřebí se sběhnou.

Čeledi pokládají býti v tom městě některé sto tisíc, jako i domův, a musí každý hospodář, když mu čeledi a děti přibude neb ubude, poznamenané, kdež uloženo jest, podobně i v hostinských domích, když by se kdo do města dostal aneb z města se odebral, dáti.

Vůkol toho jezera velmi divná a nákladná stavení a besedy jsou; a mezi jinými když kdo veselí neb jaké hody strojiti chce, tedy do některého z mnohých těch paláců při jezeře vystaveného vzkáže, na kolik osob a za jakou sumu přistrojiti mají, tehdy v čas uloženy všeho hojnost od jídel, nábytkův, služby a jiných víře skoro odporných rozkoší a zvuile za dost lacino dostane, a jak dlouho chce, požívati může.

V témž městě jest zámek královský 10 mil vlaských v svém okršlku. V tom jsou rozliční palácové mramorové, zlatem, stříbrem a malováním okrášlení: první jest pro přední pány a rady královské, potom pro dávání sluchu, za tím pro vlastní byt krále a královny, a nejposléze pro ženstvo. Všickni ti příbytkové jedni od druhých zdmi, zahradami a rybníky, v nichž množství ryb bývá, rozděleni jsou. V tom městě a zámku *Ulu Cam* nebývá ve mnoha letech jednou, ale bydlí obyčejně u města velikého *Cambalu* řečeného, o němž pomíjeje psáti, toliko o paláci krátce dotknu. Jest nejprvé zeď jedna vůkol, však čtverhraná, a každá strana 8 vlaských mil dlouhá; vůkol těch zdi hluboké příkopy plné vody. V té každé straně zdi jest brána, do níž jak se vejde, jest ulice do vnitřka do kola vystavená; v níž hlídači bydlejí. Potom přichází se k jiné zdi též čtverhrané a šest mil po každé straně dlouhé, a tu v každé zdi jest po třech branách. U těch pak obou zdi při každém rohu, a mezi těmi kraji u prostřed zdi jsou pěkní palácové, tak že vůkol těch dvou zdi 18 palácův stojí; a v těch chovají rozličné potřeby, jako v jednom koně a koňské úpravy

neb odění, v druhém zbrojníčné věci od rozličných zbraní a střeliv lehkých, v třetím děla a k nim potřeby, a tak dále v jiných etc. Potom jest třetí zeď z každé strany čtyry míle obsahující, a vůkol té tolikéž osm palácův vystaveno jest, v nichž poklady a oděvy chánovy se chovají. Mezi těmi trojíma zdmi jsou louky, zahrady, lesy, rybníky, zvěř, ptactvo rozličné, až jest se čemu podiviti. V té třetí ohradě prostřed místa jest hlavní palác chánův, v němž jsou večeřadla, komory a pokojové nad míru ozdobení, a z každé strany stupně mramorové rozličných barev do něho jdou. Tu se nemůže vypraviti, jaké bohatství v pokojích a slavné věci viděti se mohou, a vůbec není na světě podobného stavení, ani snad rovného bohatství v takové pospolnosti.

Chán když někam jede na procházku, vždycky má 12000 strážných na koních při sobě, kromě knížat a panstva s jich komonstvem, jichž v rozličných a nákladných oblecích do několika tisíc učiní.

Když na myslivost jezdí, tu mnoho tisíc samých myslivcův, psův, ještěrábův a jiného ptactva, též mnoho leopardů a jiných zvířat s sebou vede, s nimiž dvůr, totiž panstvo a ženstvo všecko jede, a pod stany, jichž některé sto pospolu jest, některou neděli bydlí, vždy místa proměňujíc, jinam a jinam se projíždějí, někdy mezi vody, někdy mezi hory a lesy, a jinam s nescíslným nákladem a s nevypravitedlnou slávou.

Důchodův stálých má do 23 millionův zlata, kteříž na jaký způsob se mu scházejí, jaké vydání proti tomu má, jaký řád při lidu vojenském, item při správě politické zachovává; item o dvoru vedení, o náboženství a zemích pod moc jeho náležejících, obchodech a živnostech v nich poddaných jeho, vypisují *Marco Polo dei Viag. Montevilla dei Viaggi*. Toho toliko na závěrku doložím, že ti Tataři, kteříž se do Uher dostávají, nejsou z těch východních Tatarův Katajských, ale jsou z Evropy, latině z *Sarmatia* a z *Scythia*, na díle Turku, něco knížeti Moskevskému, a ostatek velikému kánu, však pod správou svých zvláštních vrchností poddání. Ti bydlejí v zemích pustých, neúrodných a nepřístupných pro zimu, pro vody a

neúrodu. Protož jest národ divoký, bez náboženství, řádu dobrého a jiných dobrých věcí na lidi náležejících; nemají mnoho měst, nežli jako Arabi tak se po zemi semotam s dobytky a s čeledí toulají, a kdo. jich potřebuje, tomu slouží. Pročež k Turkům na mzdu táhnou, vědouce že sobě v těch zemích blíže křesťanstva více nežli doma uloviti mohou; a také Turek jistý plat roční dává jednomu tatarskému knížeti, kterýž jest povinen Turku lidu tatarského spotřebu, však na mzdu vypraviti. Ti se dělí rozdílnými jmeny od Katajských, Bokarských a Sarmakandských, kteříž města a dobrý řád mají, totižto jednak Prekopitští, Rosanští, Nagajenští, Kasachenští, Zanolensští a Turkomanští slovou a s oněmno malé obecnství mají; o nichž vypisují *Matth. di Micheovo tractato 1. 2. et 3. Aless. Gvagnino nella descr. della Sarmatia etc. Caterino Zen. nell Viag. Sigi. Baro de Herbersteino Legat. Hayton Armeno nell' Hist. a jiní.*

Kapitola 17.

O našem se navrácení do města Cairu.

Při konci kapitoly 13. bylo oznámeno, jakým jsme způsobem do ležení arabského z cesty od hory Sinai přijeli; již pak nyní, kterak se s námi potom dalo, psáti budu.

Dne dvacátého šestého měsíce Října, to bylo v pondělí po svatě Voršile, přivstali jsme sobě za raní, a jakž svítalo, tehdy nemohše na těch velbloudích, na nichž jsme přijeli, nikam dále pro ustání jejich, šli jsme s naším mouřenínem pěšky do *Cairu*, až jsme okolo tří hodin na den do města a příbytku našeho ve zdraví přišli. Tu každý porozuměti může, že jest nás pan consul a všickni jeho rádi viděli. My pak po té naší dlouhé procházce nemeškali jsme sobě dobrý oběd dáti přistrojiti (neb jsme toho všickni napořád hned dobře potřebovali); než vína neměvše, vodu toliko z Nilu píti jsme musili, ale i ta nám tak vděčná a chutná byla, proti těm arabským, nečistým, smradlavým a slaným vodám, jakoby víno proti dobré vodě býti mohlo. Náš mouřenín byv obědem dobrým od nás chován, poděkování nám učinil, a mně mé cikýny, kteréž jsem mu na poušti k věrné ruce schovati dal, upřímně vrátil, a po té do svého obydlí odešel.

A takž tehdy tu cestu k hoře Sinai začavše 8. dne měsíce Října, vykonali jsme 26. téhož měsíce, to jest v 18 dnech, s velikým podivením pana *consula* a jiných, kteříž ji nikdy v těch horkých časích tak brzo od žádného vykonanou nepamatovali. V tom čase tovaryši a spolupoutníci naši, kteříž s námi z Jerusaléma přijeli, nás z *Cairu* odjeli do Alexandrie, nemyslíce abychom se pokud živi odtud vrátiti měli.

Dne dvacátého sedmého téhož měsíce, vyšedše ráno z příbytku a tulmač náš s námi, procházeli jsme se po městě, spatřujícíce onde i onde všecko, nač jsme jen přišli. A v tom viděli jsme také najímati vojáky na mzdu proti nám křesťanům do Uher; nebo chodilo tam

několik osob Turkův, jakoby vůdcové byli, a před nimi jeden na malý buben jednou rukou bubnoval, a druhou rukou drže píšťalku v ústech, pískal; k těm kdož zapsán býti chtěl, přistoupil a s nimi chodil, než malý závdavek bral, jen kolikos mejdinů, a ti, kteříž se zapsati dávali, každý sobě pérko za tulbant vstrčil, na znamení toho, že jest vojákem, aby měl větší svobodu. Ale velmi jich málo se najímalo, a to proto, že předešlých let v velikých zástupích ven z země do Uher se vyvedli, a sotva z 15 jeden se domů vracel. Nebo nadáli se ponejprv; že v Uhřích tak dětinská vojna jest, jako u nich, kdež více nájezdy činí a loupeží hledí, nežli bitev, pútek a útokův při dobývání pevností. Protož poznavše že tam žertu není, a že tam takový zisk měli, jakoby na nedvědí kůži pili, nepřilíš se tam táhli; majíce také, jakožto lidé z horkých zemí, tyto naše krajiny přirození svému odporné strany zimy, větrů a těžkých prací, jimž oni nezvykli, tak že jich málo koliks z té vsí krajiny a z tak lidnatého města se našlo, kteříž se na tu vojnu vydávali; jakž o nich nížeji (nebo s námi do *Rosetty* táhli) dotčeno bude.

Po dobré zase chvíli vrátili jsme se do příbytku k obědu; po obědě na tom jsme se snesli, abychom, byvše po té cestě tak unaveni, uprášení a velice zašpinění, do lázně šli a se zmyli. A protož šli jsme s tulmačem naším k lázni od hospody naší nejbližší, kteráž však za několika ulicemi podál byla. K té když jsme přišli, ptal se zdaleka přede dveřmi tulmač, byl-li by kdo tam? I dána mu odpověď, že se myjí v ní ženy. Tedy šli jsme k jiné, a přiblíživše se k ní, dali jsme se ptáti, jaké by se tam pohlaví mylo? I bylo nám za odpověď dáno, že také ženy. Opět šli jsme k třetí, ale i tu pro ženy jsme přístupu neměli; potom k páté, šesté i více, ptajíce se vždy a hledajíce s velikou naší obtížností, po daleké té chůzi a ustání našem, příhodnosti k zmytí; a již jsme mínili zas do hospody se obrátiti; mezi tím však jsme na jednu vždy přišli, v níž že by mužské pohlaví tehdáž bylo; zprávu jsme měli. Do té tehdy jsme vešli a přišli jsme místo síně pod klenutí, na způsob ambitů a loubí klášterských, kteréž vůkol dvorečku neb plácku neklenutého a otevřeného stálo, staří je jmenovali latině *apodiarium*. Tu jsme viděli mnoho chasy

turecké a pohanské, vždycky jednoho vedlé druhého, v obzvláštních udělaných do zdí výstupcích a poloklenutých, zpředu pak otevřených, na lavicích vyzděných zvýši do kolenou, rohožemi přistřených seděti, se obláčeti a jiné svláčeti. Na tom dvorečku byla pěkná z mramoru čtverhraně stavená kašna, do níž studená a čistá voda tekla, kterouž do lázně a jinam, kde potřebí bylo, brali a jí užívali.

I ohlédajíce se, kde bychom prázdné výstupky pro nás našli, s tom přišel k nám lazebník a vedl nás do jednoho prázdného, a tu nám místo rouchy po kusu modrého plátna, jímž bychom se zastřeli, vrhl, a k tomu malou medeničku mosaznou, v níž bychom vodu měli a z ní se splakovali, každému přinesl. Takž tehdy spravivše se, byli jsme od téhož lazebníka do lázně uvedeni, a naše šaty, tak jako jiných všech, byly pilně hlídány od jisté osoby k tomu nařízené, kterýž sloužil za starodávna capsarius. Tu jsme spatřili znamenitou lázeň, vnitř prostrannou, naskrze klenutou a nákladně stavenou, dlážděnou rozličných barev mramorem, též i jinde po stěnách obkládanou. U prostřed klenutí v stropě bylo široké okno z pěkných skol, nímž samým světlo do lázně vcházelo. Lavice a svrchnice byly z hlazeného mramoru, na nichž mnoho lidu sedělo i po zemi leželo. Tolikéž vůkol té lázně byli výstupci jeden vedlé druhého, s dveřmi zavřenými, z těch do jednoho lazebník nás uvedl, abychom bez překážky turecké sami v něm s pokojem býti mohli; však za takové pohodlí musí se mu obzvláštně platiti, což se i nám učiniti dostalo. Ten výstupek byl jako nějaká kaplička a nákladně stavený, též lavice a podlaha mramorová v něm byla, a po jedné straně ve zdi byli tři mosazní čepové: z jednoho tekla horká, z druhého vlažná, z třetího studená voda s dostatkem, kterouž jsme sobě točili podlé naší libosti. To pak nejdívněji nám bylo, že ani v tom výstupku, ani v veliké lázni žádných kamen ani děr jsme neviděli, kudy tam horko šlo, a však bylo velmi horko nejinak než jako u nás v dobře vytopené lázni. Zatím když jsme se chvílku pozpotili a pohřili, přišel tentýž lazebník, aby nám posloužil. A tu nás jednoho po druhém po všem těle drbal, třel a otíral šatem přes ruce obaleným, jako u nás ostrým

a namydleným pytlíkem obyčej jest. Potom nám na zem se položiti a roztáhnouti kázal, tu nás divně za ruce, za nohy vzhůru táhl a třásl, jakoby z nás duši vytrásti chtěl, semotam obracel a rukama po hřbetu tlačil a tiskl, až nás jedním kolenem naklekoval a se zapíral; což v pravdě nám nerci-li k smíchu podobné, ale víc strašlivé býti se zdálo, aby snad někomu kloubů aneb příhbí nepřetočil, neb kosti nepolámal, ač jest s námi milostivě nakládal, věda snad že jsme my takovému nelibému pohodlí nezvykli; nebo jiným nastoupí oběma nohama na záda a drže se rukama za ramena, nohama mu dolů po hřbetě se vozí a klouzá, a to též z předu po těle činí a po stranách, až všudy kosti praštějí; však jako tomu navyklým žádnému nic neuškodí, nýbrž jako u nás kdo se namůže, a jak říkáme, hřbetu zlámaného jest, se potáhne a zatřese, polehčení poznává, tak tuto také jakoby se jim klouby a kosti ponapravily, lépeji se mají a čerstvější bývají; ano i my jsme také způsobilejší a ohbitější byli. Potom nás obmyl a po těle splákl, kromě hlav tak nechal; oni sic sobě hlavy zároveň s celým životem mývají, proto že je břitvou oholené nosí, a jich zvláště nemýjí jako u nás; my tedy chtěli-li jsme špíny s hlav pozbyti, sami jsme je sobě zmýti musili.

Takový způsob mytí a lázní ještě zachovávají Turci a jiní v těch zemích národové hned tam od času starých pohanův, kteřížto více z rozkoší, aby těla svá oleji a mastmi vonnými mazali a po vypocení se kůži natírali, nežli pro obmytí špíny, lázní mnoho užívali. Nebo hned nejprve u asiatických národů nad jiné rozkošem oddaných pošly neb býti počaly lázně, a ty potom i do Evropy se dostaly, zvláště do Říma, kdež tehdaž stolice císařův Římských byla. Tu lázně byly staveny s nesmírným nákladem, jako nějaká městečka a hrady, v nichž byli lesové, rybníky, divné besídky, hospody, a v těch všelijaké hry, kratochvíle a rozkoše až přes příliš provozovány byly, a co se jen od rozkoší vymysleti mohlo, mužskému i ženskému pohlaví, všeho toho se povolovalo, tak že tam velicí páni, aneb kdokoli chtěl na své peníze živ pobyti skvostně a je marně utratiti, ve dne i v noci tam bývávali. O čemž *Plin. in epist., Spartianus,*

Lampridius, Julius Capitolinus, Barth. Marlianus topog. urb. Roma, Joh. Seroilius de mir. antiq. oper. a jiní vypisují, a lázně ty thermas jmenují.

Přes to však ještě i pro příčiny jiné Turci pilní jsou lázně a častého mytí. Nebo v zákoně jich zapovědíno jest do mešitu jíti, anebo se doma modliti, dřív než by špína s těla byla smyta; anebo tělo, byť prvé čisté bylo, předce obmyti musejí, proto že oni věří tomu, že tou vodou živelnou a splakováním zevnitřní špíny s těla tak hříchův svých vnitř pozbývají a se očišťují. Čemuž dávno před nimi i pohané věřili a to tak zachovávali, jakž jest tomu rozuměti z *Pausania lib. 2. Virg. lib. 2. Eneid. et 6. ibid.* Ženy pak jejich, ač vždycky uzavírané v domích jsou a nikam ven nerci-li vyjítí, ale ani vyhlédnouti nesmějí, však pod zámyslem náboženství a očišťování tím častěji do lázní chodí, aby tudy muže své oklamávaly, a někam jinam, jakž se které hodí a zlíbí třebaš na milovánky ušinuly, anebo sprostá drobet se z domův projdouce, prověťřily. Nebo muži vědouce, že žádné mužské pohlaví do lázně, v kteréž ženy jsou, nesmí jíti, ani tam jim kdo jiný krom ženského pohlaví přísluhuje, na to se bezpečí a nemyslí, aby se pod tím jaké lotrovství, jakověž u nich zhusta se děje, konati mohlo. Jakož pak táž příčina byla, že jsme my se od jedné lázně k druhé toulati musili, poněvadž jest přísně a pod hrdlem zapovědíno do lázní, v kterých by se ženy myly, nevcházeti.

Slavné, bohaté paní mají své lázně v domích, v pěkných a rozkošných zahradách, nákladně pěkně vystavené, v těch se mývají a jedny druhé se k sobě s zástupy čeledí a kleštěncův i také děveček zoví, a od půl dne do druhého se myjíce, spolu kratochvilí, laškují a se zabývají.

Do obecních lázní obzvláště rády chodívají, a tam často v zástupích se scházívaly, aby jedna druhou odrbávala a myla; a takž vespolek v libých rozkošech oplývají, že když druhdy zvedí, v které lázni neb ulici pěkná osoba, buď že ona panna neb žena jest, pro tu naschvál jako jiné feny lezou, a zdaleka do lázně půjdou, aby se na ni podívaly, a jí mohou-li posluhovaly, nejináč jí na službu hledíce, než jakoby mužské pohlaví byly, jakověž ženy k pohlaví svému

zapálené a chlipné vypisují *Suidas* a *Martialis*, jmenujíce je *tribades*. Když do lázně jíti mají, připravují se co mohou do nejpěknějších šatův, a jedna děvečka nosí na hlavě nádobu, buď cínovou, stříbrnou aneb měděnou, v níž patuchy, čechlíky a jiné své šperky mají, a to vše přikryjí šatem hedbávným a tkanicemi aneb pasamány premovaným; jiná děvečka nosí koberec, na němž paní sedává; jiná nese košík neb truhličku, do něhož klénoty a jiné věci paní schovává, a tak dále.

Jestliť pak každému národu dovoleno do lázně choditi, a jedněm jako druhým rádi posluhují, a to za špatné peníze, a místem jsou lázně nadané a své důchody mají, v nichž se znamenité pohodlí lidem činí a prokazuje, z nichž také jedny nad druhé nákladněji stavené jsou, a ta, v níž jsme byli, jedna z nejchatrnějších byla, a několik set jich v *Cairu* býti praví.

V Jerusalemě sic jsou také lázně, velmi pěkně vystavené a rozkošné, s mnohými pokoji a sklípky, avšak asiatské je převyšují.

V lázních tureckých dávají sobě muži břitvou brady a hlavy holti, jinde pak po těle, jako i ženské pohlaví, žádných vlasův netrpí, nýbrž je sobě pokaždé, jak jim málo povyrostou, mastí jakousi, kterouž *rusma* jmenují, shánějí; tou když natrou mezi pocením se místa vlasatá, tehdy ní bez bolesti vlasy vytáhnou a setrou, jakoby jich nikdy nebylo, a tudy holého těla jsou. *Leon. Fioravanti del comp. dei secreti ration.* vypisuje *receptu* takové masti, též jak by se vlasy na obočích černiti měly, na čemž Turkyně mnoho zakládají a tím pyšnějí, *lib. 4. c. 13. 14. 15.* a v knize jiné *de Capricci medicinali cap. 88.* A vůbec nadevšecko jiné v lázni velmi tiše a uctivě se chovají, daleko jiným způsobem, nežli kde mužské a ženské pohlaví vesměs v jedné lázni i v jedné vodě se mývají, jakž se to v Švýcařích, v Baden a *Vallis* i v Denemarku a jinde místy podnes děje. O *Valliských* píše *Casp. Collinus, Sedunus.* O Badenských vařích, jak sobě v nich mužské i ženské pohlaví nestoudně provozuje, *Poggius Florent. inter epist. En. Sylviu epist. 4. 2. 5.* My potom po dobré půl druhé hodině, zmyvše se dobře, vyšli jsme z lázně k místu, kde jsme se svlačeli, a po té majíce pryč odjíti, kázali jsme se ptáti, co bychom

od lázně měli dáti, a domnívajíce se, že mnoho budou od nás chtítí míti; a oni toliko dva mejdiny od osoby žádali, kteréž jsme jim s ochotností dali, a odtud v pokoji odešli.

Vracující se do hospody, potkali jsme se v jedné široké ulici s zástupem lidu proti nám jdoucího a velmi hlasitě křičícího, jehož jsme se ulekli; ale dal nám zprávu tulmač, že mrtvého k hrobu nesou, abychom s cesty na stranu ustoupili, což jsme hned zdaleka učinili. I šlo nejprv množství lidu napřed, za lidem tím kněží jejich před marami, křičíce jeden přes druhého co nejvíce mohli; zacpávajíce sobě oběma rukama uši, snad proto, aby se neohlušili vespolek; za nimi nesli máry na ramenou a tělo mrtvé v truhle, kteráž byla přikryta pokryvadlem, a na jednom konci v hlavách tulbant turecký postaven byl. Za marami šlo množství žen s zakrytými tvářemi, však ne bez pláče a křiku hlasitého, naposledy lidu obecní zástup, ten zavíral a nás minul, odkudž jsme potomně bez překážky do hospody naší došli.

Dvacátého osmého dne, totiž ve středu na den svatých Šimona a Judy, přišel k nám ráno janičar, rodilý Francouz a poturčilý, s kterýmž jsme dali promluviti, aby nás za město k spatření pyramid a *mumii* vyprovodil; ten nám oznámil, že jest ven z města vysílal přezvědět, mohli-li bychom pro vody a zátoky toho času z Nilu řeky jdoucí k ní dojeti, ale že zprávu má, že v některých místech mosty voda pobrala, tak že na ten čas tam se dostatí nám možné nebylo; pročezž musili jsme na tom předešlém jich s vrchu zámeckého spatřování bezděk přestati. Avšak vedlé toho zdaleka spatření i od jiných vzaté zprávy mohu tuto o nich poznamenati.

Měli ten obyčej Egyptčané (věříce o z mrtvých vzkříšení) těla mrtvých nepáliti jako Římané, ani do země pro v zem se obrácení jako Řekové pohřbovati, ale aby do vzkříšení trvánlivá učiněna byla, je balsamovali a natírali, buď balsamem aneb aloem, myrrou, smolou cedrovou, solí a co jiného k tomu náležitého měli, a jak kdo možný byl, mrtvého svého v šaty pěkné neb prosté obáleli, a v místo suché, jako do sklepův suchých, písku aneb truhel kamenných kladli, a takovým způsobem nesčíslný počet těl mrtvých

neporušených zachovali; a ještě podnes mrtvé své v místa pustá, kamenitá, neúrodná a k ničemuž jinému nespůsobná kladou a schovávají, což také po všem tureckém panství od křesťanův i od Turkův se zachovává.

A protož v těch místech s strany polední přes řeku *Nilus* blízko od města *Cairu*, kdež se africké pustiny písčité začínají a z té strany Egypt neúrodný jest, tu jsou staří *Cairu* obyvatelé i nynější všickni místo pohřbům svých těl mrtvých obrali, sklepy v zemi vzdělali, jiní hroby ven z země, jiní desky, věže a jiná nákladná stavení na památku a slávu rodů svých vystavěti dali, tak že se v tom místě několik set kamenných sloupů čtverhraných, jiných opět okrouhlých, a soch velikých, věží od spodku širokých a k vrchu kuželatých; item desk aneb hromady kamení narovnaných neb nakladených nachází, o nichž o všech dlouho by bylo psáti, toliko tuto něco o *pyramidech* dotknu.

Ty věže tak jsou nazvané od řeckého slova *pyr*, totiž oheň, a to proto, že dole od spodku široce, k vrchu pak čím výše tím úže se stavěly, tak rovně jako každý oheň svým vrchem k úzku směřuje a se ztenčuje, tak tyto, aneb jako diamant špičatě k vrchu staveny byly a jsou.

Mezi jinými mnohými, kteréž se v těch místech a písčích nacházejí, nejpřednější tři pyramidy jsou, o nichž staří i novotní historikové mnoho vypisují, a mezi sedmi divy světa je pokládají. *Plinius lib. 36. c. 12. Herod. lib. 2.* a jiní staří historikové, jež *Plinius* vyčítá, mezi jinými věcmi toto o nich píše: že jest na nich dělalo čtyřikrát sto tisíc lidu, každého čtvrt léta jedno sto tisíc lidu kamení lámalo v Arabii skalnaté, a to přes pouště až k Nilu dodávali, a přes řeku na místo, kdež nyní stojí, a sedmdesáte osm let na těch třech stavěli, a na jedné největší 20 let. Na dělníky vynaloženo na samou cibuli, česnek, krom nádobí, dobytkův a jiných pokrmův, tisíc a osm set centněřů, to jest tisíc tisíců a osmdesáte tisíc korun, jakž *Pierre Messiees div. Lecons, trois. patr. c. 32.* vypravují. A není divu, že jsou se králové tehdejší v taková díla a stavení měst, věží a pevností vydávali; nebo máme toho důvod z písem svatých, že jest Josef

všecken lid Egyptský v otroctví a služebnost v čas drahoty sedm let trvající přivedl, tak že nechtěli-li jsou králové svého práva potratiti, vymýšleli na lid poddaný všelijaké a zbytečné roboty; a na samém lidu Israelském příklad máme, jichž tehdáž šestkrát stotísíc mužův bylo, krom žen a dětí, a den po dni k stavení robotovati musili, že jsou ovšem tehdáž také něco nového dělali, a skrze to od králův své vychování a stravu měli.

O největší a nejpřednější píše *Herodolus* a jiní historikové, že ji nějaký král *Chemmis* neb *Cheopis* vystavěti dal, a podnes v celosti zůstává, ačkoli na tři tisíce let stojí. Jest čtverhraná, a jakž *Diodorus* poznamenal, že každá strana při zemi tisíc šest set a osmdesát stěvíců zšíří jest, a však *du Villamont es voyages lib. 3. c. 13.* měřiv ji před málo kolikas lety, každou stranu po 400 kročejů, a kročej po půl třetím stěvici počítajíc, pokládá jeden tisíc noh, vůkolí čtyři tisíce. *Boterus lib. 3.* píše, že něco více nežli půl míle vlaské při zemi v okršlku svém jest. Vysokou pokládá ji *Herodotus* 8 honův, hon 240 noh dlouhý, učinilo by 1920 noh zvýši; *Diodorus* 6 honův, učiní 1440 stěvíců. Ale novotní spisovatelé počítají po stupních, kteréž od země až do vrchu vůkol a vůkol zevnitř jdou, jichž počítají 250 a každý 5 stěvíců vysoký, stěvíc pak 10 prstův dlouhý, což by učinilo 1250 stěvícův. *Bellon. lib. 2. Pet. Martyre Milannese etc.* Kamení jest velmi tvrdé a veliké, a jakž *Pompon. Mela* pokládá, nejmenší kus 30 noh jest zšíří; avšak tehdejších časův neměli takových nástrojův a způsobův k vyzdvihování kamení a jiných potřeb, jako nyní, tak že staří spisovatelé jináč nesoudí, nežli že jsou pracně rukama a sochory takové kamení od jednoho schodu neb stupně na druhý váletí a sázeti musili, což by se nyní našim dělníkům za nemožné býti zdálo.

Na vrchu nahoře, ač se nezdá, aby co bylo, však jest tam místo čtverhrané, a z každé strany pěti stěvíců, a to z jednoho kusu kamene, což velmi divné jest na takovou výš tak veliký kámen vyzdvihnouti a vsaditi. Také jest jistá věc, že byť nejsilnější střelec z lučiště šíp, stoje nahoře, do povětří přímo vystřelil, nemůže spodku u základu přestřeliti, ale pokaždé šíp na stupně padne, z čehož se

veliká šíř souditi může. A vůbec není a neměla by slouti věže, ale kamenným neb vystaveným vrchem, proto že také po vší zemi Egyptské se spatřují a nejináč nežli jako nějací vrchové býti se zdají. Při spodku jsou pahrbkové písčítí, jimiž se základ zanáší a zasypá, tak že mnohem hlouběji pod zemí jsou, nežli předešle byly. A to znáti z té díry, kterouž se dolů do vnitřka leze; nebo do ní se nyní vcházeti nemůže dveřmi při základě udělanými, proto že jsou velmi hluboko pískem zasuté, než oknem se tam lézti musí. Jsou pak vnitř komory z mramoru černého a strakatého vystaveny, a v jedné hrob z černého a jednoho kusu mramoru, jež ten král, kterýž ji vystavěti dal, sobě ku pohřbu připravil.

Druhou pyramidu stavěl *Cephus*, bratr krále *Lhemnisa*, kteráž o mnoho menší i prostější jest. Spodek jest 625 stěevíců na každé straně. Nemá žádných stupňův zevnitř ani vnitř, tak že se nahoru na ni nemůže jíti, a vnitř plně vystavená jest a není, prázdná jako první. Jest čtverhraná a špičatá, žeby sotva jeden člověk na vrchu ostáti mohl, ješto na první přes padesáte osob volně státi může. A však mnoho stála krále toho, jehožto předek vydav se ze všech důchodův na stavení první, tento pak aby vždy nějakým způsobem peněz nabýval, jedinou dceru svou, a to velmi krásnou, k tomu přivedl, že jest za jistou mzdu peněz aneb počet vozův a kamení k té věži, svého těla jednomu každému propůjčovati musila, aby takovým prostředkem k vystavení jí otec její dostačiti mohl; o čemž *Herodotus lib. 2* píše.

Následuje třetí, kteráž nejmenší jest. O té píše *Herodotus*, že ji vystavěl král *Mycerinus*, syn bratra krále *Cophis*; ale větší počet, jako *Plinius* a jiní, přivlastňují to stavení nějaké *Rhodoppe* nevěstce, kterážto byvši ponejprv s Ezopem v chudobě a otroctví služebném, skrze svou vlídnost, krásu a výmluvnost potomně tak vznešená nevěstka byla, že k ní těch časův králové, knížata a páni zdaleka na milovánky jezdili a za služby její bohatě jí platili; odkudž takového bohatství nabyla, že tuto, ač menší, však nákladnější na svůj groš vystavěti dala. *Plinius ibid.* Nebo od země na 22 noh zvýši jest vystavená z černého mramoru mouřeninského, *Basalles* řečeného a

velmi drahého, ostatek z bílého mramoru až do vrchu, a však od spodku až nahoru po všech stranách obrazy a podobami rozličných zvířat a znamení v ní vytesanými ozdobená, kteréž všechny jisté věci historické a paměti hodné znamenaly; jakéž obrazce egyptské vypisuje a vykládá *Orus* v knize *Hierogl.* Při každé straně obsahuje dyl 363 střevecův; výš její neví se, proto že na ni nahoru tolikéž jako na druhou se nemůže jíti.

Naposledy jest také podivná věc v témž okolí a položení totiž hlava a tvář jako člověčí s krkem proti *Cairu* obrácená, a velmi mistrovsky nos, oči, ústa, čelo, líce, uši a jiné vlastnosti hlavy vytesané má, že se čemu diviti, kterak to vše tak dlouhý čas v celosti trvati může. *Plinius* vypisuje tu hlavu a míru její, totiž že jest na výš 140 střevecův, a okršlek neb okrouhlost hlavy vůkol čela a židovin z předu i zadu 102 střevecův, a to vše jediný kus a celistvý mramor jest, tak že netoliko vytesání ale i přivezení tak velikého kamene ku podivu každému býti musí. *Mons. de Villamont lib. 3.* píše, že není nežli 92 střevecův vysoká.

Byla pak ta hlava hrobem krále *Amasis*, v níž pochován byl. *Plinius*. O kterémž králi píše se, že jest dal dům udělati z jednoho kusu kamene, kterýž zevnitř byl 21 loket dlouhý a 14 široký, 8 vysoký, a vytesané pokoje měl, kterýž 2000 lidu po tři léta dělalo. *Herodotus*. Někteří praví, že byla modla, a že někdy Egyptčanův bohem byla, z níž satan od slunce východu až do západu na dotázky odpovědi dával. Tolikéž o ní píše *Blase de Vinegere, es images de plattepeint. de Philostrate*, a dokládá, že neštěstí příčinou bývá tomu, kdo na ni na vrch hlavy leze a chodí; a příklad toho na jednom Francouzu tehdáž stalý přivozuje, že z všetečnosti, slyše o tom, nahoru vylezl, avšak jeda odtud zase do města *Cairu*, že jej kůň, na němž seděl, s sebe shodil a zabil.

Učiniv výše zmínku, kterak jsou předešlí obyvatelé *Cairu* v těch místech těla mrtvá pochovávali, vzal jsem toho dostatečnou zprávu, že v témž položení nedaleko městečka *Zaccara*, okolo půl druhé míle české od *Cairu*, jest vědoma díra zahrazená prkny, kteráž se však písky zanáší, a pokaždé musí býti vyčišťována, když kdo skrze ni

dolů chce jít. Nebo když poutníci tam přijíždějí, z úplatku rádi je tam pustí. Kteroužto děrou přichází se pod zemí do mnohých a rozličných sklepův a komor v skále vytesaných, v některých že jsou dvěře kamenné, a v těch že se nachází do několika tisíc těl mrtvých balsamovaných a jináč mazaných, v šaty a plátna vonná obalených, kteráž že po starodávnu rozličně přistrojena jsou, s nehty pozlacenými a jináč barvenými; a ta v celosti zůstávají, krom že černá jsou a seschlá, a jako v komíně zudilá; vlasy jaké barvy byly, v celosti znáti, což jsem v Cairu v jednom krámě, kdež jich několik prodali do Benátek, vše očitě a bedlivě spatřil. Nebo věděti sluší, že je do Evropy vozí za veliké peníze, a hned na sta jedno kupující, však kradmo pro Turky, kteříž nám nepřejí tak vzácného lékařství, z nichž se strojiti může k nejtěžším nemocem. A jistě není dobře spravená ta apatéka, v níž by se vždy nějaký kus těla takového nenacházel.

Slovou pak těla taková balsamovaná a z těch zemí přivezená *mumiae* po latinsky, kteréž mimo jiné nemoci, obzvláště pro vnitřní krve sražení, vředy, zlé povětří prospěšné jsou a velmi vzácné, jakž *Bellon. lib. 2. c. 4. 7.* píše, že král František první toho jména Francký, když kam jel, vždycky kus té *mumie* a *rhobarbarum, terra; sigillata etc.* v krabici s sebou vozil, pro náhlu potřebu; jakož pak i J. M. C, celou takovou *mumii*, totiž celého člověka, míti ráčí, kteréhož když jsem viděl majícího červeně obarvené nehty, poznal jsem, že z Egypta přivezen býti musí. Staří jí také užívali, jakž *Galenus libro 2. de Dynamid. spur.* receptu z ní udělanou vypisuje.

Mimo dotčené místo nacházejí se ty mumie podnes ledakdes v tom položení pustém, v hrobích kamenných a sklípcích obzvláštěních, i takto v holých píscích zahrabané, a při některých prsteny, náušnice, náramky zlaté, a divné staré ozdoby se nacházejí, kteréž Turci potom kradmo prodají, anebo zase někam zahrabí. Píší také některé věci divnou strany těch těl mrtvých v těch místech pohřbených, jako *Alvoigi di Giov. nell. viag. Jacob Vormser etc.* Albrecht hrabě z Lowensteina v putováních svých a jiní, načež jsem se s pilností vyptal a to za jistou pravdu v Cairu sobě jsem praviti dal: že

v těch místech každého roku jednou, a to měsíce Března, ten čtvrtek po neděli *Latare*, od večera čtvrtku až do rána na sobotu, těla mrtvá, některá celá a obalená, některých ruce, nohy a tak dále z země vystupují a nad zemí se ukazují nepohnutelně za některou hodinu, a potom jak patrně vynikají z země, tak zas do země sstupují a se tratí, s velikým podivením přístojícího množství lidu, kterýchž na tisíce k tomu času z *Cairu* tam chodí, jedni se tam modlí, jiní dívají, těch těl dotýkají, a jmenují ten čas z mrtvých vstání. Což božím-li či ďáblovým působením se děje, pobožnému čtenáři k uvážení toho zanechávám.

Kapitola 18.

**O našem se po městě Cairu procházení, a co jsme v něm viděli;
též krátké vypsání téhož města Cairu.**

Nemohše tedy, jakž výš řečeno, k těm pyramidám ven z města pro vody vyjeti, i abychom času užili k jiným věcem, dali jsme se do procházení ulic a k spatřování všeho, co bychom jen mohli spatřiti. A nejprvé šli jsme skrze jednu přední ulici města, od brány Nansre až k bráně Zuaila, v níž nejřednějši kupci a páni bydlí; v té několik kollejí a škol vystavených jest, a nejřednějši *Gemelhazar* slove, kteráž má ročních důchodův čtyrykrát sto tisíc na vychování studentův a jejich potřeby, a tu se učí zákonu jejich, a čtou o tom doktorův svých mnohé knihy, divných básní plné, kdež někdo povycviče se něčemu, spíš bývá potřebován k úřadům, nežli jiný nic neuměje; a zvláště z jiných měst, když potřebují soudce a správce v náboženství i v právích, jehož *cady* jmenují, tehdy když do takové školy vzkáží, bývají jim propuštěné osoby hodné, jako z nějakého *seminarium*, totiž zahrady.

Kostely také přední jsme viděli, z nichž každý na den 10 dukátův platu stálého má. Při jednom, kterýž na nejbližším náměstí proti zámku stojí, praví, že škola byla, v níž léta 1566 vyšed oheň, do 9000 exemplářův a kněh jiných a jiných, a to psaných, a do několika set zlatými neb stříbrnými puklami ozdobených shořelo; a ten kostel jest podnes na větším díle pobořený, bez střechy a podlahy povrchu, toliko jsou na něm zábradla, a v okních mříže mosazné a železné, po čemž znáti, že jest znamenitá věc před časy býti musila, anobrž nejspíše od křesťanův za císařův Římských aneb Konstantinopolitánských vystaven býti musil.

Dál viděli jsme nemocnice, z nichž některé mají do sta tisíc důchodův každoročně, a každého z jakéhokoli národu do nich bez osob šetření přijímají a hojná pohodlí jemu prokazují, i lékařství pilně dávají, a to darmo, tak že kdo se vyhojí, může odtud vyjiti,

zaplatě prostým penízem *Deo gratias* pakli by tam umřel, tedy co při sobě měl, toho žádnému nevydávati tam za právo mají.

Potom jsme skrže nejedny kotce kupecké, jež oni bazars a Vlaši *fondiques* jmenují, se procházeli; v některých nic jiného než plátna a kmenty rozličné indiánské, persiánské, Alexandrinské a jiné se prodávaly; v jiném jsme viděli tkaniny hedbávné všelijaké, jakéž se vymysleti mohou, a jim podobných v těchto našich zemích nevidáme, nerci-li takového množství nemíváme; v jiných sama rozličných barev sukna, a nejvíc englická, florentská a francouzská; v jiných šamlaty a muchejry.

Potom jsme přišli k pěkně vystaveným kotcům, ze jmena *canelhalily*, a v těch na větším díle Peršané svá zboží měli od látek, zlatohlavů, stříbrohlavů, čalounů a drahých kamení atd. i rozličných z Indií kupectví. Za kterýmižto hned stojí jiní krámové samých vonných věcí plní, jako *ambry*, pízma a co tomu podobného můž vymyšleno býti, v takovém množství, že kdo libru žádá koupiti, oni na sto liber ho nabízetí smějí.

Nejpřednější ze všech kotců viděli jsme, *kancala* slove, kdež nic jiného, nežli co zlatého, stříbrného, od drahých kamení a perel jest, se nenachází.

Jak pak koli mnohé obchody a u velikém množství aneb počtu v těch rozdílných kotcích a po různu po městě od rozličných národů se provozují a prodávají, však toho Turci pilně šetří, aby se ve všem každý spravedlivě choval a míry i váhy výsadné užíval; kdož by toho neučinil a shledán v tom byl, že nepravou váhou neb měrou prodával, ten bez milosti tímto způsobem trestán bývá: totiž zavěsí mu na hrdlo veliký hliněný hrnec jako zvon, anebo opravdový zvon mají, vsadíc mu na hlavu čepici s vocásky, vede jej pacholík za provázek skrže nos jemu protažený, a jde před ním, a janičar jde vedlé něho tluka na ten zvonec holí, aby lidé slyšeli, že takového tudy z pokuty vedou. Potom pak když se s ním, jak kterému daleko a jisté místo uloženo, navodí, ještě mu peněžitou pokutu uloží, kterouž dáti musí.

Potom jsme šli skrze uličky, kdež v některých sami ševci prodávali, v jiných sami krejčí, všecko již na prodej udělané a shotovené věci, a tak po řemeslech jiných mnohých, až i kuchaři svou ulici mají, kdež maso skopové, velbloudové, bůvolové a jiných dobytkův, na mnoze pečené i vařené s jiným vařením, jako rejží, hrachem, bobem, jáhlami atd. přistrojené, item slepice, ryby a jiné věci prodávají; obzvláště pak viděl jsem to svýma očima, že jsou skopce měli s tak velikými ocasy, že na nich samých tak mnoho masa bylo, co na největší skopové kýtě, jakož pak nám to jistili, že mnohý patnáct i dvacet liber, však s koží a vlnou, kterouž jest velmi obrostlý, váží, jakýchž beranův tam na mnoze živých jsem viděl, že dosti měli činiti ocas za sebou táhnouti.

Také jsme šli přes náměstí, na nichž samo rozličné ovoce v hojnosti prodávali; item saláty a čerstvé byliny, netoliko v Egyptě rostlé, ale také z Syrie, z Cypru a od jinud po vodě přivezené, bez nedostatku; potom kde samé oleje, loje a jiné tučné věci prodávají; jinde kde mouku, chléb a koláče. Jiné náměstí jsme viděli, na němž válečné nástroje, oštípy, šípy, terče, šavle a jiné věci s dostatkem na prodej byly.

Nedaleko zámku jiné náměstí jest, na němž koně arabské a egyptské, velbloudy, mezky, osly a jiná potvorná zvířata prodávali, nad kterýmižto jejich koňmi největší jsme zalíbení měli, a v pravdě nikdy jsem pěknějších a spanilejších koní tak pospolu a tak na mnoze neviděl. Nebo jsou vysocí, vytáhlí, silní, útlí a srsti lesknaté, tak že by s těžkem pěknější namalovati mohl; ovšem pak jsou rychlí, k tomu dobří a cviční, že by nad ty tuším pěknějších a lepších na světě býti nemohlo. O takových egyptských koních činí se zmínka v třetích knihách královských v 10. kap. těmito slovy: „Přivedli také Šalomounovi koně z Egypta a koupě rozličné, a vodívali spřež vozníkův z Egypta za šest set lotů stříbra; koně pak jednoho za sto a padesáte;“ což *Budaus de asse, lib. 4.* na šedesáte korun vykládá, tak že čtyry koně za 240 korun stály. Na těch koních také umějí výborně Kairští se projížděti a jimi hrdě sobě vésti, okrášlice je pěknými tkaninami a pokryvadly, aneb jiným pěkným nádobím, a kdo téměř

může s to býti, aby koně chovati mohl, ten musí ale jednoho, nemůže-li víc míti, a k sousedu třebaš přes jednu ulici, ovšem pak dále, na něm jeti.

Nedaleko těch kotcův *kancali* řečených jest stranou ulice úzká, v níž jsme viděli mnoho mužského i ženského, mladého i starého pohlaví z rozličných národův, však nejvíce mouřenínův, v služebnost a otroctví prodávati, a byli všickni nazí beze všech šatův, kromě někteří měli kus hadru z předu zavěšeného. Tu jsme se dívali, jak některý kupec přišed, divně sobě některou osobu z nich natahoval, ohledával, jako jiné hovado, a odejda ten, jiný přišel totéž čině, a některému musili běhati, skákati, aby zvěděl, jsou-li čerstvého těla. Ti otroci na větším díle řetězy. a provazy v hromadu svázáni, a vedlé mladostí aneb starosti, umění a hodnosti se prodávali.

Pan Černín chtěl mermo jedno mouřenínské pachole koupiti, a sotva jsem jej z toho svedl, předkládaje mu příčinu nebezpečnosti a pokuty, nemajíce té svobody sobě propůjčené, a také by je nám byli nepropustili v Alexandrii na lodí; rovně jako koně, jakovéhož jsme velmi žádostivi byli koupiti, ale peněz jsme k tomu málo měli, a také, bychom byli svobodu sobě vyžádali, však nebyli bychom ho po moři tak lehce dopravití mohli. Jiného všeho, jako kamení drahých, a zvláště pěkných a laciných rubínů, čalounů, porcellán, kobercův a věcí indiánských mohli jsme hojně nakoupiti, kdybychom byli dostatek peněz měli, čehož nám velmi líto bylo.

Naprocházevše se až k nešpornímu času do libosti, obrátili jsme se do příbytku našeho, kdež jsme toho janičara Francouza, ježž jsme ráno pozvali, čekajícího na nás našli, a tak jsme spolu obědvali. Tu jsme rozličné věci rozprávěli, až se nám ten janičar dal do naříkání na svou bídu a neštěstí, od té doby co se poturčil a křesťanství se zhostil, litujíc toho s pláčem a pravě, že by se rád do vlasti své navrátil, a že v srdci věří v Krista pána; však poněvadž se v *Cairu* oženil, na ženu a děti laskav jest, že na ně nemůže zapomenouti ani je opustiti; a ledacos jiného promlouval, až jsme nad ním lítost měli, i zase pochybovali, aby snad toho, podlé tureckého obyčeje příčinu

dávaje k ponuknutí nás něco prati víře pohanské mluvíti, naschvál nečinil, a nás polapě u vrchnosti neosočil, jakž se to jiným mnohým a často k velikému zlému jejich přihodilo; ale my se pamatovali na povědění: *Chi ti fa piu carezze che non suole, o ingannato t' ha, o ingannar te voule*, Totiž: „Kdo ti víc pochlebuje nežli žádáš, nebo tě chce oklamati, anebo tě již oklamal;“ jakož v té příčině Španělové moudře říkají: *Del enemigo no fabler as mal, mas piensa lo*, „aby o nepříteli toho, co myslí, nemluvil“, a zvláště v jeho zemi; a jsou tam obzvláštní vyzvědači a zrádci na to, aby přespolní kupce připochlebíc se k nim prozrazovali a je o všecko připravovali, neb z toho mají částku svou; a nejvíce Židé tam s tím zacházejí, před nimiž každému varovati se radím. Protož jsme jemu na taková naříkání nic neodpovídali, ale všelijak se do jiných řečí dávali; jako ku příkladu ptali jsme se ho, čím by to bylo, že na větším díle lid v *Cairu* tak hrubě nestatečného zraku jest a očí bolavých, ovšem pak velmi mnoho slepých se nachází? jakož pak i sám ten janičar velmi bolavé oči měl. Dal nám tu odpověd, že, poněvadž nečasto v *Cairu* pršívá a pro tu příčinu prachu tlustě po ulicích jest, lid jízdny i pěší u velikém množství po ulicích chodící jej vzbuzují, tak že se přes celý den saditi nemůže, nýbrž vznáší se jsa velmi drobný, náčerný co popel a sanitrovatý (jako i všecka země při Nilu řece), pročež do očí, jako i všudy po tváři a šatech padá, a zrak vyžírá a hubí. *Alpinas. de med. Agypt*, pokládá příčinu zapáleného od slunečné horkosti prachu a písku drobného, kterýž se po ulicích tak hustě jako nějaká mlha vznáší, a tou horkostí svou že zrak vypaluje a vysušuje. Ale já mimo ty příčiny také jejich lenosti a nečistotě přičítám jednu býti. Nebo viděl jsem to, že velicí Arabové a Egyptčané; jdouce po ulici, plné oči osazené budou míti muchami a komáry, však pro lenost neseženou jich, ani rukou k tváři nesáhnou, nežli někdy chtěje je jako přestrašiti, zachrochtají v své řeči, a otevřenými ústy zakřiknou, jmenujíce: *Roch!* načež mouchy neplaché a hladovité málo dbají. Anobř i matky jsem viděl děti malé nositi před sebou na ramenou, a vidouc plno much okolo očí seděti, že nebylo lze očí dítěti viděti,

však je z nich nesehnaly; z čehož soudím, že hned z mládí mouchy a těm podobné jedovaté žížaly jim oči nanečistí, obžerou a nakazí.

Nicméně aby poněkud prach smočovali po ulicích, jest několik tisíc velbloudův a oslův, na nichž vodu z Nilu po městě roznášejí a ji lidem netoliko prodávají, ale někteří z almužny, nadání a povinnosti do jistých nádob kamenných neb hliněných před domy vylévají, a tou potom několikráte za den ulice před domy, kupci před krámy a jinde vedlé libosti pokropují a prach smáčejí. Ale jest tak nesmírné horko, že v malé chvílce hned všecko zas vyschne, a také že ne všude, zvlášť co opodál řeky leží, kde veliká náměstí, kde říceniny a místa nemožná k polívání jsou, polívati se může, tak tehdy kde polito není, odtud se snadno prachem místo opodál mokré zaneše a přikryje.

Dále s týmž janičarem také jsme nemálo o řádu tureckém v témž městě rozprávěli, kterak v něm a všeho Egypta správcím a místodržícím císaře Tureckého jest baše, a ten pod sebou sangiachův a hejtmanův měst a krajin má dvamecítma, kteříž co těžkého a zvláštního k rozsuzování se hodí, k němu ukázati a k němu odvolávati se dovoliti musejí. Má přidaných 3000 janičarů pěších střelců, 4000 *spachiův* jízdných, a ty po městech a městečkách onde i onde rozložené vychovává, a v čas potřeby v rychlosti shromážditi je může.

Důchodův co se schází každoročně, buďto z *Cairu* aneb ze všeho Egypta, důkladně jsem se vyptati nemohl; toliko to nám pravil, že z města *Cairu* mimo vydání do šestkrát stotisíc důkátův se schází, což jest ovšem dosti, když se soudí, jak veliké vydání na dvůr bašete, na nařízení predešlých králů mamalukských na rozličná záduší, item na zbrojnici moře Červeného, kteráž v *Cairu* při Nilu leží, a v ní lodí a jiné potřeby válečné den po dni dělají, udělané po kusích rozkladené na velbloudích tam přes pouště přenášejí, se potřebuje a přichází.

Když bylo po obědě, starali jsme se o příhodnost jízdy naší po vodě do Alexandrie, a posílali jsme k vodě, kteříž by nám lodí jednali, tak že očekávajíce na odpověď, ten den jsme v příbytku sedě

strávili, a že toho dne ani druhého žádná loď dolů nepojede, tím jsme zpraveni byli.

Dne dvacátého devátého téhož měsíce, vstavše ráno, vyšli jsme na procházku, a jakkoli ráno se nám zdálo, však již lidu bylo plno po ulicích. Nebo takový tam mají obyčej, že co kdo řídití má, ráno před slunce východem, a večer po západu slunce vychází a to řídí; o polednách pak doma zůstává pro nesmírné horko, tak že mnohý co sobě v noci na snu utrhne, to sobě o polednách nahradí; a přes to jsou lidé tam suchého mozku a přirození, nespí tak mnoho jako my v našich krajinách, kteříž pro studenější krajiny vlhčejšího jsme přirození, mozku těžšího a ospánlivějšího. A v pravdě jest věc víře odporná, jak veliké množství lidu po ulicích jízdného i pěšího viděti, a zvláště kdež město veliké jest, zdá se nám nepodobná věc, aby tak všudy plné a osazené lidem býti mělo. Já pak mohu to jistiti, že ta nejmenší ulice tak jest tam lidnatá, jako v Praze most, přes kterýž nevíc lidu za den chodí i jezdí; a jaké množství v jiných předních ulicích obchází, to k žádným Pražským ulicem rovnáno býti nemůže, a k víře řku nepodobná věc jest, že se skrze ně jdoucí sotva protlačití může, a našinec ovšem často do jiných postranních uliček uchylovati a obcházeti musil, nemohouce projíti, a to ne bez mnohého posměchu, jak od pyšných neustupných Turkův, tak od jízdných pacholat, kteříž jedouce domů s koňmi ode dvora aneb od jinud, nám klobouky s hlav strhovali, aneb nám je na hlavách co čamrhou zatočili, což se pro nic jiného nedálo, nežli že veliké tlačení lidu a koní vespolek bylo, a tak jedni druhým na překážku byli.

Vedlé toho, ač jsem výše poznamenal, že každé řemeslo a obchody svá jistá místa po městě k prodaji mají, však přes to na tisíce osob po ulicích chodí přes celý den, kteříž všelijaké věci na prodej nosí a tím se živí; nejvíce pak od potrav, jichž Turci a těch zemí obyvatelé malé zásobení doma mívají, a raději sobě něco od masa neb jiného pokrmu kupují za hotový groš, nežli by se o to doma měli starati. Pročež chodíc jeden s tím, druhý s jiným, každý křičí a vyvolává to, co na prodej nese, nejináč než jako v Praze

studený kovář kladivem na železo tluka zvoní, aby o něm, že tudy jde, v domích věděli.

Zase chodí mnozí po městě, kteříž jsou od bohatých k tomu na den aneb na téhodny za peníze najati, aby vodu, chléb neb jiné věci roznášeli a lidem z almužny a darmo jistou míru a váhu dávali; a to činí mnozí, že záduší své na živé a za živobytí svého obracejí, a zase takových dobrodiní mnozí bohatí, nerci-li chudí, na ulici požívati se nestydí, majíce takové věci a dary za posvěcené a lepší, nežli které doma v hojnosti mají.

A tu vodu v velikých kozlových kůžích chlupatých i jiných, a k tomu pozlacené nádoby, z kterýchž se pije, z almužny po městě roznášejí, a lidi, aby ji pili, téměř nutkají; kterouž jsme i my z mdloby a velikého horka (vidouce že se každému, kdož jen žádá, uděluje) také pili.

Z čehož se souditi může, že ačkoli téměř bez počtu lidí v tom městě jest, však potrav hojnost mají, tak že se není obávati, jakž to jinde v velikých městech bývá: a boun hora in pescaria, e tardo in beccaria, „časně aby šel na rybný trh, a pozdě do krámu“, kdo chce lacino koupiti; tu vždycky v mírnosti dostati se může, nebo vesnice, města a městečka všeho Egypta odevšad tam dodávají. A nejvíc obilím a drůbeží rozličnou se živí, jako holuby, slepicemi a kuřaty; a toho všeho mnohý veliká stáda chová. Ale není divu, neb jim to snadno přichází pro hojnost obilí, teplo a způsob nasazování u nás nevídaný. Nebo mají pece naschvál dělané, do nichž nakladouce velbloudových lejn usušených, ty podpálí, kteréž z sebe tejný plamen dávají, nejináč nežli jako místy v Vestfalii a Flandrii drn a zemi „dorp“ jich jazykem řečenou, a těmi obloží tu pec, mezi něž mnoho set a třebas na tisíce vajec slepicích nakladou, a šetří mírný plamen a teplo těm vejcím dávati za některý den, až by se počínaly vyklubávati; a takž veliké hejno kuřátek se vylíhne, že jich častokrát počísti nemohou, ale hned je tak úhrnkem maličké na košíky měří, a jinému za laciné peníze prodají, anebo málem vychovají. Což u nich nic nového není, nýbrž před mnoha sty lety, že to tak činívali, svědčí to *Aristoteles lib. 6. cap. 2. hist. animal: „Ptačím na vejcích sedáním,*

aby se mladé vyléhaly, ten samého přirození způsob jest; však ne jen tak toliko vejce se otvírají, ale také sama od sebe v zemi, jako v Egyptě jsouce zahrabána v hnoji, kuřátka zplozují; a v Syrakusu městě nějaký bumbal v truskách do země vajec nakladv, tak je dlouho zavlažoval, až by se v nich mladé narodili; potom pak když se v nákých teplých nádobách převarila, tedy vejce ta sama od sebe kuřátka vydala.“ Anobř mnozí chodí po ulicích, kteříž pícky malé na kolečku aneb na zádech nosí, a v nich koláče, vaření a jiné věci od lahůdek jejich, zastavíce se před některým domem stojí, a teplé, jak kdo mnoho čeho chce, každému prodávají. Jakož pak takových semotam se trakujičích a tulákův mnoho a často trescí, proto že se tito domnívají, že jsouce oni dnes v jednom místě, zítra se octnou v druhém, co. pekou neb vaří a v jaké váze, to že se tak při nich, jako při těch, kteříž v kotcích sedí; neděje, ale často se mýlí a přehlídnou; pročež také jisté na ně pokuty ukládají. Když totiž pekaři chléb malý pekou, mezi dvě prkna krk jejich dají, co do nějaké klády, a nakladouc toho nevážného od něho napečeného chleba, vodí je po městě a klinkají zvoncemi na řetízkách visutými, aby to všem po ulicích povědomo bylo.

Mezi tím naším procházením přišli jsme k jednomu velikému *canalu* aneb příkopu, kterýž od Nilu téměř skrze všecko město jde a do něho voda vychází, z něho pak do jiných menších po městě, jímž se město čistí, svlažuje a občerstvuje; a však jakž jsem slyšel, že do roka tři měsíce bez vody a bahnité bývá, kdyžto Nilus hrubě odpadne. Ale tehdáž byla v něm vysoko voda, až se po mostech dřevěných i kamenných přes něj přecházelo, a do toho také příkop u příbytku našeho vcházal a rameno z něho byl. Při kteréžto straně a začátku příkopu viděli jsme několik čtverhraných domův z kamene a vysokých zdí bez krovův vystavených, do nichž žádných dveří dole nebylo, než nahoře vysoko okny se do nich lezti mohlo. O těch pravili, že jsou sýpky Tureckého císaře, do nichž baše každého roku mnoho tisíc strychů obilí nakoupiti a nasypati musí, a v těch místech se tu chová pro vláhu, jíž se občerstvuje od spodku a tak hrubě

nevyschne; jež často přemítati, a odtud do Konstantinopole a jiných míst, jako pomoršských pevností atd. voziti dává.

Toho dne viděli jsme všelijaké kratochvíle od kejklřův a zvířat rozličných provozovati. Však mezi jinými věcmi měli osla, kterýž divné věci provozoval; když k němu vůdce jeho promluvil na hlas řka, že slyšel, kterak se má veliké stavení v městě stavěti, a že voláno jest, aby všickni oslové shledáni byli pro nošení vápna, kamení a co potřebí: to jakž ten osel uslyšel, hned jakoby ho mor porazil, na zem padl, a zdvihši nohy nahoru, očima zavřenýma ležel, jakoby mrtvý byl. Co ten vůdce jeho nařikal, že by svého milého osla ztratil; co ním hýbal, za nohy táhl, však nechtěl prohlédnouti; až jej také kyjem bil dosti hrubě, předce nehýbaje se ležel; až namluviv se ten Turek do vůle, dal se slyšeti těmito slovy: „Páni milí! vězte že zítra bohdá proti žoldánovi všecko množství vstříc slavně vyjeti má, a co nejpěknější paní na pěkných oslích pojedou, a těm oslům dají ječmene dobrého a vody z Nilu čerstvé“ – těch slov ještě dobře nedomluvil, schopil se ten jeho osel, a jakoby se také jedním pro paní hodil, divné skoky radostí velikou prokazoval. Však když opět jeho pán řekl, že jest žádán od svého souseda, aby svého osla pro jeho ženu starou a šerednou půjčil, kteráž také vyjeti se strojí, tu ten osel hned jednu nohu skřivil, jakoby na ní chromý byl a kulhal. Na to když se zeptal pán jeho: „Proč kulháš maje starou nésti? musíš ty na mladé laskav býti?“ kýval hlavou, jakoby toho posvědčoval; pročež vece k němu: „Ukažiž, která jest mladá v tom zástupu?“ On chodil kolem, až k jedné dosti pěkně přistrojené přistoupil a hubou se jí dotýkal, z čehož veliký smích pošel. A podobných divných zvůlí; jako ptáčky mají, kteříž, když jim kdo okáže peníz, zdaleka letí k němu a vezmou jej mezi pysky a nesou svému pánu; a tu na míse budou cedulky, v nichž napsány jsou věci šťastné neb nešťastné přihoditi se mající, z kterýchžto cedulek vezmou jednu, a tu tomu, kdo jim dal peníz, donesou; kterouž otevrouc, co mu dobrého neb zlého předpovídá, na tom mnoho pověrně zakládati bude, jakoby to věrná pravda byla.

Také jsme jedno zvíře mezi jinými, nikdy u nás nevidané, viděli, kteréž latině *camelopardalin*, jakoby řekl na česko velbloud leopard slove. To zvíře má škvřny černé po srsti jako leopard, a dlouhý krk i hlavu co velbloud, a jak *Strabo lib. 16.* vypisuje, má přední nohy vysoké a zadní nízké o polovici. Velmi pěkné a spanilé zvíře jest a žádnému nic neublíží; a jest jistá věc, že z dvojího těch dvou pokolení, jichž obraz nese, pochází, a to v městech libických a afrických, kdež v pustinách řídko kde voda se nachází; pročež kde místem studénka jest, tam se všelijaká zvířata a zeměplazové k napájení scházejí, a tehdáž se často přihází, že pokolení cizí s druhým se spojuje, odkudž rozličné potvory a stvoření pocházejí, jako i toto z velblouda a z leoparda. Slove arabsky *zurnapa. Galeot. Mart. de doctr. prom. c. 6.* píše, že za jeho času žoldán Egyptský takové zvíře nejprvé do Evropy a do Vlach poslal knížeti Florentskému *Laurentio Medices.* A tentýž jmenuje je jináč *giraffa*; podlé čeho tak sluje, to v kapitole 8. vysvětluje.

Také viděli jsme jiný způsob nežli u nás, místo káry, vozu neb smyku, veliké sudy a baly kupectví neb čehokoli jiného nositi: totiž jak uznají co za tíž, která věc má mnoho aneb málo, s tu potřebu se osob najme, buďto deset, víc neb méně; ti se rozdělí na dvě, a vždycky k jednomu sochoru z předu dva a zadu dva se srovnávají. Pakli jest věc těžká, žeby ji ti čtyři na jednom sochoru přivázanou provazy, a nízko od země vyzdviženou unesti nemohli, přivezmou druhý sochor aneb třetí s nosiči jinými, a ti tak spolu velikou tíž unesou; však když nesou, přední jedni druhým ruce na ramena kladou, též i zadní jedni na druhé, a tak jako svázaní se přidržují a zvednouce nesou, nemohouce jedni před druhými vystupováním z řadu, shýbáním se a jináč klamův užívati.

Viděli jsme také zvíře z Indií přenešené, kteréž šupiny tvrdé po těle má co krokodil a na způsob zbroje, jako náramky a jiné kusy, po těle má přirostlé; není větší nežli prase desíti aneb dvanácti nedělí, a dávali mu pšenici jísti. O něm zvláštní kapitolu napsal *Nicol. Monardes de med. ex Occid. Ind. delatis.*

Potom když čas byl obědu, vrátili jsme se do příbytku a poobědvali tím dříve; neb jsme zprávu měli, že jednoho mladého pána k obřizce povedou, pročež žádostivi jsme byli na jeho komonstvo se podívati. I šli jsme do ulice, kudy jeti měl, a náš tulmač s námi, kamž po chvíli valil se lid zástupem, až nám těsno bylo; za tím lidem jelo mnoho tureckých pánův a bohatých kupcův Kairských na spanilých koních, nádherně a v drahých šatech přistrojení, vše po dvou; po těch jelo rozličných, hudcův, trubačův, bubeníkův, pískačův, gejdářův a jiných hudeb. Za těmi šlo mnoho janičarův s holemi a ti cestu dělali; po té jelo pacholátko v 6 neb 7 letech stáří, v bílém stříbrohlavě a v bílém tulbantu aneb čepici, a to na bílém velmi pěkném koni sedící, na kterémž všecho nádobí co kment bílé, od hedbáví a divně stříbrem krumplované bylo; toho koně vedli dva, z každé strany jeden, za votěže uzdy, a vedlé těch šli jiní dva, každý nesa ratolest od stromu velikou, na níž rozličného kvítí a kytek mistrovsky a pěkně navěšeno bylo. Za tím pacholátkem jelo jiných několik po dvou, však ne v jednotejně barvě, ale v rozdílných šatech, i srsti koňův ne jedné; za těmi jelo mnoho žen na pěkných a nákladně obestřených mezcích aneb oslích, kteréž divně křičíce zpívaly, nejináč než jakoby jazyků neměly, a. skrze samý chřtán se nadíraly velmi nelibým hlasem, a ty byly mateře a příbuzné těch pacholat, a jiné k tovaryštvu tomu pozvané ženy, kteréž všecky sedla, jako jiní muži, obkročily a tak jely, spanile sobě na těch hovadách počínajíce.

Jest pak ten obyčej netoliko v *Cairu*, ale i jinde v zemi Turecké, že když některého baši, sangiaka, aneb některého předního pána u nich syn obřezán býti má, jiní chudší měšťané a rodičové naschvál své děti k tomu chovají, aby s tím mladým pánem na týž den a v témž tovaryštvu děti své obřezati dáti mohli, byť několik let čekati měli, a to proto samo, že sobě to za poctivost zvláštní a památku dětem svým pokládají, když povídají, kterého léta syn jejich obřezán jest, jmenujíce čas, když toho aneb onoho pána obřezali; kterýž také přijda k důstojnosti nějaké, takovým svým spolutovaryšům mimo jiné pomáhá a za účastníky svého musulmanství je má a drží.

Dne třicátého téhož měsíce byla nám od pana *consula* oznámena dobrá novina, abychom se strojili, že toho dne k večeru některé lodí dolů do Rosetty pojedou, a jednu z těch že pro nás smluviti dal. Pročež ochotně a s radostí jsme se strojili, a tím časněji, rozžehnavše se s panem consulem a všemi známými, a zaplativše co jsme protrávili, s poděkováním z dobrého chování na cestu z Cairu se vydali. Nebo nám ten večer před tím pan consul oznamoval, kterak by o nás zhusta po městě i při dvoře bašovém rozprávky procházely, a to takové, že bychom vyzvědači byli, radě nám co nejdříveji odtud povyhnouti, a nebudem-li moci míti příhodnosti, tedy aspoň z příbytku nevyházeti. Ale my nemeškali jsme vyjeti na oslátkách, s přidáním nám tulmačem a Židem, kteříž nás do Bulako (kdežto přístav a stanoviště pro lodí u Cairu jest) doprovoditi a s námi tu pobytí měli, až bychom se odtud podplavili. Tuto pak dříveji nežli bych začátek jízdy dolů učinil, ještě stručné vypsání města Cairu doložím.

Cair aneb *Ceir* město, jináč *Alcair*, jakž *Laonicus hist.* vykládá, slove po arabsku Veliké město. Někteří je jmenují *Missir*, od starého jména *Mizraim*, jímž všecka země Egyptská tak se jmenovala. Od starodávna sloulo *Memphis*, a bylo vystaveno před narozením Krista pána 1945 let. Dělí se na dvě, nejprvé starý *Cair*, jináč *Mifrulbetich* po arabsku nazvaný; potom nový *Cair*, jináč *El chahira* řečený, a předměstí *Bulák*, *Medin*, *Caraffar* aneb *Massar*, *Bebzuaila*, *Gemethailon*, *Bebelloch*, kterážto všecka obzvláštně a dosti po různu leží a veliká města jsou, každé z nich některý tisíc domův v sobě mající; však samý nový *Cair*, toliko zdmi a branami ohražený jest a se časem zavírá, a při tom zámek na vrchu vysokém vystavený jest, o němž jsem již napřed zmínku učinil. Ta všecka města v rovině leží, v položení čtverhraném, více na dyl k řece Nilu, kteráž při Buláko města dosahuje, a jinými stranami na půl míle od města. i více vzdáli s svými břehy se táhne, a z zámku výborně se spatřiti i postříletí mohou v čas války.

Okršlek všech spolu měst s předměstími soudím býti okolo čtyř neb pěti mílí českých, a kdyby pospolu ležely a mezi sebou na

mnoho honův, místem na dobré čtvrt i více české míle, náměstí a zahrad neměly, byly by mnohem menší, a soudím že by sotva dvě Prahy převyšovaly. Avšak proto že malých a úzkých domův tam nejvíce jest, vidí mi se, že by se jich třikráte i čtyrykrát více nežli v Praze našlo a shledalo. Jsou tam domové na díle z hlíny, jiní z kamene, dříví při nich dost málo, dvěře obyčejně nízké, sotva přes pás člověka přesahující, tak že se velmi shýbati musí ten, kdo do domu vchází, a to snad proto, aby každý vcházející té síni a v ní přistojícím vol neb nevol poklonu činiti musil; anebo pro lepší bezpečnost v čas války, aby s koňmi do domův a síní jízdní ani pěší, nakloňující se tak s zbraní tělem k zemi, vskakovati nemohli; od nichž snad pošlo to přísloví *A casa mia non intraria, si tu non lighi la bestia a l' uscio*, to jest: „Do mého domu prvé nevkročuj mi, leč hovádko uvížeš přede dveřmi.“ Než kteří tam koně mívají, ti je v místech jiných při domích a zahradách chovají a do síně nevodí, proto že obyčejně sami v síni pro chládek bydlejí i líhají. Páni velicí pro svou důstojnost větší dvěře a vyšší při domích mají, a tím se zajisté od obecného lidu rozeznají. Také klíče domovní na větším díle dřevěné, rozličnými vzory dělané mají a jimi otvírají; podobně i zámků divného díla užívají.

Jaké pak množství lidu v něm jest, zdá se věc k víře nepodobná. Nebo ze všech těch zemí kupci a jiní obchodníci do Indií obchody vedoucí, opět kteří po Turecké zemi potravu z Egypta rozvázejí, též co se jich každého času (jakž doleji bude dotčeno) na pout do Mechy a Mediny odevšad jako včely k úlům se scházejí, a ze všeho Egypta obyvatelé hromadně se hrnou, tak že dobře všeho světa přední národové tam se nalézají, kteříž by se u velikém počtu vyčítati mohli; z samých křesťanských národův jsou tam Vlaši, Němci, Francouzové, Engličané, Řekové; Poláci, Uhři, Georgiáni, Abyssini, Nestoriáni, Goffiti, Armeniáni, Syriáni, a z jiných zemí k Kristu se přiznávající národové, kteříž tam několikere kostely mají, a řecký patriarcha těch zemí tam bytem jest, a své náboženství bez překážky vykonávají. A k tomu ačkoli po všech stranách města ulice velmi lidnaté jsou, však kdyby ženské pohlaví, paní a děvečky, tak

svobodně a často pro všechny potřeby z domů vycházeti měly jako u nás, zdálo by se v pravdě o mnoho lidnatější, nežli sic viděti jest. A však, jak jsem jistotně zpraven od křesťanů tam přebývajících i jiných osob toho povědomých, že téměř každého roku, anebo zajisto přes jeden rok, totiž ve dvou neb třech letech jednou, tam za 4, 5 aneb 6 měsíců nejdéle mor bývá, v němž do pětkrát stotisíc i víc lidu schází a umírává, a mimo to předce tam tak lidnato jest, jakoby žádný neumřel. Nebo tím bludem Turci všickni a pohané těch zemí jsou nakvašeni, že se žádný jakékoli nebezpečné a nakažující nemoci štítiti, ovšem strašiti neb ostýchati nemá, nýbrž že má na předzvědění boží tak cele spoléhati; byť i svou smrt jistou před očima viděl, však naprosto nikam neodchází, nýbrž tuze se drží toho přísloví: *Quel que debbe essere, non puo mancare*, že, „co na koho přijíti má, jeho nemine“, jakž o tom na svém místě doleji více se doloží. A takž jedni druhých se v čas moru neštítí, anobrž jakkoli kdo nakažen jest, k němu směle chodí, s ním obcují, šatů po umrlém užívají, je svobodně mezi jinými věcmi prodávají, a nikoli pro mor z domu, ovšem z města se nehýbají; odkudž pochází to, že mohouce za času nakažení morní přerhnuti, rozšafností a šetřením se životy zachovati, však svévolně se do nebezpečností dávajíce, jako hovada zhusta mrou a se kácejí. A však jakž někteří píší, jako Jan Geilrif, Jan Tucher, *Monsieur de Villamont* a jiní. v svých putováních do těch zemí, že v tom městě 20.000 kostelův a far jest, a k té každé faře některá ulice malá anebo jedna velká přináleží, a při mnohé 1000, při některé 300, 200 až nejmén 100 osedlých že jest, a když mor přichází a při jedné faře toliko jedna osoba za den umře, že hned 20.000 osob učiní, za 30 pak dní že hned 600.000 a za některý měsíc na milliony přijde: tomu ničemuž já místa dáti nemohu; nebo nesoudím, aby tam 300 neb 400 mešitův a kapliček maličkých dohromady býti mělo a sotva více ulic, a však do 40.000 aneb 50.000 domův dobře tam jest i něco více; a kdyby toho tak na mnoze bylo, byl bych to také spatřiti mohl, rozuměje položení velikých měst jako i kdo jiný.

Obyvatelé města Cairu jsou lidé chytří, lstiví a obchodům kupeckým od všelijakých národův vycvičení, mnoho slibují, málo

plní; již jest přísloví to jako chléb každodenní obecné u nich: *Promettere non e dar, ma per matti contentar*, totíž: „můžeš slíbit, neplniti, tak nemoudré podvoditi.“ A tak u nich: *Dal ditto al fatto el ce un gran tratto*, „od slibu k skutku dlouhými nedůjdeš hony mnohými.“ Kdo u nich s pěkné šaty může býti, ten se snaží, aby měl pěknou bílou košili, a přes ni něco kratší dolomán z aksamítu, karmazínu a jiné hedbávné látky. Ženské pohlaví toť nepřispořuje, ale jako kde u nás rádo pěkně a nádherně se strojí. Sukně nosí dlouhé rozličných barev, s knoflíky stříbrnými, zlatými aneb hedbávnými; rukávy mají úzké proti mužským, kteréž pro chládek, aby jim do nich vítr váti mohl, široké nosí; na hlavách drahým kamením a perlami, co nejdráž a nejpěkněji mohou, krumplované klobouky jakési vysoké co knížecí čepice, po stranách pěkné peří, a drahým kamením ozdobené, s mnohými obojky a náramky i mezi vlasy prosázenými perlami chodí, nejináč nežli jakoby nějaké kněžny byly; za nimiž tak doma v pokoji sedícími a spolu rozprávějícími při zdi děvečky stojíce, s složenými rukama na službu hledějí. Doma mají čistou zvěli, nebo tam jest mnoho kupcův a bohatých, kteřížto svým ženám nic dělají, ani vařiti aneb strojiti jídla, a to jak bohatý tak i chudý, nedají, proto že se ony tomu neučí, a že všecko od kuchařův po měšť hotové kupují. Protož přistrojíce se v roucho nádherné, pížmem a balsamem se natrouce a namažíce, projíždějí se na malých oslích, pěknými pokryvkami přistřených; nebo jedou navštěvovat jedna druhou, a při každé z nich jdou pěšky některé děvečky Slovanek a některý kleštěnec, a tak se místo jiného domácího díla procházejí. Čehož v jiných tureckých zemích ne tak zvolně svým ženám jako v tom městě obyvatelé dopouštějí, a nevím, aby kde v Turcích ženy takové svobody užívaly a tak lhostejné a líné byly; musejíť jinde ženy koberce, čalouny a rozličné tkaniny a díla drahá místo svých mužův dělají a muže tím živiti. Ale stává se těmto Kairským vedlé přísloví: *Femine e galline per andar troppo fori se perdono*. Totíž

Ženy jsou jako slepice: vejdouce jen na ulice, Hned se zmaří nebo ztratí, v cele domů zřídka vrátí.

Uprostřed řeky Nilu proti starému *Cairu* jest ostrov *Michias*, totiž Míra nazvaný, pro míru, kteráž v něm postavená jest na jisté znamení z každého roku buďto hojnosti neb drahoty po vší zemi Egyptské, a to skrže menší neb větší té řeky se rozvodnění a země zanesení i zavlažení. Na tom ostrově jest některé sto domečků, a na konci pěkně vystavený palác, a při něm mešit vesele ležící, okolo nichž voda se obráží. Na druhé straně a konci ostrova jest malá ohrada do zdi, v nížto uprostřed stojí studnice nepřikrytá a čtverhraná, okolo 18 loket hluboká, do níž jest z Nilu strouha pod zemí při dně udělaná, kudyž voda tam přichází a vpadá; uprostřed na dně stojí kamenný sloup, také 18 loket vysoký a na lokty znamenáný. Nebo když řeky přibývá, což se stává 17. Června, tehdy vchází tam voda a vydýmá se tak jako na řece: první den na dva prsty, druhý na tři, až na 8, 15 i víc prstů, a tak dále až na lokty přichází. K tomu, aby jak jí mnoho přibývá, šetřili, jsou jisté osoby nařízené, kteříž každého dne přicházejí a spatřují, jak mnoho okolo sloupu vody přibylo potom povědí to jistým pacholatům v žlutých čepicích chodícím, ti to rozhlašují po městě všem všudy, a za to každý z radostné naděje a z štedroty, aby jim také štedře vody přibývalo, těm pacholatům něco peněz daruje, což oni svým vůdcům přinášejí a z toho dobrý zisk mají. Nebo mají to z jistého od několika set let zkušenosti: jest-li že Nilu přibude do patnácti loket, tedy že bude hojně a úrodné léto; pakli jen bude do 12 loket, aneb čím doleji a menší, tím také neúrodnější počasí znamenají. Zase naproti tomu, jest-li že dochází 18 loket, znamená veliké povodně a dlouho trvající vody; když přes 18 přejde, tedy i veliké nebezpečství na stavení v městech a vesnicích následuje, tak že všecken Egypt zatopí a tím dlouhým vod nad zemí stáním země také dlouho úrod nemůže vydávati, odkudž nemůže nežli veliká drahota povstati a od bahen povětrí nakažené a mor atd. Protož v čas docházení těch 18 loket volají po městě a jinde k tomu nařízení, napomínajíce lid těmi slovy: „Lidé, lidé, poroučejte se pánu bohu, nebo voda dochází stavidel a bran do příkopův!“ Nad čímž se každý léká, almužny dává a modlení pilen jest. Proti tomu zas když vidí, v

jak dobré míře vody přibylo, tehdy hned zřízení úředníci taxu a cenu všechněch věcí, jak by se toho celého roku prodávati měly, nařídí a vyhlásí; nebo vědí, jak mnoho země, které položení voda zatopí a zavlaží, a jaké množství úrod z nich bude; a tu se žádného krupobití, žádného vyhynutí, ani květu ublížení při obilí nestrachují, proto že toho tam nikdy nebývá, ale jak mnoho země zavlaží, tak mnoho vydá v zrůstu, a kde nezavlaží, tu nic neporoste.

Vody pak té každoroční a obyčejné pořád za 40 dní a nocí přibývá, a hned zas jiných 40 ubývá a uchází; což když se vykoná a to se pozná, že v dobré naději voda byla i opadla, ve třech měsících od začátku přibývání vody (kteráž někdy od Června měsíce až do Října neschází, a někdy skoro do půl léta, což bývá s velikou škodou vší země) po všem Egyptě veliká radost ode všech všudy bývá, a za celých sedm dní a nocí takovou štědrost boží budoucí, nic nedělajíce, posvěcují, že kdo co z řemeslníků a jiných mnohých obchodníkův za celý rok vypracoval a získal, to za těch sedm dní prohýří a promrhá, neohlédaje se na to: *Un bon pasto e cento quai*, totiž: „jednou dobré bydlo, a potom sté hoře.“ Obzvláště pak v *Cairu* veliká radost a kratochvíle nevymluvné se dějí. Mají do velikého příkopu, o němž jsem výš něco dotekl, při Nilu stavidlo; to otevrou s velikou slavností, jakoby nějaké Římské *jubilaum* bylo, a tu voda naběhne po všech kanálech aneb příkopích do města, že se zdá město jako Benátky u vodě býti; a tehdáž každému se zechce po vodě voziti a plaviti na pěknými koberci ozdobených lodech, s hudbou a jinými nástroji. K tomu rozhazují cukrové a jiné věci z oken a z těch lodí mezi lidi, a to nejvíce v noci, tak že za těch sedm dní málo kdo v noci spí, všechno se toulá po městě, hoduje a kratochvíle podlé nejvyšší možnosti provozuje; tolikéž mnoho tisíc světél po ulicích, věžech a na lodích přes ty celé noci hoří, až bude co ve dne; a kdož by toho všeho s nimi nevykonával, nebyl by jmín za dobrého, aniž také se nemnoho kdo k tomu prositi dá, ale jakž může dopomůže, aby ním nescházelo. (Nebol sic lidé všickni raději k rozkošem a marnostem nežli od nich pospíchají.) Což vše odjinud nepochází, nežli od starých pohanských Egyptčanův, kteříž řeku

Nilus za boha ctíli; nebo jako on jim štědrý byl a štědrou nadějí kdy učinil, tak oni se štědře zas v žraní, pití a v jiné marnosti vydávali, znamení jistého své k němu vděčnosti tudy dokazující. O tom o všem vysvědčují staří spisovatelé: *Strabo lib. ult. Plin, lib. 5. c. 9. Heliod. lib. 9. Athiop. Giov. Lioni 8. parte etc.*

Kapitola 19.

Vypsání řeky Nilu, krokodilův, vodních koní a jiných věcí při tom.

Nilus řeka sprvu sloula Ocean, a to z příčiny té, žeby z Oceanu moře svůj tok, ovšem pak zrůst bráti měla. *Diodorus Siculus lib. 1. c. 2.* Potom sloula Orelice, jakž ji *Homerus* tak jmenuje. *Agypt. 4. Odys. Ennius* ji nazívá *Melon*; *Servius geon ilyn*, že černou a novou zemí zakaluje Egypt; pročež, jakž *Pausanias Arcad.* svědčí, z černého mramoru dělané modly jí jako bohu dělávali. Však nejbližší své jméno táž řeka *Nilus* má od krále Nilea, kterýž někdy v těch zemích kraloval.

Staří všelijak se na to vynasnažovali, aby počátek a pramen řeky Nilu stihnouti mohli, ale však důkladně toho se doptati nemohli. *Athen. lib. 8.* píše, že jeden král Egyptský, jmenem *Psammetiches*, dal mnoho pacholat z mládí chovati, některá toliko samými rybami, odpolu i docela syrovými, a ta při vodách musili přebývati; jiná dával na pouště, aby hlad a žízeň mohli snášeti a pustinám zvyknouti; kteráž potomně rozposílal po řece Nilu proti vodě nahoru až k počátku řeky, aby navrátice se, jemu jistou zprávu o všem učinili: však nic toho zvědět nemohl, proto že se z nich žádný nenavrátil. Juba, král Mouřeninský, dal až na druhou stranu k moři *Oceanu* schoditi, ale ani ten nemohl se počátku jejího doptati; o čemž *Plinius lib. 5. c. 9. Ptolomaus* pokládá, že pod horami *Luna* z jakýchsi dvou jezer vychází, což *Odoard Lopez*; kterýž tam byl, poráží tím, že v té straně toliko jedno jezero jest, a to mezi *Angola* a *Monomotapa* královstvími. A takž jiní staří všickni divně o řece té smýšleli, až na to přišli, aby nemohouce stihnouti původu jejího, ji za svatou řeku měli a ctili, jako *Ephorus, Hellanicus, Cadmus, Hecataus Theopompus, Thucidides* a jiní. Ale za našeho věku, když jsou Portugalští přes to nebezpečenství mořské, *Capo de buona speranza*, mimo Horu dobré naděje se vydali a do těch zemí Mouřeninských se dostali, ti jsou

důkladně to i jiné věci mnohé vyzvěděli a očitě spatřili. Jako předně *Franc. Alvarez*, ten léta 1520 ty země projel, s vyslaným králem Portugalského k velikému knězi Janovi Abyssinskému. *Viag. del Etiop.* Po něm *Edoard Lopez* léta 1575, ten se do těch zemí s kupci křesťanskými vydal. *Descrip. reg. Congo c. 10.* Svědčí tito a jiní mnozí z novotných spisovatelův, že vychází z jezera jednoho *Zaire* nazvaného, mezi velikými horami, jmenem *Cafates*, ležícího, v království *Gojame* řečeném, a z toho teče na čtyry sta mil vlaských mezi hlubokými propastmi až do jiného jezera velikého, *Ecus*, totiž moře od obyvatelův tak nazvané, kteréž jest zšíří do dvou set vlaských mil, a národ *Anzyqueran* vůkol toho velikého kněze Jana bydlí. V tom jezeru jsou veliké ostrovy, a lidé v nich vtipu znamenitého; nebo stavení a domy kamenné spůsoby pěknými, míry, váhy a jiné potřeby tak jako my v našich zemích měli, dřív nežli se k nim Portugalští dostali. V tom jezeru nacházejí se krokodilové, syrenes a jiné potvory mořské.

Od toho jezera Nilus řeka jde na sedm set mil vlaských skrze zemi Mouřeninskou k ostrovu *Meroe* řečenému, a tu do ní padají jiné řeky, jako *Colues*, *Abagni*, *Saraboe* a jiné; a obcházejíc ten ostrov z obojí strany, spojuje se pod ním a padá do Egypta, zvláště v jednom místě, kdežto padá dolů s jedné skály vysoké s velikým hřmotem a bouří neslýchanou, kterouž několik vlaských mil jest slyšeti. Ten pád slove latině *Catadupa*, od vrchů v těch místech nazvaných, sic jináč vlastně každý takový spád *Cataracta* se jmenuje; jakovýž spád na Rýnu řece v Říši pod městem Konstancí u Šafhauzen města okolo čtvrt míle, kdež na dvanáct sáhů zvýši s jedné skály dolů padá, a zdaleka netoliko ten hřmot slyšeti, ale i vodu jako dým nahoru vystupovati a vystřikovati viděti jest, slove to místo *Laufen*. O tom, jak hrozný jest, *Philostrati de vita App. lib. 6.* slova doložím, kterýž tam naschvál pro spatření toho spádu putoval. Viděli prý nejprvnější spád řeky s vrchu a skály dolů padati; za tím patnácti honův; slyšeli jiný hroznější spád a uším nesnesitedlný, ještě jednou vyšší nežli první, totižto výš, s níž Nilus dolů padá, na osm honův; a břehy hor a skal vysokých všecky vymlené jsou, jako bezedný

nějaký lom kamene, vnitř plný jeskyň, průtokův a jam, tak že se voda obráží všudy padajíc po skalách, a vnitř v těch vymlených skrýších až daleko dolů teče všecka pěnivá a bílá s tak velikým hřmotem, od kteréhožto mnoho lidí, kteříž tam blízko docházeli, ohlechlo. O tom jejím takovém spadání *Lucanus lib. 10.* kratičce píše a však vlastně

Sed cum lapsus abrupta viarum Excepere tuos, et praecipites Cataractae, Ac nusquam vetitis ullas obsistere cautes Indignaris aquis, spuma tunc astra laccessis, Cuncta tremunt undis, ac multo murmure montis Spumens invictis canescit fluctibus amnis.

Totíž básnický k řece Nilu řeč svou čině, takto mluví:

Když ten svůj tok velmi prudký pouštíš mezi břehy úzký, Odtud s vysokého skalí spád se prudce dolů valí, Tuť žádné skalní propasti nemohou ti postačiti; Pročež durdíš se a zpouzíš, až pěnami k nebi házíš, Pro tvé tak hrozné ječení cítit jest všeho třesení; Velké hory hřmějí silně, vlnobití hustě plyne, O skalí se obražeje, řeku pěnou oběluje.

Cesta tam jest velmi nebezpečná, pro divné přeludy a příšery ďábelské, kteréž se tam ukazují, a k tomu pro veliké hory nepřístupná.

Od těch spádů za některý den cesty jest ostrev *Syene*, na němž město někdy slavné bylo, ale nyní sotvíčka ves zůstává; o tom městě psal *Plinius lib. 2. c. 72.*, že leží pod znamením raka, *sub tropico cancri*, na kteréž když slunce přišlo, že tak rovně nad městem stálo o polednách, že ani nejmenšího stínu, buďto okolo lidí aneb jakýchkoli jiných věcí, v něm nečinilo a nevydávalo. *Lucan. lib. 2. Umbras nusquam flectente Syene.*

Od toho ostrovu potom Nilus mezi roviny egyptské a do volné prostrannosti jako z vězení nákého se dostává a vychází, až do moře Prostředzemního sedmery prameny, jakž jsem nahoře položil, vpadá.

Byla pak věc divná starým vypisovatelům a nezpytatedlná při Nilu, že každého roku mimo povahu jiných řek a potoků (čehož jsem také v první knize o Jordanu dotekl, však okolo času

velikonočního za některý den povodně tam bývají, ne jako tuto na měsíce) v prostřed, ano také přese všecko léto velice se rozvodňuje, a to v jistý čas, v němž přichází i odchází, jakž o tom již nahoře dotčeno; nýbrž že to již od mnoha set let a snad od potopy světa bylo. Pročež v té krajině města a vesnice na pahrbcích nejvíce vzdělány a vystaveny jsou, tak aby v čas rozvodnění lidé sebou i s hovady bezpečni a zachováni býti mohli. Nebo přihází se, že někdy voda nenadále do nízkých míst vystoupí, kdež kdo rychle dobytků neopatří, voda je zatopuje. Ano v tom čase města a vesnice nejsou nežli co nějakí ostrovové plní skal a kamení u vodě, nápodobně co v Archipelago Cyclades ostrovové, jichž do padesáti malých pospolu leží. *Plinius lib. 4. cap. 12. Hermolaus etc.* Tehdáž ani dobytka vyháněti nemohou na pastvy, ale jej pící doma chovati musejí, a sebe živiti tím, čím se kdo prvé zásobil. I tam by tehdáž našel takové lidi, zvláště lakomce bohaté, kteříž ve žni a v hojnosti nakupují toho, co by potom chudším v čas povodně podlé své vůle prodávali a je drahotou sužovali.

Jakož tehdy o původu té řeky Nilu nejednomyslní byli spisovatelé, tak ovšem o tom divném rozvodnění rozličná domnění u lidu bývaly. *Thales, Eudemenes, Lucret. lib. 6.* a jiní s nimi pokládali toho tu příčinu, že prý letní libí větrové, *Etesia* nazvaní, kteříž těch časův za 40 dní vějí. (a to jsou u nás nejteplejší větrové ve dnech psích), ti že proti vodě Nilu od moře Prostředzemního vějí a vodu v Nilu zastavují, že ona zpátkem do země couvá a tak do moře nepadá. Ale to zdání není pravé z těch příčin, že když *Etesia* začínají váti, již tehdáž *Nilus* přestává růsti a počíná zas opadati. Potom bylo by to též při jiných řekách Afriky, kteréž v té straně proti větrům do moře vpadají, avšak se zpátečně nedmou. Dále řeka *Niger*, totiž Černá nazvaná, kteráž z druhé strany Egypta do moře *Oceanu* padá, a však z jedněch krajin jako *Nilus* pochází a v týchž časích se rozvodňuje, ta větry *Etesia* nemůže býti zadržována, proto že ji ženou do moře a nejdou proti ní; a takž jiná toho příčina býti musí. Naposledy byla by voda v Nilu. čistá jakožto ustalá, a ne nad způsob jiných časův tehdáž nejkaldnější.

Anaxagoras Physicus, Euripides a jiní smýšleli, že v těch zemích za Egyptem skalnatých velicí sněhové býti musejí, kteříž v tom čase se rozpouštějí a takovou povodeň činí; což proti položení a přirození těch míst jest. Nebo ty země leží pod největšími horky, a žádné zimy, nerci-li sněhů, tam nemívají. *Democritus Abderita etc.* A řeka *Nilus* svým tokem přinášela by nějaké kusy ledu, aneb větrové studení by to v Egyptě z těch zemí přicházejíce svědčili; čehož však ničehož se neděje.

Euthimenes a kněží egyptští (jakž *Diodor. Sic.* svědčí) měli za to, že z Oceanu moře pocházejíc *Nilus*, když se toho času moře vydýmá, z něho takové vody do Nilu přicházejí, a snad z toho soudili, že jakž *Plinius 31, lib. 4. cap.* píše, pokolikráte *Nilus* slanou vodu měl; však to z jiné příčiny se státi mohlo, a nikoli z moře nepochází, neb jest věc vědoma a proti nahoře položenému původu.

Herodotus pokládá tuto příčinu, že slunce před velikými vodami Nilu právě nad těmi zeměmi stojí, a z vod do povětří vytahuje vlhkost a oblaky činí, kteréž vítr do jiných zemí zanáší a tam pršku působí; v tom pak času rozvodnění že slunce odchází od těch zemí, a nad Asií a Řeckou zemí stojí, když prý tolikéž řeky a vody vysušuje a malé činí, a tehdáž z Nilu vody neuchází, pročež na svém způsobu zúplna a veliký jest, a jak horka přicházejí, tedy uchází a menší bývá. Ale kdyby slunce to činilo Nilu, také by totéž při jiných řekách v té straně působilo; ale nic se toho při jiných řekách pod větším horkem slunečným nestává, pročež není to žádná podstatná příčina. Což vše obšírně *Messer Aier. Fracastoro del aresc. del Nilo. Lucan. lib. 10.* vypisujíc zamítá a poráží.

Za našich posledních časův, jakož jiné mnohé věci vynalezené jsou, tak tuto také, když se do těch zemí Portugalští dostali, ti té pochybnosti a nepovědomosti omyl napravili a pravou její příčinu vyjevili. Nebo svědčí to, že žádná jiná příčina těch rozvodnění není, jako veliké pršky, kteréž v těch mouřeninských krajinách tehdáž, když se u nich zima začíná (což přichází vedlé našich časův z počátku Dubna měsíce, když se u nás začíná jaro) tak dlouho trvají, že se zdá věc k víře nepodobná. Nebo píše *Francis. Alvarez*, že tak

hrubé přívaly těch časův tam viděl, jakoby, jakž se říká, lil; a jednoho času, když se u jednoho potoku procházel s některými svými tovaryši, že veliký hřmot zdaleka slyšel, až potomně viděl vodu se valiti v údolí, v němž tehdáž byl, zvýši dlouhého oštípu, a ta že kamení a jiné říceniny s sebou nesla, a v těch místech skalnatých takový hřmot vydávala, nejináč než jakoby hřímalo; a svědčí to, že každého roku, co tam byl šest let, zúplna celý měsíc i přes dva měsíce přšelo; a jsouce ty země skalnaté, té vody do sebe nepijí, nýbrž se splakuje, do údolí a potoků se shání, do velikých řek a jezer, kteréž potom mezi tím časem se rozvodňují, a odtud Nilus k půlnoci, *Niger* a *Zaire* řeky k západu skrz království *Congo* a *Guinea*, týmž způsobem se rozvodňující, tekou a přicházejí. Což také *Edoar Lopez des. lib. Congo cap. 10.* pojišťuje, a jiní těch zemí povědomí. Z jakých pak příčin těch časův tam tak veliké a dlouho trvající pršky bývají, to pěkně a obšírně vedlé přirozených a fysických příčin *Fracostoro výš* dotčený a *Batt. Ram. Sopra il crescer del Nilo* vypravují, a že jinde, jako v *Scythii* okolo hory *Caucasu* sněhové, v Indii okolo řeky *Idaspes* řečené, krupobití a dešťové také svými jistými časy dlouho trvávají.

Ta řeka *Nilus* jako druhá po pánu bohu vychovává Egypt. Nebo s těmi dešti a přívaly mnoho se země splakuje, a tokem prudkým skrze mnohá úrodná údolí jdoucí s sebou bahno a zemi černou hlinovatou zachvacuje, tak že v čas jejího se rozlívání po vůkolí egyptském zanáší tou zemí a zakaluje všecken svrchek země, co ho koli zasahuje a příkrývá, od níž úrodné rolí, jakoby je nejlép zahnojil, učiněno bývá. Nebo sic všecken Egypt byl by neúrodný, poněvadž sám holopískovatý jest, a tu nic nevynáší, kde voda nezasahuje, a když se tu, kde dochází, málo do země hrabe, tehdy písek zespod se nachází. Při tom také tuto jsem vyšetřil, že čím dál tím více země v těch krajinách voda nanáší; od čehož pochází to, že kde od některého sta let vysoko země nanesla, tam nedochází a nezavlažuje země, pročež tu neúrodná a pustá země zůstává. Což se již v skutku nachází nad *Cairem* za mnoho mil zdýli, kdež před lety prvé všudy *Nilus* docházel; jako v *Tebaitském* kraji, kdež město

znamenité *Theba* nazvané, a někdy stolice Faraonův králův Egyptských, stálo při Nilu vystavené, v okršlku 140 honův obsahující, 100 bran mající, a jiných k víře téměř nepodobných obzvláštností, o nichž *Herod.* a jiní píší: to s mnohými jinými městy a městečky, pro neúrody skrze nedocházení k nim Nilu n nich vzešlé, k spuštění a dokonalé skáze přišlo. Vedlé čehož jistá věc jest, že čím dál tím méně země Egyptská se zavlažuje, a čím dál tím víc zanáší; a již ty země o mnoho tisíc tak mnoho lidu vyživiti nemohou, jako jsou předešle mohly; ano kdyby měl dlouho svět státi, neminulo by mnoho set let, žeby všecken Egypt třebaš zanešen byl a spustl.

V té řece Nilu jsou rozličné ryby, jež by dlouho bylo vyčítati, některých však toliko potvor dotknu, jako předně krokodilův. To zvíře jest čtvernohé, dlouhé a nízké, šeredné, hrozná a škodlivé, některé 5, 6, 10 až i dvacet loket dlouhé i s ocasem, kterýž obyčejně tak dlouhý má, jak samo dlouhé jest; a tři dni před tím, nežli jsme do Cairu přijeli, pravili nám na cestě, že jsou jednoho krokodila živého tak hrubého do města přinesli, že jsou ho na dvou velbloudích svázaného nésti musili. Po hřbetě má tvrdé a kamenité šupiny, jichž žádnou mocí a zbraní nelze prosekati, prostřeliti ani probosti, než pod břichem jest měkké kůže, tu nerci-li železem, ale dřevem špičatým může se otevřítí vůbec jakoby veliká ještěrka mohla býti, takové vši postavy on jest. Ústa má veliká a zuby ostré, jazyku nemá, a mimo povahu jiných zvířat ne nižší a spodní dásní, ale hořejší hýbe a otvírá. *Plin. lib. 8. c. 14. 25. lib. 1. c. 37. Albertus.* Vedlé toho nad přirození zvířat čtvernohých nosí vejce a vysazuje, nemnoho větší nežli jako husí neb pávové, a ty na sucho vynáší v hnízdě naschvál zemí osypaném a daleko od vody, kdež by také voda toho roku nezatopovala, což on sobě velmi mírně a právě předzvidá, že jest se čemu podiviti; a potom z toho vejcete malého (kterýchž pokaždé několik až i na desátky snese) také nad přirození jiných zvířat veliká potvora bývá. *Plutarchus.*

V noci v vodě bývá a ve dne na zemi pastvy hledá, však nejednostejně, nebo se časem ve dne také u vodě vídává. Zraku jest ostrého na zemi, ale u vodě tupého. *Herod.* Když koho honí a ten

před ním utíká, velice smělá potvora jest; ale kdo mu se opře, proti němu běží, naň hází a křičí, nedoběhne na žádného, ale uteče. *Marcellinus*. Jest ukrutná potvora, lidi napořád i hovada, co uloviti může, žere a pohltá, a tak velikého hrdla jest, že holemé pachole, v pěti aneb šesti letech, pohltiti může; obyčejně pak ocasem poráží a potom zuby uchytí; zvláště kteříž se koupají aneb k vodě blízko jdou, tu za nohu aneb za ruku uchytí; někdy jezdcе s koněm aneb oslem do vody vtrhne a sežere; někdy kdo se málo na vodu z lodí vyskytne, z lodí ho strhne. A často do vesnic v noci aneb ve dne běhají, a kde děti napadnou, je požívají, jakož se pak kolikráte přihodí, že když na ně vycházejí a některého chytíce vykuchají, dvě, tré, víc aneb méně dětí celistvých a za čerstva pozřených nacházejí. O něm jest přísloví: *Crocodili lachryma*, totiž „slzy aneb pláč krokodilův“, protože maje snísti aneb požra člověka, pláče a slzy v hojnosti vypouští, jakoby ho litoval; kteréžto přísloví o lidech ošemetných, kteříž člověka vůči litují, a krom očí rádi by ho na lžici vody utopili, aneb kteříž člověka pod jakoukoli zástěrou pobožnosti a křesťanské citedlnosti sužují atd. se mluví. Kousání jeho ač jest jedovaté, však po ničemž se lépe nezhojí, jako když kdo mnoho tunných ryb za některý den jí a co nejměň na ně pije, a jest v Egyptě mnoho lidí pokousaných a od nich pochromených; pro něž u vesnic a kde potřebí, aby svobodně do vody mohli a bezpečni byli, mají nadělaných plotův do vody, skrze něž nemohou krokodilové proleztí a překážeti.

Chytají je rozdílnými spůsoby. Předně jest krokodilů ten obyčej, že rád svou vlastní stezku mívá, kterou z vody na zem a tak dále na pastvu vybíhá, a tou přímo zase do vody. Z těch cest když kterou Egyptčané vyzvědí, a že vně na pastvě jest, vědí, tedy udělají jámu, a tu přikryjí dřívím a pískem posypou, a po té když jej spatří, pokřik učiní, bubnují, perou a honí ho; on svou cestou utíká a do té jámy padne, a tu již od nich buď za živa svázán, aneb na místě zabit bývá. Nebo jest zvíře neohebné pro šupiny, kteréž na sobě má, že se nemůže obracet a brániti, ani krkem hýbati, a protož přímo co šíp běží. Potom na řetězy aneb tlusté provazy přivazují hák železný, na

něž nastrčí hus mršiny; on chtěje u vodě aneb krom vody hltavě to pochytit, často na ten hák zavízne a tak se lapí. Jináč také lapán bývá od jistých obyvatelův ostrova *Tentyris*, kteříž od něho *Tentyrité* slovou. Ti jsou tak smělého srdce, že kde jen mohou krokodila shlédnouti, za ním se honí, u vodě za ním plovou, naň vsednou aneb skočí z lodí; a on chtěje po nich chňapati, tlamu a svrchní dásně otvírá; tu oni mívají kyje za pasem zastrčené, ten mu do úst přičkou vstrčí, že nemůž zuby zavřítí, a z obou stran, levou i pravou rukou jej jako v uzdě drží, k břehu ženou, a jej neb sám jeden uhoní a zardousí, aneb jiní na pomoc přijdouce, kyjmi zabijí a dotlukou. Těch *Tentyritů*, jakožto svých úhlavních nepřátel, i hlasu jejich zdaleka se krokodilové bojí a před nimi utíkají, tak že častokráte pochyťte loupež, jí na samé okříknutí jejich odběhne; a jistá věc jest, že se žádný blízko ostrovu jejich nepřiblíží, nejináč než jakoby je zdaleka čili, tak před nimi prchají.

Mimo ty jsou i některá zvířata krokodilův přirození nepřátelé. Nebo má obyčej krokodil na lidi aneb hovada číhati při cestě v bahně a blátě, do něho se naschvál obale, aneb v písku se zahrabíc, tak že se zdáti bude, jakoby kus skály z bahna aneb písku vykoul, a hledí na tudy jdoucí vyskočiti; v tom jeho číhání často se přihází, že usne, a ústa otevra po náramném horku hltá vítr. A v tom ptáček jakýs malý, jmenem *Trochilus*, v místech okolo vody pastvy hledající, naň přichází, ten zdaleka vidí mu se červenati ústa vnitř, a mezi zuby kusy masa i červy a pihavky se mrdati; letí tedy k němu a vsedne mu do úst, vybíraje mezi zuby ty červy, což krokodilu spícímu, i bdícímu velmi příjemno a libo jest, tak že tím lépe ústa otvírá a tvrději spí.

Item, jest opět jiné zvířátko *Ichneumon* řečené, to běhá semotam po poli i po domích po pastvě, a obzvláště číhá na krokodily a po nich slídí; to jakž spatří tím způsobem krokodila spáti, příkrade se k němu a hbitě vskočí mu do hrdla a až do vnitřka k srdci, kteréž mu nemešká brzo sežrati, od čehož i hned krokodil semotam pro bolest běhaje umírá, a jakž umře, to zvíře zase vyběhne ústy jeho beze škody.

Povídají to také o krokodilu, že žádného střeva zadního nemá, nežli co nezažije, to zase ústy vypouští a tím způsobem se vyprazdňuje.

Delphin, aneb mořská svině, jest také nepřítel krokodilů, nebo dostává se z moře do Nilu, a když jej vidí, hledí chytrosti užiti, a maje špičatý a ostrý hřbet, ten zježí a rozepne jako ploutve, pustí se pod břicho krokodilovo, a těmi jej bode až ho probode a díru mu prořeže, že ho krev ujde a vody do těla naběhne, od čehož umírá. Také jiné zvíře *Stincus* řečené, a veliké některé co krokodil, jemuž hrubě nápodobné jest, však ne tak škodlivé a lidem násilí činící, to vždycky s ním bojuje. *Plinius lib. 28. c. 8.* Maso krokodilův obyvatelé staří i mladí jedí, a vozí je na trh, jako u nás do Prahy jesetry a lososy, na váhu je prodávající. Ačkoli mnozí tak mněli, jakoby se nikdež jinde krokodilové nenacházeli, jen toliko v Egyptě v té samé řece Nilu, ale jsou jistí svědkové, kteříž to vysvědčují, že se v jiných řekách podobní nacházejí a to v velikém počtu: jako v řece Niger a v jezeru Zaire v zemi Mouřeninské. *Lopez des. Congo.* Potom okolo ostrovu sv. Tomáše. *Navig. all Isola di S. Thoma.* Opět v království *Cananor. Odoard, Barbosa.* Item, v řece *Ganges. Giov. di Barros.* Opět okolo ostrovu *Goa. And. Corsali.* Zase v Indiích Západních. Také píše Petr Martyr, že se v zemi jmenem *Xaqueguara* nacházejí, a když utíkají aneb kde se zdržují, že libou přízmovou vůní kadí a po sobě zanechávají. Item v řece jedné krajiny *Cevola* nazvané. *Fern. Alarchon relat. Giov. Lioni. 9. parte del' I' Africa připomíná,* že za časův Římanův a křesťanův, dokud oni ty země drželi, že jsou krokodilové tak ukrutní a škodliví nebyli, jako jsou za panování Mahometánův; a vedlé toho přivozuje *Meshudum delle cose mir. scoperte alli tempi mod., kterýž píše,* že za panování *Humeth* syna *Taulona* byla nalezena v jednom chrámě pohanském v zemi vespod vedlé základů zakopaná podoba olověná veliká, nápodobná krokodilovi, na té že byly divné podoby a znamení. Tu podobu ten jistý *Humeth,* nevěda co by znamenala, že dal rozdělati, a od té chvíle že ty potvory tak lidem i hovadům škodí. Ta tedy podoba nemusila nic jiného nežli čáry býti. Ačkoli pak toho dokládá, že pod *Kairem* dolů k

moři žádnému nic krokodilové neubližují, krom toliko nad Kairem; však jest věc jistá, že všudy škodí a nikdež dobří nejsou.

Vídá se také v Nilu *Hyppopotamus*, po česku „vodní kůň“. Zvíře to jest čtvernohé, kopyta rozděleného co vůl, těla velikého, většího nežli bývol aneb zubr, a více k těm hovadům některým postavou nežli koni podobny. Tlamu má pleskatou a širokou, ocas krátký, nápodobný svinskému; jinde po těle nemá srsti žádné, čnějí mu z huby velicí a lesknatí zubové, a svrchní pysk nahoru má obrácený jako divoký kanec; kůže na něm tak tvrdá, že jí, když uschne, nelze prosekati, nerci-li řezati se může, leč se namočí, protož jí užívají na *rondelle*, pavezý, hemelíny a jiné rozličné potřeby; hlas jeho jest rovně takový jako kravské řvaní. Obcuje v vodě i na zemi, rovně jako krokodil; však obyčejně v noci na pastvu z vody vychází a na osení velikou škodu činí, a pasa se vždycky zpátkem k vodě postúpá, aby vždy blíž a blíž k vodě se přibližoval, a tím spíše před lidmi do vody uteci mohl. *Elianus*.

Ten kůň žere také lidi, když jich u vodě dostati může; jakož pak často přijda na malou lodku, na ni se vyskytna potopí ji i s lidmi. Zuby jeho jsou drahé, proto že dělají z nich rozličné věci a řezby; jakž *Pausanias Arcad.* píše, že viděl při jedné modle zlaté tvář z zubů koně vodního, místo slonové kosti.

Píše o tom zvířeti, že jest nejprvnější bylo, od něhož lidé vzali krve pouštění pro ujití nemocí. Nebo, prý, když se začasťe přeplní a od toho lenivé a příliš tlusté učiněno bývá, tehdy vychází a hledá při břehu nalomeného a ostrého tříti, aneb při plotu najda dřevo ledajakés, o to se tak tuze tře a na ně tiskne, až sobě na noze jistou žílu probodne a krve do vůle vypustí; potom tu díru sobě blátem zamaže, a takovým způsobem čerstvější bývá. *Plinius lib. 8. 20. 27. Massardus*.

Vypravují i to o něm, že když vyroste v svou dobu, tedy máteř svou od samce otce svého odloudí a jí se přidrží, a protož je za jedno nevděčné zvíře pokládají; jakož o něm to i jiné vypravuje *Joh. Pet. Valerianus Hieroglyph. lib. 29. Gesnerus, Aristot. lib. 2. cap. 7. animal.* Takového zvířete J. M. C. ráčí míti kůži celistvou na hradě Pražském

z Egypta přinešenou, kteréhož postava srovnává se s těmi, kteréž v Egyptě jsou.

Na závěrku této kapitoly tuto něco o zvířátku *Ichneumon* řečeném dotknu, proto že jsem o něm napřed zmínku učinil.

To zvířátko netoliko s krokodilem válčí, ale také s hady, jako s *Aspidem* jedovatým hadem (jehož smrteelné uštknutí jest) a to tímto způsobem: válí se v blátě tuhém, a když se dobře zkalí, suší se zas na slunci, až na něm to bláto přischne a bude co kůra; potom válí se opět a osuší, což činí po několikráte, až bude bláta na sobě míti co nějakou zbroj; a když tak opatřeno jest, číhá na hady, a jak kterého napadne, nastavuje mu ocasu blátem připeklého; do toho had kouše a jedu napouští tak dlouho, až to zvíře čas svůj uhlédaje obrátí se a chytí hada za hlavu, a tu ho zahryze a sní. Žere pak všelijaké jiné zeměplazy a živočichy, jako ještěrky, pavouky, myši, žáby atd. Ptáky lapá co kočka, též kuřatům a slepicím druhdy neodpouští.

Jest něco větší nežli kočka, však kde kterou kočku postihnouti a popadnouti může, udává ji; a jakkoli ústa velmi malá a špičatá má, však předce se rádo rve se vším, i s největším psem, a dá mu dosti hry.

Turci těch zemí chovají je v svých domích místo koček, nebo čistí jim domy před všelijakými žížalami a potvorami škodlivými; sedláci je nosí mladé na trh a prodávají, bývají krotcí jako která kočka u nás. Slove vůbec myš Faraonova; více o něm píše *Bellon. lib. 2. c. 22. Nicander* a jiní.

Kapitola 20.

Kterak jsme se z města Buláko do Rosetty plavili, a odtud do Alexandrie dostali.

Bylo poněkud nahoře dotčeno, kterak jsme se do Buláko dostali, a odtud po Nilu dolů do Alexandrie plaviti mínili. Na tom tehdy se ustanovivše, šli jsme za předměstí Kairské, kdežto všech obchodnických lodí stanoviště jest; kdež také každého času množství rozličných a obyčejných na Nilu lodí se nachází, jakož jsme i my jich dostatek našli; a přijevše před večerem, k lodí jsme, již prvé na ní místo zamluvené majíce, a *dzierma* byla, pospíchali, a tu smluvivše i zaplativše napřed, což těm plavcům náleželo, rozžehnali jsme se s našimi tovaryši tehdejšími, totiž tulmačem a Židem, a sami v lodí zůstali, očekávajíce na čas plavení. Zatím pak zásobili jsme se také na cestu potravami od chleba, sýra, kuřat pečených a jinými věcmi nakoupenými.

Strojilo se pak a bylo pohotově jiných lodí do jedenácti, na nichž se vedlé nás mnoho lidu plaviti hotovilo, z nichž netoliko na naši, ale i na jiných nejvíce byli Židé a egyptští vojáci, kteříž do Uher proti křesťanům táhli, však ne s tak veselou myslí, jako u nás naši vojáci proti nim; tuším více to dělali z mušení a nevyhnutedlné nouze, nežli z dobré vůle, rovně co v hřebeně zmatené vlasy zamáchají se a zadrhují, vedlé přísloví: *Tutti i groppi, vengono al pettine*, tak že tito podobně bezděk v to potaženi byli, rozumíno bylo.

Dne třidcátého prvního, posledního měsíce Října, to bylo v sobotu po svatých Šimona a Jůdy, asi tři hodiny přede dnem vyjelo nás okolo 13 lodí s naší velikou radostí, a tehdáž s pomocí plachet roztažených výborně jsme jeli, ale nedlouho, proto že potom dále ticho bylo a větru se nám nedostávalo, pročež sami vesly táhnouti jsme musili. A takž jedouce přijeli. jsme nejprvé k jednomu městu pustému, kdež jen koliks chalup celých jest, tak jakž mi v Kairu o témž oznámeno bylo, totiž k svatého Makaria klášteru, kterýž někdy

přeslavný a bohatý byl. Okolo toho nachází se to orlové kamení, jakéž i k nám přivázejí, a jest k mnohým věcem prospěšné. Odtud jsme mimo mnoho jiných vesnic a městeček se plavili, až nám tak celý den minul. Potom v soumrak přijeli jsme k jedné vsi, proti níž nedaleko jedno od druhého z té strany Garbie, totiž Damiáta, dvě města jmenem *Pharson* a *Foua*, kteréž před lety větší bylo nežli Kair a ještě po Kairu největší zůstává; a tu se začíná Delta ostrov tak nazvaný, proto že se tu Nilus řeka na dva hlavní díly dělí, a z těch potom doleji jiná jako nějaká ramena jdou, tak že jich, jakž jsem nahoře doložil, sedm do moře vpadá, a odtud též Nilus se na sedmero dělí.

Ty dvě hlavní ramena obsahují v sobě kraj veliký, dobře do pěti neb šesti set mil vlaských v svém vúkolí, a skrze ten kraj se rozvodňuje Nilus po příkopích naschvál nadělaných a zemi po všem Egyptu nejúrodnější činí; jakož pak z té příčiny nejvíce tam obyvatelův a měst i městeček jest. Ostrov ten slove Delta od řecké litery, proto že v takovém položení ta dvě ramena z Nilu a z třetí strany moře Prostředzemní jej takový činí, totiž na způsob tříuhelníku, jakž od starodávna a všech časův tak a nejináč vypisován byl. *Diod. lib. 1. c. 3. Hircius lib. 4. bel. Civ.*

V tom městě nad vrchním koncem toho kraje aneb ostrova Delta odpočívali jsme při břehu do půl noci; mezi tím okolo třetí hodiny na noc začali Židé v naší lodi hřmot, a učinivše pokřik chytali se některých zrzavých ručnic, jichž spolkem tři aneb čtyry měli, a z těch dali se do střílení dosti nemotorně a nespěšně, pro neumělost svou a bojácnost. Nebo třásli se strachem, volajíce, že vidí některé lodičky po vodě k nám se plaviti, a v těch že žádní jiní nejsou nežli loupežníci. Což sic tak bylo, že některé zdaleka bylo viděti, ale jakým úmyslem k nám směřovali, to nevím, ačkoli dost možné bylo jednu aneb dvě lodi ve snách přepadnouti, proto že jsme nestáli pohromadě a pospolně, ale jedni od druhých na hony vzdáli, a někteří předce jeli před námi. A kdyby bylo nač přišlo, byli by Židé tenčeji zpívali nežli onen, o němž přísloví jest: *Ha messo le piue in sacco*, „když píšřaly do pytle vstrčil.“ My tehdy nevidouce patrného

nebezpečství, a majíce Židy tak udatné hrdiny, kteříž znamenitě pro obranu naši stříleli, totiž všecko vzhůru do povětří, tuším že nesměli k líci přiložiti, aby nemusili vedlé něho měřiti a někoho z druhých udeřiti, aneb, což jest podobnějšího, že se báli, aby se sami svými ručnicemi od pohlavku neporáželi, majíce je nevyčištěné a nábojem nezkušené; na něž my se dívajíce jistě od smíchu jsme se zdržeti nemohli, aniž do odjezdu zas oněchno usnouti pro křik a nepokojení se Židův nad tím nebezpečstvím domnělým, nebo sic jim žertu nebylo žádného.

Prvního dne Listopadu, to bylo v neděli na den Všech Svatých, když bylo po půl noci, odtrhli jsme od toho místa a jeli jsme dosti prudce, až jsme vjeli do jednoho ramene, kteréž přímo do moře vede, a po levé straně nechali jsme jiného, vedoucího přímě do města Alexandrie, a však že jest rukou lidskou bylo udělané a toliko příkopem širokým jest, není obyčej tudy, aniž možné s lodími jezdit, proto že není tak hluboké jako hlavní a přirozené, kterýmž jsme jeli; jest zajisté ono proto udělané, aby tudy do Alexandrie sladká voda docházela a tam zahrady okolo města zavlažovala a čisterny v městě naplňovala, o čemž doleji oznámím. Tím tedy jedním velikým ramenem jeli jsme ten celý den bez přestání a jiného zvláštního nic neviděli, nežli vesnic a měst nehražených množství, a místy některého ptáka převelmi krásného s dlouhým ocasem, jakéhož k nám vycpaného i také někdy s peřím celistvého vozí, a místo peří se za kloboukem nosí, a ten slove rajský pták. Když pak již noc nastala, nezastavili jsme se, ale předce jeli až do půl noci, a v tom jsme k městu *Raschid* aneb *Rasid* nazvanému připlouli a přistavili, a však do rána v lodi zůstávali.

Druhého dne téhož měsíce, jak se rozednívalo, vystoupili jsme z lodi a s některými Židy do města, a potom do jednoho velikého domu, čtverhraný dvůr v sobě majícího, přišli, jehož stavení bylo vysoké, dosti pěkně a nad způsob těch zemí vystavené. Ten dům byl *fondiqua*, totiž kotce aneb sklad kupeckých věcí křesťanům náležející, na němžto tehdáž plno balíkův na dvoře i v pokojích do křesťanstva

přihotovených leželo, tak že jsme my sotva komůrku malou pro sebe dostali.

To město sloulo před lety latině *Canopus*, jmenem jakéhosi *Canaba* plavce krále Řeckého *Menula*, a po zboření Troje na lodstvu královském tam povětrím vypuzeného a od hada na smrt uštknutého, při jehožto hrobu to město od jeho tovaryšův na památku založeno bylo, a tam zanecháni jsou, kteříž se domů, totiž do Řecké země, vrátiti nebo nemohli aneb nechtěli. Nyní slove Raschid aneb Rasid, vlasky Rosetta. Leží z té strany Asie při Nilu, domy v něm dosti vysoké a nákladné; a že jest tam veliký sklad od kupectví, protož také mnoho jich tam bydlí, jakož pak i Benátčané tam svého místoconsula chovají, jehož bailum jmenují, a ten v své moci měl onen dům kupecký výš oznámený. Anobřž ve všech těch městech předních, v nichž jsem byl, v každém mají Benátčané z svých domácích faktory, kteříž nejvíc toho šetří, aby časně domů psali, v kterém místě a která zboží platí neb neplatí; vedlé čehož oni vědí se jak spravovati, tak že dříve nežli jiní zvědí, an tito již s svým kupectvím tam jsou, a vedlé návštěví a zprávy sobě dané ho odbývají, což jim k nemalému, ale velikému zisku jest. Ač město není zdmi obhrazeno, však nedaleko odtud má malou pevnůstku pro ochranu, kdyby se nepřátelé po Nilu k městu dávali a škoditi chtěli. Jest v něm pěkný mešit, dvěře do něho jdou z náměstí a jiné od vody, odkudž stupněmi kamennými tam se chodí. Lázeň v tom městě jednu velice chválí a za nejpěknější i pro čerstvých vod hojnost za nejrozkošnější pokládají; jakož (prý) když císař Turecký Selim, Egypt sobě podmaniv, z Kairu do Alexandrie táhl, v ní se naschválně, slyše ji vychvalovati, zastavil a s některými předními pány myl, a ní dobře spokojen byl.

Obyvatelé v něm jsou jako v Kairu rozličných národův, o nichž již výš psáno, obchody vedou a řemesly se živí; také tam mnoho krámův po městě. Však domácí sousedé nejvíce stojí cukru vařením, pro něž zvláštní domy mají, a pro reyže mláčení, kterouž vymlacují jakýmisi holemi samotepoucími, po jistých nástrojích k tomu připravených; a tak mláčenou v roce do několik tisíc korců, všecku v

tem samém kraji zrostlou, potom jinam prodávají. Město palmovým jako lesem nějakým obrostlé jest, jiného také ovoce tam hojnost bývá, dobytka velikého i malého bez nedostatku.

V tom městě ten celý den jsme strávili, a zatím sobě osly za městem na jednom předměstí, k Alexandrii jdouc, jednali při těch, kteříž sami právo mají lidi hovady do Alexandrie z Rosetty dopravovati, a každému, kromě těch, kteříž by svá vlastní měli, mocně bráti.

Dne třetího téhož měsíce, to bylo v úterý po Všech Svatých, majíce projednané mezky, na nichž jsme jeti měli, také jsme se potravami opatřili a se dvěma Židy ven z města vyjeli. A však byli jsme u předměstí zastaveni od našich mezkářův za příčinou Židův našich, kteříž vedlé zchytralého obyčeje svého záplatou je oklamali, pročež nám tu na krátce všecky mezky vzítí a nás na pěchotě nechati chtěli. Tehdy my rozumějíce tomu, ano pes na vlka přišel, a žeby se bez nás neporovnali, musili jsme se v to vložití, a Židy, aby smlouvě zadosti učinili, naprositi. A po té jsme asi hodinu na den jeli k té straně západní po písčích přes půl míle české až k břehům moře Prostředzemního. Tu jsme se vedlé moře obraceli, majíce je po pravé ruce, přímo k Alexandrii.

Potom když bylo okolo snídání, přijel k nám jeden Arab na koni, chtěje na nás míti peníze; s tím se opět Židé dlouho hádali, až jsme mu vždy koliks mejdinů pro pokoj a spěšnější naše jetí dali. Nebo při takové příčině právě to se plní: *Homo assaltato, mezzzo preso*, totiž že „na koho taková chasa udeří, jakoby již z polovice zajatým byl,“ časně se raději poddávati potřebí jest. Jeli jsme pak mimo samé moře, a místem skrze vodu, až našim mezkům vlny o břich se obrážely a nás ostříkovaly.

Okolo poledne přijeli jsme k jednomu ramenu z Nilu pocházejícímu, a přes to jsme se dali na prámě převesti, nebo bylo veliké jako řeka Pražská, a za tím tu také z toho, co jsme s sebou nesli, posnídali. Od toho místa podávali jsme se pomalu a přímo do kraje, a moře v té straně daleko k městu Alexandrii obcházel; tu jsme jeli mezi pěknými lesy palmovými a muzovými, a okolo

nešporu spatřili jsme nad mořem pevnost tureckou, dobře vojáky osazenou, kteráž z té strany přístav Alexandrinský obraňovati může, od níž byli jsme na půl míle české; ale však my jeli jsme předce naší cestou v nesmírném horku a veliké mdlobě, až jsme v samý večer k městu Alexandrii a k bráně městské, kteráž vždycky zavřená bývá, a když lidé do města chtějí, teprva se otvírává, přijeli.

Ti dva Židé, kteříž s námi byli, volali na branného, a s ním mluvili, prosíce aby jejich známých Židů k nim povolal. Po chvíli tedy vyšli k nám někteří z těch Židův spolu s kolikasi Turky, kterýmžto zprávu jsme dáti musili, odkud jedeme, což oni zapsali i jména naše; a dříve nežli nás do města pustili, těm Židům jakožto celným každý z nás po dukátu od osoby a Turkům tolikéž dáti jsme musili. Odtud jsme jeli jakousi dlouhou ulicí, a z té potom skrze jiné kratší, za dosti drahnou chvíli, až jsme přijeli k jedné *fondique* křesťanské, již národ franský a jiní k němu připojení drželi a *viceconsul* franský v ní vládl i bydlel; v té jsme s mezkův ssedli, a Židé s mezkáři mezi svou roveň od nás jeli.

O našem pak příjezdu bylo v té *Fondiqui* hned rozhlášeno, že poutníci přijeli, tak že se to doneslo i našich spolupoutníkův Jerusalemských, kteřížto vyjevše před námi z Kairu, ještě se tu zdržovali a na odjezd lodí očekávati musili. Ti hned s radostí velikou dolů sběhli a nás poznavše vítali, i do příbytku uvedli a možné pohodlí posluhováním nám činili. My pak tak jsme byli po cestě zemdleni, že jsme o nic, ani o jídlo nestáli, ale porozprávěje spolu, šli jsme hned na odpočinutí.

Na zejtrí ráno, to bylo 4. dne téhož měsíce, k *viceconsulovi* (kterýž má obyčej, jak se přistrojí, ke mši do kaply, kteráž v tom domě dosti pěkná a prostranná jest, choditi) jsme pospíšili, abychom se jemu ukázali; kterýžto nás přátelsky přivítal a nám se na žádost naši vším možným zakázal, a bude-li možné v tom času do *Malty* aneb *Sicilie* na *caramusale* aneb jiné lodí se plaviti, že nám k tomu dopomůže, připověděl. Jakož pak potomně i toho dne dal se v přístavu ptáti, jaké jsou lodí mimo Benátské lodí před rukama, ale ničehož se doptati nemohl; protož radil nám, abychom se projednali do některé

Benátské lodí, že bezpečněji bude pro loupežníky mořské, a jistší věc domů se vraceti. I abychom rady jeho k dobrému svému užili, šli jsme hned toho dne po obědích ven z města ku přístavu, a na člunu jsme k lodím Benátským vyjeli, s kterýmiž pro mělkost přístavu k městu blíž přijeti nemohli, nýbrž u pevností, o nichž níže položím, stály.

Byly pak tři lodí toho času: lodí *Balbiana*, lodí *Vidaletta* a lodí *Balbiana nova*. Spatřivše ty všecky, vyptali jsme se, kterou z nich nejprve naloží a s ní do křesťanstva odjedou. I bylo nám oznámeno, že naloží *Balbianu*; na tu tedy jsme se projednali, kteráž byla největší a nejprostrannější z těch tří, a hned s patronem cestu smluvili do Benátek, kterýž nám den odjezdu jmenoval, totiž dvanáctého dne téhož měsíce, tak že se nám v tom čase dostalo město volně spatřovati a jeho příležitost poznamenati.

Kapitola 21.

Vypsání města Alexandrie.

Alexandria, nyní po turecku *Scanderia* aneb *Ischenderia* řečené město, bylo nejprv od Alexandra krále Macedonského, jakž *Josephus* toho čas pokládá, před narozením Krista pána 320 let vystaveno, a na způsob pavězy aneb štítu macedonského všecko v okršlku svém v sedmnácti dnech do 6000 krokův zdi z uhelníkového kamene obehnané a ohražené. *Just. lib. 2.*

Bylo za starodávna veliké, na osmdesáte honův zdi okolo mající; avšak nesmýšlím, aby kdy bylo všecko zúplna vystaveno a domy vyplněno, pro předhoří (latině slove *promontorium Alexandria*) dosti příkré a skalnaté, kteréž k straně egyptské v ohradě města jest, a není na něm mnoho řícenin ani příkopů znáti. Pevné také bylo, netoliko pro zdi dobré, ale i svým bezpečným a místným položením; nebo z jedné strany mělo moře Prostředzemní, z druhé jezero *Mareotis*, nyní *Buschiara*, o němž *Strabo lib. 17*, z třetí pouště písčité a nepřístupné od kláštera svatého Makaria, kterýž až podnes trvá a řečtí mniši tam bydlí, nazvané, a z čtvrté Nil řeku a bahna z té strany veliká. Ale však nicméně to bylo předešlých let nejpřednější na světě kupecké město, pro přístav příležitý a bezpečný na moři. Nebo jakákoli nejdražší a nejvzácnější zboží v Indii rostou, ta všecka, jakž jsem výš doložil, přenášela se po Červeném moři do Egypta a do Alexandrie, a odtud do Syrie, Asie, Vlaské, Francké, Hišpanské, Německé atd. Africké atd. zemí. A všecky ty země, anobrž Asia, Evropa, Afrika, musily preveliká cla aneb mýta platiti městu Alexandrii, odkudž králové jeho nevypravitedlné užitky a důchody měli. A příčinou takového bohatství mezi příslovím tehdáž předek mělo ten, že říkávali: *Aurea Alexandria, Antiochia pulchra, Nicomedia speciosa*, „Alexandrie zlatá, Antiochie pěkná, Nikomedie krásná.“ *Herodianus* píše, že množstvím svých obyvatelův žádnému městu, kromě jedinému Římu, těch časův napřed nedalo. Pročež stavením

pěkným velice se rozmohlo, tak že když císař *Octavianus Augustus*, kterýž za času narození Krista pána kraloval, toho města dobyv, a úmysl maje pro svého nepřítel *Antonia* je zkaziti, spatřiv je, pro tři však příčiny ho nezkazil: jedno, že tak krásně vystaveno bylo; druhé, že v něm tělo *Alexandra* krále pochováno bylo (nebo ačkoli umřel v Babyloně, zemi Chaldejské, však byl od onad do tohoto města přivezen a pohřben); třetí, že v něm tehdáž jeden učený mudřec *Arrius* řečený školu držel, učil a bydlel.

Leží to město v veselém položení, však neúrodném, v písčité a skalnaté půdě, tak že se do něho odjinud potravu a *victualie* dodávati musejí; a kdyby toho jednoho ramene z Nilu v naschvál vzdělaném příkopu neměli, aniž by zahrad a věcí zahradních, kteréž tou příčinou dosti pěkné a mnohé jsou, neměli. Však v těch pustých místech roste vůkol bylina *harmala*, arabsky *kaly* řečená, kterouž pálí na popel, a ten prodávají do Benátek, z něhož tam nejčistší sklo dělají; také kaparů a jiných některých bylinných zrostlin tam velikou hojnost mívají.

Brány má čtyry: jedna jest k moři, druhá k Nilu a ta jest východní, třetí k poušti a ta jest západní, čtvrtá k jezeru k poledni; k těm jsou nařízení, kteříž cla od kupcův vybírají a všechny věci přeštarují a přehledávají, a mnohdykrát i do naha lidi svlácejí, aby jim nic na cle neušlo. Křesťané při moři bydlící vedou obchody do města odevšad. a cokoli tam přivezou, z toho musejí desá tý peníz dáti, i když zase odvezti chtějí. Turci dávají dvacátý peníz. Obojí když po zemi do *Cairu* něco vezou, nic nedávají.

To město nyní na větším díle pobořené a popleněné jest viděti, a (jakž historikové svědčí) největší zkázu vzalo od jednoho krále z Cypru, kterýž s pomocí jiných křesťanův táhl proti žoldánovi, chtěje krále *Ludvíka Franckého* u *Damiáty* zajatého pomstiti, to město oblehl a dobyl; však nemoha ho zdržeti, když od žoldána v něm obležen byl, je na nejvyšší vydrancoval a vypálil a odtud po moři do Cypru se vrátil, tak že od té doby v předešlý svůj způsob přivedeno býti nemůže.

V městě na vrchu nejvyšší stojí věže vysoká, na té se stráž drží, z níž aby vidouce zdaleka lodí na moři tam jeti, návěští dávali Turkům v pevnostech, aby se na hotově měli a přikvačení od nějakých nepřátel nebyli. Zůstává ještě také palác starý a dosti někdy nákladný, o němž zprávu dávají, že byl Alexandra Velikého. Blízko toho jsou dva sloupové, každý z jednoho a celistvého kusu mramoru strakatého, a všudy na nich rozličné podoby a litery vytesané. Jeden stojí rovně postavený a celistvý, druhý poražený a na několik kusů přeražený, obadva do 100 stěvíc vysokí. Slovou *obelisco*, proto že nejsou okrouhlí jako sloupové, ale zespod čtverhraní a širocí, na vrchu špičatí. Píše *Plinius lib. 36. c. 9.*, že jsou dva císařové Římské, *Augustus* a *Claudius*, dva sloupy odtud, každý 125 noh vysoký, do Říma přes moře odvezti dali. A však všechny ty sloup nad hrobem Pompeja (Římského knížete, kterýž s Juliem císařem válku vedl, jakž o něm *in Comm. Cas. bell. civili*, že u Alexandrie zahynul, obšírně se vypisuje) postavený, a ještě podnes za městem na předhoří v celosti stojící, jednu míli vlaskou od města vzdáli, daleko převyšuje. O tom píše *Plinius*, že jej dal *Ptolomaeus Philadelphus*, učiniv větší náklad na přivezení nežli na vytesání, v *Arsinoe* postavití a po Nilu dolů od *Thebis* města vézti, jehož vysokost jest do 80 loket a na patnácte pídí vůkol tlustý. Sloup ten jest okrouhlý a hladce vytesaný; k tomu jsme naschvál vyšli ven z města, najavše sobě jednoho janičara, aby nás tam provodil, a v bráně také, že ji nám z té strany otevřeli, spropitné jsme dáti musili. Kterýž zdálo se nám, že bychom jej přehodili, ale když jsme házeli, sotva přes polovici na něj jsme dohoditi mohli. Nebo přes míru svou stojí ještě na čtverhrané římsě, do dvou sáhů vysoké, a nahoře na vrchu jest druhá římsa. O těch všech sloupích mají mezi sebou Turci rozličné a směšné bajky a rozprávky, jichž pro krátkost pomímám.

Přístav při městě jest okrouhlý co půl kola, a před ním leží ostrov *Pharos* řečený, a jest jako obrana a pevnost toho města, velmi blízce zavírá ten přístav a má s obou stran úzké cesty aneb klauzy táhnoucí se od moře k městu, na nichž jest nebezpečné plavení, a to příčinou velikého skalí, kteréž z vody ční i pod vodou leží. Pročež také

Ptolomaus Philadelphus, král Egyptský, dal na té straně, kudy se z Egypta do země Syrské plaví, na témž ostrově *Pharos* vystavěti velmi vysokou věž z bílého mramoru, a nařídil, aby na té věži každé noci veliký oheň dělali, pro návěští a výstrahu dání těm, kteříž by se po moři k městu plavili, aby do přístavu vjíti a nebezpečstvím se vyhýbati mohli.

Na tom ostrově bylo domečků osmdesáte dva, pro 72 vykladače (o nichž doleji oznámím), aby z nich každý v jednom pokojně a bez překážek lidských študovati mohl; o těch, že ještě za jeho času ukazováni byli, svědčí to *Just. Philos, etc. Martyr admon. gentium*. Královna Kleopatra Egyptská dala tu věž obnoviti a slavněji okrášliti, tak že za div mezi sedmery divy světa se pokládala; a po té jiné při přístavích věže *Pharos* slouly. Připojila také ten ostrov k městu velikým a mocným náspem; jako tarasem nějakým, dlouhým sedmi honův, kterýž skrze moře šel; ale nyní zemí z Nilu hrubě zanešen, tak že několik honův ten ostrov země bližší jest, a na něm žádná věže není, nežli něco málo rumu a kamení, a téměř není znáti, aby kdy od země vzdálen býti měl. Slove starý přístav, do něhož, že mělký a zanečištěný jest, na malých a nízkých lodích obyvatelé z té strany Afriky vtrhují; odkudž ten omyl povstal, že někteří psali, jakoby do něho žádná křesťanská loď vjeti nesměla pro záповěd. Ale nic toho není, než kdyby jen s svými vysokými lodími tam mohli, tak dobře by tam projížděli jako i jiní.

Nyní jest jiný nový a hlavní přístav za některé hony od města, tak že mezi městem a ním dosti veliké předměstí od chalup chatrných jest, v němž nejvíce Židé bydlí a turečtí vojáci pro pomoc přístavu, aby brzo do pevnosti v čas potřeby přispěti mohli. Od břehu začíná se zeď dosti tlustá, přes ten cíp do moře *Pharos* vystavená, a jde se po ní až k pevnosti, kteráž na konci stojí, dvojí zdí, několika baštami a uprostřed dosti vysokou věží opatřena jest; a v té vždycky vojáci pro obranu zůstávají, a z města se jim potřeby, až i ta voda, dodává. Z druhé strany naproti té pevnosti stojí věž zdmi obehnaná, na té se tolikéž stráž drží; a prostředkem mezi těmi dvouma věžmi musí každá loď do přístavu i ven z něho jíti, a zavírá se také řetězem

železným, kterýž od pevnosti až k té věži dostačuje, tak že z něho ani do něho bez povolení posádky žádná loď nemůže.

Od té věže jest mostek dřevěný pro zavření z té strany přístavu až k břehu a samé celnici, kteráž z kamene o dvojí půdě vystavena jest, a v té Židé bydlejí a clo vybírají, tak přísně všecky věci přehledávající, že toho nikdež jinde ve všem tureckém panství není; a často mnohé věci mocí poberou, mnohých obmyslů a přitom chytrostí užívající, jakby na některé věci, jichž bývají žádostivi, lapáka pustili anebo vždy něco vydřeli a utrhli, podlé přísloví: *El can rosega l' osso, per che non puo inglotire*, totiž „pes nemůž-li kosti pozřítí, vždy ji aspoň ohloze.“

V těch pevnostech chovají holuby, a když mají návštěví, že se lodí ku přístavu přibližuje, vyjedou na lodí opodál od přístavu naproti ní a ty holuby v kleci s sebou vezou; tu spatříce lodí a kdo jest v ní, i co jiného přes to potřebí, pustí jednoho neb dva holuby s cedulkou přivázanou k sangiakovi do města, aby časně o všem zprávu měl, o čemž nahoře již prvé zmínka byla učiněna.

Domy mají na způsob Kairských bez střechy, a pro nesmírné horko u nich tam v noci léhají, aby nočního chládku požívali, a to jak v zimě tak v létě; a nemají tam loží ustlaných jako u nás, ani od dřeva pod nebesy a jináč postavených, ale z prosta na zemi koberec aneb houni prostrou a druhou se přiodějí; na těch a pod těmi tak libě spí, jako kdo u nás na dobré ustlané posteli. Pročež není divu, že jsou Egyptčané a z nich Alexandrinští nad jiné národy nejlepší hvězdáři byli, proto že léhajíce a vstávající, aneb v myšlénkách ležíce, vídali hvězdy běh zvěrokruhový vycházením i zacházením vykonávati, při nichž pravé bylo i to heslo: *La notte le madre di pensieri*, totiž „noční čas myšlénky sbírá.“

V tom městě mají svobodu křesťané větší nežli v kterém jiném z tureckých měst, a to proto, že největší obchod nimi stojí. Mohou tam, kdo chtí, z křesťanstva obchody vésti, krom Španělův, proto že jsou jim o některou tunu zlata důchodů z druhé strany Indií ujali a čím dál tím více obchodům jejich překážejí; to jak jim mílo musí býti, každý snadno poznati může. Náboženství své zjevně konati mohou

a mají také svobodné své kostely Latini, Řekové a jiné východní řeholy. Však Jakobité a Řekové nejhlavnější kostel v své moci mají, při němž patriarchova stolice jest; a to ten kostel jest, v němž za starodávna tělo svatého Marka Evangelisty pochováno bylo, od čehož podnes u svatého Marka slove, kteréhožto tělo, tehdaž když onen král z Cypru to město vydrancoval, Benátčané vyzdvihli a do Benátek odvezli, kteréž v kostele svatého Marka chovají.

Mají tam Benátčané, Genuenští, Raguzští, Florentští a jiní křesťanští národové své *consuly a baily*, kteříž na obzvláštních *fondiquach* (kotcích) bydlejí, a svých zemí neb měst kupectví tam zavírají a vypravují; však největší a nejpěknější *fondiqua* jest Francouzův, v níž jsme příbytkem byli. Má při zemi plno klenutých pokojův aneb sklepův pro kupectví, na druhé půdě; komor plno vůkol a vůkol jest; má čtyry patra a čtverhraně stojí, a nahoře kupci své byty mají. Bylo nás tehdaž mnoho pospolu, a všickni jsme svou stravu tam měli za dosti mírné peníze. U večer vrátný když zavřítí chtěl bránu (kteráž jediná do toho domu jest), tloukl kyjem na jakési železo ve vratech, kteréž se daleko rozléhalo, aby, kdo kde po městě byl, časně se do příbytku svého vrátil, proto že v noci, když již zavře, žádného ani ven ani tam pustiti nesmí.

Místo procházky ve dne, nejvíce jsme se procházeli po těch *fondiquách* rozličných národův, obzvláště pak indiánských, kteréž nejbohatší jsou, a v nich od drahých věcí, divných ptákův a rozličných živých zvířat dosti viděti jest. A přes ty *fondiquy* několik ulic plných krámův kupeckých jest, z čehož dosti znáti se dáva, žeť jest někdy slavné a obchodů plné, dokud Španělové Indií nedostali, to město býti musilo. A však v tom našem se procházení byli jsme přinuceni naše poutnické šaty svléci a na se suknice modré neb červené obleci, a místo klobouků okolo hlavy z strakatého bavlněného plátna obvinutí nositi, aby nás za poutníky neměli. Nebo jsme poznali skutečně, že poutníků nerad vidí, snad že jim málo užiteků, nekupcíc v ničemž, přinášejí, aneb že je za vyzvědače mají; jakož pak přihodilo se, když jsme šli společně z brány ven k přístavu, potkali nás někteří Turci, z nichž jeden udeřil jednoho z

tovaryšstva mého pěstí zavřenou v tvář beze vší sobě dané příčiny, až hned upadl a jako umrlý na zemi ležel, byv prvé již nemálo nemocí zemdlený, a nedali mi ho zdvíhati ani křísiti, opřahajíce na mne jakýmisi sekerkami na dlouhých topořištích, jako nějakými bradaticemi uherskými; a v pravdě na té vší cestě odpornějšího lidu poutníkům neviděl jsem jako v tom městě.

Ukazují tam mezi jinými věcmi kapličku, v níž vězení svatě panny Kateřiny býti má; ale nyní Turci z ní meschitu udělali. Odňali také jiný kostel křesťanům, svatého Jana Křtitele řečený, v němž kámen býti má, na němž, vedlé obyčeje tehdejšího Římského, svatému Janu Křtiteli na poručení Herodesa krále hlava byla sřata. O tom praví, že se žádný Turek a jakýkoli jiný pohan naň posaditi nesmí, nechce-li žření a bolesti vnitřní míti, pročež jej Turci u veliké vážnosti mají.

Povětrí tam nebývá zdravé, ač před lety schvalováno bylo, *Cal. lib. 16. c. 3.* Někteří kladou toho příčinu, že od jezera *Mareotis* a bahen okolních vítr nezdravý a vlhký pochází, kterýž povětří zvláště času podzimního nakažuje; ale já s těmi smýšlím; kteříž tomu chtějí, že to musí býti z příčiny puchů a smradů tejných, kteříž ze sklepů pod každým domem vystupují. Nebo po všem městě pod každým domem jsou klenutí pod zemí, a na mramorových sloupích i římsách vzdělaná a na větším díle od souseda k sousedu prodělaná, pro tu příčinu, že nemají při městě ani za městem žádné vody sladké, ač by se snadno najíti mohla, zvláště při březích mořských, při nichž vždycky voda sladká se zdržuje, jakž toho též *Julius Casar Comm. de bel. Alexand.*, oblehv to město a vody pro vojsko hledaje, tím samým důvodem pokusil, a nalezv hojnost vody sladké, tím se ujistil. Do těch tehdy sklepův napouštějí vodu z ramene, kteréž z Nilu do města jde, a jmenuje se *caleg*, a když jí všudy plno naběhne, tedy zastaví každý při svém domě, že mu vody víc nevchází, a tu, když se mu tam ustojí, pije a přes celý rok jí užívá. Že pak nejprvé tam voda kalná přichází, a co se bláta v ní ustojí, to při dně zůstává, z toho ten smrad a puch, kterýž zlé povětří činí, pochází. Přes to také smradí se voda k posledku, a když čerstvou napouštějí,

nevyčišťují těch sklepů od bláta a neřádů; pročež ta v nově přišlá nakazí se od staré, a v tělích lidských nakažení krve působí; odkudž to pochází, že nejvíce na zimnice palčivé a hlavní tam stůní, a zvláště kteří se nezdržují od ovoce čerstvého, kteréž tam velmi subtilné a vlhké roste.

Jiných věcí od jídla tam se vším dostatkem najde. Nebo ryb z moře, z jezera a z Nilu hojnost, a to výborných jest; od ptactva divokého i pitomého, zvěřiny *gazelli* a jiného dobytka v jistých ulicích a náměstích veliké hromady prodávati uhlédá. Od ovoce, obilí a vaření všelijakého hned znamenitý sklad jest, a to se dodává odtud do Turek, a nejvíce do Konstantinopole: však do křesťanstva nic od obilí nedají nakládati a přísně to zapovědíno jest. Před lety bylo vzácné plátno a kment Alexandrinský, o němž to přísloví ještě zůstává: *Ha chiera bionda, come lino d' Alexandria*. Vína, ač tam z Cypru, ze Vlach, z Kandie i Hišpanie vozívají a prodávají, však tehdáž my jsme ho dosti skrovně, a k tomu draze, sotva mohli dostati.

Za starého věku stkvěla se v tom městě svobodná a slavná umění. Nebo *Ptolomaus Philadelphus*, král Egyptský, vystavěl v tom městě znamenité školy, a na velké náklady a nadání muže učené tam choval, tak že za jeho věku nejpřednější na světě škola v něm se stkvěla. *Athen. lib. 4. c. 24. Strabo lib. 14. Amm. Marcell. lib. 22*. Také shromáždil tentýž král bibliotéku, totiž veliký sklad kněh, jakž *Vitruvius* pokládá, do sedmikráte stotisíc exemplářův jiných a jiných; *Zonaras tom. 1. dvakrát stotisíc; Gell. lib. 6. c. 17*. jedno sto sedmdesáte tisíc; a mohlo by se říci sumu kteroukoli z těch počtův, sumu převelikou, a těchto časův, kdyžto tiskařství povstalo a veliké množství kněh se míti může, shledati téměř nemožnou, a to ještě tehdejších časův vše psaných kněh, něco na pergaméně, něco na kozích kůžech, což jest ještě k většímu podivení. Mimo to výše Eleazar, nejvyšší kněz židovský, poslal mu na žádost jeho sedmdesáte a dva muže zběhlé v zákoně a jazycích, kteříž tu v městě Alexandrii zákon boží starý z řeči hebrejské do řecké přeložili a v knihovně královské složili. Za jakouž volnost jejich daroval

Philadelphus do chrámu božího v Jerusalemě stůl z ryzího zlata udělaný, karbuňkuly, smaragdy a jiným drahým kamením bohatě ozdobený, dva veliké zlaté koflíky, a třiceti šálův též z čistého a dobrého zlata udělaných, s mnohými dary těm 72 vykladačům danými. Zatím dal sobě také biblí všecku na pergaméně zlatými literami a na 72 knihách zvláštních psáti; nebo z těch sedmdesáti dvou vykladačův biblí každý zvláště přeložil, a tak se spolu na výkladu srovnali, jakoby ji jeden z nich vyložil, ješto v tom všem času jedni od druhých odděleni byli a spolu ani mnoho ani málo mluvit nemohli; což vše, jakž historikové svědčí, do dvou tun zlata krále stálo. Viz o tom více *Joseph. 12. lib. antiq.* A byl ten král netoliko při té jedné knize zákona božího štědrý, ale čte se o něm, že za některou knihu na sta i na tisíce dával; jakož za jeden exemplář *tragoediarum Sophoclis, Euripidis a Aschylis* dal patnácte talentů stříbra, což učiní devět tisíc korun. *Galenus* a jiní to vysvědčují.

Léta pak před narozením Krista pána 45 přihodilo se v té válce, kterouž *Julius Casar* vedl proti Ptolomeovi, mladému králi Egyptskému, když některé lodí. královské na moři v přístavu zapáleny byly, že ten oheň také nějaký díl města zasáhl, a v jednom domě, v němž ty knihy chovány byly, všecky spálil, tak že tehdáž mnozí spisovatelé zhynuli, kteříž od té doby nikdy zase na světle nebyli, a mnohého by mnohý některým tisícem, by možné bylo, vyplatil.

Za panování křesťanského neumenšovala se umění literní v něm, nýbrž, jakž *Euseb. 2. lib. Ecc. hist.* svědčí, že evangelista páně svatý Marek v tom městě kázal a za několik let zůstával, a potom byla v něm stolice patriarchská, kteráž podnes mezi Řeky tam zůstává. Když se potom psalo léta od narození Syna božího 329, svatý Athanasius učiněn byl správcím a biskupem církve i školy Alexandrinské, kterýžto rouhavým kacířům Arianům mocné odpíral a to pěkné *Symbolum* aneb vyznání víry o Trojici svaté sepsal, kteréž se ještě podnes v církvi a v kostelích křesťanských zpívá a užívá, jež jmenujeme *Symbolum Athanasii*. A vůbec mnoho jiných svatých mužův, jako *Origenes, Didimus, Theophilus* a jiní

mučedníci i vyznavači v tom městě přebývali a z něho pošli; ano i některá concilia a sněmové duchovní tam držáni byli, jako za časů císařův *Juliana*, *Joviniana* a *Arcadia*, jakž to v církevní historii nacházíme.

Lid v tom městě byl vždycky všech časův, a jest podnes velmi všetečný, k hrám, žertům, smíchům a posměšným utrhaním náchylný; pročež za to kolikrát, když na sobě rovných nepřestali, ale o císaře, vrchnosti své se otírali pokoušeli; dobře utrpěli. Jako ku příkladu *Heliogabalus* řečený, jinak *Antoninus Caracalla*, Římský císař, dověděv se toho v Římě, že písničky o něm skládali a zpívali, i jiné posměšné ač pravdivé věci směle hlásali, naschvál do Alexandrie se vypravil, a stavěje se k nim vlídně, všecku jejich mládež na jedno náměstí povolati dal, s tím ohlášením, že z nich sobě k své tělesné stráži osoby hodné vybírali chce; což tehdejších časův věcí velmi vzácnou bylo, nebo z nich potomně k úřadům vyšším až i k císařství osoby se obíraly. Shromáždilo se tehdy osob několik tisíc, a co nejhladčeji mohli se vypravili, kteréž ten císař všecky vojsku svému obstoupiti a na tom místě pobiti a hned na témž zahrabati poručil, tak že jsou tu tehdáž ubozí Alexandrinští veliký zármutek za své posmíšky snést musili. Herodian. lib. 4. Takž podobně i císaři *Vespesiánovi* neodpustili, nýbrž v svých divadelních hrách divně osobu a skoupost jeho třepali, o čemž *Suetonius*; tak že přísloví o nich vzešlo takové: *Alexandrini derisores et dicaces*, totiž „Alexandrinští jsou posměvači a zváci.“ Nebo měli ten obyčej, že v jistých dnech někteří, kterýmž to dovoleno bylo, na káře po městě jezdili a kde chtěli se zastavovali, a co o kom věděli, to zpívali aneb vypravovali; byť i nejhorší skutek byl, se vším na jevo vyjeli, a o to se snažili, aby se na každého něco do toho času vyptali. *Suidas*.

Kapitola 22.

Stručné vypsání vší země Egyptské.

Egypt království, jenž nyní *Elquibet* aneb *Elschebit* slove; jmenem krále jednoho tak nazvané (*Maneth. in suppl. Berosi*), mezuje z strany východní s pouští při moři Červeném, od poledne s pouští Barca řečenou, proti půlnoci s mořem Prostředzemním, k západní straně s *Barbarií* aneb královstvím *Buggia*, předešle *Grenen* řečeným. Dýl jeho od moře Prostředzemního se táhne nahoru proti Nilu řece do půl páta sta vlaských mil, což učiní českých 90 mil. Šír není větší nežli pokud jen Nilus zasahuje, místem jako nad Kairem sotva jednu neb dvě míle české; ale čím doleji k moři Prostředzemnímu se táhne, tím také víc se šíří, a nejmíc při moři, kdež se od Kairu okolo 12 mil českých *Nilus* nejprvé na dvě dělí, potom dvě míle doleji na čtyry díly, až potom na sedm ramen přichází, a činí tu šír úrodnou spády svými do moře okolo 25 aneb 30 mil českých. Ta země od toho času, jakž Mahometánům v držení přišla, dělí se na tré: jeden díl začínající se od Kairu jde až k Rosettě, a jmenuje se *Errif*; kraj pak ten nad Kairem jmenuje se *Assahid*, a zase co od Kairu k té straně dolů k Damiátě se táhne, slove *Bechria*, jináč *Maremma*. Všickni tito krajové jsou převelice úrodní, tak že v nich země ani nevoří, ani hnojí, než toliko jakž voda z Nilu opadne, sejí a vsaté semeno jen zavlácejí, tedy roste všecko u veliké hojnosti; odkudž přísloví starodávní jest: *Sulcus Agypti Libya arenas non curat*, totiž: „pluh egyptský nestojí o to, aby v písčích Libie vorati měl,“ jakoby mu se nestýskalo zaháletí v Egyptě, proto že se ho tam nepotřebuje; aneb jakž *Antiphilus* pokládá: *Fructibus contendimus, non stadiis*, že Egypt ne mnohým poplužím, ale úrodou štekuje s velikým královstvím *Libie*.

Kraj *Assahid* jest nejúrodnější na obilí, vaření, dobytek, drůbež a len; *Erriph* na ovoce a rejži; *Maremma* na cukr; a v těch posledních dvou krajích jsou obyvatelé nejbohatší a nejvládnější, pro mnohé

obchody a kupectví, kteréž s lidmi přespornými jakožto bližší moře mají.

Žeň tam bývá měsíce Dubna, a všecko obili na poli, místo obyčejného u nás vymlacování, tam osly, mezky, bývolky a voly, ženouce je kolem po obilí v slámě nastlaném, na zemi vytlapují, tak že se sláma v drt a na drobné kousky poláme aneb semne a kopytami poseká, kterouž oni, když uznají, že dosti vyšlapaná jest, shrabí a vytřesou na hromady, a potom proti větru obilí vějí, a na čisto vyčištěté domů vezou. Tím způsobem obilí svá, jakkoli mnohá, ve třech aneb čtyřech nedělích všecka vymlátí a domů svezou, nemajíce takové práce přes zimu aneb přes celý rok s mlácením, jako u nás. Což bychom u nás podobně dovesti mohli, kdyby tak stáli a pěkní bez dešťův časové zde jako tam u nich byli.

Národ Egyptský posel od *Misraim* syna *Chus*, a to syna Chámova, kterýž byl syn Noe, a slove od okolních Arabův a jiných *Chibth*, od prvního (jakž za to tam mají) obyvatele a vladaře té země. Jakž z písem svatých máme toho svědectví, že to království za předešlých let mívalo své krále, kteříž se Faraonové nazívali a některé sto let kralovali, jakž mnohá znamení své slávy na pyramidech a městech pustých kupodivu potomkům zůstavili. Po těch na díle něco Peršanům, potom něco Alexandrovi Velikému toho království poddáno bylo, až po jeho smrti *Ptolomaové* v držení jeho přišli; těch několik po rodu jím vládli a znamenité věci provozovali, jakž toho dějepisy plné jsou; až potom Římané je sobě podmanili, a takž od Římských císařův spravováno bylo. Po těch opět, když Římská stolice do Konstantinopole přenešena byla, poddáno bylo císařům Řeckým. Těm mocí je vydřeli Mahometáni; jako nějaký *Hamar* syn *Hase*, biskup a nejvyšší nad Araby, a sloul kalifa, od něhož potomci jeho kalifové, za některé sto let v něm kralující, se jmenovali; až když poslední král křesťanský v Jerusalemě válku proti tehdejšímu kalifovi vedl a kalifu mocí převyšoval, tedy povolal kalifa na pomoc kníže z Mezopotamie, jináč z *Curtu*, *Saladina* řečeného, kterýž se nedal dlouho zváti, alebrž jim na pomoc proti křesťanům přišel, tak že poraziv křesťany u

Jerusaléma i všecku Syrii sobě podmaniv, také sobě Egyptské království přivlastnil a kalifu zabil, od něhož potomkové jeho soldánové slouli. A však rod jeho sotva půldruhého sta let trval, a naposledy zahynuli; pročež vojáci a vůdcové jeho přední zvolili sobě za krále z svého prostředku jednoho udatného vůdce *Piperis* nazvaného. Ten poněvadž byl rodilým křesťanem, ale odpadlcem od víry a zpohanilý, nařídil to, že k největším úřadům a k královské stolici žádný jiný neměl a nemohl povolán býti, kdož by nebyl převrácencem a nejprv pokřtěným, potom na to obřezaným, a to proto, že takoví křesťané obyčejně tehdáž za otroky byli od nich kupováni, a pro chudobu, nouzi, bídu rozličnou mnoho snášeti a skrze to mnoho zkusiti zlého i dobrého musili, čímž že mnohých cností hrdinských nabývali, a tudy se hodnými k správě a vládě činili, a ti potom od toho času slouli Mammalukové. *Ant. Justinopolitano lib. 2, del Gentilhuomo.*

Tak tedy dotčení Mammalukové několik set let tou zemí vládli, až léta 1517 císař turecký Selimus, svítěživ nad Tomumbejem, posledním Mammaluckým králem, a Mammaluky na hlavu potřikráte poraziv, Egypt i všecky země jich sobě podmanil; a tak podnes turečtí císařové tam panují. Kdo více chceš o Mammalucích a jejich správě věděti, přečti sobě *Gio. Lioni 8. parte del l'. Africa. Lodov. Bartheima l' itin. cap. 6. Z. Leunclav. Tur. hist.* Vidělo mi se tuto také při zavírce i toho dotknouti, jak jsou někteří králové Ptolomaové příkladem Faraonův slavná stavení na památku svou vzdělali, ale však ne tak stále, nebo nyní z nich ani jednoho není viděti. Jeden král Maros jináč Menis řečený, dal vystavěti bludiště, to jest stavení veliké, a tak mnoho vchodův, cest a východův, pokojův a komor v sobě mající, že kdo do něho vešel, zabloudil, aniž odtud zase ven vyjítí mohl, leč po tkanici aneb po niti, kterouž tam jda za sebou vlekl, anebo když vůdce těch cest povědomý někoho vedl. Bylo pak v něm nejprv 12 velikých palácův v jednom zdmi ohrazení. Ti palácové byli o dvou půdách: jedna byla pod zemí, druhá nad zemí, a z těch každá obsahovala v sobě 3500 pokojův, totiž večeřadla, komory, kanceláře a pavlače; ve všech těch vždycky

dvěře jedny proti druhým, a všecko to stavení, stěny i podlahy z čistého štukového kamene staveny byly, a však po zdech vytesáváním a podobami dílo divně okrášlené. Při těch palácích byly *pyramides* 40 loket vysoké a mnohými podobami ozdobené; v těch byly dvěře dolů pod zemi do spodního bludiště, kteréž všecko stálo na sloupích velikých, a obsahovalo v sobě mnoho síní sloupových, procházek, komor, obchodův, též chrámů všech bohův egyptských z bílého hlazeného mramoru vzdělaných, též mnohé modly a veliké obrazy králů; a když v něm dvěře některé otevřeli, tehdy dalo od sebe takový zvuk, jakoby zahřmělo. Při tom bludišti bylo jezero veliké, naschvále pro kratochvíl jako rybník veliký udělané, 50 kroků zhloubi; v tom uprostřed stály dvě *pyramides*, každá nad vodu 50 kroků vystupovala, tak že sto kroků od základu vysoká byla. O čemž *Herodot. a Diodorus hist. Plinius lib. 5.* vypisují.

Potom *Ptolomaeus Philadelphus* všecky ty krále slávou, bohatstvím a štedrostí převyšil. Nebo mimo jiné věci, jako stavení *tabernaculum* aneb besídky, processí každoroční Bachovi ku poctivosti, o knihovně, o pokojích, jaké jest je naschvál pro chování kněh vystavěti dal, o vojsku a množství lodí bylo by netoliko obšírně a mnoho, nýbrž k víře nepodobné vypisovati; ale však dotknu toliko dvou lodí, kterýchž on pro svou vlastní osobu k plavení, jedné na moři, druhé na řece Nilu užíval, a ty z těch dotčených věcí ještě nejchatrnější byly. Z těch tedy jedna na moři v přístavu Alexandrinském byla, a měla na způsob galer 40 řadův vesel, dlouhá byla 280 loket a široká 38 loket, vysoká od spodku až do kranců nejvyšší ponebí zpředu a z zadu 53 lokty, prostředkem 48; vesla po stranách byly dlouhá 38 loket, zadní 4 vesla byly loket 30. Ponebí aneb půd bylo 12 nad míru ozdobených, zpředu a z zadu při každé podlaze obrazy rozličných živočichův a zvířat, ostatek divnými řebami vnitř i zevnitř mistrovsky spraveno. Těch, kteříž samými vesly táhli, bylo 4000 sluh a chasy lodnické aneb plavecké čtyry sta; vojákův na prostořích bývalo 2850 a pod vesláři na půdě jiný veliký zástup lidu státi a brániti se mohl. Druhá lodí na Nilu byla dlouhá na půl honu, téměř do 70 krokův aneb 317 stěvíců, zšíří

30 loket, zvyšší 40 loket. Na vrchu rozliční pokojové a vůkol dvoje pavlače, patery hony v okršlku obsahující, a to vše na sloupích, spodní okna zavřená měli, vyšší pak dokořán otevřená; sloupův nohy byly z cypřišového dřeva, zlatem a slonovon kostí ozdobené, a svrchní kus prostřední všecken zlatý. Nad pokoji a pavlači byla střecha též z cypřišového dřeva vyřezávaná a pozlacená. Při jídelně byla komora, v ní pět loží. Potom byla jiná komora, k níž se skrze úzkou pavláčku chodilo; v té pro ženstvo královské bylo devět loží, a při té jiná komora s pěti loži, naskrz drahými koberci ustlanými, a to bylo na jedné půdě; na svrchní byl chrám bohyně Venus klenutý, a obraz její z mramoru vytesaný; vedlé toho byla síň s pěti loži ustlanými, a po té několik jiných komor pěkně okrášlených. Na předním konci lodí dám Bacchův stál na sloupích pozlacených, střecha na způsob Venušíného chrámu, řezbami a pozlátkou ozdobená, a při pravé straně toho domu byla jeskyně klenutá, všecka drahým kamením a zlatem vysazená, v té stáli obrazové králův a předkův jeho z toho rodu, vytesaní z kamene drahého, jenž slove lychnis, aneb z rubínu; a mnoho jiných na ostatních ponebích nákladných pokojův bylo. Strom u prostřed lodí největší byl 70 loket vysoký, plachty a provazové hedbávní, a vůbec svršky a jiné potřeby za nesčíslnou sumu stály a při té lodí byly.

Královna Egyptská *Cleopatra* poslední, kteráž se byla s Markem *Antoniem* Římským knížetem, milencem svým, kdo dražší kvas přistrojí, založila; však naproti tomu, co ten jistý *Antonius* slavně strojiti dal, ona toliko vzala šál zlatý, a do něho octa silného naliti dala, a nic víc na stůl na ten den strojení kvasu svého předložiti nedala. Potomně když *Antonius* za vyhranou sobě míti tušil, nevida jí ničehož více dáti předkládati, ona tedy teprva sňala perlu z náušnice při levém uchu, a tu dala do octa, v kterémž se ta perla rozpustila, a ona ji s octem vypila. Potom kázala naliti druhý šál octem, a chytila se druhé perly při druhém uchu, chtěvši jí *Antoniovi* podatí místo krmě; ale *Antonius* ji chytil za ruku a prosil, aby tak veliké ztráty nečinila, že jí za vyhranou dává, proto že z těch jedna perla dražší byla, nežli náklad několikerych jeho kvasův, a

jakž pokládají historikové, ceněna byla těch let *centies sestertium*, totiž půltřetíhokrát sto tisíc korun. *Plinius lib. 9. c. 35.*

Dotčená královna, vyjevši jednoho času vstříc témuž Antoniovi z svého království do *Cilicie*, několik set mil od Egypta; ačkoli v cizí zemi byla a vším tak jako doma vládnouti nemohla, nicméně však strojila kvas, na němž všecko zlaté nádobí a z drahého kamení udělané měla; též čalounů zlatem vytkávaných, vůkol stěn a na ložích prostřených (nebo tehdejších let všecko na lůžku malém a nízkém, při nízkém stole stojícím, jídali) a jiných drahých věcí velice mnoho tu bylo. Nad čímž když se Antonius a jeho vůdcové a jiní dvořané divili, ona zasmávši se k tomu, oznámila, že jim to všecko daruje, což také po dokonání toho kvasu od nich pobráno bylo. Druhého dne potom opět téhož Antonia s týmiž jeho pány pozvala, a tu je ještě mnohem lépeji a slavněji ctíla. Nebo cokoli před koho představeno bylo, každému to darovala, tak že když odcházeli, za každým lůže, stoleček, koberce, nádoby zlaté a koně s stříbrnými úpravami, a k tomu jedno mouřeninské pachole svíci před každým nesoucí a svítící, nésti dala. Čtvrtého dne potom všecky ty kvasy předešlých dnův převýšila, tak že několik tisíc na skoupení kvítí vonného vydala, a tím na loket ztloušti po pokojích nasypati a pod tím sítí hustých natáhnouti dala, aby kvasitelové nad tím vším tím měkčeji a volněji choditi mohli, a snad aby sobě noh neohnětli. *Athen. lib. 4. cap. 7.* a jiní, kteříž více o slávě, skvostnosti a nákladných staveních králův Egyptských vypisují, jako *Budaus annot. Pand. Lazare de Baif de l' art navale, Mirac. mundi Domitii etc.* Jaký palác vystavěla tatáž *Cleopatra*, vypisuje jej *Luc. lib. 8.* v těchto slovích

„Sám ten palác byl jest jako nějaký chrám nákladně vystavený, jemuž podobný psotnější lidé posledního věku s těžkem vystavějí. V tom byl strop pozlaceným dílem vykládaný, na něm se spatřovaly divné rozkoše, též trámové zlatem ztlusta obkládaní; zdi z štukoví nejpěknějšího mramoru, pěkně zbilené, jasně se stkvěly, z něhož prospěšné perly, achatové a jiné rozmanité kamení se třpytilo; půda, po níž se vnitř chodilo, všecka onychinem podlážena; římsy z

ebenového dřeva, při jezeru *Marcotis* zrostlého, veřejí vysokých nezakrývaly, nýbrž byly jako místo zábradel zcela udělané, a ne pro samu ozdobu toho paláce, ale jako věc obecní se užívaly; síně, ponebí, všudy naskrz kostmi slonovými vykládané; dvěře hřbety od hlemýždův indických a smaragdem zhusta, vysazované; lůžka drahými perlami a kamením jaspisovým okrášlená převelice se blyštěly, na nich ustlání aneb koberce divně květované, na větším díle z šarlatu Tyrského, některá pak zlatem protkávaná a všelijak ozdobená, tam vídána jsou.“

O tom národu Egyptském bylo by velmi mnoho vypravovati, ale sumou oznamuji, že po všechny časy mezi okolními národy nejbystřejšího vtípu v obchodech a kupectvích, též v mnohých zvláštních uměních přední původové byli, jako hudby, zeměměřičství, hvězdářství, počtářství a tejných zapověděných umění, čarů a pověr atd. Jakž o přirození a vlastnosti těl, smyslu a země jejich právě vypravuje *Juan Huarte* v knize *Examen de ingenios*.

Naposledy doložím o Cikáních, kteréžto Řekové *Attingan*, Vlaši *Zingari* jmenují. Ti ačkoliv u nás praví, že jsou z Egypta nějakého; a po světě že putovati musejí, proto že Krista pána s Marií pannou utíkajícího před Herodesem přijíti k sobě na hospodu nechtěli: však poznal jsem to, že tam v Egyptě rovně tak neznámí cizozemci, tuláci, hadači, lotři a čarodějníci jsou, jako u nás; ano po všem Tureckém království z místa na místo se toulají, a přes to v větším počtu, nežli u nás; v Kairu, v Alexandrii po všech náměstích se nacházejí, hádáním svým lidi šálíce.

O jejich původu spisovatelé nejednostejnou zprávu dávají. Nebo *Aventi. Ann. Bojor. lib. 7.* píše, že jsou z národu Tureckého a blízko od Uher, a ti že od Turkův místo vyzvědačův do našich zemí vysílání bývají. Potom *Bon. Vulcanius Brugens. de lit. et lingua Getarum* píše, že jsou z země *Nubie* při Egyptu ležící pošli, a tak *Nubiani* slovou; a před několika sty lety že jsou pro náboženství křesťanské, aneb raději kacířské, z svých měst a vesnic vyhnáni byli, tak že odtud do Palestiny, Syrie, Asie, Thracie a pak až do našich zemí se dostali a všelijakými zlými obmysly se živí. Item, že z nich

ještě někteří v svých sídlech podnes zůstávajíce za křesťany se vyhlašují, ale však žádných biskupův a správcův svých nemají, než beze všeho svědomí, jako jiní Arabové, živi jsou v pustinách v té straně k zemi císaře Mouřeninského. Tolikéž *Cranzius Saxon. lib. 11. cap. 2.* v těchto slovích je vypisuje: „Léta (prý) páně 1417 nejprvé byli vidíni při moři Německém lidé černí suchého těla, nečistí a zloději, zvláště ženy jich k tomu jsou nejbystřejší, Tataři tehdáž vůbec nazvaní. Ten lid, jakž z zkušení znáti jest, pochází z tuláků a všudybylův, nikdež vlasti a země své nemajících, kteřížto po cestách se plodí; život vedou zahálčivý, vyživení svého v zlodějství a čarách aneb kouzlích vyhledávající; z jedné země do druhé putují, a zas v několika letech se k svým nenavracují; přijímají po cestách ženy, muže i pacholata do spolku svého, jen kdekoli a jakéhokoli jazyku mohou; nejvíce pak nebohým sedlákům, když doma pro díla polní nejsou, krádeží škodí.“ Já se spisovatelem tím posledním se srovnávám, že to jest všelijaká ze všech zemí zběhlá chasa, z rozdílných jazykův shluklá, a ti se bezpochyby od původův, někdy pravých běhounův Egyptčanův a Nubiánův počali; ale od té doby v veliký počet rozmnožili, vedlé přísloví: *Chi prattica con lupi impara a hurlar*, „kdo mezi vlky obcuje, rovně jako oni vyje.“

Při tom se může i to říci, že každá země své domácí Cikány, totiž škůdce zemské má, kteříž z ní přes jednu aneb dvě krajiny dále nevycházejí, ale někdy od jednoho kraje do druhého se toulají. Ale onino z Egypta a jiných zemí tureckých proč by jiného do těchto našich zemí přes moře aneb po zemi tak nebezpečnými a dalekými cestami přicházeli, nesmýšlím, než že za příčinou vyzvědačstva, poněvadž mají tam své lepší věci a živnosti. Nebo jedno řemeslem kovářským se živí, kdežto pícky malé s sebou vozí a jiné potřeby kovářské, a kdekoli přijdou, všudy jich potřebují, zvláště proto, že umějí znamenité uhlí dlouho trvající páliť, potom železo tvrditi, protož každý k nim běží o dílo. Druhé, s čarami a hádáním a jiným šejdýřstvím více ty lidi velice pověrné oklamávají, nežli sic mezi křesťany.

Kapitola 23.

O putování mahumetánův do Mecchy a Mediny, měst v Arabii ležících, k hrobu Mahumetovu.

Jakož jsem toho nahoře dotekl, že se každého roku *caravana*, to jest množství lidu do Kairu shromažďuje, aby odtud do Mecchy putovali, a protož tuto míním o tom obšírnější zmínku učiniti. A poněvadž to putování předešle od Jana *Levenclavia* v knize jeho Turecké pořádně vypsán stojí, a s tím, co jsem se o té věci od lidí toho povědomých vyptal, výborně se nad jiné srovnává, vypsání teď téhož spisovatele, kteréhož na tomto místě užil jsem a je z německé řeči na česko přeložené postavil, v těchto slovích:

Předně sluší věděti, že mahumetáni každoročně půst držívají, kterýž za jeden měsíc trvá, a takový měsíc někdy dříve, někdy později v roce přichází, a v řeči jich jmenuje se *ramasan*, a jejich Velikánoc slove *bairam*. Dokudž tehdy ten jejich půst trvá, zatím všickni ti, kteříž do Mecchy jíti aneb jeti chtějí, v městě Kairu se shromažďují. Potom jakž se dvaceti dní toho bairamu naplní, strojí se karavana na cestu. Pročež věděti, že pro veliké a znamenité lidu shluknutí z Anatólie, z země Řecké, Barbarie anebo Afriky, příčinou té jízdy v zástupích velikých se zbíhá, a někteří tam za příčinou náboženství, někteří pro obchod a kupectví, jiní z kratochvíle a pro ukrácení času táhnou. Když pak již některý den po jejich bairamu mine, spořádajíce se všickni čile na cestu, táhnou z města Kairu až za dvě míle vlaské na jedno místo jmenem Birka, tu očekávají správce svého nad karavanou.

Na tom místě jest jedno veliké jezero, kteréž voda z řeky Nilu tu vyvodí. K tomu jezeru oni pro napájení hovádek svých jezdívají. Nebo v té jízdě nachází se pospolu od mezkův, velbloudův a dromedářův do čtyřicíti tisíc, a osob, kteréž se k té karavaně každého roku najíti dávají, bývá do padesáti tisíc, i někdy více anebo méně, podlé příhodnosti času. Může se také věděti i to, že v každých

třech letech správce, kterýž karavanu spravuje, bývá proměněn, a arabskou řečí slove *amir illahaggi*, což vyznamenává: vůdce aneb pán putování. Nebo ten jest vůdce a průvodce karavany, jemuž veliký pán k každičké té pouti osmnácte pytlíků dává, a v jednom každém pytlíku jest šest set pětmecítma dukátův na zlatě; a ty takové peníze nařizeny jsou na útraty a potřeby karavany, a podlé toho také aby se odtud potřebným poutníkům a pocestným almužna dávala.

Ten správce podlé svých služebníkův, kteříž za ním chodí a na službu mu hledí, má také čtyry čauše, kteříž mu k službě nařizeni jsou. K tomu, aby karavana tím bezpečnější byla, hrává s sebou čtyry sta vojákův, jmenovitě dvě stě špáhů, kteříž na dromedářích jezdí, aby tím rychlejší v čas nastalé potřeby byli, a dvě stě janičarů, kteříž na velbloudích jezdí. Špáhové a čaušové bývají stravováni na vůdcův náklad, ale janičari se sami stravují, neb jim z Kairu jejich opatření na vyživení dáváno bývá.

Špáhové mívají svého vůdce, rovně jako nějakého místodržícího, a janičari též jednoho, kteříž jim představeni jsou, a těmiť bývají spravováni a k tomu přidržováni, aby v řádu táhli když jest toho potřeba; a těm jejich vůdcům nemůže žádný rozkazovati, než toliko sám vrchní správce nad karavanou. Mimo to správce ten veze s sebou osm pilotův, to jest cesty ukazatelův, jichžto ten úřad jest dědičný a připadá s otce na děti, a mají odtud svůj stálý a ustavičný důchod. A řečení pilotové jsou právě ti, kteříž zpředu jedou a jako karavanu táhnou, cestu jí ukazujíce, jakožto cesty povědomí. Spravují se pak času nočního po hvězdách nebeských, rovně tak jako lodaři. Jest též obyčejné, že vždycky čtyry anebo pět mužův před sebou napřed posílají, kteříž hořící svazečky z dříví nosí, jenž nemalou světlost vydávají, pro uvarování někde z cesty sjítí aneb pozblouzení. A jest-li kdy skrz neštěstí pochybí aneb zbloudí, tedy dává se jim mnoho ran kyjem zespod v paty, na bedlivější sebe potom pamatování.

Správce nad karavanou má svého pobočníka, jemuž ustavičně patnácte špáhův hledí na službu, a toho pobočníka úřad jest, karavanu pořádati a z místa ní hýbati, kdykoli jest toho potřeba;

tolikéž povinnost jeho vyhledává od něho to, aby on, když se pořád jede, někdy zpředu býval, někdy zas konec karavany se nacházel; item, někdy z jedné strany, někdy z druhé, aby vyzvěděl, kterak se na cestách a v zemi vůkol děje.

Veze s sebou také karavana šest kusů polní střelby na kolešách, a bývají k každé káře dva koně zapřažení. Takové střelby se užívá, aby tudy Arabové přestrašeni byli, a tolikéž k některým svátkům a kratochvilným veselím a hrám, kteréž se v Mecchě a na jiných místech obyčejně dějí.

Kupci, kteříž s karavanou táhnou, vozí s sebou na prodej na díle hedbávné rouchy, na díle koraly a mosazné nádoby, a jiné všelijaké zboží; jiní obilí, reyži, bob a všelijaké potraviny; a někteří prodávají svá zboží na cestě, jiní v Mecchu, tak že každý o to se snažuje, aby něco s sebou vezl, na čem by mohl zisk míti, poněvadž ze všeho zboží, kteréž se do země vozí, zhola žádného cla aneb mýta se neplatí, než co na lodích po moři vezeno bývá, z toho náležité jest deset ze sta složiti.

Začátek té jízdy.

V první sobotu, prvé než se karavana na cestu vydá, jede správce se všemi svými vůdci a místodržícími na zámek v Kairu před baše, kterýž jednomu každému z nich daruje šaty; správcovy šaty jsou od zlatohlavu, jiné pak prostší; jakž jedenkaždý v vyšším anebo nižším stavu a povinnosti jest, tak se jim tolikéž šaty dávají. Dále odvozuje jim zřejmě v divánu, to jest v soudné světnici aneb audienci, *chisnalti nabi*, což v arabské řeči tolik slove, jako prorocké šaty aneb roucho, a to jest z černého hedbáví udělané, v prostředku jeho jest pruh s zlatými literami, v nichž se následující slova obsahují: *La Illah Ille Alah, Muhamed resul Allah*, to jest: „Není více bohův, ale jeden bůh a Muhamed poslaný od boha.“

To roucho jest naschvál udělané pro malý domček, k zastření ho ním od vrchu až dolů, kterýž jest v Mecchu u prostřed mešity. Týž domček, praví, že jest od samého otce Abrahama. vystavený, anebo od syna jeho Ismaele. Potom odevzdává jim dvěře naschvále

udělané ke dveřům dotčeného domu Abrahamova, zcela a naskrze od čistého zlata a řemeslně udělané, a jest ovšem taková věc, kteráž mnoho stojí. Nadto odvozuje jeden příkrov aneb dek z zeleného aksamitu, napříč špičatě udělaný jako nějaká kuželka, okolo devíti pídí zvýši, zcela prošívaný čistým zlatem, a to dílo jest mistrovsky a subtilně uděláno; Toho příkrovu se užívá v prorockém městě Medině ku přikrytí hrobu jeho, kterýž jest vystaven jako nějaký okrouhlý sloup. Vedlé toho příkrovu vezou také s sebou mnoho jiného zlatohlavu, tolikéž i od hedbáví, však k okrášení tím dotčeného hrobu. Když již ty věci odvedeny jim bývají, zůstává baše na svém místě, a správce nad karavanou bere odpuštění od něho, uctivost mu čině a všem jeho úředníkům i vojákům; a po té jede odtud a bývá provázen ode všeho lidu Kairského v tom pořádku rovně jako v nějaké processí, s nástroji hudebními, troubením, zpíváním, křikem, vytím a nevypravitedlnými jinými ceremoniemi, kteréž by příliš dlouho bylo vyčítati. Zkrátka, jedou tak od hradu až na konec města k jedné bráně, kteráž se Bob Nascera jmenuje, Za tou branou jest jeden kostel, v němž oni dotčená roucha a věci skládají a zanechávají dobře stráží osazených a opatřených.

Tak mnoho drží o této ceremonii, že se ze všeho jejich okršlku lidé k ní sbíhají, až i ty těhotné ženy, a jiné mnohé, děti své na rukou nesouce. Nedopouští se také každému muži, aby se za svou ženu přimlouval, aby k tomu svátku jíti a na něj se dívati nemohla. Nebo jest-li by se on za to přimlouval, ona by měla moc v takové příčině dáti se s svým mužem rozloučiti a jiného sobě pojíti, jakoby tím muž její velikého hříchu se dopustil, tak to u nich těžce se váží.

Když se tehdy ta processí od hradu do kostela koná, všickni velbloudové, kteříž dotčená roucha nosí, bývají zlatohlavovými přikryvadly přistřeni, okolo nichž bývá mnoho zvonců a zvonečků, a když bývají sem i tam skrze ulice propuštění, spatřuje se lidí mnoho tisíc, kteřížto jedni přes druhé na ty šaty kvítí metají pěkné a rozmanité, i také vonnými vodami na ně kropí jiní brávají pěkné lněné a hedbávné šátky, nimiž dosahují až k dotčeným šatům, aneb rouchou dotýkají se jich; potom vždycky těch šátků, jimiž jsou se

toho roucha dotkli, sobě zanechávají a chovají je v největší vážnosti, rovně jako nějakou svátost.

Když již těch šatů aneb roucha v kostele tím způsobem v bezpečné stráži a opatrování zanechávají, jakž výš oznámeno, vracejí se zase do města a zůstávají tu nejdéle za dvaceti dní; a potom jede správce sám toliko s svým lidem, a vezma ta roucha z toho kostela k sobě zase, veze je ven na výš jmenované místo Birka. Tu dává správce stan svůj s korouhví velikého pána, kteráž se zpředu na dvěřce toho stanu stavívá, rozbiti; potom tolikéž všechny stany svých vzácnějších lidí okolo stanu svého vůkol, a zůstává na tom místě za deset dní v tichém ležení a nic děle. Mezi tím dávají se tam najít všickni ti lidé, kteříž s karavanou jeti chtějí do Mecchy. Vídají tam také i ženy se nacházeti, kteréž úmysl mají takovou pouť vykonati, a příbuzní přátelé jejich je provázívajíce jedou na pěkně osedlaných velbloudích, s provozováním takových kratochvílí, plesů a zatačení, že kdo se na ně dívá, od smíchu se zdržeti nemůže.

Poslední tu noc, prvé než se karavana pryč, odbere, drží se u prostřed karavany mnoho ceremonií a veselých her i kratochvílí, s některými zámky a mnohými jinými mistrovskými kusy od ohně. Janičari pak zůstávají tehdaž vně okolo stanu správce, od nichž takový hlahol a provyskování jest slyšati, až se všudy vůkol po zemi rozléhá. Též také v noci čtyrykrát aneb šestkrát svou střelbu vypouštějí. Potom jak se rozednívá, vstávají; v tom trubači troubí, rovnají se do pořádku a na cestu vydávají.

Kterého času karavana z místa se hýbá, a kdy zase odpočívá.

Věděti sluší, že z Kairu do Mecchy jest okolo třidceti dnův cesty, a to skoro veliké. Nebo obyčej jest karavany silně předce jeti a málo odpočívati, a nejvíce ten a takový způsob zachovává, že když jest již po dvou hodinách na noc, tedy až do východu slunce předce jede; potom odpočívá až do poledne, po poledni se znovu hýbá a jede až do večera; po té odpočívá za dvě hodiny, a odpočina zase se na cestu vydává. A tak ten obyčej zachovává až do vykonání té jízdy, a nemění sobě toho pořádku, krom toliko na některých místech, o

kterýchž svým časem dotčeno bude, jmenovitě, že někdy pro vodu za celý den anebo za půl druhého odpočívají. A činí to pro bezpečnější sebe i hovad zachování; nebo kdyby toho nečinili, tak dobře lid, jako hovada by mřeli a na místě zůstávali.

Jakým pořádkem karavana jezdí.

Když karavana jede, zachovává přitom způsobu a pořádku, jakž se níže pokládá toto. Rozděluje se na tři zástupy: první jest předního tažení, druhý prostředního tažení, třetí zadního tažení.

V předním tažení jde těch osm pilotů anebo cesty ukazovatelů napřed, při nichž jest také vždycky jeden čauš, kterýž při sobě má čtyry služebníky, každého s jedním karabáčem anebo oslovou čelistí v ruku. Nebo jakž začasť některý, buď on pak kdokoli, před řečené piloty ven vyběhne, porázejí ho k zemi, a tím způsobem dávají mu napomenutí, že to tak dobře jim, jako i jiným k úžitku přichází. A tento čauš jest rovně jako správce nad předním tažením, a dokud se v noci jede, předsílají se ustavičně hořící svazečky napřed. Jest také v tom počtu toho předního tažení šest santonů, to jest duchovních lidí, jeden každý s svým červeným tulbantem. Ti bývají pokrmem a nápojem opatřeni i také vezení na náklad správce nad karavanou; a mívají takoví santonové za obyčej to, že když karavana někde k dobré hospodě přijíždí, jakž ji oni uhlídají, veliký křik začínají velmi strašlivým a hrozným hlasem a těmito slovy: „Bud'te veseli, bud'te veseli, k žádané hospodě jsme přijeli!“ A potom všickni onačejší v tom tovaryšstvu dávají jim almužnu za přijatou dobrou novinu.

V tom předním tažení skoro třetí díl lidu táhne, kteříž jsou při karavaně, a po zadu jede vždycky pětmecítma špáhů na dromedářích, výborně přistrojených a opatřených, jedenkaždý s svou šavlí, lučištěm, šipkarmi a střelami, a to se děje s dobrým rozmyslem, pro zloděje a loupežníky.

Za předním tažením asi čtvrt míle vlaské následuje prostřední tažení, a před tím vezou nejprvé těch šest kusů střelby, o nichž nahoře povědíno, při nichž jdou jich puškáři, za nimi patnácte

špáhův, kteříž z lučišť střílejí. Potom jde správce špitálu, kterýž jest letitý a vážný člověk, a veze s sebou mnohá lékařství, též masti, cukry a nesčíslných mnoho jiných věcí ku posilnění a občerstvení nemocných. Vede s sebou také velbloudy, aby nemocní na nich jeli, kdyby již nijakž na svých hovádkách jeti nemohli. Pro toho správce špitálu jde toliko jeden velbloud, kterýž jest tak velice pěkné hovado, jakéž může kde vidíno anebo vyhledáno býti. Nebo oni ho s velikou pilností vyhledávati dávají, kterýž by právě největší a nejdokonalejší postavy mezi jinými všemi byl, kterýž by se v zemi velikého pána našel, a bývá všecken zlatohlavem a hedbávnými rouchami postřín. Ten velbloud nosí pěknou malou dřevěnou truhličku, na způsob archy starého zákona udělanou; však toliko jest, jakž povědíno, z dřeva vytesaná a spravená bez zlata aneb něčeho jiného, což by koli nákladného býti mohlo, žeby mnoho stálo. V té truhlici leží alkoran, všecken naskrze velikými zlatými literami psaný a mezi dvěma prkny anebo tabulemi uncovým zlatem přivázaný; a ta truhlička, když cestou jedou, bývá toliko hedbávnou rouchou přikryta, ale když mají do Mecchy vjížděti, zlatohlavem ji přikrývají všudy, a naskrze drahým kamením vysazeným a okrášleným. A to také činí při vjíždění do města Mediny. Okolo toho velblouda, kterýž výš dotčenou truhličku nosí, bývá vždycky mnoho arabských zpěváků a hudců, kteříž se ustavičně jedni po druhých pořádají, a nikdy zpívati a na nástroje hráti nepřestávají. Za těmi chodívá jiných patnácte velice pěkných velbloudův, z nichž jeden každý nese jedny z těch šatův, o nichž nahoře zmínka učiněna, a jsou od vrchu až dolů hedbávnými rouchami postřeni. Potem opět jde jiných dvaceti velbloudů, kteříž amira illahaggi, to jest správce nad karavanou, peníze, šaty a jiné věci nesou. Potom následuje královská velikého pána korouhev, kterouž jeden na koni nese, a bývá pokaždé provázena od ředitele nové hudby, a od pětmecítma špáhů, jenž z lučišť střílejí, spolu s jedním čaušem předním, kterýžto jejich vůdcem jest. A okolo těch divných tretův vůkol jedou lidé a velbloudi se vedou, kteřížto k vykonání té jízdy s karavanou nařizeni jsou.

Za těmi pak něco méně než za vlaskou míli vzdáli následuje zadní tažení, v kterémž na větším díle lidé jsou poustenníci anebo poutníci, a to jde tím, že kupci vždy a vždy příhodnosti hledají, pro mnohé příčiny, aby se napřed dostali, ale poutníci, kteříž málo mají co ztratiti, by pak po nich v zadním zástupu zůstávali, na tom přestávají.

Nejzáze jezdí vždycky jiných pětmecítma špáhův, dobře oděných a opatřených, spolu s jedním čaušem, kterýžto jejich vůdcem jest; item, čtyrydceť Arabův, vše z lučišť střílejících, pro bezpečnost zadního tažení. A poněvadž zadní tažení vždycky při břehu Červeného moře jede, jež sobě, když tam do Mecchy jedou, po pravé ruce mají, protož nařizují, aby dvě stě janičarů po levé straně bylo na tři zástupy rozdělených, dobře opatřených; na velbloudích jedoucích, z nichž jeden každý k druhému jest při vázán. Nebo po té straně všecko nebezpečnoství záleží pro loupežníky, když z pravé strany, jakž dotčeno, není zhola nic nebezpečného čeho se strachovati aneb obávati, vidouce to, že jsou tu Červeným mořem ubezpečeni.

Správce nad karavanou vždycky okolo svého lidu vůkol jezdí, a nikdy na jistém místě nezůstává. Okolo něho ústavně jsou a na službu mu hledí jeden čauš s pětmecítma špáhy, zbraní dobře opatření, na dromedářích jedouce. Item, osm hudcův, kteříž violy v rukou nosí a bez přestání pískají, až do času odpočívání. Provázejí ho také až právě do jeho stanu, a jednostejně, některé zpěvy a písně prozpěvují, ku poctivosti proroka Mahumeta. Jakž pak správce do svého stanu vejde, bývá povoleno všechněm těm, jenž ho provázeli a na službu hleděli, jednomu každému na místo jeho se obrátiti.

O obzvláštních a znamenitých věcech, kteréž se na té cestě nacházejí a spatřují.

Poněvadž na cestě, do Mecchy nemnoho pamětihodných věcí se spatřuje, z příčiny té, že karavana velmi zřídka, nýbrž skoro nikdá pokojně neleží, aneb na bydlitelných a vystavených místech neodpočívá, kterýchž tam málo vídati, než vždycky v poli: protož

toliko při vypisování této naší cesty o některých malých tvrzích aneb zámčích, kteříž se tu nacházejí, zmínku učiníme, a jsou téměř tito, jenž níže stojí: Agerunt, Nachel, Akba, Biritem aneb Muel a Eszlom. Z těch pěti zámků první dva opatrování bývají od Mouřenínův, ostatní tři od Turkův, a stráž aneb osazení jich jest toliko osmi aneb nejvíce desíti osobami v jednom každém zámku, se čtyřma anebo pěti malými kusy střelby, jmenem šmerigli, kteříž sic k ničemuž neslouží, než aby vody sladké před Araby hájili, tak aby karavana, když by tam přijela, našla, čím by se posilnila.

První jest Agerut, jináč Sues, v kterémžto stanovišti vždycky pětmecítna galejí velikého pána nahotově jest, aby tu vůkolí moře na pozor měli. Druhý zámek Nachel aneb Nákel leží od moře skoro jednoho dne cesty vzdáli. Zdi zámku Akba jsou založeny a stojí na břehu moře Červeného. Biritem aneb Muel jest podobným způsobem vystavený, že rovně také moře do něho vchází. Eszlom jest více než jednoho dne cesty od moře vzdáli. Všickni ti zámci, jakž nahoře povědíno, nepostačili by jednomu stu oděncův.

Když pak již karavana od Birky jede až do Agerut, nenachází na cestě ani jediné krůpěje vody k nápoji; tak tolikéž z Agerutu až do Nákelu, ani od Nákelu až do Akby žádné vody není. Ale od Akby do Biritem nachází se dvojí voda: jedna jmenem Ajum el casap Magaraxiaibi, což tolik jest, jako „hylina Jetrova Mojžíšového tchána“. Nebo to jest to místo, o němž psáno jest v druhých knihách Mojžíšových v kapitole druhé, že jest Mojžíš před hněvem Faraonovým utekl; kterýž ho proto zahubiti mínil, žeby jednoho Egyptského zabiti měl, kterýž se s jedním Židem svačil. A bylo na tom místě před časy město Madiánské.

Jsou tam také ještě až podnes ty studnice, u kterýchž tehdáž Mojžíš seděl. A od toho místa nachází se potom více vod na cestě a začasté, ale však jsou nepřilíš velmi dobré.

Těž se věděti má, že na té cestě správce na třech místech do měšce sáhnouti musí, a present aneb dar od peněz, od šatstva a od tulbantů, tureckých kloboukův, některým arabským vůdcům aneb kápům dáti, aby mu svobodného a bezpečného průchodu dopřáli, a

nedopouštěli, aby jejich příbuzní karavaně škoditi usilovali; a ti vůdcové netoliko to naříditi a zdržeti se zavazují, jakž povědíno, ale připovídají také těm v té karavaně, jest-li žeby obloupeni byli, tedy že se k tomu přičiniti chtějí, aby se jim jejich libé věci zase odvedly. Avšak mnohdykrát takové své štědré přípovědi nezdržují; nebo karavana někdy velmi veliké škody a protivenství snáší, a kdo co svého ztratí, toho zase nedostává. Nebo ti škůdcové v těch místech ucházejí odtud na hory, kdež jich není možné zase vyhledati.

Když potom již karavana obyčejnou denní jízdou táhne, a mimo všecky svrchu jmenované zámky a jiná místa již propuštěna bývá, přijíždějí k jednomu městu, jemuž jméno Gebir, a jest začátek a hranice země a království serifa z Mecchy. Když se tam přijede, vyjíždí správce města se vším lidem ven proti karavaně, aby ji přivítal, s takovým slavným a veselým výskáním, že toho vymluviti nelze, proč tu karavana za celý den zůstává a pokojně odpočívá.

To místo má nad hojnost mnoho čerstvých, čistých studničných vod, kteréž z nejvyšších vrchův dolů spadají a tekou. Podlé toho mají mnoho daktilů a masa; ale obzvláště ženy jsou laciné, kteréž rády mužům ku pohodlí bývají. Protož tu hladoví a žízniví poutníci a pocestní mají zvolnou příhodnost, aby se dobře poobčerstvili. Říkají také mahumetáni, když se s týmiž ženami spojují a občerstvují, že břemeno s sebe skládají a bývají od svých hříchů osvobozeni, i veliké nábožnosti k pouti jejich docházejí.

Po tom velikém odpolu zbořeném a ssutém stavení, kteréž se tam spatřuje, může se snadno rozuměti, že jest to před časy znamenité město bylo; ale poněvadž více zlodějů a loupežníků, nežli poctivých lidí tam bydlí, tím spuštěno jest.

Když lidé té karavany tak občerstveni bývají a sobě odpočinou, strojí se na druhý den zase na cestu, a nejprvnější paměti hodné místo, kdež přijíždějí, slove Beed Rihonim. Tu roste nízké křovíčko, balsam vynášející, a prvé než se tam přijede, ukazuje se daleké a veliké za vlaskou míli pole, ze všech stran velice vysokými a neúrodnými horami otočené, na kterémž před časy prorok Mahumet, podlé svědectví jeho alkoránu, silný a krvavý boj vedl s

některými křesťany v té zemi, a s jinými okolními obyvateli, kteříž jsou se proti jeho náboženství postavovati a jemu odporni býti chtěli; tolikéž žeby v dotčené bitvě od křesťanův přemožen býti měl a lid jeho téměř všecken poražen a pobit. Když se tehdy v takovém neštěstí viděl, že jest se i hned na modlení oddal, a svědčí alkoran, že bůh maje spolu čitedlnost s milým svým přítelem a prorokem, jej vyslyšel a nesčíslných mnoho tisíc andělův k němu poslal, podle nichž jest on se znova s nepřátely bil, a tak že jest potom vždy svítězil nad těmi všemi proti sobě předešle bojujícími. Z příčiny té karavana každého roku na památku té bitvy a boje tu na tom místě veliký oheň dělá, a přes jednu noc s náramným veselím a radováním tu se zdržuje. Povídají také, že se na těch vrších ještě i nyní ustavičně na malý buben bubnování slychá, dokud karavana mimo ně jede, a že se to děje od andělův, na znamení toho obzvláštního vítězství, kteréhož bůh proroku jejich propůjčil. Ale já bych snáze věřil, že se to od zemského člověka, než od nebeského anděla bubnuje, a to proto, aby poutníci, kdyby se mezi tudy tažením nic neslyšelo, třeba nábožnosti nepotratili.

Na zejtrí ráno, jakž slunce vzejde, jede karavana do Beed Rihonim, a myjí se na tom místě všickni spolu od hlavy až do noh, tak rovně muži jako ženy; potom se do svých obyčejných šatů neoblácejí, než opasují se jen okolo hanby lněnou rouchou, jazykem jich řečenou fota, a nosí z bílého barchanu náramek; a ti všickni, kteříž pěšky do Mecchy jíti mohou, jdou tam tak v tom habitu aneb oděvu. Nebo za to u sebe pokládají, že kteříž v takovém habitu tam přicházejí, více zásluhy než jiní docházejí. Kteríž pak toho vykonati nemohou, činí místo toho slib, aby při vrchu odpustkův skopce obětovali. A když se tak umyjí, potom se žádnému více nedopouští blechy aneb vši rukama bítí, mnohem méně nehty se drbatí dotud, dokudž by své slušné a povinné modlitby na výš dotčené hoře odpustkův nevyříkali a nevykonali. Pročež také u nich to vídati, že i hned potom dřívko při sobě nosí, naschvále na způsob měsíce udělané, v jejich řeči archa cašujic řečené, kterýmž se po plecích drbají.

Tak naposledy karavana ustavičnou jízdou přichází až na dvě míle vlaské od Mecchy, tu odpočívá přes noc. Následujícího jitra, i hned jakž se rozednívá, rovná se do pořádku se vši tou slávou a nádherností, jakž možné jest vypraviti, a tak jede do Mecchy. Když se již k městu přibližuje, serif z města svého ven vyjíždí s komonstvem svým, okolo něhož nesčíslný počet lidu jde a jede, jej provázejíc; tu konají divné ceremonie a slavnosti s velikým křikem. A když z města vyjedou, co by mohl z lučiště dostřeliti, potkávají se na jednom pěkném poli, kdež nevýmluvně mnoho stanův rozbito bývá, a v prostřed mezi nimi stává veliký stan správce nad karavanou, kterýž ihned, jakž k serifovi přichází a vespolek se pozdraví, s koně svého ssedá a s serifem do toho stanu vchází. Potom serif aneb král z Mecchy zhošťuje se toho a odevzdává je řečenému správci, jemuž také podlé toho plnou moc a dovolení dává rozkazovati, spravovati a k spravedlnosti dopomáhati, dokud se s tovaryštvem svým v městě Mecchy zdržovati bude.

Proti tomu správce nad poutí, na odměnu důstojenství serifova sobě postoupeného, daruje mu zlatohlavové šaty, kteréž za mnoho stojí, s některými klénoty a k tomu podobnými věcmi. Potom posazují se na kobercích a jiných věcech z koží udělaných; a spolu hodují aneb kvasí.

Potom vstávají s některými jich vzácnějšími osobami, a ty šaty aneb roucho, i ty zlaté dvěře, o nichž svrchu povědíno, s sebou berou, a jedou tak do města, a hned upřímo do kostela, mívajíce s sebou velmi málo lidí, vcházejí tam; kdežto vejdouce, způsobují i hned to, aby staré roucho z domečku neb kaplice Abrahamovy dolů sňato bylo a na místo starého nové vkládají. To pak staré roucho zůstává kleštěncům, ustanoveným služebníkům téhož kostela. Potom bývá od nich prodáváno poutníkům, jeden kousek aneb flek za čtyry aneb pět dukátův, a ten se pokládá za velmi blahoslaveného, kdo toliko nejmenší flíček odtud dostati může, a váží sobě toho rovně jako nějaké svátosti. Říkávají také, že kdyby se to některému člověku, ješto by k smrti pracoval a s tímto světem loučiti se měl, pod hlavu podložilo, ten žeby tudy všech hříchův

shlazení a dokonalých odpustků za svá přečinění nabýval. Podobně tolikéž odnímají staré dvěře a na místo jich postavují ty nové dvěře, a staré dávány bývají serifovi. Potom říkají své modlitby, podle vykonávání některých obyčejných slavností. A serif potom zůstává v městě, a správce nad pouť obrací se zase ven k svému stanu.

O serifovi králi v Mecchy.

Serif ten, chtějí tomu, žeby pojítí měl z proroka Mahumeta podle linie mateřské, jmenovitě z Fatmy dcery Mahumetovy a z Ali zetě jeho, kterýž dotčenou Fatmu měl za manželku. Nebo ten prorok neměl žádného syna aneb pohlaví mužského dědice, kromě toliko tu jednu dceru, z níž ten serifů rod pochází, v němž vždycky na nejstaršího syna podle pořádné posloupnosti království Mecchy obyčejně připadá, kteréžto každoročně králi svému půl millionu zlata anebo něco málo více na důchodích vynáší; a takoví lidé, kteříž se za krevní přátely a příbuzné toho rodu vydávají a drží, a již jich nesčíslně mnoho jest, dávají sobě sami jmeno emir, a tudy chtějí páni nazívání býti. Nosí zelené šaty, anebo při nejmenším zelený klobouk, slove tulbant, aneb obálku, aby od jiných lidí byli rozeznáni. Nedopouštějí také, aby kdo z křesťanův, kteříž v jejich zemi bydlí aneb obchod vedou, zelené jaké šaty nosili, ani co zeleného na těle svém měli. Nebo říkají, že nenáleží, aby křesťané (jež oni gauri nazívají) nápodobnou barvu nositi měli, kteréž veliký přítel a prorok boží Mahumet k oděvu svému požíval.

O městě Mecchu.

Město Meccha v arabské řeči jmenuje se Maccha, jakoby řekl „obydlí“. Obsaženo a obhraženo jest velmi vysokými vrchy; položení jeho jest neúrodné, ačkoli leží mezi horami na rovině. V tom městě jsou některé rozkošné zahrady, v nichž převeliká hojnost fikův se obrozuje, též vinných hroznů, jablek a melounů množství veliké roste. Vody také má dosti, ale málo chleba. Není žádnou okrouhlou zdi obsažené, a okolek jeho drží v sobě okolo pěti mil vlaských. Domové v něm jsou dosti ozdobní a pevní, nebo jsou

skoro na vlaský spůsob vystaveni. Palác serifů jest velmi pěkný, subtilně vystavený a milý.

Ženy toho města mají obzvláštní dar ten, že jsou milostné a přívětivé, po těle barvy olejové, krásných očí, přirození horkého, než větší díl mezi nimi jest nevěstek. Muži pak jsou k smilstvu velice náchylní, tomu proklatému a hanebnému hříchu, a toho sobě tak rovně oni, jako i ženy velmi málo váží, a to pro jeho takou příhodnost a zvolnost. Po vykonání takového hříchu utíkají se k studénce *Zun Zun* jazykem jich řečené, kterouž téměř hned před sebou mají. Nebo praví, když se tou vodou obmývají, že bývají ode všech hříchův očištěni, buďte oni jakkoli velicí.

U prostřed města jest ten veliký kostel mešit, spolu s Abrahamovým domem, jenž v prostředku toho kostela stojí, a ten kostel žeby vystaven byl toho času, když ještě prorok Mahumet živ byl. Jestíť pak čtverhranatý a tak veliký, že okršlek jeho na dvě míle vlaské se vztahuje, to jest každá z těch čtyř stran na půl míle. Udělaný jest jako nějaký klášter; nebo v prostředku, rovně jako v síních sloupových má samý o sobě dvůr pod nebem nepřikrytý, na němž výš dotčený dům Abrahamů stojí. Sloupové síně, kteréž okolo toho dvoru jdou vůkol, jsou také na čtyry cesty rozděleny. Meze, nimiž se každá cesta jedna od druhé odděluje, spraveny jsou s některými mramorovými a některými kamennými a vápennými sloupy. A ten znamenitý mešit má devadesáte devět bran, a věží pět téměř takových, jakéž u nás jsou zvonice, na kterýchž talismanlarové aneb turečtí kněží obyčejně lid do kostela svolávají. Poutníci aneb pocestní, kteříž příležitosti stanů míti nemohou, právě na tom místě v zástupích sobě příbytky osobují, a pro velikou nábožnost muži s ženami vespolek se směšují a líhají, tak že mešit, jež za dům modlitební míti chtějí, často v horší místo se obrací než v mordéřské zálohy.

O Abrahamovém domu.

Dům Abrahamů jest též čtverhraný, všecken a naskrze z kamení šedivého vystavený, dvadcíti kročeju zvyši, čtyřidcítí kročeju v

okršlku. Z jedné strany toho domu jest ve zdi jeden kámen pídi zdýli a půl pídi zšíři, o kterémžto kamenu praví, že jest prvé, než ten dům vystaven byl, s nebe spadl, a že jest podlé toho hlas slyšán, kterýž pravil: na které místo ten kámen upadne, tu že se dům boží vystaví, v kterémžto božím domě hříšníci budou vyslyšáni. Při tom také praví, když jest ten kámen s nebe spadl, že jest nebyl černý, než všecken jako sníh bílý; ale že jsa od tak mnoha hříšných úst tak začasté líbán, tím černý učiněn jest. Nebo všickni poutníci a pocestní musejí jej líbati; a říkají mahumetáni, kdyby toho neučinili, žeby hříchy své s sebou zase domů přinesli.

Dvěře toho domu jsou malé, skoro jako nějaké staré okénko, tak vysoko od země, co by člověk rukama dosáhnouti mohl, tak že se ovšem nepřístupně a nesnadně tam vchází. Ale prvé než se tam vejde, jest viděti zevnitř při tom domě sloupů třidceti a jeden, vše z mědi slitých, a stojí na čtvercích z červeného a zeleného kamene. A skrze ty sloupy není sice provlečeno než toliko mosazný drát, kterýž od jednoho sloupu k druhému dosahuje, na němž mnoho rozžhatých lamp visí; a ty měděné sloupy sultán Soliman, toho nynějšího Tureckého císaře sultána Murata děd, udělati dal. Když se již těžce, jakž výš dotčeno, do těch dvířec vejde, nacházejí se při vchodu dva mramorové sloupové z aloesového dřeva udělaní, nehrubě tlustí, mouřeninským plátnem přistření, od mnoha nesčíslných barev udělaní, a ti sloupové pohodlní jsou ku podepření krytby aneb altánu, ale však dosti pracně, sotva se to spatřiti může, poněvadž nemnoho světla tam vchází a také tam velmi smrduté zapáchá.

Vně za těmi dveřmi na pět kročejův odtud jest ta studénka, o níž výše povědíno, Zun Zun řečená; a to má býti posvěcená studénka, kterouž jest anděl páně Agar dívce Abrahamové ukázal, když jest vsudy vůkol vody hledati chodila, aby ní syna svého Ismaele napojila.

O obřadech poutníkův.

Při začátku tohoto našeho historického přeběhnutí napovědíno jest, že mahumetáni dvojí velikonoční svátek v roce drží. Jednomu říkají velikánoc Ramazána, to jest, kteráž se za příčinou postu drží, a ta jest právě hod beránka, poněvadž karavana, jakž třidceti dní pomíjí, na cestu se strojí do Mecchy. Druhou jmenují Skopcovou velikounoc, poněvadž jedenkaždý zavázán jest, kdo jen s to může býti, aby tehdaž skopce obětoval. A ta velikánoc v řeči jejich slove také Eutzug Bairam, to jest menší velikánoc. Nápodobně jakž karavana z Alkairu ve třidceti dnech po velikénoci, jmenem *Biguc Bairam*, přeč odjíždí, tak ještě tam přijíždí pět aneb šest dní před malou velikounocí, tak aby poutníci čas měli před tím svátkem své povinné modlitby a řády vykonati; a to jsou téměř tyto, jmenovitě: že se oddělují od karavany a dávají se některým cesty ukazatelům vésti, kteříž toho místa jsou povědomi, a tak jich dvacet aneb třidcet pospolu, podlé jich libosti, do města chodí, a když tam vejdou, jednostejně jdou po jedné ulici, kteráž pomalu čím dále tím výše nahoru se táhne, až na konec na jedno vysoké místo přicházejí, kdež jest brána, na níž ze všech stran na kamení mramorovém psáno stojí: *Bab el salema*, což v arabské řeči vyznamenává: „brána zdraví“. A z toho místa spatřují veliký kostel mešit, v němž dům Abrahamů stojí. Jakž jej tedy spatří, všickni společně sklánějíce se proti němu, začínají mu uctivost činiti a říkati podvkráté tato slova: *Salema lech ja resul alla*, to jest: „Pokoj nad tebou ty vyslaný boží!“ Když to pozdravení vykonají, jdou předce po též cestě a nalézají po pravé ruce klenutý oblouk, po němž vstupují pět stupňů nahoru, a tu jest veliký prostor, všudy a naskrze kamením vydlážděný; potom sstupují tolikéž stupňů zase dolů, jak mnoho nahoru vystupují, a jdou předce dále, co by z lučiště vystřeliti mohl, i nacházejí tu jiný oblouk, nápodobný prvnímu; a tu cestu od jednoho oblouku k druhému vykonávají po sedmkráté a breptají vždy a vždy některé své modlitby. A toho obřadu od nich se užívá k připomenutí té smutné a žalostivé chůze, kterouž jest zarmoucená Agar, když nadarmo vody hledala, aby synu svému píti dala, konala. Když ten obřad bývá vykonán, jdou poutníci do kostela mešitu, strojíce, se do

domu Abrahamova, obejdou sedmkrát okolo něho a říkají jednoduše tato slova: „Toto jest ten dům boží a Abrahama služebníka jeho.“ To když učiní, jdou tam, aby ten výš dotčený černý kámen líbali. Potom se nacházejí dávají k studýnce Zun Zun, myjí se v ní od hlavy až do noh ve všech šatech a obuví svém, a říkají: *Tobah allah, tobah allah*, což jest: „Odpusť ó bože, odpusť ó bože!“ Pijí také tu vodu, kteráž velice odporná, zlá a smradlavá jest. A když se tak umyjí a napijí, obrací se potom každý do svého příbytku. A ten řád jeden každý jest zavázán a povinen při nejmenším jednou vykonati; kteří pak žádostivi jsou před jinými do ráje přijíti, ti to každodenně jednou dělají, dokavadž na tom místě karavana v upokojení zůstává.

Co karavana dělá, když poodpočine.

Když karavana pět dní pořád vně krom města Mecchy leží, vyvstává správce právě té noci před večerem jejich velikonoci se vším svým tovaryštvem, a jede předce až k hoře odpustkův, kterouž oni *Giabal Arafata* jmenují. Ta hora leží patnácte mil vlaských od Mecchy, a v polovici cesty jest jedno místo jmenem Mina, kteréžto slovo vyznamenává „stanoviště“, a nehrubě daleko odtud jsou čtyři pilíři, o nichž něco více níže oznámíme. A tuto nejprve dotkneme o hoře odpustkův, kteráž mnohem snázeji pahrbkem než horou jmenována býti může, poněvadž jest nízká, malá, milostná a rozkošná. Okršlek její jest až na dvě míle vlaské, a jest okrouhlá, obsažená tak pěknou rovinou, jakáž se kdy lidskýma očima spatřiti může. Nápodobně také ta rovina ze všech stran jest otočená tak velikými vrchy, jakýchž nikdež není vídati, tak že jistotně to místo jest jedno z nejpěknějších příležitostí na světě, a vlastně se viděti dává, jakoby přirození všecko své umění k spravení toho tak pěkného a rozkošného místa vynaložilo.

Pod tou horou odpustkův, z té strany proti městu Mecchu, prýští se mnoho pramenův čisté čerstvé studničné vody, nejináč než jako křišťál, a ta jest nad míru zdravá, a spadá dolů do některých naschvále k tomu udělaných nádob; tu se občerstvují a umývají lidé

a napájí hovada. A chtějí tomu mahumetáni, že jsou Adam a Eva, když od anděla z ráje zemského vyhnáni byli, právě na ten vršek odpustků k bydlení přišli, a že řízením božským jeden od druhého zabloudil, a za čtyrydceť let jeden od druhého oddělený zůstával a mezi tím vždycky, jeden druhého hledal. Naposledy, když jsou se zase spolu shledali, že jsou tu velice radostnou slavnost drželi, a z obzvláštního plesání, že jest zase jeden druhého našel, na vrchu té malé hory malý domček vystavěli, kterýž se až do dnešního dne jmenuje *Beith Adam*, to jest: „dům Adamův“.

O třech karavanách.

Na tentýž den, když karavana z Alkairu se na to místo dostává, přijíždějí tam také jiné dvě karavany, jmenovitě z Damašku a z Indie. Týmž způsobem shlukují se tam také vespolek všickni sousedé v těch místech a končinách až od desíti dnův cesty, takže se tam jednoho času přes dvakráte stotisíc osob a více než třikráte stotisíc mezkův, velbloudův, dromedářův atd. spatřuje.

Když se již to troje tovaryšstvo jednoho času pospolu shledá aneb shromáždí, rovnají se právě té noci, kdyžto svátek velikonoční nastává, ti tři zástupové, jako nějaké veliké vojsko, v pořádku tříhraném, obklíčí aneb obsáhnou tu horu v prostřed mezi sebou, a tu celou noc neslyší se nic jiného než veliké i ruční střelby vystřelování, uměle spravených ohnivých strojů od tisícnásobných kusův, podlé všelijakých zpěvův, hudeckého pískání, křiků, hluků a veselé slavnosti.

Potom když velikonoční den před rukama jest, vydávají se všickni napořád na odpočinutí a v mlčení, a toho dne nic jiného nedělají, než jen oběti a modlitby své k bohu vykonávají. Hned pak jakž se soumrak přibližuje, ti všickni, kteříž mají na čem jeti, vsedají a jedou k hoře, co nejbliž mohou; kteří nemají na čem jeti, přibližují se pěšky, jeden každý podlé své největší možnosti: však přední místo vždycky správci nad karavanou z Alkairu dávají, druhé tomu z Damašku, o jehož karavaně vypisuje *Lodovic. Barthema Itinerario*, třetí tomu z Indie. Když pak již všickni tak na koně aneb jiná svá

hovada vsednou a pohotově bývají, tu potom spatřuje se jeden z výš jmenovaných santonů aneb lidí duchovních z toho velikého množství přijížděti, sedící na jednom dosti dobře vyšlechtilém velbloudu. Ten se přibližuje k vrchu, vstupuje pět stupňů nahoru naschválně k tomu udělaných, a když jeden každý umlkne, tedy on obrací se k lidu, a činí jim krátké kázání způsobem níže psaným.

O kázání.

Suma a podstata vši řeči toho kázání jest tato, že vypravuje, jak veliké a znamenité dobrodiní bůh mahumetskému lidu prokázal prostředkováním svého milého přítele a příjemného proroka Mahumeta, poněvadž jest jej vyprostil od služebnosti hřícha a od modlářství toho, v kterémž jsou předešle vězeli; a kterak jest témuž lidu dal dům Abrahamův, jehožto prostředkováním vyslychání býti by mohli, a nápodobně tu horu odpustkův, jejímž by prostředkem milosti dosáhnouti mohli a odpuštění všech svých hříchův. Dále potom zmínku činí, kterak by milosrdný, dobrotivý bůh, od něhož všickni dobří darové pocházejí, Abráhamovi tajné radě své poručiti měl, aby mu dům v městě Mecchy vystavěl, v kterémž by domě potomci jeho boha vzívati a od něho vyslychání býti mohli. A když se ten rozkaz stal, že jsou se všeho světa hory do Mecchy sběhly, s činěním pomoci od kamení, k vystavení tohoto svatého domu Abrahamova, kromě tohoto nuzného a nízkého vršku, kterýž se pro chudobu nemohl tak jakž náleželo zachovati; nad čímž velice se rmoutiv a touže, že jest za třidceti let pořád hořce plakal. Ta léta když pominula, že jest bůh věčný příčinou toho zarmouceného vršku k spoluútrpnosti pohnouti se dal a řekl: „Přestaň plakati, má dcero, nebo tvůj hořký pláč došel jest k mým uším, a já to chci způsobiti, aby všickni ti, kteříž přicházeti budou k navštěvování domu Abrahamova, odpuštění hříchův svých nedostávali, leč by prvé k učinění tobě poctivosti a k držení na tomto místě nejsvětějšího velikonočního svátku, kterýž jsem já lidu mému skrze ústa přítele a proroka mého Mahumeta slaviti rozkázal, přišli.“

Když již to všecko tím způsobem přednese, napomíná jich k milování boha, k modlitbám a almužnám.

Když bývá po kázání a slunce schází, nedělají nic více, než jen tři modlitby zřikají: první za serifa, druhou za velikého pána Tureckého spolu s jeho vojenským lidem, třetí za všecken lid. A když bývá po těch modlitbách, křičí všickni jedním hlasem: Amin ja allah, amin ja allah! to jest: „Tak se to staň ó bože!“ Na to když požehnání od santona přijmou, líbají tu horu odpustkův a navracují se zase touž cestou, kterouž jsou přišli, na to místo, o němž v jejich tam příchodu připomenuto bylo. A v tom navracování se po též cestě navštěvují, ale však při konci té roviny, ty výš dotčené čtyry pilíře, jmenovitě po každé straně cesty dva. Praví, že jest zapotřebí, aby jeden každý prostředkem skrze ně šel; nebo jest-li by kdo někdy ven mimo ně se vyšinul, že všecko potratí, čeho jest na té pouťi došel a nabyl. Nesmí se také žádný hned od hory odpustkův, až by řečené pilíře minul, zpátkem obracet; nebo jest-li by se obrátil, že zase znova těmi hříchy, kterýchž jest na svaté hoře odpustkův zanechal, obtížen bude.

Když mimo ty pilíře projíždí, jeden každý jízdný ssedá dolů a hledá v písčitém poli až do padesáti neb šedesáti malých kamínků, a když je shromáždí a někdy do šátku zaobalí, nese je s sebou až k výš jmenovanému místu Mina. Tu zůstávají pět dní pořád, poněvadž při témž času svobodný výroční trh tu se držívá, kdež zhola žádného mýta ani cla dávatí není potřebí ani čeho jiného kde komu. A na tom místě jsou jiní tři pilířové, ne pospolu, než na rozdílých místech postaveni, kteříž vedlé svědectví učení proroka jich, tři úkazy, nimiž jest se ďábel Abrahamovi a Ismaelovi synu jeho ukázal, vyznamenávají. Nebo u nich Isák docela se nepřipomíná, rovně jakoby nikdá na světě nebyl. Pročež říkají, že tehdáž, když jest bůh Abrahamovi věrnému svému služebníkovi poručil, aby prvorozeného syna svého Ismaele obětoval, a starý Abraham již na cestě byl, aby vůle páně uposlechl, že jest se s ním pekelný ďábel v způsobu člověka potkal a ptal se ho, kam by chtěl jíti? Na to odpověděl Abraham, že jde syna svého Ismaele obětovati, poněvadž jest mu to

bůh přikázal. Tu že ďábel i hned vzkřikl a řekl: O jak jsi ty nerozumný stařec 1 bůh tobě v starosti tvé skrze zázračný skutek dal syna, v němž mají požehnání býti všickni lidé, a ty věříš daremným a marným snům, a chceš toho zahubiti, kteréhož jsi sobě tak dlouhý čas žádal? Ale Abraham že jest ho od sebe zahnal, a svou cestou předce šel. Jakž ďábel uzřel, že při otci nic způsobiti nemůže, přiblížil se k synu a řekl: Ismaeli, víš-li co ty mezi jinými věcmi na světě máš? Dí pacholík: Co pak mám? Na to ďábel odpověděl: Máš bláznivého a nerozumného otce, kterýž o to přemýšlí, kterak by tě zabil. Proč? dí Ismael. Proto, řekl ďábel, že praví, že by mu to bůh přikázal. Tehdy jakž to Ismael uslyšel, že jest vzal kámen, aby ním ďábla od sebe zahnal, a tato slova pověděl: *Auzu billahi minal Šaitan il ragini*, totiž: „Já se bráním tomu bídnému škodlivému ďáblu s bohem“, jakoby říci chtěl: božského rozkazu poslouchati a proti ďáblu vši mocí se brániti každý musí.

Ale nechť se zase k svému předsevzetí navrátím. Protož pravím, že poutníci, když na tom místě zůstávají, každého dne ty tři pilíře navštěvovati chodí, a ty malé kamínky, kteréž jsou málo před tím sebrali, rozdělují tak, aby každého dne některý z nich na jeden každý pilíř vhoditi mohli. Mezi tím házením říkají a opakují ustavičně tatáž slova, kteráž jest Ismael proti ďáblu říkal, když mu kámen mezi oči hodil a tak jej od sebe zahnal.

Potom za půl míle vlaské od dotčeného místa jest jeden vrch, o němž oni vypravují, žeby to ten vrch býti měl, na nějž jest Ahraham šel, aby syna svého obětoval, jakž výš dotčeno. Na tom vrchu jest veliká studnice, kamž poutníci vstupují, aby tam modlitby své říkali. Tu spatřuje se jeden veliký kámen od přirození rozpuklý. Oni pak praví, že jest Ismael, když jest se otec Abraham strojil a hotovil, aby jej obětoval, nůž jeden do rukou vzal, aby skusil, bude-li dobře krájeti, a tak že jest ho právě na tom kamenu chtěl skusiti, a žeby jej měl na dva díly rozpoltiti.

Zatím když těch pět dní pomíjí, hýbá se správce té karavany se vším svým tovaryštvem, a obrací se zase do Mecchy, leží tu ještě za pět dní pokojně. Pročež když oni tu odpočívají, my tedy o městu

aneb stanovišti Červeného moře nějakou zprávu čtenáři tuto učiníme.

O městě Zidem aneb Zidu.

Z Mecchy do Zidem jest za dva dny krátké cesty, a poněvadž se v těch zemích, obzvláště v horké časy roku, ve dne nemůže příhodně jeti pro palčivé slunce, lidé tam v týchž zemích dělají z noci den a ze dne noc. Když již v soumrak z Mecchy vyjíždějí, bývají na ráno, prvé než slunce vzejde, na polovici cesty, kdež potom některá dosti příhodná bydlení a hospody dobré jsou; žen ochotných také dosti, kteréž nebohým poutníkům rády se v pohodlí propůjčují. A by třeba v druhý večer odtud se pryč hnuli, na ráno bývají v městě Zidu.

To město vystaveno jest na břehu Červeného moře, proti zemi jest okrouhlou zdí ohražené s některými věžemi, ale ty zdi jsou již starostí sešlé a spuštěné. Proti moři jest otevřené beze všech zdí. Totéž město Zidem má tři brány, na každé straně aneb na rohu jest jedna, a třetí právě v prostřed proti zemi, a jmenuje se Mecchanská brána; a podlé té stává šest anebo sedm Turků na stráži na jedné z těch oznámených starých věží, a mají při sobě čtyry kusy děl polních. Na jednom rohu toho města jest dvojí zeď proti zemi, a mezi oběma zdmi stojí jeden kostel. Potom proti moři, kdež městské zdi k vodě dosahují, udělali v nově rovně jako nějakou baštu, a tu pětmečítma kusů vystavěli nejpěknější a nejlepší střelby, jakáž by se na světě najíti mohla, a to velmi dohře opatřené. Item, dáleji ven k moři stojí na poslední staré věži pět jiných dobrých kusů, s třidcítí muži tu na stráži. Na druhé straně města při konci té okrouhlé zdi založili v nově okrouhlé náspy, dosti dobře a podlé bystrého vtipu udělané; tu ke stráži nařízen jest jeden sanzak s půldruhého sta Turkův, s jich střelbou a všelijakou jinou zbraní, velmi dobře opatřených. To všecko jest od nich naschvále tak přistrojeno a opatřeno pro ostrach Portugalských aneb Španělův. A kdyby stanoviště aneb přístav dobrý byl, bylo by to vše daremné a bezpůsobné. Ale dotčené stanoviště nemohlo by ničemnější ani

horší býti; nebo jest plné skalí a nehluboké, tak že tam lodí příjížděti nemohou, než musejí při nejmenším deset mil vlaských odtud zastavovati. K tomu stanovišti každoročně třiceti aneb čtyřiceti naložených lodí s krámským kořením a jiným drahým zbožím příjíždí, odkudž se každoročního důchodu do půl druhého sta tisíc dukátů schází, a polovice náleží velikému pánu, ostatek serifovi zůstává. Jináče sic zvláštního nic v městě Zidu se nenachází.

O putování do Mediny.

Potom strojí se karavana na cestu do Mediny, a táhne rovně tou první silnicí zase nazpátek, odkudž přichází, až se do Beed Rihonim, kdež balsam roste, jakž dotčeno, dostává. Odtud odsílají předce všecko, čeho do Mediny nepotřebují, na místo slove Jambo, aby tu pokojně leželo, spolu s těmi poutníky, kteříž jsou Medinu prvé viděli a nejsou žádostivi více ji ohledati. Také se ti na to místo Jambo vydávají, aby tam na karavanu očekávali.

V Medině nacházejí se ustavičně dobré hospody, mnoho čerstvých vod a veliká hojnost daktilův. Když se k tomu městu přibližují, patnácte mil vlaských vzdáli přichází se k jedné hoře, od nich *Jabal el Salema* jmenované, to jest „hora zdraví“, od kteréž se počíná město a pohřeb Mahumetů spatřovati. Tu hned sseďají všickni dolů na znamení uctivosti, vstupují pěšky na horu výš jmenovanou s takovým křikem, že by se do nebe vznésti mohli, ukazují tisícnásobné posušky rukami a říkají táto slova: *Salatu va Salema allaica ja nabi alla. Salatu va Salema allaica ja habib alla.* arabské řeči vyznamenává: „Modlitba a zdraví buď nad tebou, ty milovaný od boha.“ Když to pozdravení vykonají, táhnou předce znova tak dlouho, až toho večera ležení sobě oberou, tři vlaské míle od Mediny.

Na druhý den ráno povstává správce s karavanou svou na pout, a jakž se k městu přibližuje, spatřuje se správce města jmenem serifovým ven vyjížděti, okolo něhož a s nímž bývá množství lidu jej provázejícího, aby takové tovaryšstvo přivítali. Rozbíjejí své stany v prostředku na jednom velmi pěkném rovném poli a se tu pokládají.

O městu Medině.

Medina jest město neveliké a tak starožitné, že v něm již málo co takového jest viděti; okršlek jeho vztahuje se téměř na dvě míle vlaské. Není v něm nic více, než jeden starý chatrný zámek, dosti nestatečný, jedním agou asi s padesáti kusy střelby, ale nehrubě dobré, osazený. Domové toho města jsou pěkní a dost čistí, z kamene a vápna vystaveni, a u prostřed v tom městě jest kostel, kterýž jest čtverhraný, ale ne tak veliký jako ten v Mecchu, však mnohem pěknější, mnohem nákladněji a lépeji vystavený a veselejší na pohledění.

V jednom z těch rohů jest kuba aneb kapla na čtyrech velikých sloupcích aneb pilířích vystavená s klenutím, kteréž jest téměř pod dlážděním, jenž všecky čtyry vespolek svazuje a stahuje. Tu kuba jest tak vysoká, že daleko kostel převyšuje; jest olovem přikrytá, při samém vrchu všecka pozlacená, kdež potom na špici jest půl měsíce. vnitř dláždění jest všecko zlatem položeno, velice uměle a důkladně uděláno. Zespod vůkol a vůkol jsou velmi mocní stupňové z železa udělaní, na způsob listí, a do polovice těch pilířů zvýši: tam v prostředku jich tělo mrtvé Mahumetovo jest pohřbeno, ale nevisí v povětří v železné truhle, kterouž magnes k sobě táhne a zdržuje, jakž mnozí o tom zmínku činí, kteříž nic nevědí a však žvátí chtějí. Neb jsou oni nad jeho mrtvým tělem vystavěli hrob z kamene barvy popelaté, a půl druhého lokte zvýši nad tím hrobem udělali ještě druhou kubu, kteráž jest z dříví a čtverhraná, rovně jako nějaký sloup. Potom zavěšují všudy okolo toho hrobu hedbávnou záslonu, kteráž zbraňuje, aby ti, kteříž vně jsou, toho hrobu viděti ani očima spatřiti nemohli. Nedaleko od toho hrobu, avšak vnitř v kostele, jsou ještě jiní dva hrobové, sukem zeleným přistřeni: v jednom z nich leží pohřbená Fatma, dcera Mahumetova, v druhém muž její Ali.

K hrobu Mahumetovu nařízeno jest padesáte evnuchů aneb kleštěnců, všecko skoro bílých a šedivých, z národu Abyssinského a Mouřeninského, a jinému sic žádnému se nedovoluje a nedopouští tam vcházeti, než toliko třem šedivým z nejstarších a nejvzácnějších

kleštěncův, a ti mohou každého dne dvakrát tam vcházeti, jmenovitě ráno a u večer, aby lampy rozžhali a jiné služby vykonali. Jiní všickni kleštěnci nařizeni jsou do kostela a k těm dvěma pohřbům vně, jmenovitě Fatmy a Ali, kdež jeden každý moc má tam vcházeti a jich se podlé své libosti dotýkati a prsti z nábožnosti nabrati, jakž pak toho velmi mnoho obyčej mají činiti.

Jaký jest spůsob vně a za městem Medinou.

Vně za městem na všech stranách jsou velmi pěkné zahrady, mnoho živých a pramenitých studnic, v nichž voda jest nad míru čerstvá. Item, nescíslně mnoho vykopaných studnic, dostatek všelijakého ovoce, a dobrá příležitost od zavoctělých krmí, tak že to místo jest právě dosti utěšené a rozkošné.

Město Medina má tři brány. Za tou jednou branou jest špitál, vystavený ve jmenu Kasachy, jmenované Rusky, jenž byla sultána Solimana, tohoto sultána Murata děda, manželka. Dotčený špitál není zvláštní věc taková, aby se o něm mnoho vypisovati mělo, než toliko že jest dosti dobře vystavený a má bohaté důchody; živí a vychovává mnoho chudých lidí.

Za jednu vlaskou míli od města jest koliks málo domův, mezi nimiž jest také jeden, o němž oni povídají, že by v tom domě prorok někdy bydleti měl, drží jej také za jeho dům. Jest nescíslným množstvím palmového stromoví obsazen, mezi nimiž jsou dva, kteříž od jednoho kmene pocházejí, velmi vysokí a vespolek stočení jako kotevní provaz, a ten, praví, že jest sám prorok vlastníma rukama v hromadu svinul a stočil. Protož oni ty daktile sbírají a shromažďují, a posílají je až do Konstantinopole samému velikému pánu v dar a říkají, že jsou od těch šťastných a požehnaných užiteků prorokových.

Na straně při těch palmách vyprýštuje se velice pěkná studénka světlé a čisté vody, kteráž se vodotokem aneb trubami do města Mediny vede. Tu také při tom jest malý kostelík s třemi místy aneb sedadly, kteréž oni za svaté a za velikou nábožnost drží. První místo, na kterémž jest prorok, jakž oni praví, když boha poznal,

první modlitbu vykonal. Druhé, kde obyčej mívál choditi, když svatý dům Abrahamův viděti chtěl. Oznamují, že jest měl obyčej tu tiše stávati, a když na všecky vrchy, kteříž jsou mezi Medinou a Mecchou, pohleděl, že jsou se otvírali různě od vrchu až dolů, aby je viděti mohl. A když jest je pak spatřil, že jsou se pojednou zase v hromadu zavírali jako prvě. Třetí místo jest v prostředku dotčeného kostelíka, kdež jest hrob čtverhraný, z kamene a vápna udělaný a plný písku. Praví, že jest tu ta šťastná velbloudice pohřbena, na kteréž prorok vždycky obyčej měl jezdivati.

Z druhé strany toho města jsou někteří jiní pohřbové svatých mahumetánských, a jeden každý z nich má jednu kubu aneb kapličku na čtyrech sloupích. Mezi jinými jsou tři, v nichž ti tři prorokovi tovaryši byli pohřbeni, jmenovitě Abubakar, Osman a Omar, a všickni od poutníkův rovně jako svatá místa navštěvováni bývají.

Odvozování šatstva aneb příkrovu k hrobu.

Jakž karavana téměř v třetí hodinu na den do Mediny přijíždí a až do večera odpočívá, vyvstává správce se vším svým komonstvem a jinými poutníky s takovou slávou a důstojností, jakouž kdy možné jest činiti. Nese s sebou to šatstvo aneb příkrov, rovně jako špičatý sloup udělaný, s mnohými jinými šaty tak od zlatohlavu jako od hedbáví, a jede tak prostředkem města, až přijedou do mešitu kostela. Potom nejprvé svou modlitbu říká a ukazuje se při kubě prorokové, kdež řečení kleštěnci pohotově stojí a na něj očekávají. Když správce již tam přijde, odvozuje předně šatstvo aneb roucho ku pohřbu proroka, a někteří kleštěnci vcházejí tam a odnímají pryč starý příkrov, a na to místo nesou nový; spalují ten starý, a rozdělují mezi sebou zlato, kteréž v něm bylo. Potom jim správce odevzdává jiné šaty aneb příkrovy, k okrase kostela mešitu; a tu se potom spatřuje, že vždy jeden před druhým podávají: tento rouchy, jiný něco jiného, a kleštěnci dotýkají se tím hrobu Mahumetova, a poutníci potom chovají to jako nějaké ostatky aneb svátosti s největší nábožností.

Když se to vykoná, správce ještě dva dni v Medině pokojně leží, tak aby poutníci s nábožností své obřady zouplna vykonati mohli. Potom odjíždí přeč do Jambo, od kteréhožto místa za dobré jednoho dne cesty vzdáli přijíždějí k jednomu velice příkrému vrchu, na nějž se jináče vjíti nemůže, než toliko skrze jednu úzkou a těsnou stezku, od starodávna Porta ferrea, totiž „brána železná“ jmenovanou. O té bráně povídají mahumetáni, že jednoho času; když za Alim tovaryšem a zetěm prorokovým mnozí křesťané pospíchali, a on k tomu vrchu přišel a žádné již rady při sobě víc neznamenal, kterak by se před nimi zachovati mohl, i vytrhl svou šavli a na dotčený vrch sekal a bil, až potom, prý, řízením božským ten vrch tím způsobem se otevřel, tak že potom tu ustavičně ta cesta a průchodiště zůstalo; tolikéž že jest tehdáž Ali puštěn naskrze na druhou stranu, a tak tudy před nepřátely svými ostál.

Může se oznámiti i to, že tento Ali u Peršanů jest u větší vzácnosti a vážnosti než Mahumet. Praví oni, že jest tento vícedivných věcí dovedl, nežli onen, protož ho drží za tovaryše božího.

Abych pak z uložení a předsevzetí svého nevystupoval, pravím, že když správce nad karavanou ještě jiné dva dni odpočine, hýbá se odtud a táhne předce do Alkairu; a když k Eslonu přijíždí, nachází tu jednoho správce asi s šedesáti koňmi, kteříž tam přijíždějí, aby všelijakých posilnění výš dotčenému správci nad karavanou dovezli, i také něco od pokrmův a nápojův poutníkům prodali. Potom odtud odjíždí a přijíždí k Bire, dvě francouzské míle od Alkairu vzdáli. Na tom místě hofmistra bašete z Alkairu nachází se vším jízdným zástupem, kteříž tam přijíždějí, aby jej znamenitým a důkladným kvasem, strojeným na náklad toho bašete pro jmenovaného správce a všechny dvořany jeho, přivítali. Když se již drobet posilni a občerství, povstává a jede na zámek v Alkairu, aby bašeti ruce líbal. Kterýžto když jej s velikou slavností a veselým provyskováním přivítá, na znamení příznivého a přátelského mínění drahým zlatohlavem ho odívá; on pak z výš dotčené truhlice

alkoran vytahuje a velí jej bašeti políbíti, a potom jej zase v jeho místo schová.

Jsou někteří, kteříž chtějí mluvíti, že jakž oni brzo do Kairu přijíždějí, tedy toho pěkného velblouda, kterýž alkoran nesl, zabíjejí a snědí; ale toho tak není, nebo oni by ho pro všecko všeho světa zlato a zboží nezabili: však potud sic pravda jest, pokudž by se sám od sebe zvrátil, že oni toho tehdáž za šťastného pokládají, kterýž by toliko maličký kousek k snědění ho odtud dostatí mohl.

Po vykonání té pouti každý se z Kairu vrací domů po zástupích, a s praporci, prozpěvující rozličné písně na čest Mahumeta svého, a když do měst přicházejí, položí se na náměstí a tu po domích aneb po ulicích žebří; neb sice jim rádi almužnu sami lidé, jako nějakým svatým lidem, udělují a donášejí. A když se zase odtud hnouti mají, pomodlíce se společně jinam táhnou, až do země vlasti své se dostanou. Nicméně na sta se jich nachází, kteříž nic jiného nedělají, nežli potom semotam po krajinách se toulají, a za svaté lidi, proto že v Mecchu byli, se vydávají, pod pokrytstvím mnohé lotrovství provozující, o čemž by mnoho psáti bylo. A ti ten úžitek té poutě mají.

Nacházejí se také mezi nimi tak horliví poutníci, že dostanouce se do Mediny a Mecchy, a po spatření tam věcí, náležitých, i aby se více nezprznili skrze zrak hledíce na jiné věci zemské, a jakž oni praví hříšné, hned na místě sobě obě oči vybodou aneb vodou vřelou vypaří, aby slepí byli, tak že od jiného vedení býti musejí: což se bláznům dobře děje, jsouce na duši slepí, aby očima zevnitřními také nic nehleděli. Z těch jsou-li kteří bohatí, domů se dovezti dadouce, doma jako emeriti supererogatorie všech hříchův se vystříhají; jiní, kteří chudí jsou, po krajinách žebříce se toulají a u veliké vážnosti jsou, jakýchž jsem mnoho sám viděl.

A tak čtenář pobožný z vypsání té poutě do Mecchy vyrozuměti může, jak my křesťané pánu bohu našemu za pravé jeho vůle svaté poznání vysoce děkovati povinni jsme, a že v takových bludích s mahumetány a jinými zaslepenými nevězíme, z toho se těšiti máme.

Mimo tohoto autora píší o pouti do Mecchy *Chalcocondylas lib. 3.*
Bart. Georgievicz de tur. morib. a jiní.

Kapitola 24.

O náboženství egyptském a jich sousedův Arabův, anobř úhrnkem o tureckém.

Jsou toho plné historie a paměti, kterak jest národ aneb ten lid Egyptský, a spolu s ním okolní Arabský, vždycky po všecky časy nejpověrnější a modlářský byl. Nebo ať mlčím o časích před příštím na svět Krista pána, jak jsou voly, kozly, kočky, psy, vlky, krokodily, ptactvo a jiné tvory za bohy ctili a je vzívali; o tom může sobě žádostivý čtenář *Ruffin. lib. 2. c. 23. Plutarch. de Iside, Herod. lib. 2. Macrob. lib. 1. Saturn. c. 17. Diod. lib. 1. cap. 6. 7.* jiné, kteříž o tom mnoho vypisují, přečísti; a však jak jsou se za křesťanského věku chovali a chovají, tuto oznámiti chci.

Svatý Jeronym *in vit. Patrum*, item *ad Sabinianum* píše, že za času křesťanského nad nimi panování, dokud tam všecko křesťané byli, vždycky nad jiné křesťanské církve něco obzvláštního do církví svých uvozovali: jako že nejprvé smyslili roucha lněná a sukně s kápěmi, hlavu s pleší ostříhanou, oltářní ozdoby, kněžské mnohé obřady, zpěvy, modlitby, mnohá a častá v kostelích klekání, řeholy mnichův a jeptišek, jimž nejprvé vlasy stříhati začali, a jiné věci, kteréž všecky od nich mezi jiné křesťany se dostaly; jakž toho též *Maginus a Clemens Alexand.* pojišťují. Potom oni vždycky nejspíše kacířstva a pověry vynášeli, až také tím nejhorším a od světa začátku nebývalým, však nyní již nejmocnějším jedem mahumetánským téměř všeho světa nejhlavnější království a země napojili a naplnili, a v tom podnes netoliko trvají, ale vždy více mnohým novotným rouháním se rozmáhají. Nebo hned při začátku té víry proklaté mahumetánské po smrti Mahumeta začaly sekty nové, kdežto mnoho učitelův zákona alkoránu a jeho vykladačův mezi nimi povstalo, tak že v brzkých letech bylo jich na sta, jedenkaždý z nich své učedníky a následovníky majíce, vespolek se nesrovnávali; nebo *Chi mal intende, peggio responde*, totiž „kdo čemu

dobře nesrozumí, hůřeji propoví.“ Až potom jeden z rodu Mahumeta, jmenem Al Caliph, sněm svolal a knihy, kteréž o alkoránu co psaly, v své zemi sněsti poručil, a tu nařídil některé přední muže, aby z těch všech kněh jádro a smysl učení obšírnějšího, nežli v alkoránu stojí, vybrali. Jakž se to vykonalo, a ty nařízené osoby do šesti kněh všecko obsáhly, tedy dal spáliti a do vody vmetati všechny jiné ostatní knihy, a ty šesteré poručil Luna jmenovati, kteréž po alkoránu u veliké vážnosti zůstávají.

Na tom Kalifovém ustanovení nepřestal Hali, jiný příbuzný Mahumetův. Nebo ten mnoho jiných smyslův a učení nastrojil a onoho nechal; tou příčinou potáh v sobě lidu množství, dal se do Persie, kdež po časích své náboženství bludné tak mocně vkořenil, že je podnes Peršané drží, a Turci proti tomu Kalifova učení následují a sobě odporní jsou, jedni druhé za kacíře vyhlašující a potupující; o čemž obšírněji vypisují *Paulo Angelo nel libello contra lo Alcorano. Anton. Geufraus aula Turc, lib. 5. Confutation de la secte de Mahom. par Lope d' Obregon. Bellon. observ. lib. 3. Simoneta de Alcorano.* nějšího času mimo ty dotčené hlavní dvě pověrné a bludné sekty v Egyptě ještě jiných mnoho se nachází, jako *Emozaidi*, o nichž *Giov. di Barros nell' hist.* zmínku činí, Hashari, Malichi a jiní, jichž do 72 a jinde do 162 *Giov. Lioni parte 8.* pokládá. Po těch se jmenují a k těm se přiznávají, kteréhokoli z těch učení následují.

Mimo ty jsou původové Egyptčané s svými Araby, že také řeholy jako duchovních lidí mezi nimi a od nich po všem mahumetánském panství povstaly a podnes trvají, z kterýchž však tyto čtyry nej přednější jsou, jmenovitě: *Geomalieri* aneb *Jomaileri*, *Calenderi*, *Dervisi* a *Torlakové*.

Jomaileri, ti se vydávají na to, aby po světě putovali a mnoho spatřili, a čím více sobě poznamenají příhod a zemí, v nichž byli, tím slavnější jsou. Obyčejně řemesla umějí, jimiž se živí, když je nouze k starosti dohání; nebo dokud mladí jsou, tehdy se jen sem i tam loudají a nejvíce milovánek aneb lotrovství hledí, proto že ženy vidouce je přesporní, je také za tajnější a jako ptáky odletující mají, nebojíc se, aby jich lotrovství, neznaříce žádného, vyjevití měli; a

zase mnohá z nábožnosti jakožto k duchovním se zachovati hledí a za dobrý skutek to pokládá. Chodí svobodně po domích a nosí knihu, z níž lidem písničky milostné a ledajakés posuňky zpívají, od čehož slovou v turecké řeči bratří milosti aneb milostní tovaryši.

Kalenderové naproti. prvním zachovávají čistotu a život útrpný vedou, čtou lidem z knihy, kterouž jejich původ sepsal o cnostném životu mnohé chvalitebné věci, a na dokázání toho mají kroužky železné aneb stříbrné, někteří na půl libry, jiní celé libry i víc stíží, kteréž skrze hanbu obřízky prostrčené nosí a vol neb nevol čistotu zachovati musejí.

Dervisové, ti život hovadský a sodomský vedou, po všem těle holení a nazí, krom že se jednou koží ovčí aneb kozlovou opásati a přiodíti mohou. Těm se všelijaká lotrovství přehlídají; nebo loupí, vraždí, s hovady i lidmi obcují, vše pod zástěrou náboženství, jakoby to z vnuknutí ducha božího činili, obzvláště pak pro lepší výmluvy zpáchaného lotrovství žerou mašlach, jináč maslar, nazvané koření (o němž doleji dotknu), skrze kteréhožto moc a sílu tak zapálení bývají, že se necítí, jako vzteklí se řeží, pálí a budou, tak že mezi kůží šavle, čekany, kopí a jiné braně zavěšují, podkovy, hřebíky za kůží bijí, a jiné ukrutnosti na těle s ohavností a okrvavením provozují, jakoby to z veliké horlivosti k bohu a zvláštním darem, kteréhož jiní nemají, činili a provozovati mohli. Potom však, když je síla toho koření pomine a bolesti číjí, jináč poznávají.

Ti byli jednoho času od Mahumeta císaře, kteréhož jeden z nich zabiti usiloval, ze všech jeho zemí vypověděni a několik tisíc z nich pobito bylo, však naposledy zase na milost od potomních císařů přijati jsou; o čemž *Marinus Barletius de vila Scanderbergi*, *Cuspinianus*, *Andreas Thevetus* a jiní oznamují.

Torlákové nejsou lepšího života a obcování nežli *Dervisové*, a však místo zaznění ducha řezáním a nečitedlnosti své bolesti na těle oddávají se na hádání a lidem předpovídání; což někdy podlé kouzlu a čertova návěští uhadují, pročež od lidí sprostných a zvláště žen u veliké vážnosti jsou. Toulají se po městech a vesnicích několik

osob spolu, a toho nejvíc šetří, aby mezi sebou jednoho za vůdce a jako otce ctíli před lidmi; a když do města se dostávají, tu ten otec jejich dává se v předpovídání o budoucím dobrém toho města a velikém štěstí, kteréž u vidění viděl, že je potkati má; a zase když vidí, že se k němu neštědře mají, tedy jakoby u vytržení ducha byl, padne a chvíli leží, okolo něhož učedníci jeho něco brebentují, jakoby se modlili, až zase k sobě přichází, a v tom někdy nařiká, že se tomu městu a obyvatelům jeho zle dítí má, prose svých učedníkův, aby ho odtud tím dříve vyvedli, tak aby v hněvu božím zachvácení nebyli. Zatím pak jeho synáčekové, tomu vycvičení, k němu se přimlouvají, aby se za ty obyvatele modlil, s nímž také i oni sami, jakoby se hned modlili, se stavějí, tak že ti obyvatelé někdy zas dobrou novinu, totiž že hněv boží proti městu roznícený minul, obdrží: a podstata toho jest, aby jim tím hojněji lid slepý nosil a daroval, jakožto svým orodovníkům; a vůbec neslýchané pokrytství a lotrovství páchají, jakož pak z jejich ctnostného oděvu, jež z divokých zvířít, lvův, nedvědův atd. koží udělaný nosí, poznati se může. O těch a jiných řeholách a šejdýřích pohanských viz *Nicol. Nocolai peregr. Anton. Menavii hist. Turc. La genealogie du grand Turcq. Hist. de Sarac. orig. morib. religione et nequitia. Schiltperger hist. Turc.* jakož jsem napřed něco o Mahumetovi a náboženství jeho dotekl, tak i tuto uznal jsem za potřebné býti, také o jeho původu a artikulích učení jeho, kteréhož nejvíc v Egyptě nabyt, jakožto z okolní sousedské země pošlý, něco připomenouti.

Měl Mahomet otce Araba jmenem *Abdela*, matku Ismahelkyni. Narodil se léta po Kristu pánu 592, od kteréhož Arabové začátek počtu svého, jež hegiram nazívají, berou (Cedren. in Chron. Vincent. spec. lib. 24. c. 4. Blond. dec. 1. lib. 6.), ač Sigibertus pokládá, žeby se léta 630 naroditi měl, Lucidus 621, Robert Cetenensis 606; a však se jich více s prvním počtem srovnává. Otec jeho i matka byli chudí, protož po smrti otce dostal se na službu k jednomu kupci bohatému z Mecchy; ten jej vychoval z dětinství a pomalu jej k obchodu vedl, neb byl vtipný lotras. Egnatius lib. 3. c. 4. Fulgos. 3. c. 4. Když již vyrostl, svěřoval mu faktorství svá některá a

posílal ho s kupectvím do Egypta, Syrie a okolních zemí, tak že vycvičiv jej měl ho za předního svého služebníka a všechny věci své mu svěřoval. Antoninus tit. 13. cap. 2. par. 2. píše, že dříve nežli se za proroka vydával (což se státi mohlo, když pánu svému po světě faktořil), že jest se dostal do Hispanie, a tu že jej svatý Isidorus spatřil a na jeho obličejí vedlé tvárnosti poznal, že měl církvi boží a lidu jeho protivným a škodlivým býti; pročež poručil ho hledati a jíti, kterýž však byv napomenut od ďábla, odtud povyvázl.

Potom umřel pán jeho, po kteréhožto smrti vidouc vdova, že nad toho Mahometa správnějšího mezi její čeledí ani mezi sousedy nebylo, i aby vždy toho obchodu nepozbyla, vzala jej sobě za muže a z něho bohatého pána v těch zemích učinila; kterýž dosáhv bohatství velikého, vydal se v zahálku, rozkoše a pýchu, a kamž sám předešle do zemí cizích jezdil, tam na svém místě jiné služebníky vysílal, Mezi tím všelijak ho pýcha podněcovala, a vida se předního v tom městě býti, o to pečoval, jak by výše lézti a něčeho více se zmocniti mohl. Na nějž se místně shoduje vlaské přísloví: *Ogni cosa se fa sopportar, excetlo el buon tempo*, totiž že se všecko snáze snese, nežli těla zvůle a štěstí, a jakž u nás říkáme, že „syťá svině s věchtem hrává.“ Pročež vydal se do divných pletich, choval dráby a lotry, kteříž tejně v pustinách arabských se zdržovali, a lidi, zvláště kupce, vraždili, je obírali a s ním se o loupež dělili. Nadto vida lid toho města a krajiny okolní hloupý a pověrný, a že ledajakés lháře přijímali, i aby o něm smýšlení také dobré a zvláštní měli, ujal se kněžství, podlé něhož divné a neobyčejné obřady v domě svém s čeládkou konal a dále je mezi jiné vtrušoval, vždy se více smyslu tělesnému a příjemnému, žádostem těla skláněje: *Magnava gli santi et cagava li diavoli*, totiž: „svatě požíral a čerty vysazoval.“ Nebo co v obchodích a obcováních s křesťany, též i s Židy o jejich náboženství slychal a s nimi rozmlouval, to sobě rozjímaje, k tvárnému, pochopitedlnému a rozpustilému náboženství přivlastňoval; až potom dopadl jakéhosi mnicha Sergia (kterýž byl z kláštera v Konstantinopoli vypovědín) kacírstvím Nestoriánským nakaženého, a Jana Antiochenského, kacírství Ariánského plného, též přitom

některé Židy thalmutisty aneb rabíny, s těmi se radil a je u sebe tejně přechovával, tím úmyslem, vida že mu se v jeho předsevzetí dobře vedlo, aby jemu něco sepsali, a na čem by jednou stále se ustrnouti a co lidu přednáseti měl a věděl, v jeho mysli utvrdili. Ale oni právě *l' han messo questo pulese nel' orecchia*, „vsadili mu blechu do uší,“ totiž ještě mnohem více zpletlí a znepokojili. Zonaras tom. 3. Paul. Diac. lib. 18. rer. Rom. Vincent. lib. 23. Ti tehdy sepsali knihu řečenou Alkorán, to jest na česko: „nový zákon aneb čtení“, v kteréžto obsáhli všecka rouhání židovská a největších křesťanských kacírů, aby tou příčinou Židy i křesťany k svému náboženství slovití a přivesti mohli. Nebo zachovávají obřízku židovskou, však v třinácti letech pachole u nich obyčejně se obřezuje, u Židů pak v osmi dnech. Ten zákon svinské maso i jiné některé pokrmy podlé obyčeje židovského zapověděl, a jiné mnohé jejich řády, očišťování se atd. v sobě zdržuje; trojici svatou zapírá s kacířem *Sabelliem*, *Hermogenem*; Krista pána božství s Ariem, *Eumonianem*, *Photianem*; ducha svatého s Macedoniem; zapírá Krista pána ukřižování a smrt, pravě, že jest jiná osoba v tvárnosti a podobenství Krista pána od Židů ukřižována byla, příkladem kacírův *Marcionitů*, *Cerdonianů*, *Manichaův*, kteříž učili, že Kristus pán neměl pravého těla, nežli phantasma, to jest podobu těla. A takž křivý ten prorok anděla Gabriele rozprávky a duchův zjevení sobě všech věcí ohlašoval, příkladem *Carpocrata* kacíře; umění a vědomost všech věcí sobě přivlastňoval, jako *Aetius*; manželek množství, co jich kdo může vychovati, jako *Nicolaité* dopustil, jakož jich sám s kuběny do 40 měl, což *Gigas* svědčí, a sám Mahomet o sobě toho v svém zákoně dokládá, že jest dostal síly desíti mužův a prorokův, a jakž *Vincent. spec. hist. lib. 24.* pokládá, že 40 mužův; též že v budoucím věku se ženiti, mnoho žen míti, s nimi bez plození dětí býti, a rozkoše na věky požívati způsobem Epikurův budou. *Nic. Clenard. lib. 1. Epist.* Všelike zlé i dobré skutky nevyhnutelnému uložení a přinucení božímu přičítal, a tudy boží příkázání, zákony lidské, kteréž k ostříhání všem lidem vůbec vydány jsou a ne některým toliko, vyvracujíc, boha původu zlého činí, ješto jest ním ďábel, a zlému,

jakoby od toho, komu uloženo jest, beze vsí překážky státi se musilo, bránu otvírá a svobodu pouští: jakž tomu před ním kacíři nejedni učili, kteréž *Epiphan. in cat. haret., Philastrius, též Alfon. a Castro adver. hares.* vyčítají.

Vůbec jak svatokrádežně, křivě a lživě text i smysl starého a nového zákona přivodí a převracuje, jak plný básní, odporův, bláznovství, nespravedlivostí, lží proti rozumu a smyslu lidskému ten zákon Mahumetův jest, bylo by obšírně psáti; protož uznávaje, žeby to více k politování, smíchu a času maření, nežli k podstatě a platnosti jaké bylo, toho pomíjím; pobožný čtenář může sobě o všech jeho bludích ty, kteříž o tom obšírná píší, čísti, jako předně *Cantacuzenus* císař Konstantinopolitánský *lib. contra fidem Mahumet.* (o kterémžto císaři zmínku činí *Appendix S. Aurelii Victoris, Volaterra. lib. 23.*), *Bibliander apolog. super Alcoran*, proti Alkoránu kněze Bartoloměje Dvorského, tištěná léta 1542 v Starém městě Pražském; *Mahom. legis confut. in speculo historiali, Fortalitium fidei, Dionys. Carthusianus contra Sarrac. etc.* Toliko jen Alkoránu jich tuto titul doložím, jež spisovatelé těmito slovy pokládají: *Pracipuus error omnium errorum, fex universarum haeresium, in qua omnium diabolicarum sectarum reliquia, qua post adventum Salvatoris orta sunt, veluti in unam cloacam confluxerunt*, jest: „Zvláštní blud všechněch bludův, všelijakých kacířství droždí, do něhož jsou se všickni ostatkové ďábelských sekt, po příchodu Kristovu vzešlých, právě hned jako do jednoho prevítu zběhli.“ A však vždy největší svatost svou a dobré skutky zakládají v tom, [ne] aby mnoho o víře své a náboženství věděli, o němž hádati se jest přísně zapovědíno, a poručeno, aby šavlí disputovali proti křesťanům a ne slovy; odkudž přísloví u nás pošlo: „přišel k řeči, co Turek k šavli,“ což u nich slepotu a velikou zhovadiiost v náboženství působí; ale aby často do svých mešitův chodili k modlení; kteréž každého dne pětkráte, totiž ráno v svítání, tři hodiny po východu slunce, o polednách, o nešpořích a při západu slunce vykonávají, a to tímto způsobem: umývají se po tváři, ruce, nohy a hanbu vodou čerstvou, při každém kostele v kašně tekoucí; po té jdou do kostela a třikráte hlavu až k

zemi skloní, a po té stoje breptají některé modlitby a s svým knězem je říkají nahlas s křikem nemalým, zemi začasťe líbajíce; až po vykonání toho na zemi, po níž koberců plno prostřino jest, se posadí a kázání kněze svého poslouchají, kterýž jim něco o Mahumetovi, o jeho činech, a některého jiného řeholníka, o němž dobré smýšlení mají, porozpráví, načež dá jim požehnání, a navrátí se každý domů.

Takovou směsicí, tělu a smyslu, zhovadilému příjemnou a pochopitedlnou, jako i mnohými čáry a kouzly, kteréž provodil, lid těch zemí boha neznající, nad jeho štěstím a bohatstvím se užasující po sobě potáhl a čím dál tím víc vnadil, že jsou se mu mnozí poddávali, a aby je spravoval, dobrovolně se ho přidrželi. Až potom okolo léta 620, za panování císaře Římského *Heraclia*, v Konstantinopoli stolici svou majícího, kterýžto veda válku těžkou a po několik let s králem Perským, užíval pomoci lidu nájemného arabského, a konec té války šťastný učiniv, propustil ten lid, a žádného žoldu aneb odměny za jich pomoc jim nedal, anobřž je psy jmenovav tak jako psy odstrčil a od svého vojska odmísil; z kterýchžto příčin jsouce od něho tak posměšně odbyti, a nejvíce že sobě ty země úrodné zamilovali, jak se domů dostali, měli vůdce své původly, že se proti císaři zbourili a postavili, a ještě po sobě jiné potáhli, tak že jich nemalé vojsko se shledalo. *Male invitar l' asino alle nozze, per che qui paga de le calcagne*, totiž: „není dobře osla na veselí zváti, platí nohou.“ Což, vida Mahumet, nemeškal svých pletich, darův, slibův, čárův a jiných zlých prostředkův užívati, až ten lid ponukl, že jej za svého vůdci vystavili a přijali, a jeho původem okolní země, jako Syrii, Palestinu, Arabii, sobě podmaňovali, tak že jim císař ani potomci jeho odolati nemohli; a tak vždy pomalu se sílivše a rostouce, naposledy tak se již velice rozmohli, že těchto časů (bud' bohu žel!) je za našimi hřbety, anobřž skoro na hrdle máme, a s velikou škodou trpěti a snáseti musíme.

Takové tedy měl štěstí Mahumet, a všecka mu vůle, jakoby boží a svatá byla, u toho zhovadilého lidu procházela a platila až do smrti, umřev padoucí nemocí náhle a na takového nešlechetného zlosyna

spravedlivým soudem božím přišlou, jakž *Johan. de oppido, Chroni. Sarracenorum etc.* a jiní svědčí.

Po jeho pak smrti kdo po něm správu držel, jaký rod po něm posel, a jaké štěstí aneb neštěstí jeho potomkové měli, to viz při historických mnoho o jeho původu a národu vypisujících, jako jsou: *Lazarus Sorancius lib. Ottomannus, Hist. universale del Orig. etc. imp. di Turchi, da Fr. Sansovino. Vasco dia Stanco, Catarino Zenone, Mathaeus Orbatius, Nicol. Secundinus de Orig. Turc.* Odkudž snadně souditi se může: *chi da gatta nasce, sourizi piglia*, že jakož „co se z kočky rodí, myši lapá,“ tak z toho proklatého plemene lepších nežli původ pojití nemohlo a nepošlo. A však žezlo jeho rodu odňato od Otomana prvního krále z národu Tureckého; a ti, kteří podnes z jeho příbuzenství jsou, ač se jich na tisíce k tomu přiznává (však nemyslím, aby v skutku byli), u veliké vážnosti jsou jmíni a zvláštní barvu zelenou za vlastní mají, kteréž žádný jiný vyššího aneb nižšího stavu nesmí užívati pod pokutou a skutečným trestáním; a ti ještě nejvíce nad zákonem Mahumetovým ruku drží, a na větším díle jako nějací duchovní a proročtí lidé pošmourný a nábožný život vedou.

Potom náboženství své zakládají na dobrých skutcích, v udělování almužny lidem chudým i bohatým, stavením špitálův, hospod, mostův, lázní, mešitův, vody vedením do kašen a studnic k dobrému obecnému atd. Také všelikou účinnost hovadům prokazovanou pokládají býti spasení záslužitedlnou; mnohý krmí a chová psy, jiný kočky a jiná zvířata, jiný ptáky atd. vše z almužny; jiný kupuje ptáky od ptáčníkův a ty z skutku milosrdenství do svobody pouští, aby ulétali. A vůbec co se tak povrchně k oku na schloubu a k pochvale díti může, ničehož toho nezanedbávají: ale co se tejného lotrovství, vraždy, oklamání, pýchy, nečistoty, lakomství, obžerství a jiných hříchův dotýče, když jich lidé toliko nevidí, oni jich za hříchy nemají, smýšlejíce, že to vše vodou obmyjí a spláknou, když se modlití mají; jakž mnozí z křesťanův říkají: *Peccato celato, mezzo perdonato*, totiž „hřích zatajený odpolu jest odpuštěný“ však *fan conto senza l' hosto*, zjeví se jim to příliš pozdě, že ve tmě, jakž

říkají, bez hospodáře počítali. O tom mimo svrchu a níže položené, *Luigi Bassano de 1. costumi et modi de la vita de Turchi*, *Ludovici Vartomanni Bolognese, Marti. a Baumgarten peregrinat.*, *Conradus Leo* a jiní.

Nahoře jsem zmínku učinil o mašlaku, o tom tedy něco obšírněji tuto doložím. Dělalí, jej z máku zvláštního, kterýž toliko v Kappadocii, Morea a v okolní Řecké zemi roste a slove latině opium; z toho sbírají v jistém čase mízu aneb šťávu, kteráž z makovičky zelené, když ji zespod toliko povrchu drobet raní, jako mléko kape, a tu do nějaké nádoby sbírají, a vysušíce ji v stínu, syrečků z ní nadělají a potom lidem prodávají. Toho užívají netoliko po všem tureckém panství lidé, ale i v Persii, Indii, též v Evropě Poláci, Bulgaři, Valaši, Uhři a jiní s Turky mezující křesťané. Nebo zakládají sobě na něm mnoho, proto že je z myšlení všelijakých vyráží, jakoby se ním ožírali, fantazie a sny rozličné působí, dělá je smělé, totiž po všem těle je zapaluje, jak ho kdo mnoho aneb málo pojednou sní, že třebas sebe nečijí a jako bez smyslu a rozumu, dokud je síla toho mašlachu nemine, bývají; a jest přísloví u nich: „Jedl jsi mašlach,“ jakoby řekl: „blázníš“, aneb jakž u nás říkají: „jsi ožralý, vyspi se.“ Pročež když mají na vojnu táhnouti, každý se tím mašlachem opatří především jiným, a to proto, aby jsa ním zapálený, nebál se nepřítel a nebezpečnoství, nýbrž jako vzteklý došel ke všemu, a přišla-li by smrt, aby bez bolesti aneb čitedlnosti umřel, přijď pak duše kam přijď. Protož jest nebezpečno s ním zacházeti, aniž se má do života dávatí, leč v nesnesitedlné bolesti a dlouhém nespaní; však přidávají doktoři u nás jisté k němu opravy, kteréž jeho moc velikou mírnější činí. Jakož pak i Turci jej s některými věcmi míchají a jedí, však přes to, že mu od mladosti navyklí jsou, tak hrubě jim neškodí, a téměř pro zdraví zachování bez něho býti nemohou (jakž toho posvědčuje o lidech jemu zvyklých J. M. C. životní doktor, pan *Godefridus Steghius, arte medica lib. 14. cap. 1*), rovně jako u nás kdo ožralství přivykne, častěji se v něm kochá a bez něho zdráv nebývá. Vypisují o tom mašlachu *Dioscorides* a jiní doktoři lékařští, též historikové *Mon. de Villamont lib. 2. Pet. Bellonius obs. lib. 3. cap. 15.*

Doložím také krátce o spůsobu, jakýž při ženění zachovávají. Předně jest již z nadepsaného nejednoho poznamenání vědomé, že se velmi těžce ženské pohlaví u nich spatřiti, ovšem s nimi mluvit i a seznámiti může. Protož kdo sobě ženu pojíti chce a o některé, že pěkná jest, zprávu má, obchází tak dlouho okolo toho domu, kde ona bydlí, aneb může-li jí co po někom z čeládky vzkázati, aby ji mohl na altáně aneb na půdě u nich bez střechy spatřiti; nebo tam obyčejně panny i ženy u večer pro občerstvení, modlení aneb tanec beze všech zástěr přes tvář bývají.

Když tehdy svou milenkou svrchu na domě spatří, aby tedy dokázal toho, že na ni laskav jest, zdvihá hlavu a chytí se za kůži na chrťánu a udrápne se aneb uřeže, aby se okrvavil, tím chtěje dokázati, že chce jejím otrokem býti až do krve vyliť aneb do smrti (nebo u nich jest největší pokora ta, když jeden druhému se za chlapa ohlašuje a zakazuje); proti tomu ona. jest-li že státi a naň se dívati nepřestane, aneb že svou ruku proti němu políbí, tedy jemu dobrou naději učiní. Potom oba šetří příležitosti tejně sobě vzkazovati, aneb když do lázně neb plakati na hroby vycházejí, spolu třebas několika slovy aneb návěstím ladajakýms se ubezpečiti. A to se i v zlych příčinách mezi cizoložnicemi a cizoložníky děje.

Potom vyhledává toho při otci aneb přátelích jejích, kteřížto jest-li k tomu povolí, především smlouvají s ním, co jim chce za ni dáti, a často se přihází, že jak bohatý ženich jest, některý tisíc dukátů dáti musí, tak že chudý otec, má-li pěkné dcery, vdáváním je obohatili může, a dřív nežli dceru od sebe odevzdá, takových peněz dochází. Na ty svadební smlouvy zůví jmenem matky nevěsty aneb jejím příbuzné i jiné paní a panny k jistému dni do domu nevěsty, k kterémužto přistrojí ženich hostinu od cukrových věcí a rozličných lahodných krmí; ty, jest-li že tak možný jest, na stříbrných šálích pěkně s vyšívanými rouchami po pacholátkách a s trubací i hudbou nevěstě do domu odešle, a to tam pozvané paní a panny stráví, a po té každá domů odejde. Na zejtří vrátí se k určité hodině každá k nevěstě, a s tou rozličné kratochvíle, zpěvy, hudby tance až do noci provozují. Po té svlekou nevěstu z šatův a vedou ji do lázně aneb do

vany, tu ji myjí, a po lázni maží jakýmsi těstem měkkým co mastí, chna aneb cna u nich řečenou; tím jí natírají nehty u noh i u rukou, paty, kotníky až do kolenou, a to na způsob květů a ozdob rozličných; též vlasy na hlavě a cokoli natíráno býti má. Když se potom asi v půl hodině splákne, tedy ona vše co zlato žluté mítí bude, což oni za okrasu velikou mají, a každá žena tak se šlechtiti obyčej mívá; a trvá ta barva bez proměny do 3 i 4 nedělí, že se ničímž smýti nemůže. Při tom všecky pozvané palec svůj u pravé ruky sobě také namaží, na znamení, že jsou svatebnice a pozvané. Potom vyjdouce z lázně, jsou vesely, jedí a pijí, až kohouti po půl noci odkokrhají, teprva spat a na odpočinutí se odbírají, a dříve nic.

Na zejtrí pak jakž slunce vzejde, shromáždí se okolo nevěsty a tu rozličné mezi sebou žertují, všelijaké kratochvíle provozující, až čas přijde, že vyslaný ženichův pro nevěstu před rukama bývá. Nebo toho dne sezve ženich své známé a příbuzné, a ti co nejslavněji mohou, na koních přijedou před jeho dům, a tu se ženicha otazují, chce-li aby pro nevěstu jeli a jemu ji přivedli? začož on jich prosí, a nejbližšího svého přítele za vůdce a družbu nařídí. Po té po dvou se slávou jedou a pro nevěstu koně s sebou vedou, též mezky a osly pro truhly a věci nevěstiny. Před dům nevěsty když přijedou, ssedne družba s koně a žádá, aby mu nevěstu vydali, jehož však dříve, nežli dary ženám odvede, do domu nepustí; což když vykoná, nevěstu mu odevzdají, kterouž on z domu vede a na kůň vsadí, okolo níž na bidlách záslony čtyři mládenci nesou a ji všecku i s koněm pod sedlo přikryjí, že jí žádný na ulici viděti nemůže. Za ní jedou všecky ženy pozvané, a zpívají po ulici hlasem až k domu ženicha, před kterýmžto ssedají s koní a postavují se řadem vůkol domu a ženicha přede dveřmi stojícího a jim za přátelství prokázané děkujícího; zatím jde proti nevěstě některý kročeť a jí s koně dolů pomáhá a podlé sebe mezi dvěře všecku zakrytou postavuje, až by hosté se pryč rozjeli, kdež oni, jakž dary ženichovi na medenici, kteráž vedlé něho stojí, odevzdadí, dlouho se nemeškají. A tu jest veselí konec, ženich s nevěstou do domu se vede a ji v správu manželskou přijímá, kterážto musí s jinými kuběnami jeho, jichž

může každý jak mnoho chce chovati, vše zavděk přijíti a nad jiné se nevyvíjati. Nebo byt' byla dcera císaře Tureckého, bude rovná jiným jeho ženinám a musí se s nimi srovnati; a zase, když se muži znelíbí, od něho se odebrati musí a za jiného se vdáti může, neb jest u nich nestálá mysl. Však jest-li že bez viny, totiž že se cizoložstva a nějakého neposlušenství nedopustila, tedy muž jí tak snadně odbytí nemůže, a zvlášt' jest-li bohatá; pakli jí vždy muž nechce míti, však jí neodbude dříve, než až jí její věci, které s sebou přivezla, navrátí; což také tehdaž muž vydati povinen jest, když ženě své v čas výroční k modlitbám, ani k hrobům na plakání mrtvých příbuzných, a pro některé jiné vymínky vycházeti zbraňuje, a ona z těch příčin s ním rozloučena býti žádá a právo má. Sic z chudších manželů, když se kdo cizoložstva dopustí, obžaluje muž ženu a žena muže u soudce, jež cadi jmenují; ten je ztrestati dá tím způsobem, že muže cizoložníka zpátkem tváří po ocasu hovada vsadí a žaludek dobytčí nevymytý na hlavu mu naruby obrácený překlopí, místo uzdy ocas do rukou dají, a tak jej po městě vodí. Týmž způsobem ženu: té otočí střeva okolo hlavy, jakoby klobásky byly, a podobnou měrou zpátkem posazenou po městě vodí, z ní posměchy a divadlo mají. Jest-li že se pak krádeže aneb nějakého jiného výstupku dopustí, tu povolaje soudce, a vyslyšíc žalobu proti ní, a jak za spravedlivé uzná, kolik ran a bití karabáčem vytrpěti by měla, tolik vypoví, a hned přede všemi na soudu při přítomnosti své poručí ji některým svým sluhám vzíti a hotovými zaplatiti, což oni carabazzada jmenují. O čemž viz obšírněji *Anton. Menavio hist. Tur.* a napřed položené spisovatele.

Kapitola 25.

Stručné vypsání země mouřeninské, jináč Abyssinské.

V první knize, kdež jsem rozdílných národův náboženství, v městě Jerusalémě při hrobu božím vykonávané, vypisoval, pominul jsem o Abyssiních psáti, proto že jsem je až k této kapitole poodložil; výš pak proto, že při zemi Egyptu leží, zmínka o nich učiněna býti musila: ale tuto, již zcela o tom národu a zemi v kapitole této vypisovati jsem umínil.

Země Mouřeninská od starodávna slove latině *Athiopia*, nyní obyčejně *Abyssinia*, a národ ten *Athiopes* aneb *Abyssini*, totiž Mouřeninové, kteříž od velikého horka nejčernější a nejopálenější mimo jiné lidi na světě jsou. Leží ta země v Africe a mezuje k straně východní od začátku bran moře Červeného při Oceanu až k Suaquem městu tureckému k Egyptu náležejícímu; však tu toliko jediný přístav *Ercoco* řečený drží, ostatní někteří králové Mouřeninští a pohanští, však na díle Turku poddaní, v své moci mají, a Turci před padesáti lety některé jejich přístavy opanovali. K straně púlnocní leží Egypt a *Nubia* poušť; k straně polední moře *Oceanus*, však nedochází moře, ale leží mezi tím několikera království svobodná, jako *Mon. hemuge, Adel etc.*; k straně západní pouště a hory Afriky, k té straně *Libia. Damianus a Goes.*

Někteří historikové, jako *Horat. Malaguccius, Marc. Ant. Sabellicus* a jiní vyčítají do 60 království, nad nimiž žeby měl král Abyssinský. panovati, a za nejmocnějšího na světě jej pokládají; což však těchto časův, když tam Španělové dojíždějí a obchod provozují, jináče se nachází, že toliko země hořejší *Athiopie* jemu náleží, a vůkolí do 4000 mil prostředních českých obsahují. *Edoard Lopez c. 10. descr. Congo.* Však nic méně král ten předce tím titulem, jakéhož před lety, pokudž všecky v něm obsažené země držel, užíval, se chlubí a píše; nejprve jméno křtěné napřed postavuje, potom slovo od slova takto: „Když jsem království a žezlo přijal, vzal jsem jméno David, jsa od

boha milovaný, sloupem víry, z pokolení Judova, syn Davida, syn Šalomouna, syn sloupu Sionu z semene Jakoba, syn z rukou Marie, syn Nahu přirozeným zplozením; císař vyšší i nižší Mouřeninské země, mnohých velikých království král, *Noa, Caffate, Fastigar, Angote, Breu, Baaliganze, Adea, Vangue, Goiame*, kdež se *Nilus* začíná, *Amara, Baguamedri, Ambea, Vagne, Tigremahon, Sabaim*, odkudž posla královna *Sába, Barnagages*; naposledy pán až do Nubie k samému Egyptu, a jiných mnohých zemí, kterýchž tuto nepočítám atd.“ Až potud titul jeho.

Ta země jest úrodná, žita, ječmene, pšenice, vaření rozličného, ovoce, pomorančí, citronů, limounů atd., medu, cukru hojnost a dostatek se v ní rodí; vaří pivo z ječmene; víno mají, však musí míti na ně od císaře dovolení; zvířat, slonů, koní, mezků, jelenů a jiných pitomých i divokých hovad; zlata, stříbra, mědi, železa a jiných kovů, toho všeho dostatek u nich jest, ale neumějí s tím zacházeti, aniž takových příprav k dobývání a roztápění nemají jako u nás; pročež všecko povrchně a odpolu vyhledávají a dělají, ano tak hloupí jsou, že neumějí ptáků lapati a ryb lovití, než co zastřelí a rukama polapí, to jest jejich. *Thomas Junta. Paulus Polus*. Daně a platy králi svému dávají z úžitku země, jak jim co kde přináší: kde zlato mají, dávají zlato; kde pastvy a lesy pro dobytek, tu dobytek; kde sůl, tu sůl, a tak dále o jiných zrostech zemských; a není žádný bohatý ani chudý, veliký aneb malý osvobozený, každý jest přímo císaři poddán; není tam stavův vyšších aneb nižších, všickni jsou sobě rovni v poslušenství a poddanosti, a není žádného rozdílu osob, mimo úřady, a k těm přicházejí skrze hrdinské činy a vzácné služby králům prokazované.

Dvoje léto a dvojí zimu mají, kteréžto ne zimou aneb teplem rozeznávají, ale samými prškami a jasným časem. Povětrí a krupobití, kteréž by škodilo na úrodách, tam nebývá: však naproti tomu mívají tam kobylinky veliké a v tak velikém množství, že celé krajiny vyžírají a v tak velikých hejnách létají, že když se usadí, na několik milí zemi přikryjí a osadí, od nichž každého roku znamenitou škodu snášejí. Mince žádné nemají, a rázu žádného na

zlato aneb stříbro nebijí, toliko kusů zlata čtverhraných na loty, víc neb méně, užívají.

Země jest prostředně lidná. Měst málo mají, a ta všechna nehražená jsou jako vesnice, jichž tam mnoho jest; největší město okolo 2000 domův má, a ti jsou prostě staveni. Než kostelův slavných, velikých a nákladně stavených, jak na vrších tak i v údolích veliké množství jest, a dělí se na kláštery, fary i kaply jako u nás; a mají-li u nás důchody a platy nadané, mají u nich ještě větší; a mnichů, řehol mnoho tisíc, kteříž nad sebou nejvyššího biskupa mají, *Abna* řečeného, tím se spravují, a ten vším jako papež vládne. Nejvíce lidu se drží a nachází při dvoře císaře, aneb jakž jej obyčejně nazývají: *presbyter Johannes*, totiž „kněz Jan“, kterýž vždycky pod stany bydlí a všecken jeho dvůr s ním, tak že několik mil v okršku obsahují; náměstí, ulice a jiné věci pro obecní potřeby všechny tak pořádně se nacházejí, že každý z nich, jakoby v městě bylo, ví kde co najíti. Ačkoli často z místa na místo kněz Jan s dvorem se hýbá a s ním všickni se stěhují, však tomu již zvykli, nic jim stízného není a dobrému řádu nepřekáží; hned vše postaví jako na předešlém místě, z kterého se stěhovali nejináč nežli jako ležení vojenské. Na velbloudích a mezcích přenášejí stany a své hospodářství, jichž do 50.000 pokládají, kromě koní, kterýchž hrubě šetří pro potřebu v čas války. Angota

Když se hnouti má, vyšle napřed stan svůj jeden hedbávný bílý na znamení, že se tu osaditi míní; a tu se hned všechno k tomu místu stěhuje, však každý ví jak daleko od vůkolí stanu, tak že v brzkých dnech tábor osadí.

Potom když se sám na cestu vypraví, tu hned napřed jedou úředníci jeho dvorští, a pokaždé o polednách a k večeru, kde by zástavu míti měl, zastavují se a jeho, až přijede, očekávají (neb někdy 5, 6 i více dní cesty daleko se stěhuje), až k tomu bílému stanu přijíždějí; tu stany ostatní knížete svého rozbijí, pro kněžnu, pro přední úředníky, pro kostel, kuchyni, šatnici a jiné dvorské potřeby, a každé stany, jak kteří k sobě přináležejí, pospolu přistaví a čalouny rozličnými z bavlny aneb hedbáví jako zdí obtáhnou a obmezí,

vůkol pak všeho dvoru plot z dříví opletou aneb koberci obtáhnou na míli i dáleji. Po té nesou na hlavách lidé, jichž několik tisíc bývá, šaty, tkaniny, klénoty, zlato a jiné drahé věci v košících na zámky zamčených; při těch jest nařízená stráž, a komu nenáleží, žádný se k tomu zástupu jako i k prvnímu přimísiti nesmí pod hrdlem. Za nimi v některé míli jede na koni aneb na bílém mezku kníže, zlatou korunu na hlavě maje a kříž zlatý v rukou, za záslonami pěknými; tak podobně také kněžna, kteréž žádný, leč třikrát v roce na slavnosti, viděti nemůže. Před nimi vedou mnoho pěkně připravených koní a mezků, mnoho jede pánův a rad tejných, kněží a co jiných jemu a kněžně přísluhujících pacholíkův urozených a panen: však z těch ho žádný nemůže viděti, nežli koliks málo osob, kteří s ním za záslonou jeho jdou; nebo ani ti, kteří záslony nesou, ho viděti nemohou. Stráže pak některý tisíc osob vůkol na míli jedou po tlupách, a žádnému blízko k té tlupě knížecí přiblížiti se nedají. Zkrátka u veliké slávy a cti jest mezi tím nebohým lidem, nemenší tolikéž moc svou nad nimi má; nebo tak jsou jemu poddáni, by komu třeba kázal, aby se sám zahubil, tedy na pouhý rozkaz jeho neobmešká toho učiniti, a tak veliký pán jako chudý v jeho moci jest a v ničemž se mu protiviti nesmí, nýbrž jako boha ho poslouchají, a spíše přísahu pod jeho jmenem nežli božím vyplní. Šířeji o jeho řádu a obyčeji při dvoře a správě neb vládě a jiných věcech vypisovati byloby dlouho; ale poněvadž již má cesta k konci svému pospíchá, také takové šíře ukrátím, a jen toliko o tom dvěm, totiž o hoře divné a náboženství jich doložím.

Jest hora v jeho zemi v krajině *Angota* řečené, kteráž má vůkolí některý den cesty, ze všech stran skalí na způsob zdí vysokých nepřístupné; toliko po třech cestách nebezpečných, branami a strážnými osazených a upevněných, tam vjíti se může. Jsou nahoře městečka, vesnice, potoky, lesové a jiní vrchové a údolí, a všechny vůbec příležitosti k životu vezdejšímu potřebné.

Na té hoře pro její bezpečnost všickni synové a krevní přátelé knížete bydleti, a pokud jsou živi, zůstávati musejí, Tam se spolu cvičí ve všem dobrém, tak aby, když by kníže umřel, z nich někdo k

vládě hoditi se mohl, a tu nešetří toho, buď on synem aneb vnukem a jiným příbuzným knížete: když toliko jest z rodu toho a ctnostným, toho od země vyslaní odtud vyzdvihnou a za pána volí. A tou příčinou to království od mnoha set let při pokojném spravování zůstává, jeden přítel druhému nepřekáží, lidu po sobě nepotahuje, o bezhrdlí a korunu druhého nestojí, a tak mnohému krve prolítí lidu i příbuzných, zhoubě země se uchází. Tam pak na té hoře se žení a vdávají a své vychování poctivé i zvůli mají, tak že ačkoli hlídání bývají a dolů nikam nemohou, však nikoli se odtud sami od sebe nehýbají, aniž se zdráhají tam pospolu ve vši radosti a rozkoši přebývatí. Nicméně aby vždy větší bezpečnost stolice královské byla, přes to všecko jest, jakési údolí na též hoře, do něhož jediný přístup se nachází; tam jsou palácové a vesnice některé, a všechny jako na vši hůře příležitosti: tu nejbližší k koruně krevní přátely chovají a jich z toho údolí mezi jiné nepouštějí, tak že se není obávati, aby, ušel-li by který z něho, z druhého průchodu hory ujítí mohl.

Nahoře při vypsání země Arabské zmínku jsem učinil toho, že Mouřeninové, kteříž pod knězem Janem jsou, po dnešní den o tom vypravují, kterak by královna z Sáby, kteráž králi Šalomounovi dary přinesla, slouti měla *Maqueda*, a že od krále obtěžkána byla a syna z něho porodila Mejelecha jmenem, kterýž v Mouřeninské zemi po smrti královny matere své kraloval, a potomky krále těch zemí až posavád zanechal, jakž z napřed psaného titule, kterýmž se chlubí, znáti se může. Protož od té doby zachovávají obřízku a obřezují netoliko pacholíky ale i děvečky, čehož však Židé nečinili; a však obřízku na ten čas nedrží za potřebnou, aby opuštěna býti nemohla, nežli z obyčeje, jakožto věc starodávniho tajemství plnou.

Víru křesťanskou, praví, že přijali skrze kázání svatého Matouše, jakž jim toho nasvědčuje *Dorotheus Synopsi*; a protož za křesťany se vydávají. Však křest dvojí mají, totiž křest vodou a křest ohně, ješto proti tomu čteme v skutcích apoštolských v kapitole 5., že svatý Filip apoštol komorníka Candaces královny Mouřeninské ne ohněm ale vodou pokřtil. Ale oni původ čtení svatého Matouše v 3. kapitole

berou, kdež mluvení svatého Jana Křtitele přivozuje: „On“ prý „křtítí bude ohněm a duchem svatým“ Item z skutků apoštolských v kapitole první: „Jan křtil vodou, vy pak duchem svatým pokřtění budete.“ Kteréžto řeči o Kristu pánu mluvené byly míněním takovým; že on sám bez přičinění lidského křtítí bude duchem svatým, ohněm pravým, srdce a mysl lidskou zapalujícím; což také na den letnic, když duch svatý v ohnivých jazycích na apoštoly sestoupil, se viditedlně naplnilo, a podnes u vnitřnostech vroucností k bohu v poznání víry pravé, lásky a naděje atd. rozněcujíc, to své svaté dílo koná.

Spůsob pak ohnivého křtu takový zachovávají: mají olej *achalecyn*te řečený, v tom omačují rafiji, a nakladouce na to kadidla, zapalují, a nechávají některé krůpěje dolů spadnouti, kteréž kůži zaškvrknou, a předce jakéhosi znamení na jich černé kůži nechají; což po třikráte ve jméno Trojice svaté opětují. Nejedí také žádných pokrmův Židům v starém zákoně zapověděných, a světi sobotu jako Židé; místo neděle křesťanské.

Vodou křtí děti; když jsou 40 dní stáří, avšak každého roku, dokud živi jsou, křest opětují na jistý den; kdežto v každé krajině rybníky k tomu připravené mají, a tu se shromáždíc lidu množství, do naha se svléci musejí a do vody vstupují, kdež je kněz znovu křtí s jistými slavnostmi; což i kníže jejich se vším svým dvorem, v místě zvláštním záslonami zastřeném, zachovává.

O duchu svatém velice bloudí, nevěříce aby pocházel od syna, než toliko od otce. Svátostí pod obojí, posluhují. O biřmování, posledním mazání nic nedrží.

Spůsob oddávání takový mají: před domem ženicha, a kdo chce, před kostelem aneb v kostele, postaví lůže záslonami obestřené, kdež se ženich s nevěstou posadí; potom přichází kněz, zpívá Alleluja a některé jiné verše, a po dokonání zpěvu ustříhne ženichovi drobet vlasů s hlavy a nevěstě též, a ženichovy, omočíc je v medu a víně, posadí na místo vystřížené nevěstě na hlavu, a zase nevěstiny ženichovi; po té jim oběma pokropí hlavy vodou vonnou a svěcenou, a odtud se domů s veselím a radostí doprovázejí.

Rozloučení dovolují z ledajakýchs špatných příčin, když toliko uloženou sumu manželé složí. Kněžím manželstvo dovolují, jakož pak i patriarchové jejich někteří manželky mívali, však způsobem Řekův, umře-li jim manželka, tedy druhé nepojímají.

V jiných artikulích víry na větším díle s Řeky drží a též učení mají. Kdo více o tom národu věděti chce, ten sobě může čísti *Don Franc. Alvarez Viag. nell Etiopia, Ludov. Rom. navig. Athiopia.*

Kapitola 26.

O plavení se zpátkem z Alexandrie do Benátek.

Dne jedenáctého měsíce Listopadu, ve středu na den svatého Martina, vzkázal nám patron lodí Balbiány, abychom k večeru časné do lodí přišli a ve dne naše věci snéstí dali; protož hotovili jsme se na cestu potravy sobě kupovati, zvláště těch gazellů zvířat, o nichž jsem nahoře zmínku učinil, sami na živě koupivše, je zařezali, z kůže vytáhli a rozsekali, a nasolivše do tunek kladli, a tak se jimi a vodou čerstvou do soudků zásobiti hleděli. A z toho ze všeho, jako i z papouškův, z mořských kožek a některých jiných věcí, musili jsme při přístavu Turkům a Židům zvláštní clo platiti.

Rozžehnavše se s panem *viceconsulem* a zaplativše co jsme protrávili, s chvátáním jsme k lodí pospíchali, radující se, že se zase do milé naší vlasti bráti máme, a bylo okolo nešporu, když jsme k lodí přistavili na lodce malé. Tu nám patron místo k líhání velmi chatrné podlé opačiny, kde nemocní marináři obyčejně lihají, ukázal, kterémuž jsme velmi nerádi byli, a však zavděk přijíti jsme musili; byli bychom rádi s vojáky, s kterýmiž jsme do země Svaté jeli, zavděk přijali a směnili, takovou hle tehdáž volnost jsme měli!

Po malé chvíli přijelo na jedné lodí několik Turkův k naší lodí a do ní vlezli, patron je uctivě přivítal. Ti jistí Turci přehledávali všecky věci po všech půdách, zdali by co zapověděného pryč vézti shledali, pročež by ty věci nám obstavili a k přejetí jich uvedli; slovou ti jistí celní a úředníci *la circa*. Když se dosti na lodí naštarali, zasadili se za tabuli, kterouž pro ně vedlé obyčeje patron plnou cukrového na šálích a s vínem ve džbáních připravil, a tu dobře svá volata cpali; až čas svůj viděli, rozžehnali se s patronem, štěstí jemu přejíce, jinam odtud lodí jiných ještě několik slíditi se odebrali. Nebo jak naše tak některé jiné lodí odtud pospíchaly, za příčinou obyčeje, kterýž se zachovává v Alexandrii, jmenovitě že která lodí neodtrhne do patnáctého dne měsíce Listopadu, již potom musí přes zimu v

přístavu zůstatí a na jaro očekávati: snad že by pro bouře, kteréž po tom času jisté na moři bývají, také jisté zahynutí přicházelo.

Dvanáctého dne, to bylo ve čtvrtek po svatém Martině, očekávající na dobrý a příhodný vítr v přístavu, jeho jsme se dočkati nemohli, tak že naposledy patron byl přinucen, chtěl-li jest na vysoké moře vyjeti, do dvanácti lodí zjednati, na nichž lidé vesly za provazy přivázanou lodí naši z přístavu táhli a ji sotva vytáhli; což když se stalo, hned počal větřík mírný a nám k cestě sloužící váti, proti němuž patron poručil plachty spustiti a roztáhnouti, a to se dalo okolo jedné hodiny po polední, že jsme se tím způsobem dosti dobře od Egypta odbírali a ve třech hodinách Alexandrii z očí ztratili. Trval pak ten dobrý vítr celý den a noc, až i na druhý den, to jest třináctého dne téhož měsíce i noci následující, tak že jsme nic jiného neviděli nežli moře a nebe, však dosti veselí byli pro tovaryšstvo dvou jiných lodí, kteréž s námi z Alexandrie vyjely: jedna sloula *Balbiana nova* a druhá *Vidaleta*, a přes to jedna turecká, kteráž do Konstantinopole jeti se strojila, a všechny byly na větším díle kořením naložené.

Čtrnáctého dne téhož měsíce ráno obrátil se vítr a vál nám stranou, pročež musili jsme vyhybovati a šnejdrem s naváženou lodí na jednu stranu jeti, což trvalo až do noci; po té se utišil.

Patnáctého dne dvě hodiny přede dnem strhl se veliký vítr, až jsme musili všechny plachty krom jedné spustiti, a předce jsme přes ten den a noc následující dosti prudce jeli.

Šestnáctého dne téhož měsíce měli jsme zas dobrý vítr, ten byl opět celý den a noc; k večeru před slunce západem viděli jsme zdaleka jako skrze mhu nějaké vrchy a hory, o nichž soudili, že země Kandie býti musily, a protož se jak patron, tak marináři vespolek zradovali, a my nad to výše, že jsme jíž zase nejprvé zemi křesťanskou spatřili, a z těch barbarských a hovadných krajin od pána boha vysvobození byli. A bylo všem ku podivu, že jsme tu cestu v tom čase podzimku tak šťastně a brzo vykonali; nebo z nich toho, aby se jim kdy to tak přihodilo, žádný nepamatoval; nýbrž

obyčejně že musili při nejmenším 30, někdy 40 i více dní cesty míti, a častokrát konce ostrova leč až z jara dojeti nemohli.

Dne sedmnáctého žádného jsme téměř větru neměli, který by nám na naší cestě prospěšný byl; moře také ještě od předešlého větru zbouřené bylo, po kterémž vždy plavíce se, tak jsme s lodí naší velice zmítáni byli, že mnozí z nás velikého nechutenství žaludka pocítovati musili.

Dne osmnáctého opět na moři bylo ticho, a vlny mořské byly se upokojily. Toho utišení příčinou skoro ten den na jednom místě státi jsme musili; než před večerem potom počal libý větříček váti, tak že jsme naší cesty dobře tolik urazili, co jsme jí před tím obmeškali, a ten větřík trval nám tu celou noc.

Dne devatenáctého ještě tentýž vítr předce nám sloužil, však toliko až do snídání, potom utichl, pročež jsme my opět ostatek toho dne cesty své skoro nic neujeli; sic ostrov Kandii jsme vždycky před sebou viděli, ale však k němu přijeti nemohli.

Dne dvacátého po půl noci počal váti neveliký větřík, však jakž den byl, zase utichl, až potom teprv k samému večeru zase se obnovil, kterýž my rádi majíce, vždy jsme ním drobet pojížděli, ale k ostrovu jsme nijakž dostačiti nemohli.

Dne dvacátého prvního na ráno strhl se veliký a prudký vítr od půlnoci, právě proti nám vějící, a ten nás podál zpátkem zahnal; o polednách však zase se nám dobrý vítr obrátil, tak že jsme se již k ostrovu Kandii připlavili a do přístavu vjeli, kdežto se dostavše, pánu bohu jsme z té šťastné a brzké cesty čest a chválu srdečnou vzdávali, za jiné u sebe nemajíce, než že jsouce již v křesťanské zemi, jsme jako doma. A v tom lodí Vidaleta, kteráž byla s námi od Alexandrinského přístavu vyjela, a kterouž jsme byli před některým dnem z očí ztratili a jí více neviděli, tatáž asi po hodině za námi do téhož přístavu přijela. Zatím po malé chvíli opět jeden koráb Benátský jmenem Barton, kterýž se z ostrovu Cypru plavil, k nám tolikéž do přístavu vtrhl, kterýžto koráb i ta lodí příčinou zlých větrův se do toho přístavu sehaly.

Dne dvacátého druhého lodí *Balbiana nova*, kteráž před naší lodí výskok míti chtěla, a již před námi o den cesty napřed byla, již vítr zase zpátkem zahnal, ta spolu s jinou lodí Benátskou, jmenem *Liona*, z Tripoli zase zpátkem k Benátkům jedoucí, k nám se do téhož přístavu dostala. Na té lodí *Liona*, mimo naši naději, našli jsme našeho tovaryše poutníka pana Antonia Donáta, jenž byl od nás v Jerusalemě před sebe jinou cestu vzal, o níž napřed oznámeno; ten nás a my jeho s radostí jsme uhlédali, anobrž na žádost jeho (nebo velmi rád s námi na naší lodí do Benátek se doplavit chtěl) to jsme mu objednali, že jest se k nám přestěhoval a s námi v tovaryšstvu až do Benátek jel, vypravujíc nám, že jakž jsou z Tripoli vyjeli, čtyrydce dní na moři byli, než jsou k ostrovu *Kandii* přijeli, a jest téměř jedna a táž rovnost cesty, jakž oni vyjeli z Tripoli a my z *Alexandrie*. Za těmi lodími také připlavil se k nám do téhož přístavu jeden koráb francouzský z *Marsilie*, jmenem *Siela*, ten se strojil do *Alexandrie*; a tak nás tu patery ti zlí větrové do jednoho a téhož přístavu vehnali, kdež jsme za několik dní zůstávali, majíce lodí na kotvy zavěšené, a příhodných větrů očekávati musili.

Přístav ten jest přístav divný, a velmi nebezpečno do něho vjížděti i zase ven vyjížděti. Nebo jest velikým skalím a vrchy obmezený, a kudy se do něho vjíždí, tu jest uzíčko, a zkrátka takový jest, jakoby hned naschvál byl k tomu udělán, a jest hrubý, jako nějaké neveliké jezero. Když moře jest zbouřené, tedy v tom přístavu jest vždycky ticho, a to proto, že leží mezi vrchy a větrové do něho nemohou. Při tom přístavu není žádného městečka ani vsi, ani jakých domečků, a protož také tu se nic koupiti nenajde; z jakéž příčiny my jsme se tu hubeně stravovali, kdyžto nám odnikudž nic nebylo přinášino, a musili jsme tu s velikou naší teskností od 21. dne měsíce *Listopadu* až do 7. dne *Prosince* na lepší vítr očekávati, nebo pro zlé větry, kteříž ustavičně od západu váli, dále jsme se plaviti nemohli. Na mne pak právě toho času pán bůh zimnici těžkou dopustiti ráčil, kteráž mne velice trápila, proti níž nebylo lze v lodí pohodlí nějakého užiti; a protož mi moji spolutovaryši netušili, abych měl do Benátek za živa dojeti.

Dne 7, měsíce Prosince, to bylo v pondělí po svatém Mikuláši, patron náš vida ano vál dobrý vítr k naší cestě, protož ráno hned okolo snídání poručil pacholkům z moře kotve vytáhnouti a přední plachty roztáhnouti, a k přednímu konci lodí velikou bárku na provaz přivěsiti a marinářským pacholkům ven z přístavu lodí vesly táhnouti; odkudž když jsme vytrhli na veliké moře, tedy patron poručil roztáhnouti všechny plachty, a takž jsme se s dobrým větrem ten celý den plavili a vždy po pravé ruce ostrov Kandii viděli. Ten vítr dobrý trval nám celou noc až do rána.

Dne 8. téhož měsíce, v úterý den početí panny Marie, ráno vítr se utišil, potom však okolo snídání zase pomalu váti počal, a v tom rovně již jsme byli ostrov Kandii z očí našich ztratili a žádné země více neviděli, než toliko nebe a moře. Když se pak přiblížilo k večeru, a bylo okolo hodiny na noc, tedy v nenadále rychle ztrhlo se tak hrozné a strašlivé povětří, dešť, blýskání, hřímání a hromobiti, a k tomu vítr přeukrutný nás přikváčii, že marináři naši s velikou nesnází, bázní a strachem sotva jsou velikou plachtu dolů spustili, a byť se zajisté byli o malou chvílku obmeškali, byla by se asi lodí převrhla. Nebo jistě byla taková hrozná bouře, až lodí praštěla, jakoby se hned na kusy roztrískati měla; vlny mořské tolikěž se vyrážely až nahoru do lodí, tak že jsme my s hůry i z důly na větším díle všickni naskrze promokli. Patron s svými pomocníky a pacholky marinářskými s velikým křikem semotam z jedné podlahy na druhou běhali, a provazy, jedním sem, druhým tam táhali, aby se lodí škoda nestala a s námi snad utonouti nemusila. Ta bouře tak trvala za dobré dvě hodiny, a zahrnala naši lodí daleko cestou na levo k Barbarii; potom se pomalu ten vítr, déšť i blýskání utišilo, avšak dokonce se až do rána nespokojilo; mezi tím moře od pohnutí z toho větru předce se celou noc bouřilo a lodí naší ustavičně semotam zmítalo, a nám všem napořád velikou nelibost v mysli i v žaludku působilo.

Dne devátého téhož měsíce neměli jsme docela žádného větru, však moře předce se ještě pomalu pohybovalo a ještě dokonce nebylo spokojilo, pročež jsme my s lodí na jednom místě stáli a tu se

houpati musili; zatím marináři naši v lodí neřády, jichž se v té bouři převracováním a něco rozrážením nadělalo, zase sklízeli, též vodu, kteráž byla napršela a do lodí vlny vrážely, vylévali; až potom okolo poledne, když počal zase větřík váti, tedy patron rozkázal plachty roztáhnouti, a takž jsme se pomalu plavili cestou svou ten celý den i noc.

Dne 10. ráno vítr vál jednak sem, jednak tam, tak že jsme my cesty naší málo urazili; než o polednách vítr se zase polepšil, jímž jsme jeli až k samému večeru; potom se vždy víc a víc sílil a moře pomalu se též zdvíhati a bouřiti počalo, tak že okolo druhé hodiny na noc stala se opět veliká bouře, tak že jsme všechny plachty dolů spustiti musili, a ta trvala (ač o polovici tak veliká nebyla jako první) přes tu celou noc až do svítání, kteráž nás podobně jako onano dosti daleko na levo zahнала.

Dne 11., když slunce vycházelo a vítr i bouře se pomalu ukládati a na moři ticho býti počalo, tedy patron poručil zase plachty natáhnouti, a takž tichým větříčkem jsme se zase plavili. O nešpořích zas počal váti tužší vítr, kterýmž jsme ostatek toho dne i přes celou noc dobře cesty urazili, a to, co jsme stranou zajížděti musili, zase sobě nahradili.

Dne 12. ráno vítr se upokojil, a my prohlédše z lodí, po pravé straně velmi zdaleka spatřili jsme hory a vrchy od země Řecké, kteréž se jmenují Morea aneb Peloponesus, o nichž jest v prvním dílu zmínka. O polednách vítr se zase zdvíhati a příkře váti počal, tak jakoby bouře býti chtěla; k nešporům vítr čím dál tím víc a víc se rozmáhal a moře bouřil. V tom patron poručil spustiti všechny plachty a my se pánu bohu poručili, nebo se velmi zamraskovalo a nebeská obloha černými oblaky se povlačovala, a pomalu pršetí počalo, odkudž potom k večeru veliká bouře povstala, ale však dlouho netrvala, pročež té noci daleko jsme cesty neujeli.

Dne 13. téhož měsíce Prosince, v neděli po početí panny Marie, ke dni vítr se opět bouřil, a ten celý den i noc tuze vál. V těch místech po stranách viděli jsme ostrůvky v moři ležící, o kterýchž již napřed v prvním dílu zmínka a jich vypsání jest.

Dne 14. týž vítr předce trval, však ne tak příliš prudce vál, jímž jsme naší cestou pomalu vždy jeli. Než se mnou se mezi tím nejhůře dalo; nebo jsem byl převelice mdlý a nemocný, proto že mne zimnice má ukrutně trápila, tak že jsem každé hodiny smrti na sebe očekával, a naděje žádné o mém do vlasti své se zase navrácení neměl. Nicméně jiným všem také v lodí se stýskalo, a všickni společně žádostivi jsme byli k ostrovu Zante přistaviti, nebo jsme již ani vody čerstvé, ani potrav neměli; ale větrová nám na překážku byli. Ten vítr sloužil nám až do nešporu, potom zase se utišil. O půl noci opět se ztrhl vítr, a ten dosti prudce vál, a trval až do rána.

Dne 15. ráno uhlédali jsme zdaleka ostrov Zante před námi, nad čímž jsme se velmi zradovali, domnívajíce se, že k němu přistavíme; ale že vítr nám byl odporový, nikoli jsme k němu připlouti nemohli, jakžkoli jsme o to přes celý den pracovali a se všelijak snažovali, však ani do rána nás to nepotkalo.

Dne 16. týž vítr ještě předce trval. Patron lodí vida, že svůj čas tu maří a obmeškává, rozkázal plachty vytáhnouti, kteréž před tím byl dal spustiti, a takž tím větrem postranním, kterýžto lodí z jedné strany nahýbal, až se mohlo rukou z lodí vody z moře dosáhnouti, od ostrovu Zante mimo naši vůli pryč bráti jsme se musili a velikou nouzí pro nedostatek potrav a vody čerstvé snášeli; a tak ten den se plavíce, po pravé ruce jsme vždy zdaleka ostrov Zante až do noci viděli.

Dne 17. před svitáním počal váti dobrý vítr a k naší cestě velmi příhodný, jímž jsme dosti dobře ujížděti; před večerem potom zahlédli jsme před sebou opodál hory a vrchy od ostrovu Korfu, a tak ten vítr trval nám za ostatek toho dne, ano i přes celou noc.

Dne 18, přede dnem žádného větru nebylo, po němž ohlédajíce se po pravé straně ostrov Korfu jsme viděli; ale okolo poledne zase počal váti vítr dosti příjemný a dobrý; po tom my plavíce se poznenáhlu, ostrov Korfu jsme minuli. K večeru pak zas jsme jej z očí ztratili, než po pravé ruce viděli jsme kraj země, kteráž slove *Albania*; dále naše plavení bylo tu celou noc.

Dne 19. opět příhodný a jistě plavení našemu prospěšný vítr jsme měli a zemi *Albaniam* jednotejně sobě po pravé straně viděli, od kteréžto také potom nedaleko jsme byli. Zase však k večeru, když se již připozdívalo a den se nachyloval, vítr se mocnil a moře nepokojilo, tak že asi okolo půl druhé hodiny na noc velice hrubě se počínalo blýskati a hrozné povětrí býti; pročež náš patron rychle rozkázal plachty dolů spustiti a je v chundel svinouti. Mezi tím moře se všecko zdvihlo a vydulo, vlny též velmi veliké vzhůru k nebi sebou zmítaly. Opět po malé chvíli náramný příval z oblakův se dolů do moře lil, tak že se zdálo nejinak, než že moře vzhůru do oblaků vstupuje a oblakové tolikéž do moře padají, aneb jakoby se jedno s druhým smísiti mělo. Taková zajisté bouře, hluk, hrůza a strach na tom moři byl, že téměř (jak říkáme) soudného dne dosti bylo; myť jsme jináč nemyslili, než že již tu všickni utoneme a zhyne. Táž hrozná a strašlivá bouře trvala až přes půl noci; přes ten všecken čas v pravdě my jsme všickni skroušeným srdcem ustavičně na modlitbách svatých trvali a plnili ono přísloví: *Chi vol inparare a orare, vadi per mare, totiž: „Kdo bývá na moři, neumí-li, naučí se modliti.“* A to naše modlení nebyloť jistě daremní; nebo všemohoucí pán bůh nás ze všeho toho nebezpečství vysvoboditi ráčil, jehož jméno buď oslaveno na věky.

Dne 20., v neděli po Moudrosti boží, přede dnem moře se bylo poutišilo. Když pak již den byl, odporný ten vítr proměnil se v dobrý a vál ten celý den i noc, tak že jsme my se zase výborně plaviti mohli; a ten den jsme několik ostrovů malých po obou stranách v moři viděli, o kterýchž také již nahoře jest doloženo.

Dne 21., v pondělí den svatého Tomáše apoštola páně, ráno tentýž dobrý vítr nám sloužil, po němž my se plavíce viděli jsme na pravé straně díl země Slovanské a díl Dalmátské; tolikéž jejich hory vysoké, na kterýchž již mnoho sněhů leželo. A zima velmi sychravá byla, proti níž jsme my velmi chudě, totiž chatrnými šátky plátěnými toliko zásobeni a oblečeni byli. A v skutku tak jest, že jakož v zemi Svaté a jinde převeliké horko jsme snésti musili, tak tuto proti tomu ukrutnou zimou trápeni jsme byli, a vůbec nikdež

žádné rozkoše neměli, nýbrž ze všech stran rozličná bédování a úzkosti všelijaké vol neb nevol trpělivě snášeti musili. Potom pak zas okolo nešporů vítr se nám proměnil a proti nám váti počal; ale patron poručil plachty spustiti, pročež sem i tam po moři jsme se trmáceli a vždy podlé nejvyšší naší možnosti se bránili, abychom se zase zpátkem dávati nemusili.

Dne 22. po půl noci ten zlý vítr přestal a utichl. Když pak zasvitávalo, jiný lepší zase drobet váti počal, a toho jsme opět k cesty naší něco uražení použili.

Dne 23. dvě hodiny přede dnem měli jsme zas vítr studený a tuhý. Nebo opět protivná bouře na moři se dála, ale hodinu potom na den to se všecko utišilo, tak že jsme my povlovným nám vějícím větříčkem se cestou svou plaviti mohli.

Dne 24. téhož měsíce Prosince, na štědrý den ráno, měli jsme dost příhodný vítr, kterýmž jsme se ustavičně plavili, a mezi plavením okolo snídání již jsme viděli z pravé strany zemi a hory *Histria*, na kterýchž též plno sněhů bylo, a my velikou zimu snášeti musili; po levé pak straně ničehož jsme neviděli, než Jen nebe a moře. Tím větrem plavili jsme se ustavičně, až jsme před samým večerem šťastně přistavili k zemi *Histria*, k městu a přístavu, jenž slove *Citta Nova*, kteréžto pánům Benátčanům náleží; tu podlé dávních našich žádostí srdnatých z lodí s radostí a díky vzdáváním pánu bohu na zem vystoupivše, do města jsme vešli a do hospody se brali. To město od Benátek vzdáli jest 100 mil vlaských, a našich českých dvadcti.

Dne 25. téhož měsíce, v pátek na den hodů slavného narození Krista pána, ráno šli jsme do kostela k službám božím. Než já pro velikou mdlobu a nemoc svou sotva jsem se s tovaryštvem svým do něho dokulhal. A navrátivše se zase z kostela, v hospodě jsme až do večera odpočívali. Nebo nám bylo oznámeno, že lodí naše teprva po některém dni se do Benátek poplaví; však jest-li že bychom chtěli, že jeden malý koráb k večeru do Benátek se poplaví, že bychom mohli s ním jeti, k čemuž jsme rádi přivolili a naše věci ještě před večerem zase svázali i v hospodě zaplatili, po té k moři šli a do

toho korábu se uložili. Ve dvě hodiny na noc přišel k nám *scrivan nave*, totiž písař naší lodí (nebo ten byl proto napřed do Benátek jel, aby oznámil, že lodí přijela) a někteří více lodníci s ním vstoupili do té lodí, kterážto měla dvě plachty, a byla bedněná a dobře opatřená jako lodí veliká, a tak jsme my ve jméno boží jeli tu celou noc s dobrým větrem až do rána.

Dne 26., v sobotu na den svatého Štěpána mučedníka božího, ráno ještě nám předce trval ten dobrý vítr. Okolo pak dvou hodin na den již jsme věži svatého Marka v Benátkách uhlédali, po malé chvíli i město; z čehož jsme se velmi radovali a pána boha velebili, že nám strastnou tu cestu v tak brzkém čase ráčil pomoci šťastně vykonati. Zatím okolo dobrého poledne do Benátek k náměstí svatého Marka s naší lodí jsme přistavili, ale však z lodí jsme nesměli, až náš písař lodí dobře vyzpovídán byl, zdali bychom z povětří morového jeli; a to vyptávání tak dlouho trvalo, že; jsme my v té lodí až do noci zůstávati musili. Tu jsme nic co pojesti neměli, aniž žádných peněz od nás bráti nechtěli, aby nám něco k pojedení nakoupili, obávali se od peněz nakažení; naposledy nám hrozili, že musíme do nemocnice a tam 40 dní zůstávati, až naposledy v samý soumrak teprv bylo nám dovoleno, abychom z lodí vystoupili, a každý, kde se mu líbí, svobodně šli. A takž my s radostí a potěšením vystoupivše z té lodí, každý vzav svůj tlumoček na záda, šli jsme do hospody k Bílému lvu, kde jsme předešle tudy jevše příbytkem byli.

Do též tedy hospody se dostavše, pánu bohu našemu z takové lásky, milosti a ochrany jeho svaté, nám na vši té cestě dobrotivě prokázané, srdečně jsme děkovali, ano i za to, že jakož do bezpečného přede všemi tolika mořskými bouřemi i do posledního také té cesty přístavu při Benátkách nám se šťastně dopraviti, tak tolikéž všech strastí, nouze, nebezpečností, hladu, žizně a jiných úzkosti ráčil dáti zniknouti. Nebo, nechť o jiném pomlčím, ale toliko nouze v potravách obecné tovaryšstva našeho i mé vlastní dotknu.

My zajisté nakoupili jsme sobě potrav, dle zdání našeho, dostatek; ale když na to přišlo, že jsme mimo naši naději a vůli déle na moři trvali, tu jsme věru po skrovnu těch všech potřeb užívati

musili, totiž po mudrcu sotva odpołu se najídati, aneb zakoušením toliko pokrmů a nápoje žaludky své pokojiti. Mimo to pak, dokudž jsme ještě v Alexandrii byli, namluvil nás jeden z tovaryšstva našeho, abychom patronovi na stravování nedávali, anobrž sami sobě potřeb nakoupíce, jemu to k opatrování svěřili, že on nám netoliko všecko vydávati, ale také strojiti chce a bude, tak že tudy o mnoho sobě přispoříme. Ale když nám toho potom největší potřeba byla, milý kuchyňský nám se rozstonal a z toho jeho kuchaření sešlo, tak že jsme na větším díle bez vařených a pečených pokrmův živi býti musili, leč nám někdy patron co z lásky udělil, což velmi zřídka a to po skrovnu činil, a nám tím jen laskominy vzbuzoval.

Má nouze vlastní byla tato: že jsem se v Alexandrii, kupujíc s jinými zároveň potravy, z peněz vydal, a na všecku tak dalekou domů pozůstávající cestu nezůstalo mi nic peněz, než toliko jediný široký tolar; na nějž jak jsem volně vesel býti, a jaké pohodlí, zvlášť v nemoci své, kterouž jsem byt od pána boha navštíven, sobě činiti mohl, každý dobrý souditi může. Přišloť jest mi právě na ono přísloví, abych řekl: *Io ho messo la borsa grande, nella piccola*, to jest: „z velkého měšce malý jsem měl.“ A jsa bez peněz co osekaný na cestě tak daleké, nevěděl jsem sobě jaké jiné lepší rady dáti, nežli milosti boží vždycky se poroučeti: a ta sama mne skrze všecka ta i nebezpečství hrdla, i bídy, nouze, hlad, žízeň, horko, zimu atd. provedla a šťastně do zemí našich křesťanských zase přivedla, s velikým mým potěšením, na kteréžto dokud živ bůhdá vděčně rád vzpomínati budu a milosti té božské děkovati. Již pak jiným mladším podobnou žádost a mysl k projetí těch i jiných dalších zemí poroučím. Ale sic aby z všetečnosti a nějakého kvapného úmyslu do těch a takových zemí, strastí, nebezpečství a bíd plných, se vydati a pustiti měli, žádnému dobrému neradím, aby snad, muse tam častěji se potkávati s stýskalem nežli s výskalem, bycha potom nežádal sobě viděti; než tam se ho nelze doptati. Pročež aniž já tam podruhé víc jezdit se nestrojím, a konečně, jak v přísloví říkáme: *Non ci retornaria a pigliar un occhio, se gli l'havesse lasciato*, totiž: „a bych tam byl jednoho oka mého zapomněl, s těžkem bych tam zase

pro ně jeti svolil.“ Ale když všemohoucí a věčný pán bůh z svého milosrdenství velikého mně cestu takovou vykonati, a do této mé vlasti milé navrátiti mi se dáti ráčil, z toho jeho velebnosti božské jakožto bohu věčnému a nesmrtedlnému, v trůj osobách nám zjevenému, však v božství jedinému, budiž věčná chvála a čest vzdávána na věky věkův amen.

Kryštof Harant z Polžic a Bezdržic
Cesta z Království Českého do Benátek
Díl 2.

Vydala Městská knihovna v Praze
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. vydání
Verze 1.0 z 07. 09. 2011